

**TÜRKİYE VE ALMANYA'DA KADININ
KORUNMASINA YÖNELİK SOSYAL POLİTİKA
UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SOSYAL HİZMET**

Yasemin AYBAR

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Gülay GÜNAY**

**TÜRKİYE VE ALMANYA'DA KADININ KORUNMASINA YÖNELİK SOSYAL
POLİTİKA UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Yasemin AYBAR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Gülay GÜNAY

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Ocak 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	11
ARCHIVE RECORD INFORMATION	12
KISALTMALAR	13
ARAŞTIRMANIN KONUSU	16
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	21
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	22
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	25
1. SOSYAL POLİTİKA	26
1.1. Sosyal Politika Kavramı	26
1.2. Sosyal Politika Oluşumu, Önemi ve Hedefleri	27
1.3. Sosyal Politikanın Dünya'daki Tarihsel Gelişimi	29
1.4. Sosyal Politika Kapsamında Kadınların Desteklenmesine Yönelik Yapılan Uluslararası Çalışmalar.....	31
1.4.1. Birleşmiş Milletler (BM).....	33
1.4.1.1. Birleşmiş Milletler Birinci Dünya Kadın Konferansı (Mexico City, 1975)	34
1.4.1.2. Birleşmiş Milletler İkinci Dünya Kadın Konferansı (Kopenhag, 1980)	34
1.4.1.3. Birleşmiş Milletler Üçüncü Dünya Kadın Konferansı (Nairobi, 1985)	35
1.4.1.4. Birleşmiş Milletler Dördüncü Dünya Kadın Konferansı (Pekin, 1995)	35

1.4.1.5. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)	38
1.4.2. Avrupa Konseyi(AK)	42
1.4.3. Avrupa Birliği(AB)	42
1.5. Sosyal Politikanın Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi	44
1.5.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	44
1.5.2. Cumhuriyet Dönemi	45
1.6. Sosyal Politikaların Almanya’daki Tarihsel Gelişimi	47
1.7. Türkiye’de Kadına Yönelik Sosyal Politikalar	53
1.8. Almanya’da Kadına Yönelik Sosyal Politikalar	63
1.9. Eğitimde, Sağlıkta, İstihdamda ve Şiddet Konusunda Kadın	69
1.9.1. Eğitimde Kadın	69
1.9.2. Sağlıkta Kadın	70
1.9.3. İstihdamda Kadın	71
1.9.4. Kadına Yönelik Şiddet.....	72
2. BULGULAR	75
2.1. Türkiye Cumhuriyeti Özelinde Kadına Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ile İlgili Bulgular	76
2.1.1. Türkiye’de Eğitim Alanında Yapılan Düzenlemeler	76
2.1.2. Türkiye’de Sağlık Alanında Yapılan Düzenlemeler	84
2.1.3. Türkiye’de İstihdam Alanında Yapılan Düzenlemeler	91
2.1.4. Türkiye’de Şiddet Konusunda Yapılan Düzenlemeler	102
2.2. Federal Almanya Cumhuriyeti Özelinde Kadına Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları İle İlgili Bulgular.....	110
2.2.1. Almanya’da Eğitim Alanında Yapılan Düzenlemeler	110
2.2.2. Almanya’da Sağlık Alanında Yapılan Düzenlemeler	115
2.2.3. Almanya’da İstihdam Alanında Yapılan Düzenlemeler	120
2.2.4. Almanya’da Şiddet Konusunda Yapılan Düzenlemeler.....	127
3. TARTIŞMA.....	132
3.1. Türkiye Cumhuriyeti ve Federal Almanya Cumhuriyeti Kadına Yönelik Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması.....	132
3.1.1. Türkiye ve Almanya’nın Yönetim Yapısı ve Sosyal Devlet Anlayışı Açısından Karşılaştırılması.....	132

3.1.2. Sosyal Hizmet Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi Açısından Karşılaştırma.....	134
3.1.3. Türkiye ve Almanya'daki Eğitim Alanında Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması.....	137
3.1.4. Türkiye ve Almanya'daki Sağlık Alanında Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması.....	140
3.1.5. Türkiye ve Almanya'daki İstihdam Alanında Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması.....	142
3.1.6. Türkiye ve Almanya'daki Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması	145
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	148
KAYNAKÇA	156
TABLolar LİSTESİ	172
ŞEKİLLER LİSTESİ	174
EKLER	175
ÖZGEÇMİŞ	186

TEZ ONAY SAYFASI

Yasemin AYBAR tarafından hazırlanan “TÜRKİYE VE ALMANYA’DA KADININ KORUNMASINA YÖNELİK SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Gülay GÜNAY

Tez Danışmanı, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 10/01/2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Ayşe Sezen SERPEN (AÜ)

ONLİNE

Üye : Prof. Dr. Gülay GÜNAY (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Müslüm KUZU

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Yasemin AYBAR

İmza :

ÖNSÖZ

Kadınların eğitim, sağlık ve istihdam alanında karşılaştıkları sorunlar ve kadına yönelik şiddet ulusal ve uluslararası gündemde sürekli olarak yer almaktadır. Çalışmamın, Türkiye’de bu sorunların gelecekte olumsuz sonuçlara yol açmaması için yararlı bir kaynak olmasını diliyorum. Yüksek lisans döneminde çalışmamı planlama ve oluşturma sürecinde bana rehberlik eden ve yardımını esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Gülay GÜNAY’a, çalışmamın düzenlenmesinde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY’a ve Prof. Dr. Ayşe Sezen SERPEN’e ve tez çalışmam boyunca her aşamayı kolaylaştırmak konusunda olağanüstü bir çaba harcayan sevgili eşime teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZ

Bu tezin ana amacı, Türkiye Cumhuriyeti ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nde sosyal hizmet bağlamında kadının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik sosyal politika uygulamalarını karşılaştırmalı bir biçimde araştırmak ve Türkiye'de mevcut ve gelecekteki kadına yönelik sosyal politika uygulamalarının nasıl olması gerektiğine ilişkin değerlendirme ve önerilerde bulunmaktır.

Kadınların eğitim, sağlık ve istihdam alanında karşılaştıkları sorunlar ve kadına yönelik şiddet ulusal ve uluslararası gündemde sürekli olarak yer almaktadır. Ülkemizde bu sorunların gelecekte olumsuz sonuçlara yol açmaması için akademik anlamda araştırılması gerekmektedir. Bu araştırmada, sosyal hizmet perspektifinden kadının korunmasına yönelik şiddet, istihdam, sağlık ve eğitim alanlarında mevcut sosyal politika uygulamalarının Türkiye-Almanya düzleminde karşılaştırılmasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğine başvurulmuştur. Bu yaklaşım doğrultusunda tezde öncelikle sosyal politika kavramı, sosyal politikanın tarihsel gelişimi ve kadınları korumaya yönelik sosyal politika uygulamaları ele alınmıştır. İlaveten çalışmanın ana ayakları olan Türkiye'de ve Almanya'da kadının korunmasına yönelik sosyal politika uygulamalarında eğitim, sağlık, istihdam ve şiddet konularına yönelik mevcut durum saptaması yapılmıştır. Kadınların bu alanlarda karşılaştıkları güçlükler ve eşitsizlikler belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra Türkiye ve Almanya'da kadını korumaya yönelik sosyal politika uygulamaları sosyal hizmet perspektifinden eğitim, sağlık, istihdam ve şiddet alanlarında karşılaştırmalı bir biçimde incelenmiştir. Son olarak sonuç ve öneriler kısmı ile çalışma tamamlanmıştır.

Araştırmada ülkemizde kadını korumaya ve geliştirmeye yönelik sosyal politika uygulamaları konusunda sorumlu kurumsal yapılar olduğu, bu kurumsal yapıların belli başlı bir takım çalışmalar yürüttüğü ancak buna karşın bazı sorunlara yeterince cevap verebilecek bir kapasitede olmadığı sonucuna varılmaktadır. Eğitim alanındaki sosyal politika uygulamalarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik çeşitli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiş olsa da halen aktif olarak eğitim yaşamında cinsiyetler arasındaki fark gözetilmeye devam etmektedir. Sağlık alanında mevcut

kadını korumaya yönelik yasal düzenlemelerin sistemli bir plan dahilinde ve kadınlar açısından en iyi olabilecek alternatiflerin üzerinde durularak ek hizmetlere ihtiyaç olduğu görülmektedir. Ülkemizde istihdam alanında kadınları iş hayatında korumaya yönelik yasa ve uygulamalar, eğitimlerine yönelik yapılan çalışmalar ve çocuk bakım hizmetlerinde sağlanan kolaylıklarla kadının çalışma olgusuna karşı geleneksel bakış açısının zamanla değişebileceği düşünülmektedir. Günümüz Türkiye'sinde kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda verilen hizmetlerin de yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu nedenle ülkemiz için en uygun kadını korumaya yönelik sosyal politika uygulamaları konusunda öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın; Kadın ve Eğitim; Kadın ve Sağlık; Kadın ve İstihdam; Kadına Yönelik Şiddet; Türkiye – Almanya Karşılaştırması

ABSTRACT

The main purpose of this thesis is to comparatively research the social policy practices for the protection and development of women in the context of social work in the Republic of Turkey and the Federal Republic of Germany, and to make evaluations and suggestions about how the current and future women's social policy practices should be in Turkey.

The problems faced by women in the fields of education, health and employment and violence against women are constantly on the national and international agenda. In our country, these problems should be investigated academically so that they do not lead to negative consequences in the future. In this research, document analysis technique, which is one of the qualitative research methods, was used to compare the current social policy practices in the fields of violence, employment, health and education for the protection of women from the perspective of social work. In line with this approach, first of all, the concept of social policy, the historical development of social policy and social policy practices to protect women are discussed in the thesis. In addition, in Turkey and Germany, which are the main pillars of the study, the current situation of education, health, employment and violence in social policy practices for the protection of women has been determined. The difficulties and inequalities faced by women in these areas were tried to be determined. Afterwards, social policy practices to protect women in Turkey and Germany were examined comparatively from the perspective of social work in the fields of education, health, employment and violence. Finally, the study was completed with the conclusion and recommendations part.

In the research, it is concluded that there are institutional structures responsible for social policy practices aimed at protecting and developing women in our country, and that these institutional structures carry out certain studies, however, they do not have the capacity to adequately respond to some problems. Although various legal arrangements have been made regarding gender inequality in social policy practices in the field of education, the difference between genders continues to be actively

observed in education life. It is seen that the existing legal regulations in the field of health to protect women need additional services within a systematic plan and by emphasizing the alternatives that may be best for women. In our country, it is thought that the traditional point of view towards the working phenomenon of women may change over time, with the laws and practices aimed at protecting women in business life in the field of employment, the studies carried out for their education and the facilities provided in child care services. In today's Turkey, it is seen that the services provided for the prevention of violence against women are not at an adequate level. For this reason, suggestions have been developed on social policy practices to protect the most suitable woman for our country.

Keywords: Woman; Women and Education; Women and Health; Women and Employment; Violence Against Women; Turkey – Germany Comparison

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Türkiye ve Almanya'da Kadının Korunmasına Yönelik Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması
Tezin Yazarı	Yasemin AYBAR
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Gülay GÜNAY
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	10/01/2023
Tezin Alanı	Sosyal Hizmet
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	186
Anahtar Kelimeler	Kadın; Kadın ve Eğitim; Kadın ve Sağlık; Kadın ve İstihdam; Kadına Yönelik Şiddet; Türkiye – Almanya Karşılaştırması

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of theThesis	Comparison of Social Policy Practices for the Protection of Women in Turkey and Germany
Author of theThesis	Yasemin AYBAR
Advisor of theThesis	Prof. Dr. Gülay GÜNAY
Status of theThesis	Master's Degree
Date of theThesis	10/01/2023
Field of theThesis	Social Work
Place of theThesis	UNIKA/IGP
Total PageNumber	186
Keywords	Woman; Women and Education; Women and Health; Women and Employment; Violence Against Women; Turkey – Germany Comparison

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASM	: Aile Sağlığı Merkezi
BKGG	: Bundeskindergesetz- Federal Çocuk Parası Yasası
BM	: Birleşmiş Milletler
BMBF	: BundesministeriumfürBildungundForschung- Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı
BMFSFJ	: BundesministeriumfürFamilie, Senioren, FrauenundJugend- Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı
BMG	: BundesministeriumfürGesundheit- Federal Sağlık Bakanlığı
CEDAW	: Declaration on theElimination of DiscriminationagainstWomen - Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CSÜS	: Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı
ÇATOM	: Çok Amaçlı Toplum Merkezleri
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
ECOSOC	: TheEconomicandSocialCouncil- Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi
ESF	: EuropeanSocialFund- Avrupa Sosyal Fonu
GYKA	: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

ICPD	: International Conference on Population and Development - Birleşmiş Milletler Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı
ICW	: International Council of Women- Uluslararası Kadın Kongresi
ILO	: International Labour Organization - Uluslararası Çalışma Örgütü
INSTRAW	: The International Research and Training Institute for the Advancement of Women-Kadının İlerlemesi İçin Araştırma ve Eğitim Enstitüsü
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KADES	: Kadın Destek Sistemi
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NP	: Nüfus Planlaması
OECD	: The Organisation For Economic Co-Operation And Development - Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SBB	: Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYDGM	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TNSA	: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları
TSH	: Türkiye Sağlık Hizmetleri
TSM	: Toplum Sağlığı Merkezi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNCDF	: United Nations Capital Development Fund- Birleşmiş Milletler Sermaye Kalkınma Fonu

- UNFPA** : United Nations PopulationFund- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
- UNIFEM** : United Nations Development FundForWomen- Birleşmiş Milletlet Kadınlar Kalkınma Fonu
- VGM** : Vakıflar Genel Müdürlüğü
- WHO** : WorldHealthOrganization - Dünya Sağlık Örgütü

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Kadının toplumdaki yeri, herhangi bir uygarlığın başarısını değerlendirmede kritik bir faktördür. Kadınlar hangi toplumsal yapının içinde olurlarsa olsunlar hepsinde ayrımcılığa uğramakta ve her türlü şiddete maruz kalmaktadırlar. Bu toplumsal yapılar içinde ‘kadınlar mı sorun yaratmakta?’ yoksa ‘kadınlar kültür normları içerisinde eşitsiz ve dengesiz güç ilişkilerine bağlı olarak yaşamın her alanında sorunlarla mı karşılaşmaktadır?’ sorusu farklı disiplinlerin içinde zaman, mekan ve toplum ayrımı olmaksızın tartışılan temel bir konu olarak güncelliğini sürekli olarak korumuştur.

Kadınların karşı karşıya kaldıkları sorunlar en küçük sosyal yapılardan en büyük kurumsal yapılara ve organizasyonlara kadar hatta ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Yaşamın her alanında kadınların karşılaştıkları bu sorunlar özellikle son 30 yıldır küresel bir yapıya dönüşmüştür. Tarihsel süreç incelendiğinde ana soylu (anaerkil) toplumlarda kadınlar toplumda hak ettikleri statü ve değere sahipken süren barış hali, baba soylu (ataerkil) döneme geçişle değişmiştir. Tarih öncesi çağlardan itibaren, insanların uzun yıllar anaerkil toplumsal yapı içinde eşitlikçi bir sistemde yaşadığı düşünülmektedir. Anaerkil yapının temelini kadının baskınlığı, üstünlüğü düşüncesi oluşturmaktadır. Ataerkil döneme geçişle birlikte mülkiyetin erkek egemen yapı içinde el değiştirmesi ile kadın ve erkek arasındaki kültürel olarak bir hiyerarşi oluşmaya başlamıştır. Ekonomik gücün erkeğin eline geçmesiyle kadın kültür üretiminin dışına itilmiştir (Mimir, 2017, s.26). Ataerkil bakış açısı içerisinde kadın, her daim erkeğin ‘aynılaştırmak (kadını, erkeği norm kabul eden bir insanlık ideali içinde eritmek)’ kavramıyla ikincil bir konuma indirgenmesine sebep olmuş ve erkek ile kadın arasındaki biyolojik farklılıklar daima erkeğin lehine yorumlanmıştır (Berktaş, 2014, s.133). Felsefe tarihi değerlendirildiğinde özellikle batı felsefesinde Aristoteles’in görüşleri karşımıza çıkmaktadır. Aristoteles’in görüşüne göre dünya bir tarafın diğer tarafa egemen olduğu karşıtlıklardan oluşmaktadır ve erkek daima kadın üzerinde egemen görülmektedir. Aristoteles kadınları eksik ya da sakat birer erkek olarak tanımlamaktadır (Aristoteles, 1983, s. 26-29). Böylece Aristoteles biyolojik olarak var olan cinsiyet farklılıklarına odaklanmakta ve toplumsal yaşamda kadın erkek konumunu açıklarken cinsiyet farklılığını görüşünün temelinde yerleştirmektedir. Dolayısıyla biyolojik açıdan kadın erkek farklılığı kültürel yaşamdaki eşitsizliğin yani kadının ikincil statüsünün de kaynağını oluşturmaktadır (Ülper, 2007, s.2). Eril egemen

yapılar içinde kadın, daima kötü ve olumsuz olgularla eşleştirilmiş ve hatta aşağılanarak baskı ve cezalandırmak suretiyle erkek tarafından denetim altında tutulmaya çalışılmıştır. Ataerkil yapıda kadınlar erkekler tarafından her zaman bir tehdit olarak algılanmıştır. Çünkü kadınların yapısında var olan şefkat, fedakarlık ve duygusallık gibi psikolojik özellikleri ile yaşamı devam ettirme kapasiteleri olan doğurganlık özellikleri doğa ile özdeşleştirilmiş ve erkekler tarafından kontrol altına alınmaya çalışılmıştır (Çetin, 2005, s.64). Erkek nasıl doğaya hükmedip onunla savaşmışsa aynı şeyi kadının üretimi, doğurganlığı ve kendini yenileme yapısı üzerinde de yapmaya çalışmıştır. Zamanla kadınların, yaşadıkları toplumların normlarına göre şekillendirilmek istenmeleri, ataerkil bakış açısıyla değerlendirilmeleri “cinsiyet” ve “toplumsal cinsiyet” kavramlarını gündeme getirmiştir.

Cinsiyet kavramı biyolojik özelliklerimizi, toplumsal cinsiyet kavramı ise kadınlara ve erkeklere toplum tarafından yüklenen rolleri ifade etmektedir. Yani cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım, biyolojik olarak dünyaya gelen kadın ve erkeğe, zamanla toplumdaki var olan stereotiplerin verilmesiyle belirlenmektedir (Bhasin, 2003, s.7). Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak sosyo-kültürel yapı tarafından inşa edilmiş olan cinsiyet rollerine karşılık gelmektedir (Van Den Berg, 2011: 385). Toplumsal cinsiyet kavramını sosyolojiye kazandıran isim Ann Oakley'dir (Marshall, 1999: 98). Oakley “cinsiyet kavramı için kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıkları belirten bir kelimedir” der. “Toplumsal cinsiyet kavramı için ise, kültürel bir meseledir, ‘eril’ ve ‘dişil’ halindeki sosyal sınıflandırmayı işaret etmektedir” der (Oakley, 1985: 16). Başka bir deyişle; toplum erkekler ve kadınlar için ‘kabul edilebilir’ olarak görülen davranış kalıplarını belirler ve böylece bilinçaltımız toplumun bize ne öğrettiğinden hareketle fikir ve davranışlarımızı sergilememizi sağlar. Örneğin bize doğumdan itibaren kız çocuklarının pembe giymesi ve büyüdükçe kadınsı olmaları öğretilirken, erkek çocuklarının mavi elbiseler giymesi ve büyüdükçe erkeksi ve koruyucu olmaları öğretilmektedir. Tüm bu durumlar toplumsal cinsiyet öğreniminin başlangıcını ifade eder ki bu durum çocuk için kritik bir öneme sahiptir (Oakley, 1985: 173).

Feminist bakış açısından da toplumsal cinsiyet son derece tartışmalı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Feminist yaklaşımlar “Doğacı görüş” ve “Gelişmeci görüş” olmak üzere iki farklı bakış açısından kadın ve erkeklerin toplumsal yaşamdaki rollerini açıklamaya çalışmaktadır. Doğacı görüş; toplumda kadınlarla erkekler

arasındaki farklılıkların biyolojik kökenli olduğunu savunmaktadır. Doğacı görüşe göre kadın ve erkeğin yapabilecekleri fizyolojik olarak birbirlerinden farklı olmaları nedeniyle sınırlıdır. Kadınların yapabilecekleri ev ile sınırlıdır çünkü kadın doğurgandır. Erkek ise daha çok kas gücüne sahiptir, savaşçıdır ve kadınları fiziksel yetersizliklerinden dolayı korumaktadır (Aytaç, 2020, s.377). Bu görüşe göre erkek sosyo-ekonomik açıdan eve ekmek getiren kişi olarak birincil aktör olurken, kadın ekonomik anlamda erkeğe bağımlı olan ikincil aktörlüğe itilmiştir (Koray, 2008, s.215). Gelişmeci görüş, kadınlarla erkekler arasındaki farklılıkların sosyo-kültürel olarak belirlendiğini savunmaktadır. Gelişmeci görüş cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin kuvvetli olmadığını, bireylerin davranışlarının onların yetiştiği sosyo-kültürel çevrenin yansıması olduğunu ileri sürmektedir. Cinsiyet farklılıkları biyolojik olarak belirlenmemekte, sosyal ve kültürel hayatın normları ve koşullarına göre şekillenmektedir. Dolayısıyla bu bağlamlar değiştiğinde toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyetçi kalıp yargılarda değişebilmektedir (Gül Ünlü, 2018, s.100).

Farklı toplumsal yapılar kadınlara ve erkeklere zaman ve mekan farkı gözetmeksizin aynı toplumsal cinsiyet rollerini yüklemektedir. Bu kapsamda kadınlardan duygusal, bağımlı ve fedakar olmaları beklenirken, erkeklerden rekabetçi, bağımsız ve egemen olmaları beklenmektedir (Özen, 1998, s.217). Kadınlar hem ev içindeki sorumluluklar hem de çocuk bakımıyla yükümlü tutulurken erkekler aileye gelir getiren kişi olarak görülmektedir, hatta kadının geliri “ek gelir” olarak addedilmektedir. Dolayısıyla bu cinsiyet normları kadınların toplumsal yapıdaki statüsünü de aşağı çekmektedir ve kadınları ötekileştirmektedir. Kadınların karşı karşıya kaldıkları sorunların temelinde de aslında bu algı yatmaktadır. Ataerkil yapı içerisinde kadınlar bu bakış açısına göre sürekli olarak eşitsizliklerle karşı karşıya kalmaktadır. Buna göre “*Toplumsal cinsiyet eşitliği*”, kadınların ve erkeklerin toplumsal yaşamın her alanına eşit katılımını ifade etmektedir (Akın vd., 2003, s.73). “*Toplumsal cinsiyet eşitsizliği*” ise, kişilerin cinsiyetlerine göre maruz bırakıldıkları eşit olmayan tutum ve davranışları belirtmektedir (Demirgöz Bal, 2014, s.16). Bunun da kökenini ataerkil yapının baskınloluşturmaktadır. Yani toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların toplumsal kaynak, hak, sorumluluk ve fırsatlardan erkeklerle eşit oranda yararlanamama durumunu ifade etmektedir. Bu durum kadınlarla erkekler arasındaki statüve iktidar farklılıklarını meydana getirmektedir (Giddens, 2012, s.526). Böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliği bireysel olmasının yanı sıra toplumsal

kalkınmayı da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yüzden kadınlara özgür birer birey olarak yaklaşmadığı ve toplumsal cinsiyet eşitliği her alanda sağlanmadığı sürece bireysel ve toplumsal kalkınmadan söz edilemeyecektir (Özaydınlık, 2014, s.109).

Toplumsal cinsiyet kavramı her kültürün kendi yapısı içinde kadına ve erkeğe yüklediği rol ve sorumluluklarla toplumsal yapıda pek çok soruna neden olan, gün geçtikçe daha fazla tartışmalara konu olan, çok boyutlu bir yapı sergileyen ve ataerkil iktidar yapısından beslenen tartışmalı bir kavramdır. Kadınlar en genel ifadeyle toplumsal cinsiyet ayrımcılığına uğradıklarından sosyal politikalar açısından risk grubunu oluşturmaktadırlar. Bu kapsamda özellikle ‘kadın hareketleri’ olarak tarihsel süreçte yerini alan kadınların mevcut düzene başkaldırmaları ve toplumsal düzeni değiştirmeye yönelik çabaları uluslararası düzlemde 1920’li yıllardan bu yana epeyce ses getirmiş ve pek çok toplumsal yapının kadınların lehine dönüşümünde etkili olmuştur (Taş, 2016, s.165). I. Dalga kadın hareketlerinde, kadınların talepleri kamusal alanda yer almak amacıyla oy kullanma, eğitimde fırsat eşitliği ve mülkiyet hakları alanında olmuştur. Kadınlar bu çerçevede hem sosyal hem de siyasal haklar uğruna mücadeleye girişmişler ve kazanımlar elde etmişlerdir (Bensadon, 1994, s.58-61). Temel hedef erkeklerle aynı statü ve imkanlara kavuşmak olmuştur. Sonrasında, elde edilen bu kazanımların tam anlamıyla toplumsal hayata entegre edilmemesi nedeniyle kadınlar II. Dalga kadın hareketleri çerçevesinde bir mücadeleye girişmişlerdir. II. Dalga kadın hareketlerinde, kadınlar kendi bedenleri üzerinde söz sahibi olmak istemişlerdir. Kadınlar cinsellik, kürtaj hakkının tanınması ve kadını ilgilendiren bütün konuların politikasını yapma eğilimi içine girmişlerdir. II. Dalga kadın hareketinin temel figürü erkek değil, kadın olmuştur (Taş, 2016, s.171). III. Dalga kadın hareketleri ise doğrudan doğruya kadın kimliği ve erkek kimliğine odaklanmış ve sosyal politikaların çerçevesi bu bakış açısıyla tekrar şekillenmiştir. III. Dalga hareketi kadını hem bir cinsiyet hem de bir kimlik olarak görmektedir. III. Dalga kadın hareketleri farklılıkların değerli ve önemli olduğunu düşünmüştür ve önce bu farklılıkları görmek ve ortak noktalar üzerinden siyaset yapmak gerektiğine inanmıştır. Üçüncü dalga kadın hareketleri daha çok kadına şiddet, cinsellik, kadının güçlendirilmesi gibi politikalarla ilgilenmişlerdir. Sadece kadınların erkeklere karşı mevcut durumunu eleştirmekle kalmamış, bununla birlikte savaş, güvenlik, ekonomik kalkınma, az gelişmişlik, çevre sorunları, sosyal eşitlik, sosyal gruplara saygı, adalette

eşitlik gibi konularda da alternatif kadın bakış açıları geliştirmeye çalışmışlardır (Enginyurt, 2018, s.52).

Dünyanın dört bir yanında toplumsal yapılarıdaki çeşitli kültürel normlar, şu ya da bu şekilde, kadınların eğitim, sağlık hizmetleri, ekonomik fırsatlar, siyasi katılımlarını engellemekte ve kadına yönelik şiddeti zaman zaman meşrulaştırabilmektedir. Bu cinsiyet eşitsizliği, çevresel sürdürülebilirlik, finansal istikrar, küresel sağlık ve insan haklarının ilerlemesini engellemekte ve öte yandan kadınların işsizlik, yoksulluk ve mülkiyet sahibi olmamalarının birincil nedenini oluşturmaktadır (UN Women, 2014, s.12).

Kadınların çabaları sonucu günümüzde hem ulusal hem de uluslararası kurumsal mekanizmalardan toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik olumlu yönde adımlar atılmıştır. Ancak kadın olgusunun ataerkil bakış açısıyla değil insan hakları bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Ülkelerin de özellikle sosyal politikalarını ve sosyal hizmet çalışmalarını bu yönde planlamaları ve güncellemeleri önemlidir. Sosyal politikaların temel amacı; toplumda refahın ve huzurun aynı anda sağlanmasıdır (Serdar, 2020, s.2). Bu bağlamda kadın-erkek herkesin eşit eğitim ve sağlık hakkına sahip olması, yoksullukların önlenmesi ve herkesin eşit gelir dağılımından faydalanması gerekmektedir. Bunlar gerçekleştiği sürece sosyal politikaların asıl hedefi olan sosyal adalet sağlanmaktadır. Sosyal politikalarda kadın alanında çalışmalar ağırlıklı olarak eşitlik politikaları üzerine dayanmaktadır. Sosyal politikalar, kadınların eğitimi ve iyi bir iş sahibi olması, sosyal dışlanmalarını, cinsiyet ayrımcılığına uğramalarını şiddete ve yoksulluğa maruz kalmalarını önlemek amacıyla hazırlanan politikalar bütününden oluşmaktadır (İleri, 2016, s.130). Eşitlik politikaları, şiddetin önlenmesi, aile bütünlüğünün korunması, medeni kanun, veraset sistemi, kadın ve erkek ayrımcılığını ortadan kaldırmak için yapılan eşit istihdam, eşit ücret ve bunungibi politikalar (Dedeoğlu, 2011, s.3). Sosyal politikalarda kadın konusu ile ilgili yapılan tüm çalışmalar; farkındalık yaratmak ve kadınların eğitim, istihdam ve sağlık gibi tüm fırsatlardan eşit şekilde faydalanmalarını sağlamak, kadınların yaşadıkları problemlerin kaynağına inmek ve çözüm önerileri geliştirebilmek açısından önemlidir. Bu açıklamalardan yola çıkarak araştırmanın ana konusu, kadınların güçlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla hazırlanan sosyal politika uygulamalarını detaylı bir şekilde incelemek amacıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Federal Almanya

Cumhuriyeti'nde uygulanan eğitim, sağlık, istihdam ve şiddet alanlarında kadınlara yönelik sosyal politika uygulamalarının karşılaştırmasıdır.

Birinci bölümde sosyal politika kavramı, oluşumu, önemi ve hedefleri açıklanmıştır. Sırası ile sosyal politikaların dünyadaki, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ve Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki tarihsel gelişiminden bahsedilmiştir. Ardından sosyal politikalarda kadının yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde sırası ile önce Türkiye Cumhuriyeti özelinde sonra Federal Almanya Cumhuriyeti özelinde sosyal politikalarda eğitim, sağlık, istihdam alanlarında ve şiddetin önlenmesi konusunda sosyal politika uygulamaları ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra, Türkiye Cumhuriyeti ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nde kadınlara yönelik sosyal politika uygulamaları, sosyal hizmet perspektifinden karşılaştırmalı bir biçimde ele alınmıştır. Son olarak tartışma ve sonuç kısmı ile çalışma tamamlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Ülkelerin refah düzeyleri, ekonomik yapıları ve kültürel normları çerçevesinde sosyal politika ve programları özellikle de kadına yönelik sosyal politika uygulamaları farklılıklar göstermektedir (Aytaç, 2020, s.380). Bu farklılıkların karşılaştırılması hem kültürel olarak farklılıklara sahip olan ülkelerde kadının güçlendirilmesi ve kalkınmanın öznesi olmasına yönelik uygulanan sosyal politika farklılıklarının belirlenmesine hemde gelişmeler ve dönüşümlere bağlı olarak kadına yönelik yeni sosyal politikaların oluşturmaya ışık tutacaktır. Bu kapsamda, bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nde kadınların toplumsal kalkınmaya tam katılımlarının sağlanması için uygulanan sosyal politikaların karşılaştırılması ve analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda Almanya gibi köklü sosyal hizmet kurumları ve uygulamaları olan bir ülkeyi Türkiye ile karşılaştırmalı olarak incelemek, mevcut durumu analiz edecek, ülkemizde yasal mevzuatta yapılacak düzenlemelere ve bunların uygulamaya nasıl dönüştürülebileceğine yardımcı olacak öneriler sunacaktır. Araştırma için karşılaştırmalı olarak Almanya'yı inceleyecek olmamızın sebepleri sosyal politikanın temel çıkış noktasının Almanya olması, köklü sosyal hizmet kurumları olması, AB (Avrupa Birliği) kurucu ülkelerinden olması ve uluslararası örgütlere üyeliği olan gelişmiş ülkelerden biri olmasıdır. Almanya'nın mevcut durumu

ve gelişmiş uygulamalarına Türkiye ile Almanya'nın nüfus sayılarındaki benzerlik eklendiğinde Almanya'nın Türkiye açısından iyi bir karşılaştırma modeli olacağı düşünülmektedir.

Bu doğrultuda bu tezin amacı, Türkiye ile Almanya'nın kadının eğitim, sağlık, istihdam ve şiddet alanlarında korunmasına ve geliştirilmesine yönelik sosyal politika uygulamalarını karşılaştırmaktır. Bu çalışma ile Türkiye'de mevcut ve gelecekteki toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadını koruma uygulamalarının yasal mevzuatta yapılabilecek düzenlemelerine ve bunların pratiğe yönelik yansımalarına dair öneri ve değerlendirmelerde bulunmak hedeflenmektedir. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki alt amaçlar hedeflenmiştir;

- Türkiye'de ve Almanya'da kadınlara yönelik hazırlanmış ve uygulamada olan eğitim alanındaki sosyal politikaların karşılaştırılması,
- Türkiye'de ve Almanya'da kadınlara yönelik hazırlanmış ve uygulamada olan sağlık alanındaki sosyal politikaların karşılaştırılması,
- Türkiye'de ve Almanya'da kadınlara yönelik hazırlanmış ve uygulamada olan istihdam alanındaki sosyal politikaların karşılaştırılması,
- Türkiye'de ve Almanya'da sosyal politika uygulamalarında kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla yapılan çalışmaların karşılaştırılması olarak belirlenmiştir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada, sosyal hizmet perspektifinden kadının korunmasına yönelik şiddet, istihdam, sağlık ve eğitim alanlarında mevcut sosyal politika uygulamalarının Türkiye-Almanya düzleminde karşılaştırılmasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğine başvurulmuştur. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemlerin kullanılarak, olayların gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ifade edilmesine yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım vd., 2016, s.41). Gözlem, görüşme ve doküman analizi yöntemleriyle toplanan verilerin kodlanması, analiz edilmesi ve yorumlanması sistematik bir yaklaşımı gerektirmektedir (Coffey vd., 1996). Dokümanlar (yazılı belgeler) tarihsel dönemlerin her aşamasında yeni bilgilere ulaşmada en önemli temel

kaynakları oluşturmuştur. Bu açıdan ele alındığında oldukça zengin bir içeriğe sahiptirler ve doküman incelemesi, hedeflenen konu ile ilgili tüm bu materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman analizi araştırılacak konu ile ilgili literatür taraması dahil tüm bilgi ve belgelerin sistematikleştirilmesini sağlamaktadır. Bu yüzden dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili şekilde kullanılan bilgi kaynaklarıdır. Böylece araştırmacılar ihtiyaçları olan veri ve bilgileri gözlem ve görüşme yapmaya gerek kalmadan elde etmektedirler (Mogalakwe, 2006, s.221). Özetle doküman analizi; belli bir amaca yönelik olarak uygun kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005). Bir başka ifadeyle doküman analizi, basılı ve elektronik (internet erişimli) materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde gerçekleşen bir dizi işlemdir (Bowen, 2009, s.27). Doküman analizinin avantajları; düşük maliyet ve ekonomiklik, kullanılabilirlik, örneklem büyüklüğü, uzun süreli analiz, bireysellik ve özgünlük bir de tepkiselliğin olmamasıdır (Sak, vd., 2021, s.237-238). Doküman analizinin dezavantajları ise; detayların yetersizliği, bilginin kontrolsüz ve denetimsiz büyümesi, konuya ilişkin eksik bilgi içerebilmesi, bazı durumlarda dokümanlara erişim zorluğu, dokümanların olaylar ve sosyal bağlamlar hakkında çarpıtılmış görüşler sunması ve standart bir formatının olmamasıdır (Sak, vd., 2021, s.239-240).

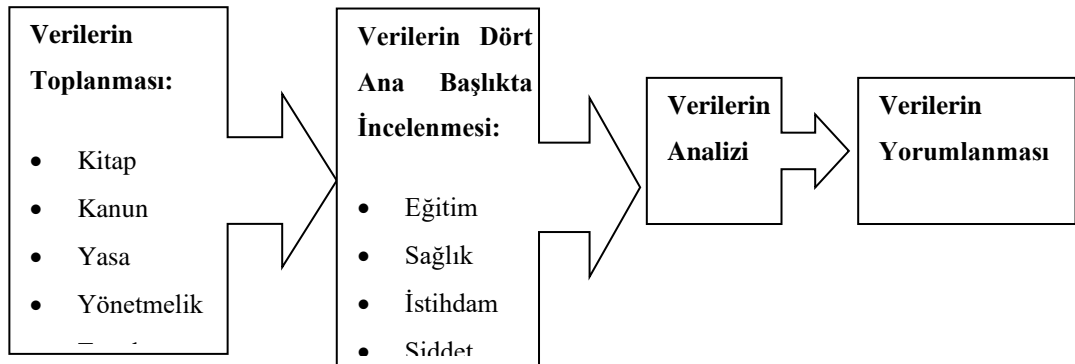
Bu tezin kapsadığı kadının eğitim, sağlık, istihdam ve şiddet alanlarında korunmasına yönelik sosyal politika uygulamaları konusunun incelenmesi ve analiz sonuçlarının değerlendirilmesi açısından doküman incelemesi önemlidir. Verilerin toplanması aşamasında Almanya ve Türkiye’de kadının korunmasına yönelik sosyal politika uygulamaları ile ilgili kanun, tüzük, yönetmelik, kitap ve makale gibi basılı bilimsel kaynaklardan ve kamu kurumlarının resmi internet sitelerinden yararlanılacaktır. Günümüzde araştırma alanı olarak internet aracılığıyla, normal şartlarda ulaşamayacağımız alan ve mekanlara ulaşılabilmekte ve böylece derinlemesine ve karşılaştırmalı olarak çalışmalar yapmak olası hale gelmektedir (Yıldırım vd., 2016, s.221). Bu nedenle dijital boyutun sağlayacağı bu imkanlardan da yararlanılacaktır. İnternet bulunduğumuz coğrafyanın sınırlarının dışına çıkmak ve araştırma alanımızı genişletmek için büyük bir fırsat sunmaktadır (Markham, 2004).

Kadınlara yönelik sosyal politika oluşumları çok geniş bir alanı ve konuları kapsadığından her bir konunun bu tez kapsamı içerisinde incelenmesi mümkün değildir. Bu çerçevede içerisinde yapılan literatür incelemeleri sonucunda özellikle

toplumsal yapılarda en önemli konu başlıkları olarak öne çıkan dört alan olan eğitim, sağlık, istihdam ve şiddet konularında kadına yönelik sosyal politikaların incelenmesi ana amaç olmuştur. Bu amaç doğrultusunda elde edilecek veriler betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak çözümlenecektir. Elde edilen bilgiler önce sistematik bir şekilde betimlenecek, açıklanacak, yorumlanacak ve sonuçlara ulaşılabacaktır.

Veri toplama sürecinde Şubat 2021 ve Haziran 2021 tarihleri arasında tezin alt yapısının oluşturulması amacıyla ön taramalar yapılmıştır. Kasım 2022 tarihine kadar tez yazım süreci boyunca literatür taramaları devam etmiştir. Araştırma sürecinde veriler tümdengelim yöntemiyle toplanmıştır. Tümdengelim yöntemi bilinen genel bir önermeden bilinmeyen özel bir önermeye geçiş yapma şeklidir. Tümdengelim yönteminde önceden bilinen, bir bütüne ait olan bilgiden yola çıkılarak bilinmeyen parçaların bilgilerini elde etmek mümkündür (Eroğlu, 2017, s.49-50). Bu nedenle bu araştırmada tümdengelim yöntemine başvurulmuştur.

Verilerin tamamı bizzat araştırmacı tarafından toplanmıştır. Bu durum araştırmaya verilerin güvenilirliği açısından yarar sağlamıştır. Verilerin analizi ve yorumlanması kısmında, araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bilgiler kadınların korunmasına ve güçlendirilmesine yönelik sosyal politika uygulamalarında eğitim, sağlık, istihdam ve şiddet başlıkları altında tasnif edilmiş, değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir. Bulgu ve analizler sosyal hizmet perspektifinden yorumlanarak rapor haline getirilmiş ve çalışma tamamlanmıştır. Çalışmamızdaki veri toplama süreci Şema 1'de açıkça görülmektedir:

Şema 1. Veri toplama süreci

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Bu araştırma kapsamında Türkiye Cumhuriyeti ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nde hazırlanan ve uygulamada olan kadını korumaya yönelik sosyal politikaların belirlenmesi ve karşılaştırılması planlanmaktadır. Yürütülen her araştırmada olduğu gibi bu çalışmanın da amacı doğrultusunda sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıklara aşağıda yer verilmiştir:

- Araştırmadaki en önemli sınırlılık kadına yönelik oluşturulmuş olan sosyal politikaların çok geniş bir alanı kapsamaması ancak bunun hepsinin tez kapsamı içinde incelenememesidir. Bu yüzden kapsam olarak kadınların en çok ayrımcılık yaşadıkları dört ana alan olan eğitim, sağlık, istihdam ve şiddet konuları seçilmiştir.
- Araştırmanın bir başka sınırlılığı ise Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nde kadın konusunda sosyal politikalara, yasal prosedürlere (kanunlara) ve sözleşmelere ulaşmakta karşılaşılan güçlük olmuştur. Yaşanılan bu güçlüğü'nin sebebi ise Almanya'daki kültürel yapının ve ekonomik koşulların farklı olması sebebiyle mevcut yerel politikalara ulaşmakta zorlanılmasıdır.
- Ayrıca, Federal Almanya Cumhuriyeti 16 eyaletten oluşmaktadır ve her eyaletin kendine özgü eyalet yasası ve eyalet hükümeti vardır. Bu açıdan değerlendirildiğinde eyaletlerde sosyal politika uygulamaları değişiklik gösterebilmektedir. Bu durum da karşılaşılan başka bir sınırlılık olmuştur.
- Kanunların çok eskiye dayanması, yürürlüğe girme tarihlerinin geç olması, güncel kanunların olmaması ve dilin farklı olması sebebiyle Türkçe'ye çevirmedeki zorluklar diğer sınırlılıklar olarak sayılabilir.

1. SOSYAL POLİTİKA

1.1. Sosyal Politika Kavramı

Sosyal politika kavramı 19. yüzyılda Almanya'da Profesör Wilhelm Heinrich Riehl tarafından literatüre kazandırılmıştır (Tokol, 2000, s.2). Sosyal politika kavramını tüm zamanlar için tüm yönleriyle tanımlamak oldukça güçtür. Çünkü zamanla ve hızlı bir şekilde yenilenen teknoloji ve bunun günlük yaşama etkisi sonucunda sosyal ve kültürel yapının değişmesi paralelinde sosyal politikanın içeriği ve kapsamı da genişlemektedir. Geniş anlamda sosyal politika, tüm sosyal sınıfların uyumlu bir şekilde yaşamlarına devam etmelerini sağlarken diğer taraftan da bu uyumu parçalama girişimi gösteren tüm çatışmaları, barışçıl yollarla çözmeye yönelik politikalar üretmektedir (Talas, 1997, s.5). Dar anlamda sosyal politika ise; emek ve sermaye arasındaki adaletsizliği barışçıl yollarla çözümlenmeye ekonomik, toplumsal ve sosyal açıdan mevcut düzeni devam ettirmeye çalışan politikalar bütünü demektir (Altan, 2003, s.4).

Sosyal politika kavramı ortaya çıktığı günden bugüne değin anlam ve kapsam açısından değişikliklere uğramıştır. Sosyal politika kavramı bu açıdan değerlendirildiğinde farklı bilim insanlarıncı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Titmuss'a (1974, s.29) göre sosyal politika sağlık, barınma, eğitim, istihdam, yoksulluk ve sosyal güvenlik gibi birçok konuyu kapsamaktadır. Maddi olan veya maddi olmayan kaynakların yeniden dağılımı ile ilgilidir. Mkandawire (2004, s.1) sosyal politikayı; sosyal refaha doğrudan etki eden, vatandaşların güvenli geçim kaynaklarına ulaşabilmesi adına devlet eliyle ekonomiye yapılan, toplumsal müdahaleler olarak değerlendirmektedir. Hothersall ve Bolger (2010, s.9) sosyal politikayı; özel yaşama yönelik, hükümetler tarafından, kişiler adına oluşturulan kamusal politika biçimindeki devlet müdahalesi olarak tanımlamaktadır. Koray'a (2007, s.29) göre sosyal politika, kapitalist sistem içinde günden güne büyüyen sosyo-ekonomik eşitsizlikleri azaltmak ve toplumsal eşitlik ve adaleti sağlamak amaçlarını gütmektedir. Sosyal politika kavramının bilim insanlarıncı yapılan tüm tanımlarına bakıldığında tek bir odak noktası olduğu görülmektedir. Bu odak nokta sosyal politikanı toplumlarda refahın sağlanması için devlet tarafından uygulanan politikalar bütünü olduğudur (Serdar, 2020, s.2).

Sosyal politika uygulamaları çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmak adına toplum refahı, yaşam standardı, kalkınma ve gelişmenin ilerleyebilmesi için yararlanılan araçlar bütününe kapsamaktadır. Bu politikalar devletlerin çeşitli alanlarda uyguladığı kamusal hizmetlerdir, kamu politikalarının bir alt kümesidir ve bu büyük ölçüde disiplinlere ve ideolojik geçmişlere bağlı olarak ülkeler arasında içerik ve kapsam açısından farklılık gösterebilmektedir (Haan, 2007, s.2) ancak her ülkede uygulama sorumluluğu yalnızca devlete aittir (Koray, 2000, s.8; Tokol, 2000, s.7; Güven, 2001, s.33-34). Bu kapsamda ele alınan alanlardan en önemlisi de sosyal hizmetlerdir. Sosyal Hizmet mesleğinin kendi kuramsal çerçevesi olduğu gibi diğer meslek ve disiplinlerin bilgilerinden ve çalışmalarından da faydalanmaktadır (Kut, 1988, s.34). Sosyal politikalar da bir disiplin olarak sosyal hizmet mesleği için büyük öneme sahiptir (Pearman, 1973, s.19). Çünkü sosyal politikalar şemsiye bir kavramdır ve sosyal hizmet uygulamaları sosyal politikaya dayanmaktadır. Bir toplumda var olan sosyal sorunların tespitinde, tanımlanmasında, sorunların çözümüne yönelik politika ve uygulamaların hayata geçirilmesi süreçlerinde sosyal hizmet ve sosyal politika disiplinleri karşılıklı etkileşim halindedir (Denney, 1998, s.36-37). Sosyal hizmet ile sosyal politikanın ortak hedefleri; sosyal gelişme, sosyal barış, sosyal adalet, sosyal denge, sosyal bütünleşme ve sosyal demokrasidir. Sosyal hizmetin, sosyal politikaların oluşumuna katılımı bu saydığımız hedefleri gerçekleştirebilmek açısından önemlidir (Güven, 2001, s.24; Danış, 2007, s.52). Özetle sosyal politikalar, sosyal hizmetlerin gelişmesine ve ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Sosyal politikanın en önemli araçlarından biri olan sosyal hizmet anlayışına göre insan, sosyoekonomik şartların bir ürünü olarak görülmekte ve olumsuz koşulların iyileştirilmesi açısından en önemli görevin devlete ait olduğuna vurgu yapmaktadır (Yolcuoğlu, 2012, s.148).

1.2. Sosyal Politika Oluşumu, Önemi ve Hedefleri

Dünyada 19. yüzyılda her alanda köklü bir dönüşüm yaşanmıştır (Tuna vd., 1991, s.22). İngiltere’de başlayıp önce Batı Avrupa’ya sonra da tüm dünyaya yayılan Sanayi Devrimi’yle tarım toplumundan sanayi toplumuna geçilmiştir. Böylece Sanayi Devrimi dünyada üretim faktörlerinin değişmesine yol açmış ve toplumsal yapının yeniden şekillenmesinde etkin bir rol oynamıştır (Zencirkıran, 2018, s.7). Bu değişim ile toplumda var olan sosyal sınıflar değişime uğramış yeni sosyal sınıflar oluşmuştur.

Toplumun bir kısmını üretim gücünü ele geçiren “işverenler/sermaye sahipleri” diğer kısmını ise üretime emeği ile katılan “işçi sınıfı” oluşturmuştur. Devletler Sanayi Devrimi'nin yarattığı bu ortam ve koşulların birey ve gruplar üzerindeki etkilerini en aza indirebilmek ve yaşam koşullarını iyileştirebilmek amacıyla sosyal nitelikli politikalar izlemeye başlamışlardır. Sanayi Devrimi döneminde sosyal politikalar bir bilim dalı olmaktan ziyade yalnızca işçi sınıfının çalışma hayatlarında korunmalarını öngören ilkeler, alınan kararlar ve yapılan uygulamalar olarak şekillenmiştir. Toplumsal, sosyal, teknolojik ve demografik anlamda yaşanan değişimlersosyal politikaların kapsamını da çeşitlendirmiş ve genişletmiştir. Zaman içerisinde işçi statüsünde çalışanların yanı sıra toplumda hizmet ve kamu kesimlerinde çalışanlar ile dezavantajlı konumda olan kesimler de sosyal politikanın kapsamı içinde yer almıştır (Altan, 2004, s.5).

Zamanla sosyal nitelikli politikaların öne çıkmasıyla sosyal politika bir bilim dalı olarak özel bir öneme sahip olmuştur. Sosyal politika, konusu kapsamında bulunan kişilerin hem nicelik yönünden sayısal çokluğu hem de konu olan grupların niteliği yönünden ayrı bir önem taşımaktadır. Nicelik açısından bakıldığında sosyo-ekonomik yönden güçsüz olan grupların, sosyal politikalarda toplumun çok büyük bir bölümünü doğrudan ilgilendirdiği görülmektedir. Sosyal politikalara konu olan grupların niteliği incelediğinde ise yoksulluğa, ayrımcılığa karşı korunmaya muhtaç olanlardan bir iş bulup çalışmaya ve o işe devam eden çalışanların karşı karşıya kaldıkları sorunlara kadar kapsam olarak her şeyin sosyal politikalara dahil olduğu bilinmektedir. Sosyal politikaların gelişmişlik düzeyinin, sosyal hukuk devleti ilkesinin bir göstergesi olması da önemine ayrıca vurgu yapmaktadır (Altan, 2004, s.11-13).

İlk dönem sosyal politikaların asıl hedefi üretim sürecine emeğiyle katılan işçi sınıfının korunması ve sınıflar arası gerginliklerin azaltılması olmuştur (Güven, 2001, s.13). İkinci Dünya Savaşından sonra ise, herkese asgari bir yaşam standardı ve refah düzeyi sağlamak için işleyen sosyal devlet anlayışının gelişmesiyle sosyal politikanın kapsamı ve hedefleri de genişlemiştir (Koray, 2000, s.17). Sosyal politikanın hedefi sosyal refah ve sosyal adaleti sağlamak, sosyal sınıflar arasındaki anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak veya en aza indirmek, böylece sağlıklı toplumların bütünlüğünü devam ettirmelerini sağlamak olmuştur (Danış, 2007, s.51).

Özetle sosyal politikanın amacı; toplumsal barış, refah ve mutluluğu sağlayarak sosyal sınıflar arasındaki dengesizlikleri ve adaletsizlikleri gidererek, toplumda huzuru ve refahı aynı anda gerçekleştirmektir. Böylece toplum içinde herkes için adil gelir ve adalet dağılımını sağlayarak toplumu oluşturan tüm kesimler arasında uzlaşmanın yollarını aramak mümkün olacaktır. Sosyal politikanın bu amaçları gerçekleştiğinde toplumda gelir adil bir şekilde dağılacak, yoksullukla sosyal adalet arasındaki gerilim azaltılabilecektir (Yolcuoğlu, 2012, s.145).

1.3. Sosyal Politikanın Dünya'daki Tarihsel Gelişimi

Sosyal politikanın tarihsel gelişimi ile ilgili literatürde farklılıklar görülmektedir. Bazı literatürde Magna Carta(1215) insan haklarının gelişiminde ve sosyal politikaların oluşumunda önemli bir adım olarak vurgulanırken, bazı literatürde ise 16. yüzyılda I. Elizabeth döneminde yürürlüğe giren Yoksullar Yasası (1601) ile sosyal politika oluşumunun başladığı ileri sürülmektedir. Sosyal politika oluşumu ve uygulamalarının hız kazandığı dönem ise Sanayi Devrimidir. 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin İngiltere'de başlayıp tüm dünyaya yayılmasıyla tarım toplumundan sanayi toplumuna geçilmiştir. Sanayi Devrimi'nin gerçekleşme sürecinde, iç içe geçmiş dört devrimbüyük rol oynamıştır (Deane, 1988, s.17). Aşağıdaki tabloda bu devrimler gösterilmiştir;

Tablo 1. Sanayi devrimi döneminde gerçekleşen devrimler

Yüzyıl	Devrimin Adı	Devrimin Açıklaması
18. yüzyıl	Ticaret Devrimi	Pazara yönelik bir ekonomiye geçilerek dış ticaret önem kazanmıştır.
18. yüzyıl	Demografik Devrim	Nüfusun büyüme hızı yükselişe geçmiştir. Bunun sebebi ise sanayileşme ile birlikte tıp tekniğinde meydana gelen gelişme ve ilerlemelerdir.
18. yüzyıl	Tarım Devrimi	Yeni üretim teknikleri kullanılmış ve bir sermaye birikimi yapılmıştır.
18. yüzyılın sonları-19. yüzyılın başları	Ulaşım Devrimi	Ulaşımında gelişmeler yaşanmış, hammaddeler ucuza taşınmış, yeni yollar ve ulaşım araçları yapılmıştır.

Kaynak: Deane, 1988 ve Bozkır Serdar, 2020

Sanayi Devrimi ve fabrikalaşma sistemine geçilmesiyle günden güne büyüyen bir iş gücü açığı ortaya çıkmıştır ve işverenler sanayi toplumunun en güçlü sınıfını oluşturmaya başlamışlardır. Bu döneme sadece emeği ile katılanlar ise işçi sınıfını oluşturmuşlardır. Ücretler düşmüş, aile gelirleri azalmış, kadın ve çocuk işçiler erkeklere göre daha ucuza çalıştırılacağından tercih edilir olmuşlardır. Böylece işverenlerin özellikle kadın ve çocukları çalıştırmayı tercih etmeleri rekabet ortamını doğurmuştur. Aslında Sanayi Devrimi dönemi hakim anlayışında ekonomik ya da sosyal açıdan istenilen başarı gerçekleştirilememiştir ve toplumsal açıdan sorunlar meydana gelmiştir. Zamanla devletler toplumsal sorunlara karşı politikalar üreterek “sosyal refah devleti” niteliği taşımaya başlamışlardır (Serdar, 2020, s.22).

Refah devleti kavramını ilk kez Almanya, 19. yüzyılın sonunda sosyal güvenlik alanında aldığı tedbirler için kullanmaya başlamıştır (Koray, 2005, s.85). “Sosyal devlet” anlayışıyla devletler sosyal adalet temeline dayanarak bireylere refah içinde yaşayabilmeleri için ihtiyaçları olan maddi imkanları sağlamayı görev edinmişlerdir. Devletler vatandaşlarının, refah içinde yaşayabilmeleri için başta eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler gibi alanlarda görev ve sorumluluklar yüklenmişlerdir. “*Sosyal refah devleti*” anlayışının tam anlamıyla hayata geçirilmesi, kapsamı ve uygulamalarının en üst düzeye çıkarılması II. Dünya Savaşından sonra olmuştur (Kurşun, vd., 2016, s.135).

1945-1975 yılları arasındaki döneme Avrupa’da sosyal politikanın “Altın Çağı” adı verilmiştir. Sosyal refah devletinin bu gelişim döneminde devletin ekonomik alana müdahalesinin iki amacı olmuştur. Bu amaçlardan biri ekonomik kalkınmayı sağlamak, diğeri ise alt yapı, konut ve ulaştırma yatırımlarına hız vermek ve alt sınıflara gelir transferi politikalarını gerçekleştirmektir. Ayrıca gerekli görüldüğünde kanunlarla yeni düzenlemeler yapılarak daha adil sonuçlara ulaşabilmek öngörülmüştür (Sallan Gül, 2004, s.150). İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra uygulanan bu politikalarla pek çok ülkede başta sosyal güvenlik ve sağlık harcamaları olmak üzere sosyal politika harcamalarında artış olduğu bilinmektedir (Özdemir, 2004, s.160). Altın Çağ’da gelişmiş Batı toplumlarının büyük bölümünde, sosyal refah harcamalarındaki artışlara örnek olarak yaşlılık, malullük, ölüm, hastalık, analık, iş kazaları ve meslek hastalıkları gibi sigortaların kurulmuş olması verilebilir. Bu sigortalar ILO 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında Sözleşme ile 1952 yılında oluşturulmuştur. 102 No’lu Sözleşme ILO’nun sosyal güvenlikle ilgili

normları arasında yer alan en önemli belgesidir ve uluslararası sosyal güvenlik hukukunun temelini oluşturmaktadır (ILO 102 Nolu Sözleşme, 1952).

1973 Petrol Krizi ile yaşanan ekonomik gelişmelerle birlikte “*Altın Çağ*” sona ermiş, ekonomik anlamda büyüme yavaşlamış ve sosyal devlet anlayışında değişimler yaşanmaya başlamıştır. 1979 yılında ABD ve İngiltere’de, 1980’li yıllardan itibaren ise diğer ülkelerde Neo-liberal politikalar benimsenmeye başlanmıştır. Neo-liberal politika; devletin sosyal ve ekonomik alana müdahalesinin azaltılmasını savunan, özel sektör ve rekabete dayanan, serbest piyasa ekonomisine önem veren, sosyal harcamaların kısıtlanması gerektiğine inanan sosyal politikalar bütünüdür. 20. yüzyılın son çeyreği ile 21. yüzyılın başlarından itibaren hayatın ekonomik, kültürel, siyasal ve sosyal olarak, her yönüne etki eden küreselleşme süreci sosyal politikaya da nüfuz etmiş ve sosyal politikaların ulusal ve uluslararası düzeyde yeniden şekillenmesine sebep olmuştur (Serdar, 2020, s.24).

1.4. Sosyal Politika Kapsamında Kadınların Desteklenmesine Yönelik Yapılan Uluslararası Çalışmalar

Değişen ihtiyaçlarla birlikte sosyal politikanın kapsam olarak genişlemesiyle toplumda kadın-erkek eşitliği konusu ve bu konudaki uygulamalar sosyal politikalar kapsamına dahil edilmiştir. Dünyada, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların desteklenmesi, güçlendirilmesi ve özel politikalarla korunması için kadınlara yönelik ulusal alanda ve uluslararası düzeyde çalışmalar başlatılmıştır (Arısoy vd., 2018, s.304).

Tarihsel süreç içerisinde atılan adımlardan en önemlileri toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların desteklenmesine yönelik maddeleriyle İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi(1948), Avrupa Sosyal Şartı (1961) ve Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmeleri’dir (1966).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 1. maddesi “*bütün insanların hür ve haklar bakımından eşit doğduğunu*”(EK 1), 7. maddesi “*kanun önünde herkesin eşit olduğunu*”(EK 2), 16. maddesi “*her erkek ve kadının evlenme konusunda, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit haklara sahip olduklarını*”(EK 3), 22. maddesi “*herkesin sosyal*

güvenlik hakkı olduğunu”(EK 4), 23. maddesi *“herkesin, hiçbir fark gözetilmeksizin çalışmaya, adil ve elverişli çalışma şartlarına, eşit iş karşılığında eşit ücrete hakkı olduğunu*”(EK 5), 26. maddesi ise *“herkesin öğrenim görme hakkı olduğunu*”(EK 6) belirtmektedir. Özellikle tüm insanların eşit olması ilkesine dayanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 1., 7., 16., 22., 23. ve 26. maddeleri incelendiğinde kadınların yaşamlarını güvence altına almak amacıyla doğrudan doğruya kadınlara yönelik oluşturulmuş ifadeler net bir şekilde görülebilmektedir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948).

Avrupa Sosyal Şartı (1961), Avrupa Konseyi çatısı altındaki sözleşmeler içinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinden sonra ve bu sözleşmeyi sosyal haklar açısından tamamlayıcı nitelikte olan ikinci belgedir. Avrupa Sosyal Şartı 1961 yılında Turin’de imzaya açılmış ve 1965 yılında Avrupa Konseyine üye devletlerde yürürlüğe girmiştir. Avrupa Sosyal Şartı’nın 1. maddesi *“herkesin özgürce edinebildiği bir işle yaşamını sağlama fırsatına sahip olduğunu*”(EK 7), 2. maddesi *“herkesin adil çalışma koşullarına sahip olma hakkı olduğunu*”(EK 8), 4. maddesi *“çalışan erkek ile kadınların eşit işe eşit ücret hakkı olduğunu*”(EK 9), 8. maddesi *“çalışan kadınların anne olmaları halinde özel korunma hakkına sahip olduklarını*”(EK 10), 10. maddesi *“kadın erkek herkesin mesleki eğitim için uygun imkanlara sahip olma hakkı olduğunu*”(EK 11), 20. maddesi ise *“istihdam ve meslek konularında cinsiyete dayalı ayırım yapılmaksızın fırsat eşitliği ve eşit muamele görme hakkı olduğunu*”(EK 12) belirtmektedir. Avrupa Sosyal Şartı’nın 1., 2., 4., 8., 10. ve 20. maddelerinin de kadınların yaşamlarını güvence altına almak ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik ortaya konulmuş maddeler olduğu açıkça görülmektedir (Avrupa Sosyal Şartı, 1961).

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ise, 16 Aralık 1966’da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve 3 Ocak 1976 itibarıyla yürürlüğe girmiş bir antlaşmadır. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 3. maddesi *“bütün ekonomik, sosyal ve kültürel hakları kullanmada kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu*”(EK 13), 7. maddesi *“herkesin adil çalışma koşullarından yararlanma hakkı olduğunu, özellikle kadınlara, kendilerine sunulan çalışma koşullarının erkeklerin koşullarından daha aşağı olmayacağı ve aynı iş için aynı ücreti alacakları konusunda güvence verilmesini güvence altına aldıklarını*”(EK 14), 9. maddesi *“herkesin sosyal güvenlik hakkı*

olduğunu”(EK 15), 10. maddesi “*annelere, doğumdan önce ve sonra özel bir koruma sağlanması gerektiği, bu dönem içinde çalışan annelerin ücretli izinden ya da yeterli sosyal güvenlik tedbirlerini kapsayan izinden yararlanmaları gerektiğini*”(EK 16), 13. maddesi ise “*herkesin eğitim görme hakkına sahip olduğunu*”(EK 17) kabul ve ifade etmektedir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 3., 7., 9., 10. ve 13. maddeleri incelendiğinde doğrudan doğruya toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya ve kadınların yaşamlarını güvence altına almak amacıyla konulmuş maddeler olduğu açık ve net bir şekilde görülebilir (Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 1966)

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların desteklenmesine yönelik uluslararası işbirliği kapsamında en önemli ortaklar Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliğidir (BMFSFJ, 2022).

1.4.1. Birleşmiş Milletler (BM)

Birleşmiş Milletler 1945 yılında, dünya barış ve güvenliğini korumak, uluslararası alanda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmeyi sağlamak için kurulmuş Uluslararası bir örgüttür (BM, 1945). Birleşmiş Milletler, kadın hakları ve kadınların yaşadıkları ayrımcılıklarda uluslararası sözleşmelerle toplumsal yaşamı düzenlemeye çalışmıştır ve yaptıkları çalışmalar nispeten karşılığını bulmuştur (Charlesworth, 1994, s.58).

Birleşmiş Milletler bünyesinde toplumsal cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik pek çok adım atılmıştır. Birleşmiş Milletler, kadınların toplumsal yaşamın her alanına erkeklerle eşit oranda katılımının sağlanması ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın son bulması ile ülkelerin kalkınabileceği görüşünden yola çıkarak 1975-1985 yılları arasında “*Kadın On Yılı*” ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler Dünya Kadın On Yılı, kadının statüsünü irdeleyen, kadınların her alanda karar alma mekanizmalarında yer almaları ve mülkiyet edinmeleri gerektiğini savunan ve bunu destekleyen dünya çapında bir girişimdir (Ertürk, 2015, s.58). Kadın On Yılı’nın ana konuları istihdam, sağlık ve eğitim olarak belirlenmiştir. Kadın On Yılında BM Dünya Kadın Konferansları yapılmıştır. Kronolojik olarak Dünya Kadın Konferansları ve tavsiye kararları ise şöyledir:

Tablo 2. Dünya kadın konferansları

Yıl	İmzalandığı Yer	Konferansın Adı
1975	Mexico City	Birleşmiş Milletler Birinci Dünya Kadın Konferansı
1980	Kopenhag	Birleşmiş Milletler İkinci Dünya Kadın Konferansı
1985	Nairobi	Birleşmiş Milletler Üçüncü Dünya Kadın Konferansı
1995	Pekin	Birleşmiş Milletler Dördüncü Dünya Kadın Konferansı

1.4.1.1. Birleşmiş Milletler Birinci Dünya Kadın Konferansı (Mexico City, 1975)

1970’li yıllar kadın haklarının, kadın sorunlarının ve kadınların yaşadıkları eşitsizliklerin gündemde olup bu konuda uluslararası ortak bir dil geliştirmek amacı ile Birleşmiş Milletler tarafından Dünya Kadın Konferanslarının düzenlenmeye başladığı yıllardır. Birinci Dünya Kadın Konferansı, 1975 yılında Mexico City’de düzenlenmiştir. Konferans sırasında 1975-1985 yılları arası “Dünya Kadın On Yılı” olarak ilan edilmiştir. BM’ye üye ülkelerde kadın sorunlarının çözümüne yönelik mekanizmaların kurulması tavsiye edilmiştir. Birinci Dünya Kadın Konferansı ve Kadın On Yılı bünyesinde ulusal ve uluslararası eşitlik mekanizmaları kurulmuştur. Bunlar INSTRAW (The International Research and Training Institute for the Advancement of Women -Kadının İlerlemesi için Araştırma ve Eğitim Enstitüsü) ve UNIFEM (United Nations Development Fund For Women -BM Kadın İçin Kalkınma Fonudur). Böylece kadın artık destek ve yardımın nesnesi değil kalkınmanın temel öznesi olarak düşünölmeye başlanmıştır (Anıl, vd., 2001, s.8). 1979 yılında BM Genel Kurulunda “*Kadına Karşı Her Türölü Ayrımcılığın Önleneşmesi Sözleşmesi*” de (CEDAW - Declaration on the Elimination of Discrimination against Women) kabul edilmiştir.

1.4.1.2. Birleşmiş Milletler İkinci Dünya Kadın Konferansı (Kopenhag, 1980)

Birleşmiş Milletler İkinci Dünya Kadın Konferansı 1980 yılında Kopenhag’ta düzenlenmiştir. Bu konferans, on yıllık dönemin ilk yarısındaki gelişmeleri değerlendirmek için yapılmıştır. 1979 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türölü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) Genel Kurul tarafından kabul edilmiş ve 1980 yılında üye ülkelerin imzasına

açılmıştır. Türkiye'nin ve Almanya'nın da içinde bulunduğu 165 ülke tarafından imzalanarak Çocuk Hakları Sözleşmesinden (1959) sonra en geniş katılımlı sözleşme olma özelliği taşımaktadır (Anıl, vd., 2001, s.9). Birleşmiş Milletler bünyesinde hazırlanan ve en geniş katılımla imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde sonra CEDAW geniş katılımla imzalanan ikinci sözleşme niteliği taşımaktadır (BM, 1945).

1.4.1.3. Birleşmiş Milletler Üçüncü Dünya Kadın Konferansı (Nairobi, 1985)

Nairobi'de 1985 yılında kadın için eşitlik, kalkınma ve barış konularında Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı'nın değerlendirilmesi amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından Üçüncü Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiştir. Konferansa 157 ülke katılmıştır. Konferans kararları bağlamında alınacak önlemler üç kategoride toplanmıştır. Bunlar;

- Kurucu ve yasal adımlar,
- Sosyal katılımda eşitlik,
- Siyasi katılım ve karar almada eşitlik.

Nairobi'deki Üçüncü Dünya Kadın Konferansı sonrasındaki en önemli gelişme ise 1993 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konferansında benimsenen, kadın haklarının evrensel insan haklarının ayrılmaz, bölünemez, devredilemez bir parçası olduğunun resmen kabulüdür (Pekin+5, 2001).

1.4.1.4. Birleşmiş Milletler Dördüncü Dünya Kadın Konferansı (Pekin, 1995)

Birleşmiş Milletler tarafından 1995 yılında Pekin'de 189 ülkenin katılımıyla "Dördüncü Dünya Kadın Konferansı" gerçekleştirilmiştir. Konferans sonunda Türkiye ve Almanya'nın da içinde olduğu 189 devletin oybirliği ile Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu olmak üzere iki belge kabul edilmiştir. *Pekin Deklarasyonu*, katılımcı hükümetleri kadının güçlenmesi, geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet perspektifini ana politikalarına yerleştirmeleri ve kadın erkek eşitliğini geliştirmeleri konularında yükümlü kılmaktadır ve *Eylem Platformunun* hayata geçirilmesini öngörmektedir. Eylem Platformu ancak kadınların siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel karar alma mekanizmalarında yer alarak kadınların özel ve kamusal alanda tam ve eşit

katılımlarının mümkün olabileceğini belirtmektedir. Eylem Platformunun uygulanması ve gelişmelerin izlenmesi görevi hükümetlere verilmiştir.

Konferansta 12 kritik alan belirlenmiştir. 12 kritik alan ve stratejik hedefler şöyledir;

*Kadınlar ve Yoksulluk:*Yoksulluk içindeki kadınların ihtiyaçlarına yönelik politikalar üzerine çalışmak ve uygulamak, kanunları kadın haklarını güvence altına alacak şekilde düzenlemek, kadınların kurumlara ve kredi imkanlarına ulaşmalarını sağlamak olarak belirlenmiştir.

*Kadınların Eğitim ve Öğrenimi:*Kadınlardaki cehaleti ortadan kaldırmak, eğitime eşit imkanlarla ulaşmalarını sağlamak, mesleki eğitim, bilim ve teknoloji eşliğinde kendilerini geliştirmelerini sürdürmek, ayrımcı olmayan eğitim ve öğrenime odaklanmak, eğitim için yeterli kaynak tahsis ederek hem kadınlar hem de kız çocukları için hayat boyu öğrenimi sağlamak olarak belirlenmiştir.

*Kadınlar ve Sağlık:*Kadınların, yaşamları boyunca uygun maliyetli ve kaliteli sağlık bakımına, bilgi ve hizmete ulaşmalarını sağlamak, kadın sağlığı açısından önleyici programları güçlendirmek, cinsel sağlık, üreme sağlığı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ile ilgili girişimleri üstlenmek, kadın sağlığına dair çalışmaları arttırmak, araştırmaları yaygınlaştırmak, bilgileri yaymak olarak belirlenmiştir.

*Kadınlara Yönelik Şiddet:*Kadına yönelik şiddeti önlemek için şiddetin neden, sonuç ve önlemlerine dair incelemelerde bulunup bunu sonlandırmak için bütünleşmiş önlemler almak, kadın ticaretini önlemek ve buna maruz kalanlara yardımcı olmak olarak belirlenmiştir. Ancak bu maddeye Hıristiyanlık dininin merkezi olarak görülen Vatikan'ın kadına yönelik şiddetin önlenmesi ile ilgili hükümlere şerh koyması dikkat çekici bir unsurdur.

*Kadınlar ve Silahlı Çatışma:*Kadınların çatışmaların çözülmesine karar alma düzeylerinde katılımlarını artırmak, işgal altında yaşayan kadınları korumak, silahlanmayı kontrol altında tutmak, çatışma çözümlerinde de şiddete dayalı olmayan çözümler bulmak, barış sağlamaya yönelik çabalara kadınların katılımını arttırmak, mülteci kadınları koruma, onlara yardım ve eğitim sağlamak olarak belirlenmiştir.

Kadınlar ve Ekonomi: İstihdamdan çalışma koşullarına kadar kadınların ekonomik haklarını yaygınlaştırmak, ekonomik bağımsızlıklarını sağlamak, iş

bulabilmelerine yönelik hizmet ve eğitim imkanı oluşturmak, istihdama yönelik her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak, kadınlar ve erkekler için çalışma ve aile sorumluluklarının uyumlu olmasını yaygınlaştırmak olarak belirlenmiştir.

Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadınlar:Kadınların karar alma mekanizmalarına tam ve eşit katılımlarını sağlamak ve liderlik pozisyonlarına katılma kapasitelerini artırmak olarak belirlenmiştir.

Kadınların İlerlemesinde Kurumsal Mekanizmalar: Cinsiyete dayalı bakış açısını kanunlar, politikalar, programlar ve projelerle bütünleştirmek, ulusal mekanizmalar kurmak ve bunları güçlendirmek, cinsiyete göre toplanmış verileri planlama ve değerlendirme açısından oluşturmak ve yaymak olarak belirlenmiştir.

Kadınların İnsan Hakları:Bütün insan hakları belgelerini kadının insan haklarını korumak için bütünüyle uygulamak, yasalarda ve uygulamalarda eşitliğe önem vererek ayrımcılık yapılmamasını sağlamak ve yasal okur yazarlığı başarmak olarak belirlenmiştir.

Kadınlar ve Medya:Medya içinde kadınların kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamak ve karar alma mekanizmalarına ulaşabilirliklerini sağlamak, medyada kadınların klişeleşmiş olmayan görüntülerini yaygınlaştırmak.

Kadınlar ve Çevre: Çevreye ilişkin karar alma mekanizmalarına da kadınları dahil etmek, kadınlara dair konuları kalkınma politikaları ve programlarıyla bütünleştirmek ve ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde mekanizmalar kurarak güçlendirmek olarak belirlenmiştir.

Kız Çocukluk: Kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığı, olumsuz tutum ve uygulamayı, ekonomik istismarı, şiddeti ortadan kaldırmak, haklarını korumaya yönelik bilinci arttırmak, sosyal, ekonomik ve politik yaşama dair bilincini arttırmak, statüsünü geliştirmede ailenin rolünü güçlendirmek olarak düzenlenmiştir (Pekin Eylem Platformu, 1995).

Konferansta belirlenen 12 kritik alan ve bu alanlara yönelik oluşturulan stratejik hedeflerin, katılımcı ülkelerin kadınların siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel karar alma mekanizmalarında yer almaları ve kadınların özel ve kamusal alana tam ve erkeklerle eşit katılımlarının sağlanması yolunda atacakları adımları belirlemesi açısından önemli olduğu görülmektedir.

1.4.1.5. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen ve 1981 yılında yürürlüğe giren kadın haklarına yönelik en kapsamlı uluslararası insan hakları evrensel belgesidir (KSGM, 2016). Sözleşme, 2. Dünya Kadın Konferansının ardından 1 Mart 1980 tarihinde, üye ülkelerin imzasına açılmıştır. Taraf devletler; erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olmaları gerektiğini, insanlar arasında ayrımcılığın kabul edilemeyeceğini, kadınlar ile erkeklerin tüm ekonomik, kültürel, sosyal, siyasi ve medeni haklardan eşit olarak yararlanacaklarını, ülkelerin kalkınmasının ancak kadınlarla erkeklerin eşit şartlarda yaşamasıyla sağlanabileceğini ifade etmişlerdir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) kadın haklarını düzenleyen en önemli belge olarak kabul edilmektedir ve günümüz kadınlarının insan hakları temel bildirgesidir. CEDAW, kadınlara karşı cinsiyet nedeniyle yapılan ayrımları yasaklamaktadır ve taraf devletlere gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü yüklemektedir. Hakların ihlali durumunda başvurulabilecek mekanizmalar da Sözleşmeye ek Protokol ile düzenlenmiştir. CEDAW, kadın haklarına dair sorunların dünya gündemine taşınmasında ve gündemde kalmasında önemli bir rol oynamıştır (Parlak Börü, 2017, s.48). CEDAW'ı dünya kadınları için güçlü bir mücadele aracı ve vazgeçilmez kılan kadınlara karşı ayrımcılığı net bir şekilde açıklaması ve bu ayrımcılığın sonlanması için ne gibi önlemlerin alınması gerektiğini hukuken de bağlayıcı olan bir metinde tanımlıyor olmasıdır. CEDAW dünyada 188 ülke tarafından onaylanmış bir uluslararası belgedir (Ertürk, 2015, s.67).

Taraf devletler bu anlaşma ile kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımı kınamakta ve bunu ortadan kaldırıcı politika izlemeyi taahhüt etmektedirler ve politik, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda eşit hak ve özgürlükler için tüm yasal düzenlemelerle gerekli önlemleri alacaklarını ifade etmektedirler. Bütün seçimlerde oy kullanabilmek, hükümetin her kademesinde kamu görevlerinde çalışabilmek, eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olabilmek, istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek, evlilik, hamilelik ve analık sebebiyle de etkin çalışma hakkını sağlamak, sağlık bakım hizmetlerinden eşit olarak faydalanabilmek, kanun önünde de erkeklerle eşit haklara sahip olmak, evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrıma maruz kalmamak taraf devletlerin kabul ettiği konulardır (CEDAW, 1979).

Aslında Birleşmiş Milletler 1948 yılında kadın erkek ayrımı gözetmeksizin tüm insanlığa hitap eden İnsan Hakları Sözleşmesi'ni çıkarmıştır ancak yine de CEDAW'a ihtiyaç duyulmuştur. Çünkü dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar, toplumlar arasında fark gözetilmeksizin, ataerkil kültürün ortaya çıkarmış olduğu baskılama nedeniyle toplumda daha aşağı statüde görülmüş ve dezavantajlı grubu oluşturmuştur. Bu durum kadınların hem sayı olarak çok olmaları hem de ayrımcılığa uğruyor olmaları sebebiyle yeni bir sözleşme ihtiyacını doğurmuştur. CEDAW siyasetten eğitim, aile ve iş hayatına, ayrıca ekonomi, kültür ve mevzuat gibi hayatın her alanına değinen, tüm bu alanlarda ayrımcılığı yasaklayarak, devletleri kadınlar için yasal ve fiili eşitliği sağlamak adına her türlü tedbiri almaya yönelten sözleşmedir. CEDAW, kadın hakları ile ilgili tüm sorunları tek bir çatı altında toplayarak üye ülkelere tavsiyeler ve çözüm önerileri sunmaktadır (Moroğlu, 2009, s.17). CEDAW'ın önemli kaynakları İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi ve Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmesidir. Ayrıca Kadınların Siyasi Haklarına dair Sözleşme (1952) ve Evli Kadınların Uyrukluğuna Dair Sözleşme'dende (1957) faydalanılmıştır. Birleşmiş Milletler komisyonlarında ve kadın konferanslarında yapılan görüşmeler neticesinde yeni maddeler eklenerek sözleşmeye son hali verilmiştir (Zwingel, 2016, s.38). CEDAW'ın ana hedefi kadınların herhangi bir hak kaybına uğramadan kanunlar önünde eşit olması ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması böylece eşit bir hayatın tam anlamıyla kurulabilmesidir (Cusack, 2013, s.126).

Ayrıca kadın ve erkek eşitliği ile ilgili yaşanan sorunlar ve kadın hakları konusu, Birleşmiş Milletlerde çok sayıda başka komisyon, program, fon, uzman kuruluş ve komitede de ele alınmaktadır. Örneğin; Birleşmiş Milletler, 2020 yılında Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nın 25. yıldönümünde, Almanya ve Türkiye dahil olmak üzere Fransa, Meksika ve diğer birçok üye ülke ile birlikte, sivil toplum örgütleriyle iş birliğinde "Nesiller Boyu Eşitlik Forumu" sürecini başlatmışlardır (BMFSFJ, 2022).

Nesiller Boyu Eşitlik Forumu: Bu forum ile "Eylem Koalisyonları" adı verilen altı küresel ortaklık oluşturulmuştur. Eylem Koalisyonları'nın yönetim organı, Almanya, Meksika, Güney Afrika, İspanya, İsveç, OECD, UNCDF, Gates Vakfı, Care International ve Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu gibi sivil toplum örgütleri ve iki gençlik örgütünden oluşmaktadır. Forumun amacı; toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda ortakları küresel anlamda harekete geçirmektir. Birleşmiş

Milletler Kadın Birimi (UN Women) çatısı altında oluşturulan Nesiller Boyu Eşitlik Forumu, toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarına yön verecek kadın girişimcilerin teşviki ve kız çocuklarının eğitimi konusunda kararlı bir tavır içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir (BMFSFJ, 2021).

Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi (UN Women): Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Temmuz 2010'da aldığı bir kararla oluşturulan bir başka çalışmasıdır. Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi için çalışan bir Birleşmiş Milletler kuruluşudur. Birleşmiş Milletler Kadın Birimi çalışmalarına şu alanlarda ağırlık vermektedir:

- Cinsiyet eşitliği ve kadınların kendilerini geliştirmeleri ve her alanda ilerlemeleri konusunda politikaların güçlendirilmesi ve uygulanması,
- Kadınların her alana eşit katılımının teşvik edilmesi,
- Kadınların gelir güvenliklerinin ve onların ekonomik bağımsızlıklarının sağlanması,
- Tüm kadınlar ve kız çocukları için şiddetten arınmış bir yaşam standardı oluşturulması (BMFSFJ, 2021).

Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu (FRC): Bu komisyon, Birleşmiş Milletlerin kadın ve erkek eşitliği konusundaki merkezi organıdır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin (ECOSOC- The Economic and Social Council) işlevsel bir komisyonu olarak 1946 yılında kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşının ardından BM'de, kadın delegelerin de gayretleri üzerine Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal Konseyi (ECOSOC), kadınların uğradıkları ayrımcılıkların, yaşadıkları eşitsizliklerin, siyasete katılımlarında geri noktada olduklarının detaylı bir şekilde incelenmesi ve yaşadıkları bu sorunların çözümü için öneriler geliştirebilmek adına bu komisyonu kurmuşlardır (Zwingel, 2016, s.66). Komisyon, İnsan Hakları Komisyonunun gözetiminde bir alt komisyon olmuş, sonra 29 Mart 1947 tarihinde ise Kadının Statüsü Komisyonu adını almıştır. Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu, kadın haklarını geliştirmek ve kadın sorunlarına ilişkin küresel bir farkındalık oluşturmak için çalışmalar yapmakta ve bu amaç doğrultusunda tavsiyelerde bulunmaktadır (Zwingel, 2016, s.67).

Birleşmiş Milletler 1325 Sayılı Güvenlik Konseyi Kararı:2000 yılının Ekim ayında kabul edilen, 1325 sayılı karar ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, kadınların barışı koruma ve çatışmaları önlemedeki rolünü vurgulamakta ve cinsiyete duyarlı bir barış ve güvenlik politikası için siyasi yönergeler ortaya koymaktadır. Birleşmiş Milletler 1325 sayılı Güvenlik Konseyi kararının amacı; *kadınların barışın sağlanmasındaki rolünde, silahlı çatışmaların kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkilerinde ve çatışma çözme süreçlerinde toplumsal cinsiyet boyutuna dikkat çekerek kadınların ulusal, bölgesel ve uluslararası kurum ve mekanizmalarda temsil edilmelerini sağlamaktır* (BMFSFJ, 2021).Birleşmiş Milletler 1325 sayılı Güvenlik Konseyi kararı ile kadınlara, savaş sırasında ve yeniden yapılanma dönemlerinde isteklerini dile getirmeleri için bir fırsat doğmuştur(Shepherd, 2010, s.389).

Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddetin Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü:Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddetin Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü 1994 yılında oluşturulmuştur. Raportörlük, Birleşmiş Milletlere üye tüm ülkelerde denetleme ve inceleme yapmaktadır ve bu incelemeyi yaparken herhangi bir sözleşmeye taraf olma koşulu aramamaktadır. Özel raportörün görevi; kadınlara yönelik şiddet ve şiddetin nedenleri ve sonuçları konusunda verilerin toplanması ve değerlendirilmesidir. Ayrıca kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlerin geliştirilmesi için de çalışmalar yapmaktadırlar. Raportörün ilgilendiği konular (Ertürk, 2015, s.77):

- Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle ilgili yasal, kurumsal ve politik çerçeveler,
- Kadın haklarına ve kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına ilişkin uluslararası ve bölgesel insan hakları çerçevelerine bağlılık,
- Kadın cinayetlerini önlemeye yönelik çalışmalar,
- Farklı cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine sahip kadınlara yönelik şiddet,
- Kadınlara karşı çevrimiçi şiddet,
- Kadınların ve kız çocuklarının cinsel sömürüsü ve ticareti,
- Kadınların cinsel ve üreme sağlıkları ile ilgili hakları olarak sıralanabilir.

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi: Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi Federal Alman Cumhuriyetine Türkiye Cumhuriyeti tarafından

birçok devletle birlikte 30 Mart 2007 tarihinde imzalanmıştır. Sözleşme, 6. maddesi ile (EK 18) engelli kadınların, tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri almaktadır (Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, 2007)

1.4.2. Avrupa Konseyi(AK)

Avrupa Konseyi'nin temel görevi, üye devletlerin ekonomik ve sosyal politikalarını koordine etmek ve uluslararası anlaşmalar yapmaktır. Avrupa konseyi, 27'si Avrupa Birliği'ne üye toplam 47 üye ülkeden oluşmaktadır. Tüm üye ülkeler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalamışlar böylece kadın erkek eşitliğini taahhüt etmişlerdir. Avrupa Konseyinde, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikası, 7 Nisan 2011 tarihinde İstanbul Sözleşmesi olarak adlandırılan Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Almanya Ekim 2017'de İstanbul Sözleşmesi'ni kabul etmiştir ve hala yürürlüktedir. Türkiye Mayıs 2011'de İstanbul Sözleşmesi'ni kabul eden ilk ülke olmasına rağmen Mayıs 2021'de Türkiye'nin toplumsal ve ailevi değerleriyle bağdaşmayan eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edildiği gerekçesiyle sözleşmenin feshedilmesine karar vermiştir. Avrupa Konseyi'nde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikası kapsamında kadın erkek eşitliği konusu 2012 yılından bu yana Avrupa Konseyi'nin Cinsiyet Eşitliği Komisyonu'nda ele alınmaktadır. Avrupa Konseyi komisyonunun kurulmasıyla "Cinsiyet Eşitliği İçin Çapraz Program" adında kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik için kapsayıcı bir program başlatılmıştır. Programın amacı, kadın erkek eşitliğinin tüm Avrupa Konseyi kurum ve kuruluşları tarafından gözetilmesidir (BMFSFJ, 2021).

1.4.3. Avrupa Birliği(AB)

Avrupa Birliği'nin temel hedeflerinden biri cinsiyet eşitliğidir. Cinsiyet Eşitliği konusu, Avrupa Birliği Antlaşması, AB'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma ve Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'nde yer almaktadır. Avrupa Birliği, kadınlar ve erkekler için eğitime eşit erişim, istihdama eşit erişim, eşit çalışma koşulları, eşit ücret,

sosyal güvenlik alanında eşit muamele gibi konularda çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca kadın ve erkeklerin kamusal yaşama özellikle çalışma yaşamına sınırsız ve eşit katılımı Avrupa siyasetinin temel hedeflerinden biridir. Avrupa Birliği çerçevesinde eşitlik konusunda atılan adımlar aşağıdaki gibidir:

- Avrupa Komisyonu Cinsiyet Eşitliği Politikası,
- Haklar, Eşitlik ve Vatandaşlık için Topluluk Programı,
- Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (BMFSFJ, 2021).

Avrupa Komisyonu Cinsiyet Eşitliği Politikası: Avrupa Birliği'nde kadın erkek cinsiyet eşitliğine yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği politikası izlenmektedir. Ayrıca Avrupa Komisyonu Mart 2020'de, 2020 yılından 2025 yılına kadar olan dönem için toplumsal cinsiyet eşitliği politikasını bağlayıcı bir Komisyon Tebliği de sunmuştur. Bu tebliğin içerdiği konular şunlardır:

- Şiddetten kurtulmak,
- Toplumda eşit liderlik,
- Cinsiyet eşitliğine dayalı ekonomi,
- AB politikalarında toplumsal cinsiyete dayalı bakış açısı,
- AB'de eşitliği teşvik etmek için finans önlemleri,
- Dünya çapında cinsiyet eşitliğini ve kadın haklarını teşvik etmek (BMFSFJ, 2021).

Haklar, Eşitlik ve Vatandaşlık İçin Topluluk Programı: Haklar, Eşitlik ve Vatandaşlık İçin Topluluk Programı, AB finansman programı ve Avrupa Sosyal Fonu (ESF- EuropeanSocialFund) tarafından desteklenmektedir. Programın temel amacı kadın erkek arasındaki eşitliği sağlamaktır. Avrupa Komisyonu için kadına yönelik şiddetle mücadele önemli bir konudur. Komisyon yürüttüğü Haklar, Eşitlik ve Birlik Vatandaşlığı Programı ile çocuklara, gençlere ve kadınlara yönelik şiddetle mücadele eden kuruluşlara da destek vermektedir (BMFSFJ, 2021).

Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü: Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü Litvanya'da 2010 yılında resmi olarak çalışmalarına başlamıştır. Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü, AB organlarının ve üye devletlerin eşitlik politikalarını veri toplama, veri analizi ve veri işleme yoluyla desteklemektedir. Enstitü ayrıca 2013 yılından beri altı alanda (iş, para, bilgi, güç, zaman ve sağlık) Avrupa Cinsiyet Eşitliği Endeksi'ni yayınlamaktadır. Bu bağlamda 2020 İnsan Gelişme Raporunda yayımlanan İnsani

Gelişme Endeksinde Türkiye, 5 sıra yükselerek 54. olmuş, Almanya ise 3 sıra gerileyerek 6. olmuştur. İnsani Yaşam Endeksi içinde Toplumsal Cinsiyet Endeksine bakıldığında da, Türkiye 162 ülke arasında 68. sırada yer alırken Almanya 20. sırada yer almaktadır (Conceição, 2020).

G7 ve G20 Ülkelerinin Çok Taraflı Cinsiyet Eşitliği Politikası: Sırasıyla 1975'te G7 ve 1999'da G20 kurulmuştur. G7 ve G20 ülkeleri en önemli sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkeleri temsil etmektedirler. Mali, ekonomik, ticari, sağlık ve çevre konularıyla ilgilendikleri gibi mevcut cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmaya yönelik çalışmaları da odak noktası haline getirmişlerdir. G7 ve G20'ye danışman sıfatıyla sivil toplum kuruluşları da destek vermektedir. 2017 yılından beri G7'deki Women7 (W7) grubu ve 2015 yılından beri G20'deki Women20 (W20) grubu kadın erkek eşitliği alanında çalışmalarını sürdürmektedir. W7 ve W20'nin temsilcileri toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları konusunda öneriler geliştirmektedir (BMFSFJ, 2021).

1.5. Sosyal Politikanın Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

Alan yazın incelendiğinde Türkiye'de sosyal politikanın tarihsel gelişiminin iki bölüme ayrılarak incelendiğini söyleyebiliriz. Bunlar Cumhuriyet Öncesi Dönem ve Cumhuriyet Dönemi'dir.

1.5.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı İmparatorluğu tarım toplumu özelliği taşımıştır ve "Tımar Sistemi" dediğimiz tarım için kullanılan toprağın mülkiyeti devlete ait olmuştur. Böylece yüzyıllarca toprak mülkiyetine sahip bir sınıfın doğmasının önüne geçilmiştir. 13. yüzyıldan 1727 yılına kadar üretim '*Ahi Birlikleri*' tarafından düzenlenmiştir. 1727 yılından itibaren ise Ahi Birlikleri yerlerini din farkı gözetmeyen, eski yapısıyla da benzerlikler gösteren '*Loncalara*' bırakmıştır. Ahilikte de loncalarda da çırak, kalfa ve usta örgüt sistemi içinde çalışarak çıkar farklılıkları ortadan kaldırılmıştır (Çaha, 1994, s.91). Ayrıca Teavün Sandıkları dedikleri yardımlaşma sistemiyle de çalışamayan üyelerine yardım sağlayarak sosyal güvenlik örgütü işlevi görmüşlerdir. Osmanlı Devleti'nde kişisel mal varlıklarının toplumun hizmetine

sunulması ile vakıf kurumu da ortaya çıkmıştır ve bu kurum sosyal yardımlar konusunda daha aktif çalışmalar yapmıştır (Şişman, 2017, s.3). Günümüzde devletin sorumluluğunu aldığı kamusal hizmetlerin neredeyse tamamı Osmanlı Devleti'nde vakıflar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Vakıf uygulamaları, Osmanlı döneminde sosyal hizmet kurumları olarak (eğitim, sağlık, sosyal yardım, şehircilik, belediyeçilik, din hizmetleri) ekonomik hayatın şekillenmesinde belirleyici olmuşlardır. Vakıfları kuranlar ise başta padişahlar olmak üzere hanedan üyeleri, yüksek dereceli devlet görevlileri ve toplumun seçkin kişileridir (VGM, 2022). Özetle Osmanlı Devleti'nde sosyal hizmet faaliyetleri genelde vakıflar, loncalar gibi kurumlar aracılığı ile yürütülmüştür ve bu sistem örf ve adetler ile İslami ve ahlaki değerlere dayandırılarak devam ettirilmiştir. Böylece toplumun fakir kesimine zengin kesiminden maddi akış sağlanmış, sosyal dengeler korunmuş, sınıf çatışmaları önlenmiş ve ekonomik istikrar devam etmiştir. 1838 yılından itibaren sanayi gerilemeye, loncalar dağılmaya ve borçlanmalar olmaya başlamıştır. 19. ve 20. yüzyılda merkezileşmenin beraberinde getirdiği gelişmeler bu kurumları zayıflatmıştır (Aslan, 2010, s. 263). Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile birlikte bu kurumlar ortadan kalkmıştır.

1.5.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet'in ilanı ile beraber devlet toplum algısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Osmanlı'nın geleneksel devlet anlayışı yerini modernleşme temelinde atılan adımlara bırakmıştır (Karaman vd., 2021, s.104). 1923-1945 yılları arasında Türkiye'de ekonominin tarımsal niteliği devam etmiş, sanayileşme yönünde büyük bir gelişme sağlanamamıştır. 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi'nde liberal politikaların izlenmesi kararlaştırılmıştır ancak 1929 Ekonomik Krizi ile özel sektöre dayalı sanayileşme yetersiz kalmıştır ve liberal politikalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Tokol, 2020, s.61). 1945-1960 yılları arasında İşçi Sigortaları Kurumu ve İş ve İşçi Bulma Kurumu bu dönemde kurulmuştur. Böylece sosyal güvenlik ile sigorta kolları arasında önemli gelişmeler sağlanmıştır (Şişman, 2017, s.12). Bu dönemde devletçi sanayileşmeden liberal politikaya dönülen "karma ekonomi" olarak adlandırılacak bir yapı oluşturulmuştur (Koray, 2008, s.143). Bu anlamda sosyal politikalarda bir canlanma ve hareketlilik meydana gelmiştir. Ayrıca eğitim, sağlık ve çalışma hayatına dair önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (Şişman, 2017, s.11). 1945 yılında Çalışma

Bakanlığının kurulmasıyla işçilere geniş haklar verilmiş ve bu durum işçi hareketlerini etkileyerek birçok şehirde işçi sendikalarının kurulmasına sebep olmuştur (Özkiraz vd., 2015, s.31-33). 1950’li yıllarda gelişen sanayi ile var olan istihdam alanları genişlemiş ve yeni istihdam alanları oluşmuştur. İşçi sayısında önemli ölçüde artış yaşanmıştır (Altan, 2008, s.74-75). 1945 yılında Kaza Sigortası, 1950 yılında Emeklilik Sigortası, 1957 yılında hastalık sigortası ve 1999 yılında İşsizlik Sigortaları sosyal güvenlik sistemine dahil edilmiştir.

27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra tekrar devletin yatırımcı olduğu ve özel sektörün desteklendiği bir kalkınma dönemine girilmiştir (Koray, 2008, s.143).1960-1980 yıllarının dönüm noktası 1961 Anayasası olmuştur. İlk defa insan hak ve özgürlükleri ilkesine anayasanın başlangıç bölümünde yer verilmiştir. İlke doğrultusunda Anayasa’nın sosyal haklarla ilgili kısmında devlete önemli görevler yüklenip çağdaş haklar belirtilmiştir. Anayasa’da sosyal güvenlik, çalışma hakkı, kadın ve çocukların çalıştırılması, zorla çalıştırma yasağı, ücrette adalet sağlanması, sağlık, konut ve öğretim hakkı, sendika, toplu sözleşme ve grev hakkı anayasal güvence altına alınmıştır. 1963 yılından itibaren “Beş Yıllık Kalkınma Planları” ile ekonomik anlamda da gelişmeler yaşanmıştır (Tokol, 2020, s.64-65). Beş Yıllık Kalkınma planları ile sosyal devletin görev ve sorumlulukları daha şeffaf bir hale getirilmiş ve ekonomik-sosyal kalkınma bir plan dahilinde gerçekleşmiştir (Ekin, 1987, s.35). 1970’li yıllarda tüm dünyayı etkisi altına alan petrol krizi Türkiye’yi de hem ekonomik hem de siyasi açıdan kriz ortamına sokmuştur ve bu karmaşa sendikaları da etkilemiştir (Şişman, 2017, s.14).

1982 Anayasası ile çalışma hayatı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. “Ekonomik ve Sosyal Haklar” bölümünde sosyal güvenlik, çalışma hakkı, çalışma koşulları, zorla çalıştırma yasağı, sendika kurma hakkı, toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavtla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. 2000’li yıllarda sosyal politika açısından önemli gelişmeler kaydedilmiştir. 2004 yılında Anayasa’da yapılan değişiklik ile BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2005 yılında “Engelliler Kanunu”, 2006 yılında SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı’nın Sosyal Güvenlik Kurumu çatısı altında birleştirilmesi, 2010 Referandumu ile Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun açılması, memura sendikal haklar tanınması, 2004 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığının ücretsiz kitap dağıtması, 2012 yılından itibaren zorunlu eğitim süresinin 12 yıla çıkarılması, 2011 yılında tüm sosyal yardım ve hizmetleri bünyesinde

birleştiren “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı” oluşturulması bunlara örnek olarak verilebilir (Şişman, 2017,s.18-19). 2018 yılında “1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile çalışma hayatı ile ilgili iki bakanlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı birleştirilerek “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” oluşturulmuştur (Tokol, 2020, s.66-69).21 Nisan 2021’de ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının kurulmasıyla bakanlığın adı “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir.

1.6. Sosyal Politikaların Almanya’daki Tarihsel Gelişimi

Araştırmanın amacına uygun olarak bu bölümde sosyal politikaların Almanya’daki tarihsel gelişimine yer verilmektedir. Bir toplumun veya ülkenin dini yapısı ve inanışları o toplumun yaşayışını şekillendirerek,çoğunlukla o ülkenin politikalarının temelini oluşturmaktadır (Korkut vd., 2018, s.280). Almanya’da da diğer pek çok Avrupa ülkesinde olduğu gibi, yoksullara yardım konusunda dini kuruluşların ve kilisenin aktif bir rolü bulunmaktadır. Almanya’da sosyal hizmetler hayırseverlik duygusu ve Hıristiyanlık dini çerçevesinde şekillenmiştir. Kiliseler 19. yüzyıla kadar devlete kıyasla yoksullara yardım konusunda daha çok hizmette bulunmuşlardır. Almanya’da ortak bir değer kabul edilen hayırseverlik önce dinsel bir değer olarak yürütülmüş, sonrasında kamu görevi olarak yürütülmesine yönelik kurumlar ve politikalar oluşturulmuştur (Sachse vd., 1998, s.107). Dolayısıyla Almanya’nın sosyal politika gelişimi dönemler halinde incelendiğinde Sanayi Devriminden önce ailelerin, dini kurumların ve gönüllü organizasyonların sosyal yardım hizmetlerini yürüttükleri,Almanya’da devletin bakıma ihtiyaç duyan kişilere bakmakla ilgili bir sorumluluğunun bulunmadığı, Sanayi Devrimi’yle birlikte ise devletin sosyal politikaların sağlanmasına etkin olarak katılmaya başladığı söylenebilmektedir(Sachse vd., 1998, s.244).

19. yüzyılda Almanya’nın durumuna bakıldığında nüfusun geniş kitlelerini saran bir yoksulluğun hakim olduğu dikkat çekmektedir. Bu yoksulluğun sebebi liberal reformların başarılı olamaması ve tarımda artan makineleşmenin sonucunda yeterli işin mevcut olmamasıdır. Böylece yoksulluk kırsal bölgelerde yayılmış ve bu durumdan etkilenenlerin çoğu kentsel sanayide iş bulma umuduyla şehirlere göç etmiştir (Henkel,

2002, s.24-25).19.'ncu yüzyılın ortalarına doğru tarım ve sanayide artan üretkenlik, artan iş talebi, iyileştirilmiş ulaşım olanakları ve daha büyük pazarların yaratılmasıyla yoksulluğun üstesinden gelinmeye çalışılmıştır. Ancak çalışanların insanlık dışı ekonomik ve sosyal koşullar altında çalışmaları ve yaşamaları 20. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu dönemde işçilerin çalışma süreleri bugüne kıyasla olağanüstü derecede yüksektir (1860-1870 yılları arasında 78 saat, 1885-1890 yılları arasında 72 saat, 1900-1905 yılları arasında 60 saat). Erkek işçilerin geliri yeterli olmadığından kadın ve çocukların çalıştırılması için baskı oluşturulmuştur. Bu durum özellikle kadın ve çocukların ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. Kadınlar; ev hanımlığı ve annelik görevlerinin yanı sıra fiilen ev dışında da ücretli işler yapmak zorunda kalmışlardır. Dolayısıyla çocuklar ebeveynlerinin koruması altından çıkmış, yabancıların rehberliği altında üretim sürecinin katı disiplinine boyun eğmek zorunda kalmışlardır. Yasal düzenlemelerin olmaması, fabrikalardaki çalışma koşulları, iş sözleşmeleri ve ihbar sürelerinin olmaması, uzun süre çalışmaları ve düşük ücret almaları çalışanlarda güvensizliğe neden olmuştur (Henkel, 2002, s.26-27). 19. yüzyılda Sanayi Devrimi ile gündeme gelen ağır çalışma şartları, iş güvenliğinin olmayışı, sağlık ve diğer birçok alanda duyulan gereksinimlerle Reich Dönemi (1933-1945)Almanya'sında sosyal güvenlik ile ilgili önemli çalışmalar yapılmıştır (Çağlar, 2015, s.63). Almanya'da 19. yüzyılda işçilerin ekonomik ve sosyal durumlarındaki iyileşmeler ilk zamanlar çok yavaştır. Zamanla siyasi ve yasal tedbirler alınarak toplumsal sorunların çözüme kavuşturulması zorunluluğu doğmuştur. 1871 yılında sosyo-politik eyleme duyulan ihtiyaçla Prusya devlet başkanı ve reformcuFürstHardenberg acil olarak öncelikli hangi sorunların ele alınması gerektiğini gündeme taşımıştır. İşsizlik gibi bazı zorlukları sosyo-politik açıdan araştırmak, devletin finanse edip örgütleyeceği kurumları belirlemek uzun bir süreçte gerçekleştirilmiştir. 1839-1871 yılları arasında sorunları çözme aciliyeti, başta çocuk işçiliği olmak üzere çalışanların korunması alanında yapılmıştır. Almanya'da 19. yüzyılda sosyo-politik alanda yapılan düzenlemeler kronolojik olarak aşağıda verilmiştir (Henkel, 2002):

- 9 Mart 1839 tarihinde fabrikalarda genç işçilerin çalıştırılmasına ilişkin "İşçi Koruma Yasası" çıkarılmıştır. Bu yasayla 9 yaşından küçük çocukların fabrikalarda çalıştırılması yasaklanmıştır.

- 17 Ocak 1845 tarihinde Prusya Genel Ticaret Düzenlemeleri ile yetişkin işçiler için de düzenlemeler yapılmıştır.
- 9 Şubat 1849'da Acil Ticaret Düzenlemeleri ile ücret koruması getirilmiştir.
- 9 Kasım 1849 tarihli Ticaret Düzenlemeleri ve 3 Nisan 1854 tarihli Ticari Refah Fonlarına İlişkin yasalarla, fabrika işçileri için hastalıkların önlenmesine dair çalışma yapılması kararı alınmıştır.
- 21 Haziran 1869'da Kuzey Alman Federasyonu için Ticaret Düzenlemeleri yayınlanmıştır. Böylece esnafın işyerlerini işçilerin yaşam ve sağlıklarına yönelik tehlikelere karşı güvence altına almaları zorunlu kılınmıştır (Henkel, 2002, s.31-36).

19. yüzyılda sosyal politika kavramı ilk kez Almanya'da Prof. Wilhelm Heinrich Riehl (1823-1897) tarafından kullanılmıştır. Bunu takiben Almanya'da 1873 yılında "Sosyal Politika Derneğinin" kurulmasıyla sosyal politika kavramı geniş bir alana yayılmış ve sosyal politika sorunları toplumda tartışılmaya başlanmıştır (Güven, 1997, s.55). Sosyal politika kavramı bilimsel anlamda ise ilk kez 1870'lerde Bismarck yönetimindeki Almanya'da uygulanmaya başlanmıştır. Uygulanan sosyal politika tedbirleri ilk başta zor şartlar altındaki işçilerin durumunu iyileştirmeye yönelik olmuşsa da zamanla kapsamı genişlemiştir (Şenkal, 2005, s.27). 19. yüzyılda liberal bir devlet olan Almanya, ortaya çıkan sosyalizm anlayışını bir tehdit olarak nitelendirmiş ve bunun sonucu olarak Sosyal Sigorta Sistemini kurmuştur. Böylece Sanayi Devrimi sonrası toplumda oluşmaya başlayan huzursuzlukların çözümlenmesi yine toplum üyelerinin katkılarıyla karşılayacakları bir sosyal güvenlik sistemi ile gerçekleştirilmiştir (Albert, 1987, s.28). 1883 yılında Bismarck yönetimindeki hükümetin sosyal sigorta uygulamasını başlatmasıyla piyasa ekonomisi ilk defa sosyal olarak şekillenmiştir (Freier vd., 1984, s.219). Böylece Almanya sosyal politika – sosyal devlet tarihi açısından önemli bir ülke haline gelmiştir. Bu yüzden Almanya araştırmalarda bu konuda dikkatle takip edilen ve örnek alınan bir konuma yerleşmiştir (Kalkan, 2020, s.167). Alman İmparatorluğunun 1871-1918 yılları arasındaki sosyal politikası Şansölye Ottovon Bismarck başkanlığında Alman Sosyal Sigortasının üç klasik direği olan sağlık sigortası, kaza sigortası, malullük ve yaşlılık sigortası ile şekillenmiştir. Bismarck aynı zamanda çalışanların korunması alanında sayısız sosyo-

politik önlem almıştır. Bismarck önderliğinde kurulan sosyal sigorta sisteminin dayandığı ilkeler o günden bugüne Alman sosyal güvenlik sistemini şekillendirmiştir. Alman Sosyal Sigorta çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar;

- 15 Haziran 1883 tarihinde işçiler için Sağlık Sigortası Kanunu ile işçiler için ulusal bir sağlık sigortası oluşturulmuştur.
- 6 Temmuz 1884 tarihli Kaza Sigortası Kanunu ile özellikle şirketlerin tehlikeli pozisyonlarda çalışan işçileri için zorunlu sigorta getirilmiştir.
- 22 Temmuz 1889 tarihli Malullük ve Yaşlılık Sigortası Kanunu ile sanayi, ticaret ve tarımda 16 yaşından itibaren işçiler için zorunlu sigorta getirilmiştir. (Henkel, 2002, s.37-41).

Almanya’da Otto von Zwiëdineck-Südenhorst’un 1911 yılında yayınlanan “Sozialpolitik (Sosyal Politika)” adlı eseriyle sosyal politika kavramı bir bilim haline gelmiştir (Tuna vd., 2011, s.29). Otto von Zwiëdineck-Südenhorst bu eserinde sosyal politikayı, toplumsal amaçlara sürekli olarak ulaşmayı güvence altına almak için oluşturulan bir politika olarak ifade etmektedir (Zwiëdineck-Südenhorst, 1911, s.38). Bu dönemde Almanya, sosyal devlet anlayışında kilit bir rol oynamıştır. Almanya’da Federal Anayasa’nın ilk maddesi “*İnsan onuru ve haysiyetinin dokunulmazlığı.*” olarak belirlenmiştir. Asla değiştirilemeyecek olan 20. maddesi ise “*Federal Almanya Cumhuriyeti Demokratik ve Sosyal bir Federal Devlettir.*” demektedir. Almanya sosyal devlet ilkesini, Anayasa’nın 20. maddesi ile anayasal güvence altına alınmıştır (Gerlach, 2002, s.62). Alman Anayasası’na göre Almanya Federal Cumhuriyeti, demokratik ve sosyal bir hukuk devletidir. “Sosyal devlet ilkesi” anayasanın değiştirilemeyecek hükümleri arasında yer almaktadır. Sosyal politika ile gündeme gelen sosyal devlet ilkesi ise, hükümetleri toplumun tüm üyeleri için geçerli bireysel özgürlük, iş ve meslek seçme özgürlüğü, eşit muamele, fırsat eşitliği gibi temel haklarını kullanabilmeleri için gerekli olan tüm şartları uygulamaya mecbur bırakmaktadır (Althammer vd., 2014, s.7-8). Almanya, anayasasında da ifade edildiği gibi sosyal ve federal bir cumhuriyet şeklinde yapılandırılmış olsa da sosyal politikalar anlamında alınan kararlarda federal yönetimin ağırlığının eyalet hükümetleri ile yerel yönetimlere oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Almanya 16 federe devletin bir araya gelmesiyle oluşturulmuş bir cumhuriyettir ve “yerinden yönetim” ilkesinin bir gereği olarak federe devletler yasaları uygulama gücünü ellerinde bulundurmaktadırlar.

Çünkü Almanya’da tüm federe devletler kendi belirledikleri yasalarla yürütülmektedirler (Bağlı, 2011, s.46).

Almanya’da, Birinci Dünya Savaşı’nın sosyal sonuçlarına ve tüm olumsuzluklarına rağmen 20. yüzyılda çok sayıda sosyal politika önlemi alınmıştır. Sosyo-politik alanda yapılan düzenlemeler şunlardır (Henkel, 2002, s.41-58):

- 1911’de Reich Sigorta Yasası ile bireysel sigorta yasaları tek bir kanunla bir araya getirilmiştir. Aynı yıl çalışanlar için bir sosyal sigorta oluşturulmuştur ve bu sigorta ile sigortalı, mesleki maluliyet, yaşlılık, dul ve yetimlik hallerinde sigorta yardımlarından yararlanma hakkına sahip olmuştur.
- 12 Kasım 1918 tarihli İşçi Koruma Yönetmeliği ile savaş sırasında kısıtlanan işçi koruma yasaları yeniden yürürlüğe konulmuştur.
- Savaşnedeniyle sayıları önemli ölçüde artan ağır özürllülere yönelik çalışan korumaları genişletilmiştir.
- 1927 yılında sağlık Sigortasına tabi tüm çalışanlar ve maaşlı çalışanların bir kısmı kendi istekleri dışında işsiz kalmaları halinde işsizlik riskine karşı sigortalanmıştır. İşsizlik sigortası, sigortalıların ve iş verenlerin katkılarıyla ve ayrıca kamu hibeleriyle finanse edilmiştir.
- 28 Haziran 1935 tarihli kanunla sağlık sigortasında doğum bakımı düzenlemeleri yapılmıştır. Aile yardımı kapsamındaki sigorta yardımları çocuk sayısına göre derecelendirilmiş, zorunlu sosyal sigorta bazı serbest meslekleri içerecek şekilde genişletilmiştir.
- Sosyal politikalar kapsamında her aileye 1975 yılından beri her bir çocuk için ayrı ayrı çocuk parası (Kindergeld) verilmektedir. Her aile çocuklarının yaşı 16 olana kadar ya da eğitim hayatı devam ediyorsa 27 yaşına kadar bu parayı alabilmektedir (BKGG, m.2) (Bundes Kinder Geld Gesetz- Federal Çocuk Parası Yasası).

Ayrıca Almanya’da 1949’dan 1990’a kadar olan dönem içinde çok sayıda sosyo-politik yasa ve önlem değişen hizmetleri ile güncel versiyonlarında bugün hala yürürlüktedir. Bu yasa ve önlemleri belirtmekte fayda vardır. Bu düzenlemeler:

- 8 Ağustos 1949 tarihli “Acil Yardım Yasası”

- 20 Aralık 1950 tarihli “Federal Menfaat Yasası”
- 14 Ağustos 1952 tarihli “Yük Dengeleme Yasası”
- 10 Ağustos 1951 tarihli “İşten Çıkarılmadan Korunma Yasası”
- 14 Mart 1951 tarihli “Evde Çalışma Yasası”
- 24 Ocak 1952 tarihli “Anneliğin Korunması Yasası”
- 16 Haziran 1953 tarihli “Ağır Engelliler Yasası”
- 20 Temmuz 1974 tarihli “İflas Zararı Ödeneğinin Getirilmesine İlişkin Yasa”
- 13 Nisan 1984 tarihli “Çalışma Hayatından Emekliliğe Geçiş Kolaylaştırma Yasası”
- 26 Nisan 1985 tarihli “İstihdamı Geliştirme Yasası”
- 20 Aralık 1988 tarihli “Sağlık Sisteminde Yapısal Reform Yasası”
- 18 Aralık 1989 tarihli “Emeklilik Sigortası Reformu Yasası”dır(Henkel, 2002, s.64-78).

Almanya’da, gelişmiş sosyal politikaya sahip diğer tüm ülkelerde olduğu gibi nüfusun neredeyse tamamı sosyal politika hizmetlerinden yararlanmaktadır. Vatandaşların büyük çoğunluğu sağlık sigortası ve emeklilik sigortasıyla güvence altına alınmıştır. Birçok kişi konut yardımı, çocuk parası gibi sosyal yardım avantajlarından faydalanmaktadır. Bunların yanında sosyal hizmetler, kamu yararının vazgeçilmez bir parçası olarak çalışmalarına devam etmektedir. Sosyal politikanın kurumları, hizmetleri ve aldıkları önlemler uzun vadede vatandaşların yaşam koşullarında büyük bir etkiye sahiptir. Sosyal politika çok sayıda farklı kurum ve kuruluş tarafından verilen hizmetlerle sağlanmaktadır. Bu kurumların ortak çalışması sosyal devlet veya refah devleti olarak tanımlanmaktadır (Bäcker vd., 2008, s.43-44). Şuan Almanya, sosyal devlet ilkesine uygun olarak doğumdan ölüme kadar vatandaşlarını her türlü riske karşı güvence altına almaktadır. Geliri düşük olanlara sosyal yardım, hastalık, işsizlik, emeklilik, kaza, yaşlılık ve engellilik durumlarında sosyal güvenlik, çocuk ve yetiştirme yardımları sosyal devletin gerekleri olan çalışmalara verilebilecek örneklerinden bazılarıdır (Çağlar, 2015, s.69). Günümüzde Almanya’da toplumun korunmaya muhtaç kesimleri olan dezavantajlı gruplar

(kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler)için politikalar üretmekle ve bu politikaları uygulamakla sorumlu olan en üst kurum “Bundes Ministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığıdır)” (BMFSFJ, 2022).

1.7. Türkiye’de Kadına Yönelik Sosyal Politikalar

Türkiye’de kadının toplum içerisinde görünür olması, Cumhuriyet sonrası dönemle ilişkilendirilse de aslında Osmanlı Devleti’nin son yıllarında kadınların toplumsal konumları üzerine düşünüldüğü, çalışmalar yapıldığı ve eserler yazıldığı görülmektedir. Cumhuriyet öncesi dönemde de batılılaşma ve modernleşme hareketleriyle kadınların içerisinde buldukları şartları iyileştirmeye çalıştıkları, eğitimlerine önem vermeye başladıkları, kadınların seslerini duyurmaya çabaladıkları söylenebilir (Şemşek, 2020, s.192). Osmanlı Devleti’nde yapılan nüfus sayımlarına bakıldığında kadınlar zamanla birer birey olarak kabul edilmiştir. 1831 yılında yapılan Osmanlı Devleti’ndeki ilk nüfus sayımında kadınlar sayımın dışında bırakılmıştır. Çünkü ilk nüfus sayımı askere alınacak kişileri belirlemek ve sadece vergiye dahil olanları saymak amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle de kadınların aslında vergi ödemekle yükümlü olmadıkları açık bir şekilde görülmektedir (Kılıç, 2021, s.540).

Ülkemizde kadınların eşitlik ve özgürlük hareketleri 1900’lerde ortaya çıkmıştır (Gökçimen, 2008, s.9). Türkiye’de kadınlar için önemli gelişmelerin yaşandığı dönem 1908-1920 II. Meşrutiyet Dönemi olmuştur. Özellikle kadınların yükseköğretimde eğitim almaya başlamaları II. Meşrutiyet Dönemi’nde gerçekleşen önemli gelişmeler arasında sayılmaktadır. Bu dönemde kadın öğretmenlere ihtiyaç duyulması ve kadın hareketlerinin de etkisiyle kadınların üniversite eğitimine kabul edilmesine karar verilmiştir. Bu bağlamda 1914 yılında İstanbul’da 3 yıllık bir yükseköğretim kurumu olan İnas Darülfünunu kurulmuştur (Uyar vd., 2020, s.66). II. Meşrutiyet Dönemi’nde kadınların hayatları incelenmiş, kitaplar yazılmıştır. Çeşitli dernekler kurularak kadın hakları, kadınların konumları ve kadınların eğitimleri ile ilgili şartlar değişmeye başlamıştır. Fatma Aliye Hanım, Halide Edip Adivar, Belkıs Şevket ve Şukufe Nihal gibi isimler özellikle Osmanlı Devleti’nin yıkılması ve yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması sırasında kadın haklarının elde edilmesi konusunda öncülük etmiş isimlerdir (Çakır, 2011, s.415; Karaca, 2011, s.93-110).

Cumhuriyet'in ilanı ile ülkemizde kadınlara ilişkin yaşanan gelişmeler ise şöyledir:

- İstanbul'da Türk kadınları düşman istilasını protesto etmek için düzenlenen mitinglerde rol almıştır.
- İstanbul Üniversitesinde erkeklerle birlikte kız öğrencilerin de okuyabilmesi kararı alınmıştır.
- Kadınlar hayır kuruluşlarında ve Kızılay teşkilatında çalışmaya başlamışlardır.
- Anadolu'nun pek çok şehrinde kız okullarının ve kadın öğretmenlerin sayısı artmıştır.
- Bağımsızlık Savaşında vatan müdafaasına doğrudan katılmışlardır.
- Eğitim alan kızların çeşitli mesleklerde çalışmaya başladıkları görülmüştür (Gökçimen, 2008, s.19).

Türkiye'de kadınların toplumsal konumlarındaki eşitsizliklerin giderilmesi, eğitimden sağlığa, güvenlikten istihdama kadar pek çok konuda yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve kamusal alanda erkeklerle birlikte eşit olanaklara ve kaynaklara ulaşmalarının sağlanması için anayasa başta olmak üzere pek çok kanun, yasa, tüzük ve yönetmelikte düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye'de 1923 Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinde, Atatürk'ün önderliğinde yapılan yeniliklere, değişen ve sürekli yenilenen dünyaya ayak uydurmak amacıyla oluşturulan düzenlemelere kronolojik olarak baktığımızda (Erdem, 2015, s. 1270-1274);

- 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kadınlara ve erkeklere eğitimde eşit imkanlar sağlanmıştır,
- 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu ile kadınlara yasal açıdan aile içinde ve de birey olarak yasal haklar tanınmıştır. Tek eşlilik zorunlu hale getirilmiş kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı verilmiştir,

- 1930 yılında yerel ve 1934 yılında genel seçimlerde diğer birçok ülkeden önce Türk kadınlarına tanınan siyasal haklardan olan seçme ve seçilme hakkı takip etmiştir,
- 1935 yılında Atatürk'ün himayesinde İstanbul'da 12. Uluslararası Kadın Konferansı toplanmıştır,
- 1965 yılında özellikle kadın sağlığı ve kadınların üreme haklarını kullanabilmeleri açısından çok önemli olan Nüfus Planlaması Hakkında 557 sayılı Yasa çıkarılmıştır,
- 1983 yılında yine Nüfus Planlaması Hakkında 2827 sayılı yasayla kadına istemediği gebeliği sonlandırma hakkı verilmiştir,
- Kadın erkek konusunda kurumsallaşma ise ülkemizde, 1987 yılında DPT bünyesinde, Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan “Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu” ile başlamıştır (Demiray vd., 2015, s.129),
- 1990 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, projelerini uluslararası kuruluşlardan aldığı kaynaklarla yürütmektedir ve bu projelerin sonuçları kadın politikalarının oluşumuna etki etmektedir. Genel Müdürlük kadının statüsünün korunması ve geliştirilmesi, sorunların çözümü için faaliyetler yürütmektedir.

Cumhuriyet Döneminde kadınların kazandıkları bazı haklar o günün koşullarında büyük kazanımlar olsa da günümüzde yetersiz kalmaktadır. Zaten Cumhuriyet Dönemi'nde kadın algısı da tam anlamıyla değişmemiştir. Atatürk'ün Cumhuriyeti kurma sürecinde erkekleri ekonomiden sorumlu kesim, kadınları aileden sorumlu kesim olarak nitelendirmesi modern Türk kadının toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirici bir rol oynamıştır. Özellikle 1960'lı yıllarda Avrupa'da sosyalist hareketlerin önderliğinde şeklenen II. Dalga Kadın Hareketlerinin etkisi 1970'li ve 1980'li yıllarda Türkiye'de de kadın hareketlerinin ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Bu dönem içinde Türkiye'de kurulan kadın derneklerinin önderliğinde ve çabalarıyla kadınlara yönelik sosyal politikaların hazırlanması ve uygulanması hız kazanmıştır (Sancar, 2016, s.32-57).1990'lı yıllarda ise daha gözle görülür adımlar atılmıştır. Üniversitelerde kadın araştırma merkezleri ve enstitüler, sivil kuruluşlar

bünyesinde kadın örgütleri kurulmuştur ve daha bilimsel alanda çalışmaya başlamışlardır (Karataş, 2009, s.1660).

2000’li yıllardan sonra özellikle kadınlara yönelik çalışmalara daha çok önem vermeye başlanmış ve bu çerçevede yasalar genişletilmiştir. Anayasa, Türk Ceza Kanunu, Türk Medeni Kanunu ve İş Kanunu’ndaki düzenlemeler bunlara örnektir. Türkiye’de **1982Anayasasında** (T.C. Resmi Gazete, 18 Ekim 1982, Kanun No:2709) kadın ve erkek eşitliği ilkesi 2001, 2004 ve 2010 yıllarında yapılan değişikliklerle güçlendirilmiştir. 2001 yılında anayasanın 41. maddesine “Aile Türk toplumunun temelidir” ifadesinden sonra “ve eşler arasında eşitliğe dayanır” hükmü eklenerek “*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.*” şeklini almıştır. 2004 yılında anayasanın 90. maddesine eklenen hükümlerle (EK 19) CEDAW üstün duruma getirilmiştir. Ayrıca 2010 yılında anayasanın 10. maddesine eklenen ikinci fıkrayla (EK 20) devletin kadın erkek eşitliğini yaşama geçirmesini sağlamakla yükümlü olduğu açıkça belirtilmiştir.

Yeni Türk **Medeni Kanunu** 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiş ve cinsiyet ayrımcılığına son veren, kadın-erkek eşitliğini önemseyen, kadınları aile ve toplum içinde erkeklerle eşit kılan düzenlemeler içermiştir (T.C. Resmi Gazete, 22 Kasım 2001, Kanun No:4721). Kanun ile getirilen bazı düzenlemeler şunlardır;

- “*Aile reisi kocadır*” ifadesi değiştirilmiş ve “*Evlilik birliğini eşler beraber yönetirler*” hükmü getirilmiştir (madde.186).
- Evlilik birliğinin temsili eşlerin her ikisine de verilmiştir oysa eski kanunda temsil hakkı bazı haller dışında kocaya aittir (madde.185).
- Evin seçimini koca yapar hükmü değiştirilmiş, eşler birlikte seçer ifadesi getirilmiştir (madde.186).
- Eski Kanunda eşler çocukların velayetini birlikte kullanacağı ancak anlaşmazlık olursa babanın reyi üstün olacağı ifade edilmişken, yeni kanunda eşlerin velayeti birlikte kullanacağı hükmü getirilmiştir (madde 182).
- 1990 yılında iptal edilen eşler meslek seçiminde eşinden izin alacaktır hükmü, eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir olarak değiştirilmiştir (madde 192).

- “Edinilmiş mallara katılma rejimi” getirilmiştir (madde 218). Yani evlilik birliğinin kurulmasından sonra evliliğin sona ermesi durumunda edinilmiş mallar eşit olarak paylaşılır hükmü getirilmiştir.
- Yeni Kanunda “Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve mal varlıklarıyla katılırlar” hükmü getirilmiştir, Eski Kanunda ise evin ve çocukların geçimi kocaya aittir (madde 186).

1998 tarihli **4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun**, kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacını taşır ve Türkiye’de aile içi şiddet kavramının ilk kez hukuksal bir metinde tanımlanmasını sağlamıştır. 4320 sayılı kanunda şiddet, “*Aileden bir bireyin diğer bireye yönelik fiziki, sözel ve duygusal kötü davranışı*” olarak tanımlanmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 17 Ocak 1998, Kanun No:4320). Aynı sayılı kanunda 2007 yılında değişikliğe gidilmiş, 4320 sayılı Kanun’un Uygulanmasına Dair Yönetmelik 2008 yılında yürürlüğe girmiştir ancak uygulamada yaşanan sorunların devam etmesiyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinasyonunda; sivil toplum kuruluşları, özellikle kadın örgütleri, Cumhuriyet Savcıları, Aile Mahkemesi Hakimleri, Baro Başkanları ve ilgili tüm kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak **6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun** hazırlanmış ve 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmi Gazete, 8 Mart 2012, Kanun No:6284). 6284 sayılı kanunda şiddet 2. maddenin d bendinde (EK 21) tanımlanmıştır ve kanun fiziksel şiddetin yanında cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddeti de kapsamıştır. 4320 sayılı kanunun Yargıtay kararlarına konu olan evli olmayan bireyleri de kapsayıp kapsamadığı tartışmalı bir konu olmuşken, 6284 sayılı kanun evli olmayan kadınları da koruması açısından önemlidir. CEDAW’ın 1. maddesindeki kadınlara karşı ayırım deyimine istinaden (EK 22) 4320 sayılı Kanun’un yalnızca evli bireyleri koruduğunun kabulü CEDAW’a aykırılık oluşturmaktadır. 6284 sayılı kanunun 3. maddesine göre (EK 23), delil ve belge aranmadan gerekli önlemlerin ivedilikle alınması mümkün olmuş, hakim ve mülki amir tarafından koruyucu tedbirlerin derhal verilmesi sağlanmıştır. Ayrıca 4320 sayılı Kanun’da tedbir kararına aykırılık sadece suçken, 6284 sayılı Kanun’da suç olmaktan çıkarılıp yerine zorlama hapsi getirilmiştir. Ancak 6284 sayılı kanunda özellikle adında “ailenin korunması” ifadesi yer aldığından kadını bir birey olarak değil de aile birliği üzerinden tanımlamasından dolayı eleştirilmektedir. Yasanın sadece resmi nikahla evli olanları koruduğu, imam nikahlı eşleri, nikah olmaksızın birlikte yaşayan sevgilileri veya

eşcinsel ilişkileri kapsamadığı öne sürülmektedir. Ayrıca kanunda “Toplumsal Cinsiyet” tanımına yer verilmemiş olması da bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir (Uğur, 2012, s.339-342). Tüm bu eleştirilerin odak noktası 6284 sayılı Kanun’un üzerinde yeterince tartışılmadan, çok kısa bir sürede yürürlüğe konulmasının bir sonucu olduğudur (Moroğlu, 2012, s:378).

Konu kadınların kalkınma sürecine dahil edilmesi olduğunda iki yönlü etkileşimden bahsetmek gerekir. Birincisi ekonomik kalkınmanın meydana gelmesi ile daha fazla kadın ekonomik faaliyetlerin içine girebilecektir. İkincisi kadınların ekonomik faaliyetlerin içine girmesi ekonomik kalkınma fırsatını daha çok arttıracaktır (Ndimande, 2001, s.133). Bu yaklaşımdan yola çıkılarak ulusal düzenlemelerde kalkınma planlarını incelemekte fayda görülmektedir. Kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğine Kalkınma Planlarında şu şekilde yer verilmiştir (SBB, 2022):

- Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1967) kadınlara eşit haklar elde etmeleri için sağlık alanında eğitimler vermeye başlanmıştır böylece aile planlamasının yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Kız Teknik Öğretim de kadınları mesleklere hazırlamaya odaklanılmıştır.
- İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1968-1972) örgün eğitim kurumlarının ekonominin talep ettiği yönde işgücü yetiştirmesi, yaygın eğitim kurumlarının “Kadın Eğitimi Programları” üstünde durması, ana-çocuk sağlığı, halk sağlığı, aile planlaması eğitimlerinin özel olarak geliştirilmesi hedeflenmiştir.
- Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1977) Kız Enstitülerinin Kız Meslek Liselerine dönüştürülmesi planlanmış, Kız Sanat Okullarında ise kültür ve mesleki beceri kazandırma eğitimleri verilmesi amaçlanmıştır.
- Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1983) sanayileşmenin beraberinde getirdiği çalışan annelerin çocukları için bakım hizmetleri ihtiyacının üzerinde durulmuştur. Önlemler ana-çocuk sağlığı, aile planlaması, beslenme sorunları kapsamında ele alınmıştır.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989) yine çalışma hayatına katılan kadınların çocuklarına yönelik kreş, anaokulu ve gündüz bakım evlerinin yaygınlaştırılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994) ailenin, kadının ve çocuğun korunması ve eğitilmesi konuları önemsenmiştir. Kadınların eğitim, istihdam, sosyal güvenlik, sağlık gibi konularda karşılaştıkları sorunların giderilmesi ve kadının statüsünün her bakımdan iyileştirilmesi amaçlanmıştır.
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000) kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarına katılımlarının sağlanması görüşü benimsenmiştir. Kadınların ve kız çocuklarının eğitimlerine ağırlık verilmesi hedeflenmiştir. Türk Medeni Kanunu'nda aile reisliği, soyadı, evlilik yaşı, mal rejimi, miras, resmi nikah ve nafaka konularında gerekli düzenlemelerin yapılması, Vergi Kanununun eşitlikçi bir anlayışla düzenlenmesi, aile birliğinin güçlendirilmesi, çocuklara yeterli bakım sağlanması hususları belirlenmiştir.
- Sekizinci Kalkınma Planında (2001-2005) kadınların konumlarının güçlendirilmesi, eğitim seviyelerinin yükseltilmesi için Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere kadınların bilgi ve becerilerini arttırmaya yönelik kurslara hız verilmesi ve Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) kurulması amaçlanmıştır. Ayrıca yazılı ve görsel iletişim araçları ile toplumun kadınlara karşı ön yargılarını kırmaları hedeflenmiştir ve kadın işsizliğini önlemek adına projeler geliştirilmesi planlanmıştır.
- Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında (2007-2013) kız çocuklarının eğitime erişim olanaklarının kolaylaştırılması ve okul terklerinin azaltılması hedeflenmiştir. Hayvansal ve tarımsal üretim ve pazarlamada kadın çiftçileri de kapsayacak şekilde çok sayıda hizmet alanı belirlenerek kadınlarda işgücü için fırsat eşitliği çalışmaları planlanmıştır. Ayrıca plan kapsamında kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla bu konudaki toplumsal bilincin artırılması amaçlanmıştır. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı özellikle kadınların eğitime, istihdamına, fırsat eşitliğine, ayrımcılığın önlenmesine, yer verdiği için önemlidir. Bu plan dahilinde Anayasaya kadına yönelik pozitif ayrımcılık ilkesi eklenmiş, şiddetin

önlenmesi için düzenlemeler yapılmış, TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur.

- Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında (2014-2018) İlk ve orta öğretimde başta kız çocukları olmak üzere okula erişimin sağlanması, toplumsal cinsiyet anlamında kadınların sosyal, kültürel ve ekonomik hayattaki rollerinin güçlendirilmesi, aile kurumu korunarak statüsünün geliştirilmesi, kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla yer almalarının sağlanması, istihdamın artırılması, iş sağlığı ve güvenliği şartlarının iyileştirilmesi, kadın girişimciliğin artırılması, güvenceli ebeveyn izni gibi birtakım modeller geliştirilmesi, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda farkındalık oluşturarak örnek uygulamalar geliştirilmesi politikalarına yer verilmiştir (Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı). Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planının Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Yaklaşımı perspektifi taşıdığı söylenebilir (Özdemir vd., 2018, s.15-16).
- On birinci Kalkınma Planında (2019-2023) şiddeti doğuran olumsuz davranışların ortadan kaldırılması için toplumsal bilinç düzeyinin yükseltilmesine yönelik eğitim çalışmalarının planlanması, şiddetin, erken yaşta evliliğin ve her türlü istismarın önüne geçilmesine yönelik toplumsal farkındalığın artırılması çalışmalarına hız verilmesi politikalarına önem verilmiştir. Ayrıca bu planda “Kadın” bölümünde her türlü ayrımcılığı önlemenin, toplumsal yaşamın tüm alanlarında fırsat ve imkanlardan eşit bir şekilde faydalanmalarını sağlamanın temel amaç olduğu ifade edilmiştir (SBB, 2022).

Türkiye’de 2000’li yıllardan itibaren kadınlara yönelik yapılan diğer düzenlemelere bakıldığında;

- 2003 yılında 4857 sayılı İş Kanunu,
- 2004 yılında “Emziren ve Gebe Kadınlara Yönelik Yönetmelik”,
- 2005 yılında 5393 sayılı Belediyeler Kanunu kapsamında kadın ve çocuklara konukevlerinin açılmasının zorunlu hale gelmesi için düzenlemeler,

- 2006 yılında yine Başbakanlık genelgesi kapsamında töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi bakımından alınacak tedbirler hakkında düzenlemeler,
- 2009 yılında kadın-erkek eşitliği kapsamında Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulması için kanun,
- 2010 yılında ise Kadınlara Yönelik Olarak Ağır ve Tehlikeli İşlerde Düzenleme Yapılabilmesi Adına Yönetmelik,
- 2010 yılında Kadın İstihdamının Arttırılması ve Bu Alanda da Eşitlik Sağlanması Bakımından Başbakanlık Genelgesi,
- 2012 yılında 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi adına kanun,
- 2013 yılında kadın işçilerin gece vardiyasında çalışmalarına yönelik bir düzenleme yapılarak “Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik” çıkarılmıştır.
- 2013 yılında kadın konukevlerinin açılması adına yönetmelik çıkartıldığı görülmektedir,
- 2014 yılında kadına yönelik şiddetin azaltılması ve müdahale kapsamında Başbakanlık genelgesiyle çağrı hizmetleri merkezinin kurulması sağlanmıştır,
- 2016 yılında ise şiddet önleme ve izleme merkezleri hakkında yönetmelik çıkartılmıştır (ASHB, KSGM, Mevzuat).

Türkiye Cumhuriyeti uluslararası düzeyde de toplumsal cinsiyet eşitliğine ve kadın haklarına önem veren çalışmalar sürdürmektedir. Türkiye’de Birleşmiş Milletler çerçevesinde eşitlik konusunda atılan adımlar aşağıdaki gibidir:

- Türkiye CEDAW’ı 1985 yılında onaylamıştır ve CEDAW 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kadın hakları konusunda geçmişten günümüze elde edilen ulusal ve uluslararası kazanımlar, yerelden küresele kadar kadın hareketinin başarılı olduğunun göstergesidir. Türkiye’de kadın hareketinin ısrarlı çabaları ve çalışmaları ile devletin, özellikle CEDAW Sözleşmesi’nden kaynaklanan uluslararası yükümlülükleri çerçevesinde,

kadına şiddetle mücadelede aşama kaydedilmiştir (Ertürk, 2015, s.14). Türkiye 1985 yılında bazı maddelerine çekince koyarak CEDAW'ı imzalamıştır. 1999 yılında ise bu çekinceleri de kaldırarak tamamını imza atmıştır. Ayrıca BM, 1999 yılında CEDAW sözleşmesine ek bir protokolü kabul etmiştir ve üye ülkelerin onayına sunmuştur. Türkiye'nin, 8 Eylül 2000'de imzaladığı bu protokol, 30 Temmuz 2002 tarihinde TBMM tarafından onaylanmıştır (Gültekin vd., 2016, s.7).

- 1994 yılında Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddetin Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü oluşturulmuştur.
- Pekin'de 1995 yılında yapılan ve 189 ülke temsilcisinin katıldığı "Dördüncü Dünya Kadın Konferansı"sonunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu olmak üzere iki belge kabul edilmiştir. Türkiye, her iki belgeyi de hiçbir çekince göstermeden kabul etmiştir.
- Türkiye Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu'nun Mevcut Yönetim Kurulu yapısına katkıda bulunan ülkeler arasında yer almaktadır.
- 2000 yılında Birleşmiş Milletler 1325 Sayılı Güvenlik Konseyi Kararı 'Kadın, Barış, Güvenlik' alınmıştır.
- Türkiye, 30 Mart 2007 tarihinde Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi imzalanmıştır.
- 2010 yılında Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi (UN Women) oluşturulmuştur.
- 2020 yılında "Nesiller Boyu Eşitlik Forumu" süreci başlatmıştır(ASHB).

Türkiye'de Avrupa Konseyi çerçevesinde eşitlik konusunda atılan adımlar aşağıdaki gibidir:

- Türkiye, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne (İstanbul Sözleşmesi) imza atmış ülkelerdendir.İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet konusunda devletlerin daha somut önlemler almaya teşvik edilmesine yönelik ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha sağlam bir bilinç oluşturmasına duyulan gereksinimin neticesi olarak ortaya çıkmıştır (Parlak Börü, 2017, s.48). Türkiye, 2011 Mayıs ayında, bu uluslararası sözleşmeyi,

hiçbir maddesine çekince konulmaksızın, imzalayarak kabul etmiştir ancak ilk imzacısı olduğu İstanbul Sözleşmesi'nin 20 Mart 2021 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanı Kararı ile Sözleşme'nin Türkiye bakımından feshedilmesine karar verilmiştir. Sözleşmenin T.C. bakımından feshedilmesine, 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin 3. maddesi gereğince karar verilmiştir. İstanbul Sözleşmesi fesih kararına ilişkin Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'ndan yapılan açıklamada, “Başlangıçta kadın haklarının güçlendirilmesini teşvik etmeyi amaçlayan İstanbul Sözleşmesi, Türkiye'nin toplumsal ve ailevi değerleriyle bağdaşmayan eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edilmiştir. Türkiye'nin sözleşmeden çekilme kararı alması da bu nedene dayanmaktadır.” denilmiştir. Aslında İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddeti bir insan hakkı ihlali olarak görmesi açısından önemlidir. Türkiye’de İstanbul Sözleşmesinin yürürlüğe girmesiyle, 4320 sayılı kanun kaldırılarak yerine İstanbul Sözleşmesi’ne uygun 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiştir. Çünkü İstanbul Sözleşmesi ev içi şiddeti, kadına yönelik şiddetten ayrı olarak tanımlamıştır. Sözleşmenin 3. maddesinin b bendi aile içi şiddeti “Eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri” olarak ifade etmektedir. İstanbul Sözleşmesi bu maddesiyle özellikle muhafazakar çevrelerce geleneksel aile ilişkileri dışındaki ilişkileri de kabul ettiği düşüncesiyle yıllarca eleştirilmiş, aile kurumunun yıkıldığı iddia edilmiş ve aleyhte yapılan kampanyalar sonucunda da Türkiye 20 Mart 2021 tarihinde Sözleşme’den çekilmiştir (Çamurcu, 2021, s.64).

1.8. Almanya’da Kadına Yönelik Sosyal Politikalar

Dünyadaki kadın hakları hareketi 19. yüzyılda Almanya’da büyük bir etki uyandırmamıştır. Aynı yüzyılda Almanya’da kadının toplum içindeki konumuna

bakıldığında kadınların evlenmeye zorlandığı, erkeğe her açıdan bağlı olduğu, kadınların haklarından yoksun bırakıldığı ve kadınlara toplum içerisinde onurlu bir yer verilmediği görülmektedir (Nave-Herz, 1997, s.23). Almanya’da kadın hareketleri İngiltere ve Fransa’dan sonra, 1843 yılında başlamıştır. Almanya’da ilk kez 1843 yılında Louise Otto-Peters kadın hakları sorununu Alman kamuoyuyla paylaşmıştır. Louise Otto-Peters, kadınların devlet meseleleriyle ilgilenmesinin bir hak olmasından öte bir görev olduğunu vurgulayarak, kadınların ekonomik, siyasi ve hukuki açıdan dışlanmalarına karşı verilen mücadeleyi başlatmıştır. Ayrıca başlatılan bu hareketin amacı kadınları eğitmek olmuştur. Çünkü Louise Otto-Peters’e göre iyi eğitim almış bir kadın iyi bir ev kadını, iyi bir eş, iyi bir anne olacaktır ve ancak böylece toplum kültürel açıdan kalkınacaktır (Salihoğlu, 1988, ss.33).

Ayrıca bu döneme Alice Salomon’un (1872-1948) çalışmaları damga vurmuştur. Sosyal Hizmet mesleğinin kabul edilmesindeki önemli isimlerden birisi olan Alice Salomon, Almanya’da kadınlara yönelik sosyal politikaların oluşturulmasına öncülük eden en önemli isimlerden biridir (Toraman vd., 2021, s.1580-1582).

Almanya’da Birinci Dünya Savaşı sırasında, savaşın kadın muhalifleri Bern’de Sosyalist Uluslararası Kadın Konferansı’nı ve Lahey’de 1915 Kadın Barış Kongresini düzenlemiştir. Bu kongrede kadınlar barış, demokrasi ve eşitlik taleplerinde bulunmuşlardır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında 2000’li yıllara kadar kadın ve erkek eşitliği konusunda Almanya’da yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır (Schaffert vd., 2014, s.78-96):

- 1918 yılında Kadınlara Oy/Vatandaşlık Hakkı tanınmıştır. 1918 yılında kadınlar resmen vatandaş olarak tanınmış ve oy kullanma hakkı elde etmişlerdir. Marie Juchacz, 1919 yılında Alman Parlamentosunda konuşan ilk kadın olmuştur.
- 1918-1933 arası dönemde Weimar Cumhuriyeti Yasası ile anneliğin korunması desteklenmiştir.
- 1922-1927 arası dönemde kadın parlamenterler “Frauengesetze (Kadın Yasasını)” yürürlüğe koymuşlardır. Bu yasa ile kadınların avukat ve hakim olarak çalışmalarına izin verilmiştir. Annelik Koruma Yasası genişletilmiştir.

- 1923 yılında Nazi Kadın Örgütü oluşturulmuştur.
- 1945 yılına kadar olan dönem kadın hareketleri için geri adımların atıldığı dönem olmuştur.
- 1945 yılından itibaren yeni kadın örgütleri oluşturulmuştur. Savaştan hemen sonra Almanya'daki tüm işgal bölgelerinde yeni kadın örgütleri ve kadın komiteleri ortaya çıkmıştır. Eşit hak talepleri yeniden gündeme gelmiştir. Kadınlar yeniden siyasete girmek ve kadın haklarını talep etmeye devam etmek istemişlerdir.
- 1950'ler ve 1960'larda artık kadın ve erkek için eşit haklar Anayasa'da yer alsada uygulamalar eşitlikten uzak kalmıştır. 1960'ların sonlarına doğru kadınlar cinsellik, ev işleri veya çocuk sahibi olma isteği ile ilgili olarak daha fazla özgürlük ve kendi kaderlerini tayin hakkı talep etmişlerdir.
- 1960 yılında "Familien Rechts Anderungs Gesetz (Aile Hukuku Değişiklik Yasası)" çıkarılmıştır.
- 1968 yılı yeni kadın hareketinin başlangıcı kabul edilmiştir. Yeni kadın hareketinin talepleri ücretsiz doğum kontrol hapları, barış, eşit işe eşit ücret ve kürtajın suç olmaktan çıkarılması olmuştur.
- 1978 yılında kürtaj yasağına karşı gösteriler yapılmıştır.
- 1976 yılında ilk kadın sığınma evi kurulmuştur.
- 1978 yılında boşanmada eşitlik ilkesi getirilmiştir.
- 1981 yılında kadınlardan sorumlu ilk Federal Bakan Rita Süßmüt göreve başlamıştır.
- 1990 yılında belediyelerde kadınların karşılaştıkları sorunları ve kadınların taleplerini kamuoyuna duyurmak için 400 belediye kadın temsilcisi görev almıştır.
- 1993 yılında ilk kadın Başbakanlık görevini Heide Simonis yürütmüştür.
- 1994 yılında 16 yaşından küçük kız ve erkek çocuklarının istismarının cezalandırılması Ceza Kanununda yer almıştır.

- 1995'te Federal Meclis "Annenin hayatı, beden veya ruh sağlığı için tehlike varsa doğuma kadar kürtaja izin verilir." kararı vermiştir.
- 1997 yılında evlilikte tecavüzün cezalandırılmasına karar verilmiştir.
- 1999 yılında Toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması konsepti benimsenmiştir.
- 2001 yılında "Ebeveyn İzni Yasası" ile ebeveynler için koşullar önemli ölçüde iyileştirilmiştir. 3 yıl içinde işe dönme hakkı ve yarı zamanlı çalışma hakkı verilmiştir.
- 2002 yılında "Şiddetten Korunma Yasası" kabul edilmiştir.
- 2005 yılında ilk kadın Şansölye Angela Merkel olmuştur.
- 2006 yılında "Gleichbehandlungsgesetz (Eşit Muamele Yasası)" kabul edilmiştir.
- 2007 yılında "Elterngeld (Ebeveyn Parası)", çocuk yetiştirme ödeneğinin yerini almıştır (Schaffert vd., 2014, s.78-96).

Almanya'da toplumun korunmaya muhtaç kesimleri olan kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler için çalışmaları yürütmek ve bu konuda politikalar üretmekle sorumlu olan kurum "Bundes MinisteriumfürFamilie, Senioren, FrauenundJugend" (Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığıdır)".Bu bakanlık çalışmalarını Çocuk ve Gençlik Yardım Yasası'na, Gençlik Koruma Yasası'na, ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre yürütmektedir. (BMFSFJ, 2021).

Federal İstatistik Dairesi verilerine göre Almanya'nın nüfusu 2021 yılında 83,7 milyondur. Kadın nüfusu 42,5 milyon, erkek nüfusu ise 41,2 milyondur (Destatic, 2021). Almanya'da nüfusun yarısını oluşturan kadınların toplumdaki konumlarının güçlendirilmesi için yasal çerçevede devlet politikaları genişletilmiştir. 8 Mayıs 1949 tarihinde Parlamenter Kurul tarafından Federal Almanya Cumhuriyeti için kabul edilen, 29 Eylül 2020'de son değişiklikleri yapılan Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın (Grund GesetzfürdieBundesrepublikDeutschland)kadın erkek eşitliği ile ilgili maddesi 3. maddedir (Federal Kanun Gazetesi, 23 Mayıs 1949)(EK 24).

Federal Almanya Hükümeti uluslararası düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğine ve kadın haklarına önem veren çalışmalar sürdürmektedir. Kadınların toplumsal

konumlarındaki eşitsizliklerin giderilmesi ve yaşam şartlarının iyileştirilmesi için kanun ve yasalarla düzenlemeler yapmaktadır. Bu çalışmalarda Almanya politikasının temel ilkesi ise, kadın ve erkek için eşit haklar, eşit sorumluluklar, eşit imkanlar ve eşit güçtür. Dünya genelinde hala çok sayıda kadın eğitim hakkı, sağlık hakkı gibi toplumda her alana eşit katılım haklarından uzaktır. Ancak Federal Alman Hükümeti çok sayıda uluslararası projeyle kadın haklarını desteklemektedir. Bu konuda uluslararası işbirliğinde en önemli ortakları Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliğidir (BMFSFJ,2022).

Almanya’da Birleşmiş Milletler çerçevesinde eşitlik konusunda atılan adımlar aşağıdaki gibidir:

- 1985 yılında Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlemesi Sözleşmesi’ni (CEDAW) onaylamıştır.
- 1994 yılında Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddetin Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü oluşturulmuştur.
- 1995 yılında Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem Planı kabul edilmiştir.
- 1997 yılında Almanya Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu’nun üyesi olmuştur.
- 2000 yılında Birleşmiş Milletler 1325 Sayılı Güvenlik Konseyi Kararı “Kadın, Barış, Güvenlik” alınmıştır.
- 2007 yılında Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi imzalanmıştır.
- 2010 yılında Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi (UN Women) oluşturulmuştur.
- 2020 yılında Almanya “Nesiller Boyu Eşitlik Forumu” sürecini başlatmıştır (BMFSFJ, 2022).

Almanya’da Avrupa Konseyi çerçevesinde eşitlik konusunda atılan adımlardan en önemlisi, Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ni (İstanbul Sözleşmesi) Ekim 2017’de onaylamış olmasıdır. Şubat 2018’de ise sözleşme Almanya için yürürlüğe girmiştir. Böylece Almanya’da kadınların her türlü şiddete karşı korunması gelecek için daha da güçlendirilmiştir. Ayrıca Mart 2018’de Bakanlar

Kurulu, 2018-2023 Avrupa Konseyi Cinsiyet Eşitliği Stratejisi'ni kabul etmiştir. Stratejinin öncelikleri ise şunlardır:

- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve cinsiyetçiliği önlemek ve bunlarla mücadele etmek,
- Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemek ve bunlarla mücadele etmek,
- Adalete eşit erişimi sağlamak,
- Kadınların ve erkeklerin siyasi ve kamusal karar alma süreçlerinde eşitliği sağlamak,
- Göçmen veya mülteci kız ve kadınların haklarını korumak,
- Tüm politika ve önlemlerde toplumsal cinsiyete yönelik çalışmalar yapmak (BMFSFJ, 2022).

Almanya'da Avrupa Birliği çerçevesinde eşitlik konusunda atılan adımlar aşağıdaki gibidir:

- Avrupa Komisyonu Cinsiyet Eşitliği Politikası kapsamında Mart 2020'de 2020 yılından 2025 yılına kadar olan dönem için toplumsal cinsiyet eşitliği politikasını bağlayıcı bir Komisyon Tebliği sunmuştur ve Almanya'da bu tebliğe göre hareket etmektedir.
- "Haklar, Eşitlik ve Vatandaşlık için Topluluk Programı" çerçevesinde çocuklara, gençlere ve kadınlara yönelik şiddetle mücadele eden kuruluşlara da destek vermektedir (BMFSFJ, 2021).
- Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü ile AB organlarının ve üye devletlerin eşitlik politikalarını veri toplama, veri analizi ve veri işleme yoluyla desteklemektedir.
- G7 ve G20 Ülkelerinin Çok Taraflı Cinsiyet Eşitliği Politikası kapsamında mali, ekonomik, ticari, sağlık ve çevre konularıyla ilgilendikleri gibi mevcut cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca Almanya 2017 yılında G20 başkanlığı sırasında, önde gelen hükümet temsilcileri ve sivil toplum örgütleriyle "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikası Etkinliği" düzenlemiştir. Federal Kadın Bakanlığı

W20'nin taleplerini destekleyerek bir fon kurmuştur ve Almanya 325 milyon dolarlık başlangıç sermayesine sahip fonun en büyük bağışçısı olmuştur(BMFSFJ, 2022).

Almanya kadınların korunmasına ve güçlendirilmesine yönelik bu çalışmaların hepsinde kadınların endişelerini, kadın haklarının korunması gerektiğini ve toplumsal cinsiyet eşitliğini kararlı bir şekilde ele almaktadır. Ancak ulusal ve uluslararası yapılan tüm çalışmalara rağmen kadın erkek eşitliğinin tam olarak sağlanamadığı gözlemlenmektedir.

1.9. Eğitimde, Sağlıkta, İstihdamda ve Şiddet Konusunda Kadın

Kadınların toplumda her alanda etkin bir rol alması için haklarını bilmesi ve onları kullanabilmesi önemlidir. Toplumsal yapılarda kadın alanında en önemli konu başlıkları eğitim, sağlık, istihdam ve şiddet olarak öne çıkmaktadır. Sosyal politikalar kapsamında da kadın alanında çalışmalar ağırlıklı olarak bu alanlarda eşitlik politikaları üzerine yapılmaktadır.Sosyal politikalar, kadınların bu alanlarda ayrımcılığa uğramamaları için çalışmalar üstlenmektedir.

1.9.1. Eğitimde Kadın

Temel insan haklarından olan eğitim hakkı kadınların diğer haklarını bilmesi ve etkin bir şekilde kullanabilmesi açısından ilk sırada yer almaktadır.Yani eğitim temel bir insan hakkı olduğu kadar diğer insan haklarından yararlanmada bir önkoşuldur (Tüzün, 2009, s.7).Eğitim önce bireysel sonra toplumsal gelişim ve değişimin aracıdır. Kadınların toplumsal gelişime ve değişime katkıda bulunabilmeleri ve toplumsal hayatta aktif bir rol alabilmeleri için eğitim imkanlarından erkeklerle eşit şekilde faydalanmaları gerekmektedir. Kendileri ve aileleri için kaliteli bir yaşama ve yüksek yaşam standartlarına sahip olabilmeleri adına eğitim şarttır ve eğitim, kadınların yetkinliklerini ve özgüvenlerini arttırmada etkin bir rol oynamaktadır (Ertürk, 2015, s.146).

Dünyada eğitim ve öğretim alanında hızlı ilerleme ve gelişmeler yaşanmaktadır ancak dünyanın pek çok ülkesinde kadın ve eğitim konusu halen önemli bir sorundur. (Demiray vd., 2015, s.101).Eğitim ve öğretim kadın erkek herkesin eşit bir biçimde

yararlanması gereken bir hak olmasına rağmen dünyada kadın ve erkek arasında eğitim hakkına erişimde farklar olduğu görülmektedir (Timurturkan, 2009, s.145). Toplumlarda eğitim hakkının kullanılmasına yönelik yaşanan bu sorunun ve farkların nedeni toplumsal cinsiyet eşitsizliği, cinsiyetçi tutumlar ve kalıplaşmış ön yargılardır (Özaydınlık, 2014, s.96).Ataerkil toplum yapısı nedeniyle kadınların eğitim fırsatlarından yeteri kadar faydalanamadıkları gözlemlenmektedir (Ağaoğlu, 2006, s.107).Aslında önemle üzerinde durulması gereken konu eğitime dair yasal düzenlemelerin tümünde fırsat eşitliğinin ilke kabul edilmesi ve bu doğrultuda kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın herkese eşit eğitim olanakları sunulmasıdır.

1.9.2. Sağlıkta Kadın

Dünya Sağlık Örgütüne göre sağlığın tanımı şöyledir: *“Sağlık, sadece hastalık veya sakatlığın olmaması değil, bedensel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik halidir”*. Bu tanım kadınlar açısından çok önemlidir. Çünkü bu tanım sağlık konusundaki eşitliği kadınların erkeklerle eşit seviyede sağlık hizmetlerinden faydalanmasının ötesinde sosyo-ekonomik şartları ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı da içermektedir. Bu tanımla birlikte kadın sağlığı üreme sağlığının ötesinde biyolojik, genetik, çevresel, psiko-sosyal ve sosyo-ekonomik faktörlerin hepsini kapsamaktadır (Akın vd., 2003, s.18).

Kadınlar hem biyolojik özellikleri hem de maruz kaldıkları cinsiyet temelli ayrımcılık nedenleri ile daha fazla sağlık hizmetlerinden faydalanmaya ihtiyaç duymaktadırlar (Özpinar, 2015, s.456).Sağlık hizmetlerinin kullanımındaki eşitsizlikler zaten sağlık durumları kötü olan grupların dezavantajlarını daha da arttırmaktadır. Çünkü ekonomik açıdan yetersiz olan gruplar daha çok hastalanmakta, sağlık hizmetlerinden daha az yararlanabilmekte ve sosyal güvencelerden mahrum olduklarından daha çok para ödemek zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca daha sık hastalanan ve sağlık hizmetlerinden yararlanamayan kişiler ekonomik yaşama da daha az katkı sağlamaktadırlar (Normand, 1991).

En temel insan haklarından olan sağlık hakkına ulaşımdaki eşitsizlik ve yetersizlik cinsiyet ayrımcılığının en dikkat çekici sonucu olmaktadır (Akın, 2007, s.1). Sağlıkta eşitsizlik kavramı bireysel değil toplumsal farklılıklardan kaynaklanmaktadır ve bu kavram ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve benzeri

sebeplerle toplumun her kesiminde sağlıkla ilgili farklılıkların oluşmasını ifade etmektedir (Şimşek vd., 2012, s.124). Sağlık hizmetlerinde eşitlik ise herkesin ihtiyacı olduğu zamanda, ihtiyacı olduğu kadar sağlık hizmeti alabilmesidir. Sağlıkta eşitsizlikte en önemli nokta hizmetlere daha fazla ihtiyacı olan grupların maddi imkanlarındaki yetersizlik ya da bilgisizlik nedeniyle erişememesidir (Özpınar, 2015, s.446).

Bu bağlamda politika, strateji ve uygulamalarla kadının sağlık alanında güçlendirilmesi ve geliştirilmesi adına atılan adımlar önem taşımaktadır (Akın, 2007, s.1). Günümüzde ülkeler ulusal politikalarını oluştururken ve uygularken kadın sağlığına öncelik vermekte ve kadınların sağlık erişimine eşitliği sağlamaktadırlar. Kadın sağlığına yönelik yetersiz ve yanlış uygulamaları iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmalar neticesinde toplumsal cinsiyet ayrımcılığı sonucu kadınların sağlığa erişim haklarının önündeki engellerin kaldırılacağına inanılmaktadır.

1.9.3. İstihdamda Kadın

Kadınlar tarih öncesi çağlardan günümüze kadar hep emekleriyle var olmuşlardır. Erkeklerin avcılıkla uğraştıkları dönemde kadınlar beslenme ve çocuk bakımlarıyla ilgilenmişlerdir. Yerleşik hayata geçiş ve tarımsal hayatın yaygınlaşması ile erkek egemen yapısı güçlenmeye başlamıştır. Zamanla rol ve statüler paylaşılmış, erkekler tarım işleriyle uğraşırken kadınlar çanak çömlek ya da tezgah işleri gibi daha incelikli işlerde çalışmışlardır. Dokuma sanayi ve makineleşme ile kadın işgücü tekstil sektöründe yoğunlaşmıştır. İnce ve küçük parmaklara sahip olmaları tercih edilmelerinin sebebi olmuştur. Fabrikalarda çalışanların %52'sini kadınlar, %48'ini erkekler oluşturmuştur (Marx vd., 1992, s.28). Kadın çalışanların üretim kısmında tercih edilmeleri yoğun bir emek sömürüsü altında kalmalarına sebep olmuştur. Mevcut sömürü durumunu ortadan kaldırmaya yönelik önlemler ise yeni kanunlar ile birlikte ilk olarak İngiltere'de başlamış, kısa süre sonra da İngiltere'deki kanunlara benzer kanunlar Almanya, Fransa ve diğer Avrupa ülkelerinde kabul edilmiştir (Aytaç, 2020, s.382). I. Dünya Savaşı yıllarında erkekler cephelerde savaştıklarından kadınların çalışma hayatındaki sayıları her geçen gün artmıştır. Ayrıca 2. Dünya Savaşı sırasında ve savaştan sonra kadınların iş piyasasında yoğun bir şekilde yer

aldıkları da gözlemlenmiştir. 1980’li yıllardan sonra da özellikle ABD’de ve birçok Avrupa ülkesinde esnek çalışma saatlerinin de etkisiyle kadın çalışanların sayısı hızla artmıştır (Toksöz, 2009, s.222). 20. yüzyılın başlarından itibaren de hizmet sektörüne geçilmeye başlanmasıyla kadın istihdamındaki artış devam etmiştir (Humphries, 2002). Bahsedilen tüm dönemlerde kadınlar erkeklerle eşit şartlarda çalışmak için çaba göstermişlerdir (Tuskan, 2013, s.445).

Küreselleşme ve kentleşme gibi etkenlerle kadın ve erkeğe yüklenen toplumsal roller günümüzde sürekli değişmektedir. Değişmeyen gerçek ise geçmişten günümüze kadar dünyada kadınların çalışma ve çalışma hayatında başarı elde etme noktasında sorunlar yaşadığıdır (Sapiro, 1990, s.363). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, aynı işler için erkeklerden daha az kazanmaları, iyi bir iş ve kariyer imkanlarından erkekler kadar yararlanamamaları, kadınların işgücü piyasasında karşılaştıkları en önemli sorunlardandır. Farklı toplumlarda cinsiyetlere yüklenen rol ve sorumluluklar işgücü alanında da eşitsizlikleri beraberinde getirmektedir. Çoğu kültürde bireylere yüklenen bu rol ve sorumluluklar kadınları özel alan olan eveerkekleri ise kamusal alana yönlendirmektedir. Bu durum da kadının toplumsal yapıda ekonomik, kültürel, sosyal ve politik açıdan erkekten daha aşağı konumda olmasına yol açmaktadır (Timurturkan, 2009, s.138). Erkeğin lehine işleyen bu süreçte kadınlar ev işleri ve ev bakımı sorumluluklarıyla birlikte iktisadi kaynaklardan faydalanamamakta ve kamusal alana erişimleri kısıtlanmaktadır (Günlük-Şenesen vd., 2017, s.5).

Çalışma hayatının kadının ekonomik özgürlüğünü ve toplumsal değerini arttırdığı prensibinden yola çıkarak kadının çalışma hayatında da hak ettiği yeri alabilmesi için bu konuyu sadece toplumsal cinsiyet sorunu olarak değil bir insan hakları sorunu olarak görmek gerekmektedir. Yapılacak tüm çalışmaları bu odak noktası üzerinde şekillendirmek önemlidir (Korkmaz, 2015, s.265).

1.9.4. Kadına Yönelik Şiddet

Dünya Sağlık Örgütü’ne göre şiddet “*Şiddet; fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması durumudur*”. Kadına yönelik şiddet ise, Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’da(6284 Sayılı Kanun) “*Kadınlara,*

yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış”olarak tanımlanmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 10 farklı ülkeden 24.097 kadınla yapmış olduğu çalışmasında şiddetin çoğunlukla bireyin en yakınından gelen bir davranış olduğunu, dünyadaki tüm ülkelerde yaşandığını ve gittikçe artan toplumsal bir sorun olduğunu bildirmiştir (WHO, 2005).

WHO'nun 2019 Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Raporu'na göre dünyada her üç kadından biri fiziksel şiddete maruz kalmaktadır (WHO, 2019). Kadına yönelik şiddet sorunu dünyada en yaygın insan hakları ihlallerinden biridir. Ataerkil sistem kadınları eksik ve erkeklerin himayesinde onlara yardımcı pozisyonda konumlandırırken erkekleri üstünlük kuran, her türlü hakka sahip olan toplumda egemen bir konuma koymaktadır. Toplumdaki bu anlayış bireylerin davranışlarını da zamanla şekillendirmektedir. Yani kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasında ataerkil sistem, değişen toplumsal koşullar ve değer yargıları etkili olmaktadır (Doğrucan vd., 2020, s.130).

Dünyageneralindekadınlar yaşamlarının tüm dönemlerinde (bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık) değişik şiddet türlerine maruz kalmakta ve/veya ölmektedirler. Yani kadınların sırf kadın oldukları için yaşadıkları eşitsizlikler ve karşılaştıkları dezavantajlar onları güçsüzleştirmekte, zorlamakta ve yoksunluklarını arttırmaktadır (Günay vd., 2016, s.272). İnsan hakları bağlamında da bir hak ihlali olan şiddet kadınların yaşam kalitelerini düşürmekte ve bedensel ve ruhsal sağlıklarını olumsuz etkileyerek toplumda mücadele edilen bir toplum sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (Gökkaya, 2018, s.79). Kadına yönelik şiddetin bireysel zararları olduğu gibi toplumsal yapıya verdiği zararlar da vardır. Aile içi şiddetten yalnızca kadınlar zarar görmez. Şiddet yaşanan evlerde büyüyen çocuklar, doğrudan ya da dolaylı olarak bu şiddet davranışlarından etkilenmektedirler (Işıoğlu, 2006, s.24). Bu sebepten kadına yönelik şiddet problemi toplumsal ve kültürel tüm noktalar araştırılmadan analiz edilemez. Bu sorun toplumların benimsenmiş sosyal ve kültürel özelliklerine değinilmeden oluşturulan yasalar ve politikalarla çözüme ulaşamaz. Kadınları her türlü şiddetten korumak için onları güçlendirerek kendi kararlarını verebilmeleri, kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için desteklemek ve aile içinde

sağlıklı iletişimler kurmaları için danışmanlık vermek gerekmektedir (Gökkaya, 2018, s.94).

2. BULGULAR

İnsanlık tarihinin her döneminde ve her yerinde kadınlar, özellikle erkek egemen yapının oluşmasıyla kendilerini hayat döngüsünün içinde belirsiz bir konumda bulmaktadır. Ataerkil yapı maalesef kadınları ikinci sınıf varlıklar olarak görmektedir. Kadınlarsa bu algıya rağmen annelik gibi kutsal bir konumun yanı sıra toplumda eğitim, istihdam ve sosyal yaşamda sürekli bir yer edinme gayretindedirler. Kadın, kadının statüsü ve sorunları geçmişten günümüze tartışılmaya devam etmektedir. Çünkü kadın olgusu ile ilgili halen çözülememiş pek çok problem bulunmaktadır.

Kadınların karşılaştıkları sorunların çözülmesi ve toplumsal yaşamda daha görünür olmalarının sağlanmasında sosyal politikalar ve uygulamaları önemli bir role sahiptir. Bireylerin hakları ve yükümlülükleri siyasal alanda tartışılır, sosyal politikalarla belirlenir ve uygulamaya geçilir. Bu açıdan bakıldığında aslında sosyal politikalar toplumsal cinsiyet ilişkilerini de istendik yönde şekillendirme gücüne sahiptir. Kadınlar eğitim ve sağlık olanaklarına erkeklerle eşit derecede ulaşmakta zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Aynı derecede kadınların işgücü piyasasına katılması ve işgücü piyasalarında varlıklarını sürdürmeleri de sürekli karmaşıklaşan günün koşullarında gittikçe güçleşmektedir. Bu koşullar çerçevesinde kayıt dışı çalışmada kadınların ön planda olması, evde çalışmanın yaygın olması, ataerkil yapının kadınlar üzerindeki etkisi, kadınlar arasındaki yoksulluk oranlarının hızla artması ülkeler tarafından hukuksal boyutta gerekli önlemlerin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle kadının çalışma, çalışmasının karşılığını alma, eğitim, sağlık ve toplumsal etkinliklere tam katılımının sağlanmasına yönelik politika oluşumları ve uygulamalar ülkeler tarafından hayata geçirilmektedir. Ancak tüm bu çabalara rağmen günümüzde ülkeler arasında farklılıklar olsa da kadın eğitim, sağlık, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve çalışma hayatına katılma noktasında erkeklerin gerisindedir (Koray, 2005, s.317; Şimşek, 2012, s.124; Özaydınlık, 2015, s.109). Kısaca sosyal politikaların, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle karşı karşıya kaldıkları ayrımcılık, risk ve sorunların çözümüne yönelik çalışma alanları eğitimden istihdama, sağlıktan şiddete kadar uzanmaktadır. Kadın erkek eşitliğinin sağlanması, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması ve kadınların güçlendirilmesi için eğitim, sağlık, istihdam ve şiddeti önleme konusunda yapılan çalışmalar ve sunulan hizmetler Türkiye Cumhuriyeti özelinde aşağıda verilmektedir.

2.1. Türkiye Cumhuriyeti Özelinde Kadına Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ile İlgili Bulgular

Türk Anayasası'na göre Türkiye Cumhuriyeti demokratik ve sosyal bir hukuk devletidir. Türkiye'de merkezi devlet yapısı sebebiyle kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin sunumu merkezden yönetim çerçevesinde şekillenmektedir. Sunulacak hizmetler merkezden taşraya doğru ilerlemektedir. Örneğin Türkiye'de bir yasa yürürlüğe konmakta, karar alınmakta ve taşra teşkilatı da bu kararlara uymaktadır. Kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması ve kadınların güçlendirilmesi için eğitim, sağlık ve istihdam alanında ve şiddeti önleme konusunda yapılan çalışmalar, sunulan hizmetler Türkiye Cumhuriyeti özelinde aşağıda verilmiştir.

2.1.1. Türkiye'de Eğitim Alanında Yapılan Düzenlemeler

Eğitimin, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesinde bir insan hakkı olduğu açıkça ifade edilmiştir. Ayrıca eğitim eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşmak için bir ön koşuldur ve toplumların kültürlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında da önemli bir araçtır (Kaplan, 2008, s.527). Cinsiyet farkı gözetmeksizin her bireye eşit eğitim şartlarını sağlamak, çağdaş eğitim anlayışının önemli bir unsurudur ve hukuken güvence altına alınmıştır. Dünyada birçok ülkede başta çocukların sonrasında ise kadınların temel eğitim haklarının engellenemeyeceğini açıkça ifade eden farklı yasal düzenlemeler yapılmıştır (Demiray vd., 2015, s.99). Çağdaş eğitimin önkoşulu olan okuma-yazmayı dünyada halen bilmeyen milyonlarca insan bulunmaktadır (BM verilerine göre yaklaşık 773 milyon kişi). Bunun sonucu olarak kız ve erkek çocukların eğitime aktif olarak katılmalarında eşitsizlikler görülmektedir ve bu önemli bir sorun olarak dünya gündemini meşgul etmektedir (Oğuz, 1992, s.234-235). Ülkelerin gelişmesi ve kalkınması için kadın erkek eşitliğinin sağlanması gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Kadınların kendilerini geliştirmeleri ve güçlendirmeleri yalnızca bugün için değil gelecek kuşaklar için de yaşam kalitelerini ve refah düzeylerini arttırmaları açısından önemlidir. Kadınların ve kız çocuklarının eğitim düzeyleri arttıkça kararlara katılım sağlarken, çocuk yetiştirirken ve aile içerisindeki ilişkileri düzenlerken daha bilinçli davranışlar sergileyeceklerinden çağdaşlaşmaya da katkıda bulunacaklardır (Günay

vd.,2016, s.16). Eğitimle beraber kendi kimliklerini oluşturan ve geliştiren kadınlar, gelecek kuşakların daha bilinçli olarak yetiştirilmelerinde ve ülkelerinin kalkınmasında önemli bir etkiye sahip olacaklardır (Bener, 2009, s.96).

Eğitim ve öğrenim hakkı için Türkiye’de 1982 Anayasası’nın Sosyal Ve Ekonomik Haklar ve Ödevler bölümünün 42. maddesinde “*kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.*” denmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982: 42). Bu maddegereğincekişi talep ettiğinde devlet hiçbir ayırım yapmadan herkese eşit eğitim hakkını sunmakla zorunludur. Tablo 3’te 1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu’nunve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun Türkiye’de eğitim alanında doğrudan kadınlara yönelik hazırlanmış olan maddeleri belirtilmiştir.

Tablo 3. Kanunlarda eğitim alanında doğrudan kadınlara yönelik hazırlanmış olan maddeler

Kanun	Madde
MEB	4. madde: eğitim kurumlarının dil, din, ırk, cinsiyet ve engellilik ayrımı gözetilmeksizin herkese açık olduğunu belirtmektedir. 7. madde: eğitim görenin her Türk vatandaşının hakkı olduğunu ifade etmektedir. 8. madde: eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlandığını belirtmektedir.
YÖK	7. madde: Yükseköğretim kurumlarında ve bu kurumlara girişte imkan ve fırsat eşitliği sağlayacak önlemleri alacağını ifade etmektedir.

Kaynak: MEB Kanunu, YÖK Kanunu

Tablo 3 değerlendirildiğinde fırsat ve imkan eşitliği çerçevesinde doğrudan eğitim alanında kadınlara yönelik maddeler olduğu açıkça görülmektedir. Ayrıca 2012 yılında yapılan değişiklikle kız ve erkek çocukları için mecburi eğitim süresi 12 yıla yükseltilmiştir.

Eğitim hakkı uluslararası sözleşmelerde ise BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 26., BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nin 13. ve 14., BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 28. ve 29., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Ek 1 No’lu Protokol’ün 2. maddesinde garanti altına alınmıştır (Ataman, 2008, s.7). Türkiye birçok uluslararası sözleşme ve belgeyi imzalayarak kadınların ve kız çocuklarının eğitimine önem verdiğini ve onların konumlarının yükseltilmesine taraf olduğunu göstermiştir. Tablo 4’te Türkiye’nin taraf olduğu eğitime yönelik hazırlanmış olan uluslararası belgeler kronolojik sırayla gösterilmektedir.

Tablo 4. Türkiye'nin eğitim konusunda imzalamış olduğu uluslararası belgeler

Tarih	Sözleşmenin Adı	Sözleşmenin Konusu
1948	BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	26.maddesi ile her şahsın öğrenim hakkı olduğunu ve öğrenimin hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasız olduğunu ifade etmektedir
1966	BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi	13.maddesi herkese eğitim hakkı tanınacağını, 14.maddesi ise herkes için , ücretsiz ve zorunlu eğitim ilkesinin uygulanacağını bildirmektedir.
1985	CEDAW	10.madde: Kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde kadınlarla erkeklerin eşit haklara sahip olmaları adına ayrımcılığı önleyen tüm tedbirleri alacağını bildirir.
1985	Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri	Kadın için eşitlik, kalkınma ve barış konularında; kurucu ve yasal adımlar, sosyal katılım, siyasi katılım ve karar almada eşitlik kategorilerinde kararlar kabul edilmiştir.
1990(Tayland)	Herkes İçin Eğitim Dünya Deklarasyonu	Herkes için eğitim, çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin cinsiyet eşitliği doğrultusunda temel eğitimden yararlanmalarını hedefleyen küresel bir programdır. Temel ilgi alanları: temel eğitim, yetişkin okuryazarlığı, cinsiyet eşitliği ve eğitimde kalite sorunlarıdır.
1990	Çocuk Hakları Sözleşmesi	28. ve 29.maddeleri ile taraf devletler çocukların eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde gerçekleştirilmesi görüşündedirler.
1993(Viyana)	Uluslar arası İnsan Hakları Konferansının Eylem Platformu	Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen ilk insan hakları konferansıdır. Beyannamenin ana başlıklarından bazıları: eğitim ve öğretim, insan hakları bilincini güçlendirme ve kadınların eşit statüsü ve insan haklarıdır.
1994(Kahire)	Uluslararası Kalkınma ve Nüfus Konferansı Eylem Planı	Nüfus, kalkınma ve eğitim konuları dahil kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi bakımından önem arz eden konuları içermektedir.
1995	Pekin Eylem Platformu	Kadın ve eğitim alanında belirlediği stratejik hedeflerle eğitime eşit ulaşılabilirliği sağlamayı garanti eder.

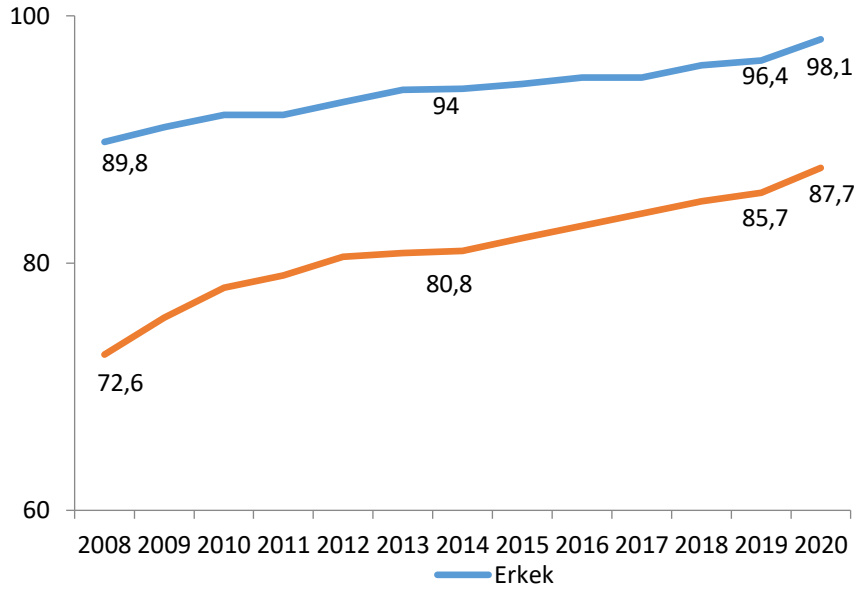
Uluslararası alanda kadınların eşit eğitim hakkına sahip olabilmelerineCEDAW'ın ve Pekin Eylem Platformu'nun önemi

büyükür.CEDAW'ın 10. maddesi kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde kadınların eşit hakka sahip olmaları adına ayrımcılığı önleyen tüm tedbirlerin alınacağını bildirmektedir.CEDAW,eğitimde kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olabilmeleri için tüm önlemleri alma yükümlülüğünün garantisini vermektedir. Türkiye'de de bu madde gereğince kadınlar meslek ve sanatla ilgili alanlara yönlendirilmekte, eğitim, program, araç-gereç ve faaliyetler açısından erkeklerle eşit imkanlara sahip olmakta, kızların okuldan ayrılma oranları düşürülmeye çalışılmaktadır. Ayrıca 4. Dünya Kadın Konferansı sonucundaPekin Eylem Platformu'nda kadınların güçlendirilmesi için "Kadın ve Eğitim" alanında harekete geçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Dünyada her alanda gelişmişlik düzeyi, kadınların eğitim seviyesiyle ölçülmektedir.Ancak günümüzde eğitim olanaklarından yararlanma durumları incelendiğinde kadınlar ve erkekler arasında hala farklar olduğu görülmektedir.Ülkemizde kız çocuklarının geçmişe oranla eğitime katılmalarında artış yaşansa da maalesef, hedeflenen düzeye ulaşılammıştır (Gökkaya, 2018, s.47).Bunu elde edilen istatistiki veriler de desteklemektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2020 verilerine göre 2008-2020 yılları arasında okuryazarlık ve cinsiyete göre nüfusa bakıldığında 2008 yılında okuma yazma bilen erkek nüfus oranı %96,7 okuma yazma bilen kadın nüfus oranı ise %86,9'dur. 2020 yılında okuma yazma bilen erkek nüfus oranı %99,3 okuma yazma bilen kadın nüfus oranı ise %95,5'tir (TÜİK, 2020).2012 yılında yapılan değişiklikle kız ve erkek çocukları için mecburi eğitim süresi 4+4+4 şeklinde düzenlenerek 12 yıla yükseltilmiştir. Bu durumun hem kadın hem erkek okuma yazma bilen nüfustaki yükselmeye etkisi büyüktür.Ancakistatistiki veriler incelendiğindehalaokuma yazma bilmeyen kadınların oranı erkeklerden daha yüksektir. Dolayısıyla ülkemizde gerekli olan sosyal politika altyapısı oluşturulmasına rağmen eğitimde cinsiyetler arası eşitsizlik halen giderilememiştir (Gök, 2004, s.36-37).

Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı sonuçlarına göre; Şekil 1'de 2008-2020 yılları arasında cinsiyete göre en az bir eğitim düzeyini tamamlayanların oranları yer almaktadır. Genel olarak Şekil 1 değerlendirildiğinde en az bir eğitim düzeyini tamamlayan 25 ve daha yukarı yaştaki bireylerin toplam nüfus içindeki oranı, 2008 yılında %81,1 iken 2020 yılında %92,9 olmuştur. En az bir eğitim düzeyini tamamlayanların oranı cinsiyete göre incelendiğinde; 2008 yılında, kadınlarda %72,6,

erkeklerde %89,8 olan bu oran, 2020 yılında sırasıyla kadınlarda %87,7 ve erkeklerde %98,1'dir.

Kaynak: TÜİK, 2008-2020

Şekil 1. Cinsiyete göre en az bir eğitim düzeyini tamamlayanların oranı (%), 2008-2020

TÜİK, Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri 2021 verilerine göre, Tablo 5'te 2010-2020 yılları arasında cinsiyet ve okuma yazma bilen nüfus oranları verilmiştir. Genel olarak Tablo 5 değerlendirildiğinde 2010-2020 yılları arasında okuma yazma bilen kadınların oranının arttığı görülmektedir.

Tablo 5. 2010-2020 yılları arası okuma yazma bilen nüfusun cinsiyetlere göre oranı (%)

Yıllar	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
2010	28.542.644	48,0	30.983.102	42,0	59.525.746	100
2011	29.876.706	48,3	32.013.033	41,7	61.889.739	100
2012	30.719.323	48,5	32.628.320	41,5	63.347.643	100
2013	31.275.805	48,6	33.098.329	41,4	64.374.134	100
2014	32.098.958	48,6	33.967.372	41,4	66.066.330	100
2015	32.701.639	48,6	34.554.358	41,4	67.255.997	100
2016	33.284.335	48,7	35.085.812	41,3	68.370.147	100
2017	33.786.899	48,8	35.491.854	41,2	69.278.753	100
2018	34.336.648	48,8	35.980.037	41,2	70.316.685	100
2019	34.920.568	48,9	36.464.762	41,1	71.385.330	100
2020	35.427.971	49,0	36.888.098	41,0	72.316.069	100

Kaynak: TÜİK, 2020

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre eğitim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasız olarak verilmektedir. Son yıllarda özellikle eğitim konusunda gerçekleştirilen sosyal politika uygulamaları ve çeşitli teşvikler sonucunda diğer pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de eğitim konusunda cinsiyetler arasındaki eşitsizlik ortadan kalkmaya başlamıştır.

Her ne kadar sosyal politika uygulamalarında eğitim konusunda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik çeşitli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiş olsa da halen aktif olarak eğitim yaşamında cinsiyetler arasındaki fark gözetilmeye devam etmektedir. Erkekler sayısal içerikli alanlara yönlendirilirken kadınlar sözel içerikli bölümlerde eğitimlerine devam etmektedir. TÜİK (2021) verilerine göre, Tablo 6'da Öğretim Alanlarına Göre Yüksek Öğretimde Öğrenci Sayı ve Oranları verilmiştir. Genel olarak Tablo 6 değerlendirildiğinde kız öğrencilerin özellikle beşeri bilimler ve sanat, eğitim, sağlık ve refah gibi alanlarda oranlarının daha yüksek olduğu, Bilişim ve İletişim Teknolojileri, iş, yönetim ve hukuk, mühendislik, imalat ve inşaat alanlarında ise oranlarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Öğretim alanlarına göre yüksek öğretimde öğrenci sayısı ve oranları

Öğretim Alanı	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bilim ve İletişim Teknolojileri	71.305	3,8	30.956	1,8	102.261	2,8
Beşeri Bilimler ve Sanat	264.558	14,1	341.279	19,5	605.837	16,7
Doğa Bilimleri, Matematik ve İstatistik	47.817	2,6	55.544	3,2	103.361	2,9
Eğitim	98.004	5,2	152.112	8,7	250.116	6,9
Hizmetler	118.857	6,3	68.810	3,9	187.667	5,2
İş, Yönetim ve Hukuk	815.161	43,5	555.481	31,8	1.370.642	37,9
Mühendislik, İmalat ve İnşaat	319.486	7,1	137.832	7,9	457.318	12,6
Sağlık ve Refah	136.733	7,3	405.248	23,2	541.981	15,0

Kaynak: TÜİK (2021)

Ülkemizde eğitimde cinsiyet eşitliğinin ve okullaşmanın % 100 sağlanması hedefine yönelik çalışmalar, kampanya, girişim ve projeler devam etmektedir. Bunlara örnek olarak; 'Haydi Kızlar Okula', 'Eğitimime %100 Destek', 'Baba Beni Okula Gönder', 'Kardelenler', 'Deniz Yıldızı', '7 Çok Geç', 'Önce Çocuklar' kampanyaları

ve projeleri, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin Turkcell A.Ş. ile hayata geçirdiği 'Çağdaş Türkiye'nin Çağdaş Kızları Projesi', farklı kurumlarla işbirliğinde yürütülen 'Anadolu'da Bir Kızım Var Öğretmen Olacak Projesi' verilebilir (Özaydınlık, 2014, s.107).Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Tarafından kadınlara yönelik projeler; Türkiye'nin Mühendis Kızları Projesi (2016- 2021), Kadınların Ekonomik ve Finansal Okuryazarlık Bakımından Güçlenmesi Semineri, Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi Çalışmaları, Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi Projesi, Türkiye'de Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Planlama Projesi (2020- 2023)'dir (KSGM,2022). Kız çocuklarının okula devam etmelerinin sağlanması ve okuldan ayrılmış olan kadınların eğitim hayatlarına dönmeleri için hayat boyu eğitim kapsamında, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenen 'Aile Eğitim Kurs Programı' ve 'Ana Kız Okuldayız Okuma Yazma Kampanyası'da bulunmaktadır (Arısoy, 2018, s.306). Cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik yapılan bu çalışma, kampanya, girişim ve projelerin daha çok sivil toplum kuruluşlarına ait olduğu görülmektedir. Türkiye'de sosyal politikalar anlamında eğitim alanında daha çok çalışmalar yapılmalıdır.Ayrıca Türkiye'de Eylem ve Kalkınma Planlarıyla kadın ve eğitim konusunda çalışmalar devam etmektedir.2018-2023 yıllarını kapsayan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı buna bir örnektir. Eylem Planında belirlenen eğitim alanındaki hedeflerşunlardır:

- Kadınlarda okuryazarlık oranı %100 seviyesine yükseltilecektir,
- Zorunlu örgün eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının net okullaşma oranları %100 seviyesine yükseltilecektir,
- Eğitim öğretim süreçlerinde kadın erkek fırsat eşitliğinin izlenebilirliği sağlanacak ve bu alandaki bilgi birikimi geliştirilecektir,
- Kadınların ekonomik ve sosyal güçlenmelerini sağlamak amacıyla hayat boyu öğrenme programları yaygınlaştırılacaktır,
- Eğitim öğretim süreç ve paydaşlarının kadın erkek eşitliğine duyarlılığı arttırılacaktır, eğitim öğretim süreçlerinin özel politika gerektiren kadın gruplarına yönelik duyarlılığı arttırılacaktır (ASHB,2022).

2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı da eğitimde temel amacın tüm bireylerin kapsayıcı ve nitelikli bir eğitime ve hayat boyu öğrenme imkânlarına erişimi sağlanarak düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği

gelişmiş, özgüven ve sorumluluk duygusu ile girişimcilik ve yenilikçilik özelliklerine sahip, demokratik değerleri ve milli kültürü özümsemiş, paylaşma ve iletişime açık, sanat ve estetik duyguları güçlü, teknoloji kullanımına yatkın, üretken ve mutlu birey yetiştirmek olduğunu ifade etmektedir. Politika ve tedbirlerinde fırsat eşitliği temelinde, tüm kademelerde eğitime erişim sağlanacağını vurgulamaktadır(SBB,2019). Ayrıca ülkemizde herkesin eğitim imkanlarından faydalanması için yoksul ailelerin çocukları 6. 7. 8. sınıflar ve ortaöğretim kademesindeki öğrenciler yatılı eğitim imkanlarından ve bursluluk hizmetlerinden faydalanmaktadırlar. Bir de kadının aile içindeki konumunun güçlendirilmesi için annelere Sosyal Riskleri Azaltma Projesiyle ‘Şartlı Eğitim Yardımı’ kapsamında ödemeler yapılmaktadır (Arısoy, 2018, s.306).

Tüm bu çalışmaların etkisiyle Türkiye’deki okullaşma oranlarındaki kadın-erkek farkı gittikçe azalmaktadır. Ülkemizde yapılan tüm çalışmalar değerlendirildiğinde bilinçli ve nitelikli bir eğitim süreciyle kadınların toplumsal anlamda rol ve statülerinin yükseltileceği söylenebilir. Nitelikli ve kaliteli eğitim konusunda en yetkili üst kurum devlettir. Kadının hem aile hem toplum içinde etkin bir rol oynaması için eğitim fırsatlarından erkeklerle eşit şekilde yararlanması gerekmektedir. Kadınların her alanda güçlendirilmesi ve geliştirilmesiyle kalkınma sağlanmış, bugüne ve gelecek nesillere toplumsal cinsiyet eşitliği aktarılmış olacaktır. Kadın ve eğitim konusu cinsiyetçi bakış açısıyla değil insan olma bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Toplumumuzda var olan geleneksel kadın erkek rollerinin aksine, eşitlikçi bir yaklaşımı benimseyen eğitim anlayışıyla örgün ve yaygın eğitim kurumlarında çocukluktan her yaştaki bireye kadar ulaşılmaya ve bu anlayış aşılana çalışmalıdır (Günay vd., 2011, s.168). Kurumsal çabaların yanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması amacıyla kadınların ve erkeklerin, yine örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ve eğitimin her aşamasında yasalar, elde edilen haklar, uluslararası sözleşmeler ve kararlar konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir (Demiray vd., 2015, s.132). Eğitimin, cinsiyet farkı gözetmeden bir insan hakkı olduğu ve özellikle kız çocuklarının bu haktan yoksun bırakılmasının temel hak ve özgürlükler anlamında bir hak ihlali olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Çağdaş, demokratik ve yüksek refah seviyesine ulaşan toplumlara gidişin yolu eğitimden geçmektedir (Gökkaya, 2018, s.51). Günümüzde kadınların, toplumsal eşitlik konusundaki mücadeleleriyle elde ettikleri başarıda eğitimin önemi ve rolü büyüktür. Kadınların

toplumdaki konumlarını yükseltmelerinde, kaynaklara erkeklerle eşit erişimdeki mücadelelerinde ve toplumda etkin rol almalarında kadınların eğitim düzeylerinin yükselmeleri etkili olmaktadır (Günay vd., 2016, s.282).

2.1.2. Türkiye’de Sağlık Alanında Yapılan Düzenlemeler

Bireyler kadın ve erkek olarak farklı biyolojik özelliklerle dünyaya gelirler ve bu farklılıklar onların sağlık sonuçlarına etki eder. Bir hastalığın seyri kadın ve erkekte farklılık gösterir (Akın, 2007, s.2). Kadınlar yaşamlarının her döneminde bazı hastalıkları geçirmeleri açısından riskli bir yaradılışa sahiptirler ve buna rağmen maalesef sağlık hizmetlerine erişimleri açısından da şanssız bir konumdadırlar (Aydoğan vd., 2013, s.37).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en dikkat çekici sonuçlarından biri de temel insan haklarından biri olan sağlığın korunmasında ve sağlık hizmetlerine ulaşmadaki yetersizliktir. Kadınların sağlık hizmetlerinden de tam anlamıyla faydalanabilmeleri insan haklarının temel şartlarından biridir. Dünyada tüm kadınlar sağlık bilgilerine erişebilmeli, yeterli beslenme ve her türlü sağlık hizmetlerinden faydalanabilmelidir. Bu durumun aksi insan haklarının da ihlaline girmektedir.

Diğer haklarda olduğu gibi sağlık hakkı da kadınlar için ulusal ve uluslararası düzenlemelerde garanti altına alınmıştır. Uluslararası alanda İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinin 25. maddesinde (EK 25) sağlık hakkının önemi açıkça ortaya konulmuştur Ulusal alanda ise Anayasamızın 56. maddesinde (EK 26) herkesin sağlıklı bir yaşama sahip olma hakkı olduğu vurgulanmıştır (T.C. Anayasası, 1982, 56). Ayrıca 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun 3. maddesinde annelerin doğumdan evvel ve doğumdan sonra sağlıklarının korunmasının sorumluluğunun devlette olduğu açıkça ifade edilmiştir (T.C. Resmi Gazete, 24 Nisan 1930, Kanun No:1593, madde 3).

Ülkemizde Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze kadar kadın sağlığını etkileyen olayların kronolojik sıralaması şöyledir (Özpınar, 2015, s.477):

- 1920 Sağlık Bakanlığı kurulmuştur,
- 1961 TSH (Türkiye Sağlık Hizmetleri) Sistemi (224 sayılı kanun),
- 1965 İlk NP (Nüfus Planlaması) Kanunu (557 sayılı kanun),

- 1983 İkinci NP (Nüfus Planlaması) Kanunu (2827 sayılı kanun),
- 1989 Türkiye CEDAW'ı imzalanmıştır,
- 1990 Türkiye Çocuk Hakları Sözleşmesini imzalamıştır,
- 1990 Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuştur,
- 1994 Türkiye ICPD'yi (International Conference on Population and Development-Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı) imzalamıştır,
- 1995 Türkiye Pekin'i imzalamıştır (Pekin-IV. Dünya Kadın Konferansı),
- 1998 Ailenin Korunmasına Dair Kanun kabul edilmiştir,
- 2004 Aile Hekimliği Kanunu yürürlüğe girmiştir (5258 sayılı yasa)
- 2005 CSÜS (Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı) ile ilgili Ulusal Stratejik plan hazırlanmıştır,
- 2006 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile "Analık Hali" ve "analık sigortası" kavramları düzenlenmiştir (5510 sayılı yasa)
- 2008 TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur,
- 2012 İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile gebelik ve analık halinde olan kadınların gece postalarında çalıştırılma koşullarını düzenlenmiştir (6331 sayılı kanun)
- Ayrıca yine 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na dayanılarak "Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik" çıkarılmıştır.

Tablo 7'de Türkiye'nin taraf olduğu sağlık alanına yönelik hazırlanmış olan uluslararası belgeler kronolojik sırayla gösterilmiştir. Tablo 7 genel olarak incelendiğinde Türkiye CEDAW, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı ve Pekin Eylem Platformuna taraf olan ülkelerden biridir.

Tablo 7. Türkiye'nin sağlık konusunda imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeler

Tarih	Sözleşmenin Adı	Sözleşmenin Konusu
1985	CEDAW	12.madde: Sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıracak tüm tedbirlerin alınacağını belirtir.
1990	ocuk Hakları Sözleşmesi	24.madde ile taraf devletler çocukların en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyondan yararlanmalarını garanti altına alırlar.
1994(Kahire)	Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı	Kadınlara reme haklarını ve üreme sağlıklarını öncelikle ele alan , kadınlara gclendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması vurgu yapan bir eylem planıdır.
1995	Pekin Eylem Platformu	Kadınlara kendi sağlıklarının tüm yönlerini kontrol haklarının açıkça tanınması ve kadınlara gclendirilmesi temelinde eşit haklar, fırsatlar ve kaynaklara eşit ulaşıma vurgu yapmaktadır.

Türkiye taraf olduğu uluslararası sözleşmeler gereği kadınlara sağlık hakkına da eşit erişimini taahhüt etmiştir. CEDAW'ın 12. maddesi, sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıracak tüm tedbirlerin alınacağını belirtmektedir. Ayrıca taraf devletler kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklarını, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde bedava hizmet vereceklerini ifade etmektedir.1994 yılında Kahire'de Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD-International Conference on Population and Development) düzenlenmiş ve konferansın sonunda 2015 yılının sonuna dek uygulanmak üzere 179 ülkenin kabul ettiği bir eylem planı oluşturulmuştur.Pekin Eylem Planında da (4. Dünya Kadın Konferansı) "Kadın ve Sağlık" konusunda taraf ülkelerce harekete geçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

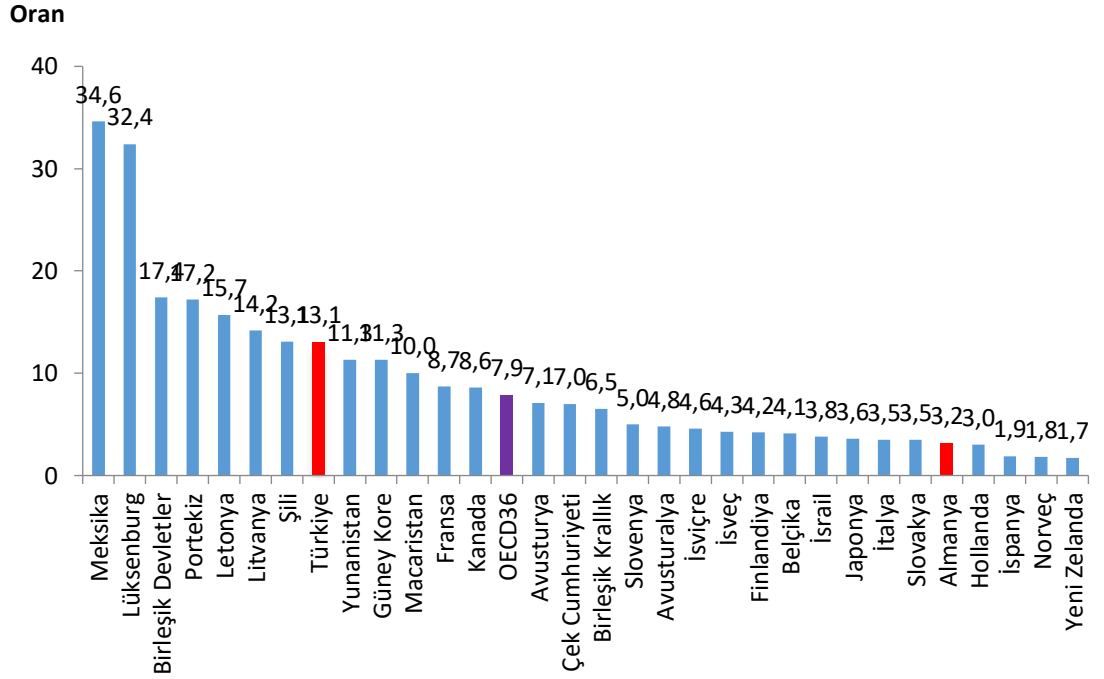
Toplumsal cinsiyet bakış açısıyla gerçekleştirilen kadın sağlığı çalışmalarında gelinen noktayı göstermesi açısından DSÖ, Avrupa Bölgesi tarafından 2001 yılında hazırlanan *Avrupa Kadın Sağlığı Stratejik Eylem Planı* nemlidir. Avrupa Kadın Sağlığı Stratejik Eylem Planının amacı; toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve sağlık arasındaki ilişkiyi vurgulamak, kadın sağlığının kadınlara yaşamının her dönemini kapsayacak Şekilde ele alınmasını sağlamak ve toplumsal cinsiyet bakış açısını sağlık alanına ana plan ve politika olarak entegre etmektir (Akin vd., 2003, s.20).

Kadın sağlığı yaşamın psiko-sosyal faktörleri tarafından belirlenmektedir ve fiziksel iyiliğin yanı sıra ruhsal ve sosyal açıdan iyilik halini de içermektedir (Özbaş vd., 2010, s.542). Kadınların cinsiyetlerinin biyolojik özelliği olan üremeye ilişkin durumları ve maruz bırakıldıkları süreçler kadın sağlığının özellikli olmasına neden olmaktadır. Kadınlar yaşamları boyunca, erkeklere göre daha fazla sağlık riski faktörlerine maruz kalmaktadırlar. Kadınların karşılaştıkları sorunlar ve ayrımcılıklar yaşam boyu devam etmektedir. Bebeklik ve çocukluk döneminde kız olması nedeni ile istenmemesi, beslenme bozukluğu, ihmal, hizmetten yararlanamama; ergenlik döneminde toplumsal baskı, bekaret denetimi, cinsel temelli şiddet, taciz, istismar, istenmeyen gebelikler ve düşükler; yetişkinlik dönemde gebelik, doğum, doğum sonu komplikasyonları, istenmeyen gebelikler, isteyerek düşükler, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, kansızlık, taciz, istismar, cinsel temelli şiddet, anne ölümlü; ileri yaşta menopoz ve sonrası dönemde ise morbidite artışı/yaşam kalitesi sorunları örnek olarak verilebilir (Bustreo, vd., 2013, s.87).

Yaşam kalitesi ile ilgili en önemli verilerden biri doğuşta beklenen yaşam süresidir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (United Nations PopulationFund-UNFPA) 2021 verilerine göre doğuşta beklenen yaşam süresi kadınlar için 75 yıl, erkekler için ise 71 yıldır (UNFPA, 2021). Türkiye'de 2017-2019 TÜİK verilerine göre doğuşta beklenen yaşam süresine bakıldığında kadınlarda 81,3 yıl, erkeklerde ise 75,9 yıl olduğu görölmektedir. Yaşam süreleri incelendiğinde toplumdan topluma farklılık göstermekle birlikte kadınlar erkeklerden daha uzun bir yaşam seyrine sahiptirler (Pollard vd., 1999, s.2).

Ayrıca kadının sağlığına dair konular birbirleriyle ilintilidir. Örneğin bir kadın doğum öncesi bir bakım alamazsa sağlıklı bir gebelik geçiremez, sonrasında dünyaya gelecek bebek de sağlık sorunları yaşama riski yüksek olabilmektedir. Doğuş öncesi bakım alamayan kadın yüksek ihtimalle doğumunu da sağlık kuruluşlarında yapamayabilir bu da anne ya da bebek ölümlerine neden olabilir (Özpınar, 2015, s.448-451).TÜİK 2021 verilerine göre hastanede gerçekte doğuş oranı son 10 yıl içinde artış göstermiştir. 2010 yılında %91,6 olan hastanede gerçekte doğuş oranı 2020 yılında %98'e çıkmıştır. Dünya genelindeki ülkelerdeanne ölüm, bebek ölüm ve neonatal (yeni doğan) ölüm hızları kadınların aldıkları sağlık hizmetlerinin kalitesine ve niteliğine oranla değişmektedir.Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğu'nün istatistiki verileri incelendiğinde veriler bu durumu destekler

niteliktedir. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'nün OECD 2020 uluslararası karşılaştırmaları Şekil 2'deki gibidir:

Kaynak: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, OECD Health Data 2020

Şekil 2. Anne ölüm oranının uluslararası karşılaştırması, (100.000 canlı doğumda), 2018

Şekil 2'de görüldüğü gibi dünyada her yüz bin canlı doğumda anne ölüm oranı Türkiye'de 13,1, OECD ortalaması 7,9, Almanya'da ise 3,2'dir.

Ayrıca temel amaçlarının kadınlara sunulan sağlık hizmetlerini iyileştirip sağlık bilgilerini artırarak sağlıklı yaşamlarını sürmeleri olan 2018-2023 yıllarını kapsayan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planında belirlenen temel hedefler şunlardır:

- Kadın sağlığına yönelik bilimsel araştırma ve ölçümler arttırılacaktır,
- Kadın sağlığına yönelik koruyucu ve tedavi edici sistemler güçlendirilecektir,
- Kadınlarda sağlığın korunması ve geliştirilmesi konusunda sağlık okuryazarlık düzeyi yükseltilecektir.

Sağlık Bakanlığı tarafından sürdürülen bazı programlar ise:

- 15- 49 Yaş Kadın İzlemleri Programı, Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı,
- Doğum Öncesi Bakım Programı, Gebe Bilgilendirme Sınıfı Programı,
- Gebe ve Lohusalara Nutrisyonel Destek Programı,
- Acil Obstetrik (Gebelikle İlgili) Bakım Programı,
- Hastane Doğumları İzleme Programı,
- Doğum Sonu Bakım Programı,
- Üreme Sağlığı Hizmetleri Programı, Anne Ölümünü İzleme ve Önleme Programı,
- Anne Dostu Hastane Programı, Üreme Sağlığı Hizmetlerine Erkek Katılımının Sağlanması Programı,
- Üreme Sağlığı Hizmeti İçerikli Eğitimleri,
- Gezici sağlık hizmetleri ve evde bakım hizmetleridir (KSGM, 2022).

Ülkemizde 2003 yılının başında Sağlık Bakanlığı tarafından “Sağlıkta Dönüşüm Programı” hazırlanıp kamuoyuna duyurulmuştur (58. Hükümet Acil Eylem Planı, 2003). Sağlıkta Dönüşüm Programının temel amacı; herkese ulaşılabilir, sürdürülebilir ve nitelikli sağlık hizmetinin etkili, verimli ve hakkaniyetli bir biçimde sunulması olarak belirlenmiştir. Sağlıkta Dönüşüm Programı ile Aile Hekimliği uygulamasına geçilmiştir. Ayrıca Toplum Sağlığı Merkezleri ve Aile Sağlığı Merkezleri, Ana Çocuk Sağlığı Aile Planlaması Merkezlerinde aile planlaması ve üreme sağlığı hizmetleri sunulmaktadır. İşsizlik ve yoksulluğun yaygın olduğu bölgelerde gebelik kontrolleri ve doğumlarını gerçekleştirmeleri için ‘Şartlı Sağlık Yardımları’ yapılmaktadır (Arısoy, 2018, s.306).

Türkiye’de 4721 sayılı Medeni Kanun’la evlenme yaşı 18 olarak ancak önemli bir sebeple bazı durumlarda 17 olarak belirtilmiştir (T.C. Resmi Gazete, 22 Kasım 2001, Kanun No:4721, madde 124). Ülkemizde evlilik doğum için başlangıç kabul edildiğinden yani evliliğin doğumlar üzerinde etkisi bulunduğundan erken yaşta yapılan evlilikler adolesan gebeliklere sebep olmaktadır. Bu durumda anne ve bebek ölüm oranlarını etkilemektedir. Kadınların eğitim olanaklarına ulaşmada karşılaştıkları engeller sebebiyle sağlık konusunda bilgileri yetersiz kalmaktadır. Kadınlar yetersiz

bilgileri yüzünden hastalıklarını görmezden gelmektedir ve bu durum da tedavi sürelerini uzatmaktadır (Sezgin, 2015, s.158). Kadının statüsü denince akla o toplumdaki kadının eğitimi, sağlığı, çalışma durumu, gelir düzeyi gibi pek çok faktör gelmelidir. Toplumsal cinsiyetten kaynaklanan ayrımcılık kadınların sağlık bilgisine ve hizmetlerine ulaşmalarında eşitsizliğe yol açmaktadır. Dolayısıyla bu eşitsizlik istenmeyen gebelik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve şiddete maruz kalmalarına sebep olmaktadır (Sezgin, 2015, s.159). Kadın ve erkek arasındaki toplumsal eşitsizlik tecavüz, şiddet, şiddete bağlı yaralanma, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, depresyon, istenmeyen gebelikler ve intihar eğilimleri gibi sağlık yönünden büyük yük getiren durumlara sebep olmaktadır (Türmen, 2003, s.8). Kadınların sağlıklarının korunması yalnızca kendilerinin değil, aynı zamanda evde eş ve çocuklarının, ailenin ve dolaylı olarak toplum sağlığının korunması demektir (İlçioğlu vd., 2017, s.113).

Sonuç olarak kadın sağlığı toplumsal cinsiyet çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (İlçioğlu vd., 2017, s.118). Kadınların toplumsal cinsiyet bağlamında yaşadıkları eşitsizlikler onların sağlık hakkını bile kullanamamalarına ortam hazırlamaktadır. Ülkemizde özellikle kadınların eğitim oranları ve statüleri yükseldikçe doğurganlıklarının ve kadın yoksulluğunun azaldığı ve sağlık hizmetlerine daha az gereksinim duydukları dikkat çekmektedir. TNSA 2018 Raporları da ülkemizde kadınların eğitim düzeylerinin yükseldikçe aile planlama yöntemlerini bilme oranlarının, doğum öncesi bakım alma oranlarının ve doğumlarını sağlık kurumlarında gerçekleştirme oranlarının arttığını göstermektedir. TNSA 2018 Raporlarına göre Türkiye'de kadınların %97'si ve halen evli kadınların ise %99'u herhangi bir modern aile planlama yöntemini bildiklerini beyan etmişlerdir. Kadınların uzman/nitelikli bir kişiden doğum öncesi bakım alma oranı 1993 yılında %62 iken 2018 yılında %96 olmuştur. Yine aynı rapora göre doğumları bir sağlık kuruluşunda gerçekleşen kadınların oranı 1993 yılında %60 iken 2018 yılında %99 olmuştur (TNSA, 2018).

Kadın sağlığı denildiğinde, ilk olarak üreme sağlığı ve aile planlaması akla gelmektedir. Ancak, kadınların üreme sağlığı ile ilgili sorunlarının yanı sıra, diğer sağlık sorunları da vardır. Bu nedenle kadın sağlığının yalnızca üreme sağlığı ve aile planlaması olarak ele alınmaması gerekmektedir. Kadın sağlığı; aile ve toplumdan kaynaklanan psiko-sosyal faktörler, kadının bireysel sağlık durumu, doğurganlık

davranışı, sağlık hizmetlerinin kalitesi gibi pek çok faktörden de etkilenmektedir. (Günay vd., 2016, s.285-287).

2.1.3. Türkiye’de İstihdam Alanında Yapılan Düzenlemeler

Diğer haklarda olduğu gibi çalışma hakkı da kadınlar için ulusal ve uluslararası düzenlemelerde garanti altına alınmıştır. Uluslararası alanda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 23. maddesinde (EK 27) herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı olduğu açıkça ortaya konulmuştur. Ulusal anlamda ise Anayasamızın 49. maddesinde (EK 28) herkesin çalışma hakkı olduğu ifade edilmektedir (T.C. Anayasası, 1982, 49).

Çalışma hakkı Türkiye’de uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınmıştır (Tokol, 2013, s.123-124). Kadın işgücünün karşılaştığı sorunları gidermeye yönelik uluslararası düzenlemelerden bazıları ise, kronolojik sıra ile Tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 8. Türkiye’nin işgücüne yönelik sorunları giderme konusunda imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeler

Tarih	Sözleşmenin Adı	Sözleşmenin Konusu
1948	Birleşmiş Milletler “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”	1, 2, 7, 23 ve 25. maddeleri ile her bireyin çalışmaya, adil ve elverişli çalışma şartlarına, hiçbir fark gözetilmeksizin eşit iş karşılığında eşit ücret hakkı olduğuna vurgu yapmaktadır.
1951	“100 sayılı Eşdeğerde İş İçin Kadın ve Erkek Arasında Ücret Eşitliği Hakkında ILO Sözleşmesi”	Erkek ve kadınların, eşit işlerde eşit ücret ve sosyal haklara sahip olmalarını öngörmektedir.
1952	102 No’lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi	46., 47., 49. ve 50. maddeleri ile gebelik, doğum ve analık yardımları açıklanmıştır.
1957	“Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması”	119. maddesi aynı iş için kadın ve erkek işçilere eşit ücret ödenmesi ilkesinin uygulanmasını temin etmektedir.
1958	“111 sayılı İstihdamda ve Meslekte Ayrımcılık ILO Sözleşmesi”	İrk, renk, cinsiyet, din, siyasi inanç, ulusal veya sosyal menşe ayrımı gözetmeden yapılan iş veya meslek edinmede eşitliği yok edici veya bozucu etkisi olan her türlü ayrılık gözetme, ayrı tutma veya üstün tutmayı yok saymaktadır.
1976	Birleşmiş Milletler “Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi”	2, 3, 7 ve 10. maddeleri ile sözleşmeye taraf olan devletler ırk, dil, cinsiyet, din hiçbir ayrım gözetmeksizin ekonomik, toplumsal ve kültürel haklardan erkeklerle kadınların eşit olarak yararlanma haklarını tanır.
1976	Birleşmiş Milletler “Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi”nin	3 ve 26. maddeleri ile kişisel ve siyasi hakların kullanılmasında eşit haklar sağlamayı taahhüt ederek hiçbir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın herkesi eşit kabul eder.

1981	“Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)”	CEDAW Sözleşmesinin 11. maddesi de istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için gerekli tedbirlerin alınacağını belirtmektedir. Çalışma hakkının bütün insanların vazgeçilmez hakkı olduğunu, kadınların erkeklerle eşit istihdam, ücret ve muamele hakkı olduğunu ifade etmektedirler.
1981	“156 Sayılı Aile Sorumlulukları Olan Kadın ve Erkek İşçilere Eşit Davranılması ve Eşit Fırsatlar Tanınması Hakkındaki ILO Sözleşmesi”	Kadın ve erkek işçilere eşit davranılması ve eşit fırsatlar tanınması gerekliliğini ifade eder.
1989	Avrupa Birliği tarafından kabul edilen, “Çalışanların Temel Sosyal Hakları Topluluk Şartı”	Herkese iş arama, çalışma ve ticari faaliyette bulunma özgürlüğü tanımaktadır.
1992	Avrupa Birliği tarafından kabul edilen, “Hamile, Loğusa ve Emziren Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliğini Teşvik Eden Önlemlerin Geliştirilmesine Dair 92/85/EEC sayılı Direktif”,	
1997	“Amsterdam Antlaşması”	141. maddesi ile her üye devlet kadın ve erkek işçilere aynı iş veya aynı değere sahip iş için ücret eşitliği ilkesinin uygulanmasını sağlar, çalışma hayatında erkekler ve kadınlar arasındaki uygulamada tam eşitliği sağlar ifadelerine yer verilir.
1999	“Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Ek İhtiyari Protokol”,	İstihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için uygun önlemleri alacağını ifade eder.
2000	“183 sayılı Analığın Korunması Hakkında ILO Sözleşmesi”,	Bu sözleşme ile çalışma yaşamında anneliğin korunması haklarının kapsamı genişletilmiş, ülke politikalarını ve eylemlerini yönlendirecek kılavuzlar sunulup, istihdamda eşitsiz davranışlara karşı kadınlar korunmuştur.
2014	“Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)”	

Pek çok kültürde çalışmak ve maddi gelir elde etmek erkeğe, eve ilişkin sorumlulukların yerine getirilmesi de kadına atfedilmiş iş bölümleridir. Gelişmişlik düzeyi yüksek olsa da annelik rolüyle bakım hizmetlerini kadın üstlenmektedir. Modern yaşamla birlikte kalıp yargıların değişmesine bağlı olarak cinsiyet eşitsizliklerini azaltma merkezli politikalarla istihdam ve refah adına olumlu gelişmeler yaşanmaktadır (Özaydın, 2013, s.53). Aslında kadın çalışma hayatına girerek aynı anda hem eş hem anne hem de çalışan kimliğine sahip olmuştur (Aslan vd., 2015, s.407). Çalışan kadın sayılan tüm bu sorumlulukları yerine getirip dengeleyebilmek için gece gündüz çalışmakta, bazen ev işlerini kolaylaştırabilmek için kendisi gibi çalışan kadın gücüne ihtiyaç duymakta ve teknolojik aletleri de kullanarak

yükünü hafifletmeye çalışmaktadır. Yapılan araştırmalar (Cockburn, 1997; Wajcman, 1991) çalışan kadınların teknolojik aletleri kullanma yatkınlığının yüksek olduğunu göstermektedir. Toplumdaki genel algı değerlendirildiğinde, kadının çalışıkça yaşam kalitesinin arttığı düşünölmektedir. Ancak asıl olan geleneksel ataerkil düşöncenin hiç değişmediğidir. Tarihsel süreçte, birçok devlet kadınların çalışma hayatında korunmalarını sağlamak amacıyla hukuki düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Ancak her türlü ulusal ve uluslararası çabaya rağmen kadınlar açısından geleneksel ve toplumsal roller devam ettiği için kadınların çalışma hayatındaki sorunları çözüme ulaştırılmadığı gibi, daha çok sorunla baş etmek zorunda kalmışlardır (Aytaç, 2020, s.380). Kadınlar ev kadınlığı ve annelik rolünün devam etmesinin yanı sıra bir işe yerleşme, işte sürekliliği sağlayarak işin sorumluluklarını yerine getirebilme, işte terfi etme ya da herhangi bir kriz durumunda ilk önce işten çıkarılabilme gibi sorunlarla da savaşmak zorunda kalmışlardır (Günay vd., 2016, s.285).

Türkiye’de tarihsel süreç içerisinde kadınların çalışma hayatı değerlendirildiğinde Cumhuriyet öncesi dönemde fabrikalarda işçi olarak çalışıkları, 1913 yılından itibaren de devlet memuru olarak çalışıkları görölmektedir. Cumhuriyetten sonraki dönemde Teşvik-i Sanayi Kanunu’nun da etkisiyle kadın çalışanların tüm çalışanların %25’ini oluşturduğu bilinmektedir (Toksöz, 2009, s.222). 1960’lardan itibaren erkek nüfus oranının artmaya başlamasıyla kadınların istihdam oranı da düşmeye başlamıştır. Bu düşüşte kırdan kente göçün etkisi de olmuştur. Tarım işlerinde bilgi sahibi olan kadın sanayi ve hizmet sektöründe vasıfsız kalmıştır (Ertuğrul Yılmaz, 2017, s.327).1980 sonrası kadınların istihdam oranında pek değişiklik yaşanmamıştır. 1990’lı yıllarda küreselleşmenin etkisi ile birlikte kadın emeği düşük oranda ve üniversite mezunu kadınlara yönelik olmuştur (İlkkaracan, 2015, s.177).

Türkiye’de kadın işgücünün karşılaştığı sorunları gidermeye yönelik önemli düzenlemeler, kronolojik sıra ile aşağıda belirtilmiştir (Aytaç, 2020, s.395-400).

- 03.03.1924 tarih ve “430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu”ile eğitim ve öğretim kurumları birleştirilip kızlarla erkeklerin eşit şartlarda eğitim görmeleri sağlanmıştır,
- 17.02.1926 tarih ve “743 sayılı Türk Medeni Kanunu” ile kadınlarla erkeklerin toplumsal alanda eşit haklara sahip olmaları için çok eşlilik

kaldırılmış,boşanma hakkı, velayet hakkı, mallar üzerinde tasarruf hakkı gibi haklar getirilmiştir,

- 24.04.1930 tarih ve “1593 sayılı Umumi HıfzısıhhaKanunu”ile kadın ve çocukların korunmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır,
- 1930 yılında kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmıştır,
- 1933 yılında “Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü” kurulmuştur,
- 1934 tarihinde kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır,
- 1945 yılında Analık Sigortası (doğum yardımı) düzenlenmiştir, Türkiye’de analık sigortası ilk defa 4772 sayılı İş Kazaları ile Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu ile kurulmuş, daha sonra 1951 yılında 5502 sayılı Hastalık ve Analık Sigortaları Kanunu, 1965 yılında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve son olarak 5510 sayılı kanun ile kısa vadeli sigorta kollarından biri olarak düzenlenmiştir (Şakar, 2011, s.249),
- 1966 yılında kadın ve erkek işçiler arasında “eşit işe eşit ücret” ilkesini benimseyen 100 sayılı ILO Sözleşmesi onaylanmıştır,
- 1982 Anayasasının 10. maddesine “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür” ibaresi eklenmiştir. Anayasanın 41. maddesinde, “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır” şeklinde düzenleme yapılmıştır,
- 1985 yılında kadın konusu ilk kez sektör olarak 5. Beş Yıllık Kalkınma Planına konularak bu konuda politikalar belirlenmiştir (KSGM, 1999),
- 1985 yılında Birleşmiş Milletler’inKadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) bazı çekincelerle kabul edilmiş, Türkiye bu çekincelerini 1999 yılında kaldırmış, 2002 yılında da Ek İhtiyari Protokol imzalanmıştır,
- 1990 yılında “Kadın Statüsü ve Sorunları Başkanlığı” kurulmuştur,
- 22.05.2003 tarih ve “4857 sayılı İş Kanunu'nda”çalışma hayatında kadınların korunması ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır,
- 25.02.2009 tarih ve 5840 sayılı Kanun ile “Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu” kurulmuştur,

- 11.02.2011 tarihinde “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) ” imzalanmıştır,
- 08.03.2012 tarih ve “6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a” ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiş, “6284 sayılı Kanun'un Uygulama Yönetmeliği” kurum ve kuruluşların görüş ve önerileri doğrultusunda hazırlanmış, 18.01.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir,
- Onuncu Kalkınma Planı’nda (2014-2018) kadınla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir,
- 09.12.2016 tarih ve 29882 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Analık İzni veya Ücretsiz İzin sonrası Kısmi Çalışmalar Hakkındaki Yönetmelik” ile çocuğu olan kadınlara yeni düzenlemeler getirilmiştir,
- On Birinci Kalkınma Planı’nda (2019-2023) toplumda kadının güçlenmesi ve kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik önemli düzenlemeler yapılmıştır

Günümüz verilerine bakıldığında da maalesef istatistiki veriler istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. ILO 2020 verilerine göre kadının iş hayatına katılma oranındaki artış devam etmemektedir. 1994 yılında %51.2 olan oran 2019 yılında %47.2’ye düşmüştür (ILO, 2020:28). 2020 TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçları da bu verilere paralellik göstermektedir.

Tablo 9. Türkiye’de cinsiyete göre istihdam oranları

	Erkek(%)	Kadın(%)	Toplam(%)
İstihdam oranı (+15 yaş)	59,8	26,3	42,8
İşgücüne katılma oranı (+15 yaş)	68,2	30,9	49,3
İşsizlik oranı (+15 yaş)	12,3	15,0	13,2

Kaynak:TÜİK, 2020

Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2020 yılında, Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %42,8 olmuştur. Bu oran kadınlarda %26,3, erkeklerde ise %59,8’dir.TNSA 2018 Raporlarına bakıldığında da 15-49 yaş grubundaki halen evli kadınların %32’sinin çalışma hayatında yer aldığı görülürken,

eşlerinin %94'ünün çalışma hayatında yer aldığı görülmektedir (TNSA, 2018). Toplumların refah seviyelerinin yükseltilmesinde, kadınların iyi ve kaliteli yaşam sürebilmelerinde işgücüne katılım önemli bir yer tutmaktadır ama maalesef toplumsal cinsiyet yargılarından dolayı ekonomik alanerkeklere avantaj kadınlara ise dezavantaj sağlamaktadır (Gökkaya, 2018, s.51).

Kadınların eğitiminin verimli bir şekilde işlemesi sosyal hayatı olumlu yönde etkilediği gibi ekonomik kalkınma sürecine de katkı sağlamaktadır. Çünkü kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe, iş gücüne katılım oranları da artmaktadır. Eğitim, iş hayatının verimliliğini de arttırmakta, ailelerin gelirlerini yükselterek yoksulluğu azaltmakta, sağlıklı beslenmeyi sağlamakta, doğurganlığı azaltarak aile planlamasını güçlendirmekte dolayısıyla da toplumsal ve siyasal gelişime katkıda bulunmaktadır (Palaz, 2005, s.322).Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranı incelendiğinde; 2020 yılında kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülmektedir. Okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %12,4, lise altı eğitilmiş kadınların işgücüne katılım oranı %24,1, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %29,9, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %37,0 iken yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %65,6 olmuştur (TÜİK, 2022).Eğitimde yaşanan fırsat eşitsizlikleri istihdam oranlarını da etkilemektedir. Kadınların iş yaşamında dışlanmaları hem eğitim ve meslek edinmede yaşanan fırsat eşitsizliklerine hem de ücret, işe alma ya da işten çıkarma gibi ayrımcılığa uğruyor olmalarına dayanmaktadır. Günümüzde çalışma hayatı, sunduğu statü, gelir, sosyal güvence, sendikal örgütlenme gibi olanakları ile toplumsal hayatın diğer alanlarında da varlık gösterebilmenin temel koşullarından biri olarak nitelendirilmektedir. Bu yüzden kadınların iş hayatının dışında olmaları gelir, statü ve sosyal ilişkilerde yarattığı dezavantaj ile kadınlar için sosyal dışlanma riski doğurmasının yanı sıra kadın yoksulluğunun da artmasına neden olmaktadır(Özpınar, 2015, s.463).Eğitim düzeyi yükseldikçe iş gücüne katılım oranları da yükselecektir ve sosyal dışlanma riski ortadan kalkacaktır. Böylece kadınlar çalışma yaşamında da erkeklerin gerisinde olmayacak ve bu durum hayatın diğer alanlarını da aktif ve pozitif bir şekilde etkileyecektir. Böylelikle kamu kurumları, özel kurumlar, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve ulusal alanda siyasete katılmış olacaklar ve sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmayı da beraberinde getireceklerdir.Sürdürülebilir kalkınmanın

gerçekleştirilmesi kadınların eğitim, sağlık ve istihdam alanında erkeklerle eşit olanaklara sahip olmalarıyla ve toplumsal statülerinin yükseltilmesiyle sağlanabilir. Dolayısıyla küreselleşme dediğimiz olgu ile kadınlar çalışma hayatı içerisinde aktif bir şekilde rol alarak toplumsal hayatın her alanında önemli etkiler yaratacak ve ekonomik hareketlilik artacaktır (Korkmaz, 2015, s.257).

Uzmanlık gerektiren mesleklere bakıldığında ise kadın oranının yüksek olduğu görülmektedir. Yükseköğretim istatistiklerine göre; yükseköğretimde görevli profesörler içinde kadın profesör oranı 2010-2011 öğretim yılında %27,6 iken 2020-2021 öğretim yılında %32,4 olmuştur. Doçent kadrosunda görev yapan kadın oranı %40,1, öğretim görevlisi kadrosunda görev yapan kadın oranı ise %50,6'dır (TÜİK,2022).

Kadınların başkalarına bağımlı olmadan özgür bireyler olarak hayatlarına devam edebilmeleri ve ekonomik açıdan çalışma hayatına dahil olabilmelerine dair anayasa ve kanunlarda gerekli hükümler zamanla yer almıştır. Ancak kadınların çalışma hayatına bağlı çocuk bakım hizmetlerine de artan oranda ihtiyaç duyulmaktadır ve buna paralel olarak istihdam odaklı politikalar geliştirilmeli ve kadınlar bu konularda desteklenmelidir.

Ülkemizde kadınların çalışma hayatında sayılarının artmasının sebepleri; demografik yapıdaki değişimler, kadınları iş hayatında korumaya yönelik yasa ve uygulamalar, eğitimlerine yönelik yapılan gelişmeler, evlenme ve boşanma oranlarındaki değişimler, çocuk ve bakım hizmetlerinde sağlanan kolaylıklar, kadının çalışma olgusuna geleneksel bakış açısının zamanla değişmiş olması sayılabilir (Bozkaya, 2013, s.74). Eğitim politikaları ile okullaşma oranları arttırılarak kadının iş gücüne katılımı görece arttırılmış, mesleki eğitim ve kurslar aracılığı ile kadınların kendilerini geliştirmelerine imkanlar verilmiş ve sosyal güvenlik sisteminde düzenlemeler yapılmıştır. Böylece kadınların çeşitli meslek gruplarına katılımları arttırılmaya çalışılmıştır. Dünyada birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kadınlar geleneksel rol ve sorumluluklara rağmen iş hayatının hemen her sektöründe aktif bir şekilde çalışmaya başlamışlardır (Korkmaz, 2015, s.243). Kadınların çalışma hayatında sektörlere göre dağılımları incelendiğinde gelişmekte olan ülkelerde kadınların büyük bir kısmının tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir ancak gelişmiş ülkelerde yine kadınların büyük bir kısmının hizmet sektöründe çalıştıkları dikkat

çekmektedir (ILO, 2016, s.22-23). Çünkü küreselleşmenin sonucu kadınlar üzerinde nispeten daha ağır etkilere sahiptir. Küreselleşme öncesinde kadınlar yoğun olarak tarım ve sanayi sektöründe yer alırken küreselleşmenin etkisiyle birlikte hizmet sektörüne birkaymagerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu durumdan Türkiye’de etkilenmiştir ve hizmet sektöründe çalışan kadın sayısı artmıştır. Tablo 10’dakicinsiyete ve ekonomik faaliyetlere göre istihdamın yüzde dağılımlarına baktığımızda 2021 yılında kadınların tarım (%22,7) ve hizmet (%59,7) sektöründe erkeklerden daha yüksek bir oranda çalıştıkları, sanayi sektöründe ise erkelerin çalışma oranlarınının (%32) kadınları geçtiği görülmektedir.

Tablo 10. Cinsiyete ve ekonomik faaliyetlere göre istihdamın yüzde dağılımı, (2014-2021)

Yıl	Ekonomik Faaliyetler								
	Toplam %	Tarım		Sanayi			Hizmet		
		Erkek %	Kadın %	Toplam %	Erkek %	Kadın %	Toplam %	Erkek %	Kadın %
2014	21,1	16,1	32,9	7,9	2,4	7,1	51,0	51,5	50,0
2015	20,6	15,9	31,4	27,2	32,0	16,2	52,2	52,1	52,5
2016	19,5	15,5	28,7	26,8	31,6	15,9	53,7	53,0	55,4
2017	19,4	15,4	28,3	26,5	31,4	15,6	54,1	53,2	56,1
2018	18,4	14,9	26,1	26,7	31,6	16,0	54,9	53,5	57,9
2019	18,2	14,9	25,1	25,3	29,7	15,9	56,5	55,4	59,0
2020	17,6	15,3	22,8	26,2	30,5	16,8	56,2	54,3	60,4
2021	17,2	14,7	22,7	27,5	32,0	17,6	55,3	53,3	59,7

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2014-2021

Kadınların çalışma hayatı içerisinde aktif bir şekilde rol almaları öncelikle başkalarından bağımsız bir şekilde yaşamaları anlamına gelmekte sonrasında ise toplum açısından önemli ekonomik kazanımlar elde etmesine imkan vermektedir (Korkmaz, 2015, s.264). Kadınların çalışma hayatına katılım oranlarının artmış olmasına rağmen erkeklerle eşit istihdam fırsatlarına ya da eşit kazançlara sahip olmadıkları görülmektedir. Bunun sebeplerinden biri de kadınların ve erkeklerin ev işleri ve bakım için ayırdıkları zaman arasındaki farktır. Ev işleriyle alakalı sorumlulukların daha çok kadınlar tarafından yüklenilmesi, daha fazla süre çalışan kadınlar için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Aslan vd., 2015, s.431).ILO Türkiye Ofisi ve TÜİK tarafından 2020’de açıklanan verilere göre cinsiyete dayalı ücret farkı yaş ilerledikçe ve eğitim seviyesi düştükçe daha fazla artmaktadır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verileri kullanılarak yapılan araştırmaya göre Türkiye’de

cinsiyete dayalı ücret farkı %15,6'dır. Aynı araştırmaya göre yaş ilerledikçe ücret farkı artış göstermektedir. Ücret farkı, çalışma hayatının başında %3,8'lik oranda düşük seyrederken, 40'lı yaşlarda bu oran %25,9'a yükselmektedir ve ücret eşitsizliği arasında uçurum oluşmaktadır.

Ülkemizde hamilelik ve doğum izinleri, bu izinlerin süresi ve ödenekleri, çocuk bakım yükümlülükleri, çocuk dışındaki diğer bakım yükümlülükleri gibi yasal düzenlemelerle kadınların çalışma yaşamında karşılaşılabilecekleri bakım yüküne ilişkin bazı sorunların önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Özaydın, 2013, s.58). Türkiye'de "Aile ve Çalışma Hayatını Uyumlaştırma Politikaları" kapsamında Ebeveyn İzni, Çocuk Bakımı, Esnek Çalışma Hakkı, Çocuk veya Aile Yardımları politikaları uygulanmaktadır.

Günümüzde **Ebeveyn İzni** dört farklı izin grubundan oluşmaktadır. Bunlar:

- Doğum öncesi ve/veya doğum sonrası verilen "Annelik İzni"
- Doğumu takip eden zaman diliminde babaya verilen "Babalık İzni"
- Çoğunlukla annelik/babalık izninin sona erdiği zaman diliminden başlayarak "Anne ve/veya Babaya Verilebilen Ebeveyn İzni"
- Çocuk evlat edinenlere sağlanan "Çocuk Evlat Edinme İzni" şeklinde belirtilebilir (Kara, 2020, s.352).

Ülkemizde annelik izni özel sektör çalışanları için 4857 sayılı İş Kanunu madde 74 ve Ek Madde 2 ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun ilgili bölümlerinde, devlet memurları için 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu madde 104 ve madde 108'de düzenlenmiştir. Doğum öncesi 8 hafta ve doğum sonrası 8 hafta olmak üzere toplamda 16 haftadan oluşmaktadır. Bunların dışında özel sektörde çalışan annelere talepleri halinde 24 aya kadar, devlet memuru annelere talepleri halinde 96 haftaya kadar ücretsiz izin verilebilmektedir. Annelik izninin annenin ruhsal, fiziksel ve genel sağlığını olumlu yönde etkilemesinin yanı sıra bebeklerin emzirme sürelerini arttırdığından, bebeklerin de sağlıklarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir (Baker vd., 2008, s.872). Ülkemizde babalık izni 5 gündür. Araştırmalar babaların babalık iznini kullanması halinde çocukları büyürken onlarla daha fazla ilgilendiklerini göstermektedir (Huerta, 2013, s.19). Türkiye'de Anne ve/veya Babaya Verilen Ebeveyn İzni her ebeveyn için toplam 13 haftadır ve

ücretsizdir. Ebeveynler izinlerini çocuk 5 yaşına gelene kadar istedikleri vakit kullanabilmektedir. 2008 yılında Gökdemirel ve arkadaşlarının (2008) çalışan anneler ile gerçekleştirdikleri bir araştırmaya göre doğum sonu ücretli izin süresinin kısa olduğunu, ekonomik nedenlerle istedikleri kadar ücretsiz izin alamadıklarını, bebeğin anne sütü ile beslenmesinde ve bakımında sıkıntı yaşadıklarını, evin iş yerine uzak olmasının süt izni kullanmaya engel olduğunu, süt izni süresinin yetersiz olduğunu, iş yerinde süt sağma ve emzirme için koşulların uygun olmadığını, işe başlarken bebeğin bakımı ve beslenmesi konusunda endişe yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Türkiye’de **Çocuk Bakımı** hizmetleri 0-6 yaş grubuna yönelik Milli Eğitim Bakanlığı veya Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından verilmektedir ve maalesef kamu tarafından sunulan çocuk bakım hizmetleri yeterli değildir. Çalışan anne ve babalar özel kurumlardan veya geleneksel yaklaşımla akrabalarından destek almaktadır. Türkiye’de çalışan ebeveynlere yönelik çocuk bakımı ile ilgili hukuki düzenlemeler; 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun “Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılması Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmeliğin” 13. maddesinde bazı koşullarla işverenlere yurt kurma zorunluluğu getirmekte ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 191. maddesi memurların ihtiyacı halinde çocukbakımevi kurulacağını belirtmektedir. Bu düzenlemelere rağmen ülkemizde erken çocukluk bakımı harcamalarının milli gelir içindeki payı diğer ülkelere oranla düşüktür (Kara, 2020, s.366). Ayrıca Ekim 2019’da Avrupa Birliği ile Türkiye tarafından ortaklaşa finanse edilen ‘Kurumsal Çocuk Bakım Hizmetleri Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Projesi’ yedi pilot ilde uygulanmaya başlanmıştır. Bu proje kapsamında 0-60 ay arası çocuğu bulunan ve çalışmaya başlayan annelerin çocuklarının bir okul öncesi eğitim ve/veya bakım kurumuna devam etmesi için mali destek sağlamaktadır (SGK, 2019). **Esnek Çalışma Hakkı** özellikle ebeveyn izinleri sonrası talep edilmektedir. Özel sektör çalışanları için; 4857 Sayılı İş Kanunu madde 13 ve madde 74 ile 4447 sayılı Kanununun Ek madde 5’te yer almaktadır. Birinci doğumda 60 gün, ikinci doğumda 120 gün, sonraki doğumlarda ise 180 gün süreyle haftalık çalışma süresinin yarısı kadar ücretsiz izin verilmektedir. Devlet Memurları ile ilgili uygulamalar ise 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu madde 104 ve Ek madde 43’te düzenlenmiştir. Anne birinci doğumda iki ay, ikinci doğumda dört ay, sonraki doğumlarda ise altı ay süreyle günlük çalışma süresinin yarısı kadar çalışabilmektedir. Kısmi süreli çalışma oranlarına bakıldığında OECD

ortalaması olarak kısmi süreli çalışan kadınların oranı %23.7 iken erkeklerin oranı %8.7'dir (OECD Family Database, 2019). Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre ise; yarı zamanlı çalışanların istihdam içindeki oranı 2020 yılında toplamda %12,4 iken, kadınlarda bu oran %19,5, erkeklerde ise %9,3'tür (TÜİK,2020).Ülkemizde**Çocuk ve Aile Yardımları** kapsamında 193 sayılıGelir Vergisi Kanunu Madde 32'de, 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Ek Madde 4'te düzenlemeler yapılmıştır. Aile ve Çocuk Yardımlarının ana amacı çocuk yoksulluğunun azaltılması, çocukların sağlık ve eğitim durumlarının iyileştirilmesidir (ASHB, 2022). Ancak ülkemizde bu anlamda sosyal politikaların yetersiz olduğu görülmektedir.

Türkiye'de kadınları istihdam alanında teşvik etmeye ve güçlendirmeye yönelik bir takım program ve projeler yürütülmeye devam etmektedir. KOSGEB'in (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı) kadın girişimciler için destek programları, İŞKUR (Türkiye İş Kurumu) tarafından düzenlenen aktif iş gücü programları gibi etkinlikler bunlara örnek olarak verilebilir.Kosgeb tarafından kadınların işgücüne katılımlarını arttırmak amacıyla uygulanan kadın girişimcileri destekleme projeleri kapsamında ödenen miktarlar özellikle toplumsal cinsiyet algıları çerçevesinde kadınların eşleri tarafından kullanılmaktadır. Bu da doğal olarak kadınların işgücüne katılımının önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

Sürekli olarak ekonomik kalkınmadan bahsedebilmek için toplumsal cinsiyet eşitliğini ekonomik açıdan da kalıcı hale getirmek zorunludur. Ekonomik kaynaklara ve fırsatlara kadınların erişiminin artırılması önemlidir. Ayrıca sosyal politikalar düzenlenirken de kadınların iş hayatında karşılaştıkları sorunların giderilmesine yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Ülkemizde kadınların istihdamının artırılması için toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında uzun yıllardır çalışmalar yapılmaktadır. 10 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4857SayılıYeni İş Kanunu ile işveren-işçi ilişkisinde cinsiyet dahil hiçbir nedenle temel insan hakları bakımından ayırım yapılamayacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda; Sözleşmelerin yapılmasında, uygulanmasında ve sona erdirilmesinde cinsiyet nedeniyle herhangi bir farklı uygulama yapılamayacağı, yaptıkları işler için erkeklerden daha düşük ücret verilemeyeceği, aile yükümlülükleri, hamilelik ya da doğumun sözleşme fesihleri için birer sebep olamayacağı, iş yerinde cinsel tacize uğraması halinde durumu iş yerine bildirmesine rağmen gerekli önlemler alınmıyorsa işçinin derhal iş akdini

feshedebilme hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir (KSGM, 2022). Kadınların sosyo-ekonomik konumlarının güçlendirilmesi, toplumsal yaşamda kadın erkek eşitliğinin sağlanması, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve sosyal kalkınma amaçlarına ulaşılabilmesi için kadınların istihdamının artırılması ve eşit işe eşit ücret imkânının sağlanması amacıyla 25 Mayıs 2010 tarihinde resmi gazetede ‘Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması’ konulu bir genelge de yayımlanmıştır (T.C. Resmi Gazete, 25 Mayıs 2010, sayı: 27591).

Aileve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2018-2023 yıllarını kapsayan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı’nda temel amacın kadınların iş hayatının her alanına aktif bir şekilde katılımını sağlayarak ekonomik hayatta söz sahibi olmalarını garanti altına almak olan kadınların iş gücüne katılımının ve istihdamının önündeki engellerin kaldırılması adına politikalar düzenlenmiştir. Yine 2019-2023 yıllarını kapsayan 11. kalkınma planında kadınların güçlenmesi adına ve kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi için kadınların ve gençlerin istihdamını arttırmak, fırsat ve imkan eşitliğini sağlamak amaçlanmıştır (SBB, 2022).

2.1.4. Türkiye’de Şiddet Konusunda Yapılan Düzenlemeler

Şiddet, kadınların hayatlarında yaşadıkları en büyük sorunlardan biridir ve bütün toplumlarda hastalık gibi yayılmaktadır (Aras, 2015, s.199). Ayrıca şiddet kadınların hayatlarının pek çok alanında görülen ve dünyada da giderek artan bir insan hakları ihlali olup bir halk sağlığı sorunudur. Bu durumun evrensel bir olgu olması tüm dünyada kadınlarla erkekler arasında eşitliğin olmamasından ve kadınların ikincil konumda görülmesinden kaynaklandığı için şaşırtıcı değildir (Berktay, 2004, s.27). Şiddet, terbiye ve eğitimin aracı olarak değerlendirildiğinden toplumsal yaşamda meşrulaştırılmıştır. Ayrıca şiddet, insanları denetim ve kontrol altına almada kullanılan önemli bir cezalandırma yöntemidir. 2002 yılında DSÖ’nün yayınladığı raporunda şiddetin en fazla kadına yönelik olduğunu ve bunun da aile ortamında gerçekleştiğini belirtmiştir. Yine aynı raporda yapılan 48 anket araştırması sonucu kadınların % 10’u ile % 69’u hayatlarının bir bölümünde eşleri veya partnerleri tarafından fiziksel saldırıya maruz kaldıklarını belirtmektedir (WHO, 2002). Kadına yönelik şiddet konusunda bugüne kadar yapılan çalışmalardan en dikkat çekenini yine Dünya Sağlık Örgütü’nün 10 farklı ülkeden 24.097 kadınla yaptığı çalışmasıdır. Çalışmanın

raporlarına göre kadınların fiziksel şiddete uğrama oranları %13 ile %61, cinsel şiddete uğrama oranları %6 ile %59, duygusal şiddete uğrama oranları %20 ile %75 arasında değişmektedir (WHO, 2006). 2005 yılında Sivas ilinde yapılan bir çalışmada ise kadınların yaklaşık % 40'ının şiddete uğradığı, bunlardan %40,7'sinin aile içi şiddete maruz kaldığı, şiddete maruz kalan kadınların % 91'inin eşi ve % 19,7'inin eşinin yakınları tarafından şiddete uğradığı ifade edilmiştir (Güler vd., 2005, s.51-56). 2009 yılında 'Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması' sonuçlarına göre ise kadına yönelik aile içi şiddetin ülke genelinde yaygın bir şekilde yaşandığı belirlenmiştir (KSGM). Ülkemizde Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 2014 yılında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda her 10 kadından yaklaşık 4'ünün (%36) eşi ve birlikte olduğu erkekler tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Duygusal şiddete uğradığını söyleyen kadınların oranı %44 iken, ekonomik şiddet oranı %30'dur (Berber, 2016, s.254-255).Eurostat verileri de 2012 yılında AB ülkelerinde son 12 ay içinde kadınların % 8'inin fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldığını ifade etmektedir (EUROSTAT, 2022). Fiziksel ve cinsel şiddet dışında kalan ekonomik, psikolojik, duygusal şiddet çoğu zaman kadınların farkındalık düzeyinin düşük olması nedeniyle şiddet olarak değerlendirilmemektedir. Bu nedenle de diğer şiddet türlerine ilişkin verilere çok sıklıkla rastlanmamaktadır.

Tablo 11'de şiddet konusunda doğrudan kadınlara yönelik hazırlanmış olan kanunlar ve maddeleri verilmiştir. Tablo 11 değerlendirildiğinde 8 Mart 2012 tarihli 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile kadınlara yönelik şiddette herhangi bir delil ya da belge aranmadan derhal gerekli önlemlerin alınmasına yönelik maddeler olduğunu görmekteyiz.

Tablo 11. Şiddet konusunda doğrudan kadınlara yönelik hazırlanmış olan kanunlar ve maddeleri

Kanun	Madde
6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	3. madde: Mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararlarını açıklamaktadır (EK 29). 4. madde: Hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararlarını açıklamaktadır (EK 30). 5. madde: Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararlarını açıklamaktadır (EK 31). 8. madde: Tedbir kararının verilmesi, tebliği ve gizliliğini açıklamaktadır (EK 32).
5393 sayılı Belediye Kanunu	14.madde: kadınlarla ilgili yapmaları gereken sosyal hizmet faaliyetlerini açıklamaktadır (EK 33)
5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu	65.madde: Kadınlara yönelik sosyal hizmet faaliyetlerinin uygulandığını ifade etmektedir (EK 34).

Kaynak: 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Aile içi şiddete maruz kalan kadınlara yönelik yürütülecek çalışmalar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sorumluluğundadır ve disiplinler arası bir yaklaşımla hizmet sunan kuruluşlar Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne bağlı konuk evleri, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, sağlık kuruluşları, adli kurumlar, kolluk kuvvetleri, barolar, belediyeler, sivil toplum kuruluşlarıdır. Ayrıca Bakanlıklarımız tarafından “Aile Bilgi Sistemi Kadın Modülü” oluşturulmuştur böylece İl Müdürlükleri, sosyal hizmet merkezleri, ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri) ve kadın konukevleri tarafından sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin bilgileri veri tabanı aracılığıyla izlemek, güncellenmesini sağlamak, yapılacak çalışmaları değerlendirmek ve bilgi paylaşımında bulunmak mümkün olmaktadır. İçişleri Bakanlığı ve ASHB işbirliği ile teknik yöntemlerle takip sistemine ilişkin olarak Kadın Destek Sistemi (KADES) uygulaması 24 Mart 2018 tarihi itibarıyla hizmete girmiştir böylece şiddet mağduru veya şiddet görme riski altında bulunan kadınlar için iletişim teknolojisinin sunduğu imkânlardan faydalanılarak etkin ve hızlı müdahalenin sağlanması amacıyla akıllı telefonlarda bu uygulama kullanılabilmektedir. Uygulamada yer alan ‘Yardım İste’ butonu ile ihtiyaç duyulduğunda 7 gün/24 saat kolluk kuvvetleri tarafından hızlı müdahale gerçekleştirilmektedir (ASHB, 2022). Kadına yönelik şiddet, disiplinler arası ortak çalışmayla azaltılabilecek ve önlenilecek bir sorundur. Disiplinlerarası gerçekleştirilecek olan ortaklaşa çalışmaönleyici hizmetler, müdahale hizmetleri ve rehabilitasyon hizmetleri olmak üzere üç başlık altında toplanabilir.

Önleyici hizmetler, kadınların şiddete uğramaması için yürütülen çalışmalar ve belirlenen politikalardan oluşur.

Müdahale hizmetleri, şiddete uğramış olan kadının erken dönemde belirlenmesi, anında güvenliğinin ve barınma şartlarının sağlanması, beden bütünlüğünün korunarak tekrar şiddete maruz kalmaması için verilen hizmetlerdir. Şiddet gören kadınlar, kolluk kuvvetlerine, adli birimlere, sağlık kuruluşlarına, SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu)il ve ilçe müdürlüklerine, barolara, toplum merkezlerine, aile danışma merkezlerine, sivil toplum kuruluşlarına ve belediyelere ait danışma merkezlerine başvuruda bulunup müdahale hizmetlerinden yararlanabilirler.

Rehabilitasyon hizmetleri ise şiddete uğrayan kadınların üzerlerinde kalan olumsuz etkileri gidermek için verilen psiko-sosyal destek hizmetleridir. Bu hizmetler çeşitli kurumların işbirliği ile sunulmaktadır (Karataş vd., 2008, s.17).

Kurumsal Hizmetler

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede kurumsal hizmet sunumu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı başta olmak üzere diğer ilgili bakanlıklar, belediyeler, barolar ve STK'lar tarafından gerçekleştirilmektedir ve bu hizmet sunumunda kurumsal yapıların varlığı büyük önem taşımaktadır.

1- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı/Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

KSGM, kadına yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi ve ortadan kaldırılması amacıyla başta yasal çalışmalar olmak üzere, işbirliğine dayalı çalışmalar yapmakta; projeler, kampanyalar yürütmekte; toplantı, konferans, seminerler düzenlemekte; diğer kurum-kuruluşlarca yürütülen çalışmalara katkı sağlamaktadır. Kadın konukevleri, ŞÖNİM, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezleri, Alo 183 Sosyal Destek Hattı bu müdürlük kapsamında faaliyetlerini gerçekleştirmektedir (ASHB, 2019).

- *Kadın konukevleri*

Kadın konukevleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve kadın konukevi, sığınmaevi, kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılmış ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (ASHB, 2019). Kadın konukevlerinde amaç kadınların şiddetten uzak huzurlu bir ortamda, hayata yeniden sağlıklı ilişkilerle devam edebilmesi adına gerekli tüm destekleri vererek, travmaları ile başa çıkabilmelerini sağlayarak, kendi çizecekleri yönde hayata devam etmelerine yardımcı olmaktır (Karataş vd., 2008, s.18).

Dünya geneline baktığımızda ülkemizde kadın konukevleri daha geç kurulmuş ve hizmet sunmaya başlamıştır. İlk konukevleri 1990 yılında İzmir ve Ankara'da hizmete açılmıştır. Halen ülkemiz genelinde 148 kadın konukevi bulunmaktadır.

Bakanlığa bağlı 112 kadın konukevi; yerel yönetimlere bağlı 32, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne bağlı 3 kadın konukevi; sivil toplum kuruluşlarına bağlı 1 olmak üzere ülke genelinde toplam 148 konukevi toplam 3576 kapasite ile hizmet vermektedir (ASHB, 2019).

- *Kadın Danışma Merkezleri*

Şiddete uğrayan ya da şiddet görme riski altında bulunan kadın, kadın danışma merkezlerine de başvuruda bulunabilir. Danışma Merkezlerinde kadına, her türlü bilgi ve danışmanlık hizmeti verilir (Karataş vd., 2008, s. 44).

- *Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri*

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında hizmet vermeye başlamıştır. Bu merkezlerde şiddet mağdurlarının tedbir kararlarının sicilini tutmak, şiddet mağdurlarına yönelik barınma hizmeti, geçici maddi, sağlık ve adli yardım, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, hayati tehlikenin bulunması halinde geçici koruma altına alınmasının takibi ve izlenmesi, gerekli başvurularda bulunmalarına yardımcı olmak, kreş yardımı, işe yerleştirilmelerine yönelik destek, çocuklar için burs, eğitim-öğretim konusunda destek gibi konularda hizmetler sunulmaktadır. Nisan 2021 tarihi itibarıyla 81 ilde Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) 7 gün 24 saat hizmet sunmaktadır (ASHB, 2019).

- *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezleri*

ŞÖNİM'lerin olmadığı yerlerde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezleri tüm destek hizmetlerini (danışmanlık, rehberlik ve sosyal destek) sunmaktadır (ASHB, 2019).

- *Alo 183 Sosyal Destek Hattı*

Alo-183 Sosyal Destek Hattı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği bünyesinde çalışmakta, şiddete uğrama riski bulunan ya da şiddete uğrayan kadın ve çocuklar için psikolojik, hukuki ve ekonomik danışma vermekte ve bu kişilere hakları konusunda ve başvuracakları yerler hakkında bilgi vermektedir (AÇSHB). Şiddet, istismar ya da ihmal tüm vakalarda ihbarlar alınmakta ve durum bağlı bulunan ilin ekip sorumlusuna bildirilmektedir. ASHB yetkilileri ile

de koordinasyon sağlanarak vakalara zamanında müdahale edilmektedir. Hat farklı dillerde 7 gün 24 saat hizmet vermektedir (ASHB, 2019).

2- İçişleri Bakanlığı

- *Mülki Amirler*

Şiddete uğrayan kadına ve çocuklarına 6284 sayılı Kanun ile buldukları yerdeki Valilik ve Kaymakamlıklara başvuruda bulunarak Mülki Amirler tarafından koruyucu tedbir kararları alabilmekte, geçici maddi, psikolojik, hukuki ve sosyal destek sağlanabilmekte ve barınma yeri ayarlanabilmektedir(ASHB, 2019).

- *Kolluk Kuvvetleri*

Şiddete uğrayan kadınların ilk başvurdukları kurumların başında polis ya da jandarma gelmektedir. Kişi kendisi bizzat müracaat edebilir, telefonla ihbar edebilir ya da üçüncü şahıslarla sağlık kuruluşları veya diğer kurumlara müracaatta bulunabilir. 6284 sayılı Kanun kapsamında İçişleri Bakanlığına bağlı kolluk kuvvetleri tedbir kararlarının alınmasını talep edebilmekte ve tedbir kararları alabilmektedir(ASHB, 2019).

- *Emniyet Genel Müdürlüğü*

Yerelde il ve ilçe merkezlerinde polis merkezleri, merkezde ise Emniyet Genel Müdürlükleri aile içi şiddetle ilgili hizmetlerin iyileştirilmesinden, tedbirlerin gerçekleştirilmesi için güvenlik hizmetlerinin koordinasyonundan, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğinden sorumludur. Ayrıca şiddete uğrayan kadınlar veya şiddete ya da şiddet uygulanma tehlikesine tanık olan kişiler 7 gün 24 saat ücretsiz olarak Alo 155 Polis İmdat hattını arayabilmektedir(ASHB, 2019).

- *Jandarma Genel Komutanlığı*

Jandarma Genel Komutanlığı da mevcut hizmetlerin koordinasyonundan ve ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğinden sorumludur. Alo 156 Jandarma İmdat Hattı da şiddete uğrayan kadınlar için 7 gün ve 24 saat aranabilmektedir(ASHB, 2019).

3- Adalet Bakanlığı

- *Cumhuriyet Başsavcılığı*

6284 sayılı Kanun kapsamında şiddete uğrayan kadınlar Cumhuriyet Savcılıklarına doğrudan başvurabilmektedirler. Ayrıca büyükşehirlerde yine savcılıklar

bünyesinde “Aile İçi Şiddet Suçları Büroları” kurulmuştur ve aynı kanun kapsamında bu bürolarda soruşturmalar takip edilmekte, denetimi yapılmakta ve sonuçlandırılmaktadır(ASHB, 2019).

- *Aile Mahkemesi*

6284 sayılı Kanun kapsamında şiddete uğrayan kişilerin başvuruları, Aile Mahkemeleri tarafından karara bağlanmaktadır. Bir dilekçe ile başvurmak yeterlidir. Aile Mahkemeleri bağlı buldukları yerde yoksa bireyler Asliye Hukuk Mahkemelerinde de başvurabilirler(ASHB, 2019).

- *Adli Tıp Kurumu*

Adli Tıp Kurumu, şiddete uğrayan kadınların gerekli yerlere başvurularını yaptıktan sonra sağlık raporu almak amacıyla gönderildikleri kurumdur. Kadınların şiddet durumunu ve bu şiddetin kadınlara verdiği zararı ifade etmede önemli bir rol oynamaktadır(ASHB, 2019).

4- Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı merkez teşkilatlanmasında kadına yönelik şiddetle ilgili birimler Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Kamu Hastaneleri Kurumu ve Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü – 112 Acil Sağlık Hizmetleri Daire Başkanlığıdır. Taşra teşkilatında ise İl Halk Sağlığı Müdürlükleri, Kamu Hastaneleri Birliği mevcuttur. İllerde Aile Sağlığı Merkezi-ASM, Toplum Sağlığı Merkezi-TSM, hastaneler kadına yönelik şiddet konusunda hizmet veren kurum ve kuruluşlardır. Hastanelerde özellikle acil servis, Krize Müdahale Birimi, Tıbbi Sosyal Hizmet Birimi önemlidir. Son olarak acil sağlık müdahalesi gerektiren durumlarda, 112 Acil telefon hattı 7 gün 24 saat ücretsiz olarak hizmet vermektedir (ASHB, 2019).

Ülkemizde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nce eylem planları hazırlanmaktadır. Bu eylem planlarında kadınlara yönelik şiddetle mücadele, kadınların güçlenmesi, kadın erkek eşitliği ve tüm alanlarda mevcut haklardan eşit bir şekilde yararlanmak adına çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin 2008-2013 yılları arasında ‘Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı’ hazırlanmıştır. Konu başlıkları ‘Kadın ve Kız Çocuklarının Eğitimi’, ‘Kadın ve Sağlık’, ‘Kadın ve Ekonomi’, ‘Kadın ve Yoksulluk’, ‘Kadın ve Çevre’, ‘Kadın ve Medya’, ‘Yetki ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın’ ve ‘Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet

Eşitliğinin Geliştirilmesi' olarak belirlenmiştir. Ayrıca Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 'Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Ulusal Eylem Planı 2012-2015'i yayınlamıştır. Amaç ülkemizde kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin uygulamaya konulmasıdır. Hedefleri arasında kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında yasal düzenlemeler yapmak, toplumsal farkındalık yaratmak, şiddete uğrayan kadınlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve sektörler arası işbirliğinin güçlendirilmesi bulunmaktadır (ASHB, 2019).

Kadına yönelik şiddet dünyada önemli bir sorundur ve kadınla birlikte aile üyelerini de etkileyen, kültürel, dini, coğrafi, ekonomik ve toplumsal anlamda insan hakları ihlalidir. Kadına yönelik şiddet hem kadınların fiziksel, psikososyal, duygusal ve ekonomik sağlığını etkiler hem de sosyal, siyasal, hukuki ve ekonomik şartlarının gelişmesini engeller (Taft vd., 2009, s.159). Şiddetin önlenmesi için gerekli önlemler alınırken eğitim, denetim ve örgütlenme planlarının yapılması gereklidir ve bu çalışmalar yapılırken toplumda herkesin politikalar, ulusal ve uluslararası çalışmalar, inançlar ve sosyo-kültürel değerler konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir (Sevil vd., 2015, s.565). Şiddeti öğreten hatta meşrulaştıran ataerkil sosyokültürel yapılarda şiddet sorununun ve çözümlerinin sosyal, siyasal ve ekonomik boyutlarıyla daha da geç kalınmadan ele alınması gerekmektedir.

Görüldüğü gibi ülkemizde kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik gerekli yasal düzenlemeye ilişkin prosedür mevcuttur. Türkiye, kadına yönelik şiddetle ilgili gerek uluslararası sözleşmelere attığı imzalarla gerek ulusal düzeyde yaptığı yasal düzenlemelerle üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca ülkemizde bu alanda yalnızca politikacılara ya da yasa koyuculara değil tüm meslek gruplarına görev düşmektedir. Ayrıca üniversitelerde de sadece sosyal bilimler, sosyal hizmetler gibi bölümlere aile içi ve kadına yönelik şiddete yönelik dersler koymak yeterli olmayacaktır, ülkemizde tüm kurum ve kuruluşlarda bu konuda gerekli eğitici programların uygulanması gerekmektedir (Günay vd., 2016, s.295). Bu gibi çalışmalarla şiddetin engellenmesine yönelik uygulamalara ağırlık verilmeli ve imzalanan ulusal ve uluslararası anlaşmalarla da bu uygulamalar dikkatli ve titiz bir şekilde de takip edilmelidir (Gökkaya, 2018, s.96).

2.2. Federal Almanya Cumhuriyeti Özelinde Kadına Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları İle İlgili Bulgular

Federal Almanya Cumhuriyeti 16 eyaletten oluşmaktadır ve her eyaletin kendine özgü eyalet yasası ve eyalet hükümeti vardır. Almanya'nın kadına yönelik sosyal politika alanında aldığı kararlarda eyalet hükümetleri ile yerel yönetimlere kıyasla federal yönetimin ağırlığının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde eyalet hükümetleri ile yerel yönetimler sosyal politikaların yürütücüleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Althammer vd., 2014, s.414-416). Kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması ve kadınların güçlendirilmesi için eğitim, sağlık ve istihdam alanında ve şiddeti önleme konusunda yapılan çalışmalar ve sunulan hizmetler Federal Almanya Cumhuriyeti özelinde aşağıda verilmiştir.

2.2.1. Almanya'da Eğitim Alanında Yapılan Düzenlemeler

Almanya'da eğitimden yetkili bakanlık "Bundes Ministerium für Bildung und Forschung (BMBF-Almanya Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığıdır)". Tüm eyaletlerin eğitim, bilim ve kültür alanlarına yönelik yetkileri bulunmaktadır ve eğitim, federal ve eyalet hükümetleri tarafından finanse edilmektedir. Eğitim konusunda bakanlık, federal ve eyalet hükümetleri birlikte çalışmaktadır ve Alman Anayasası (Grund Gesetz-GG) tüm finansman faaliyetleri için çerçeve oluşturmaktadır. Anayasa ayrıca federal hükümetin hangi konulardan sorumlu olduğunu da belirtmektedir. Okullar ve üniversiteler daha çok federal eyaletlerin çalışma alanıdır (BMBF,2022). Almanya eğitim sisteminin iki önemli özelliği vardır. Birincisi öğrencileri ilgi ve yeteneklerine göre erken yaşta tanıyıp yönlendirmeye başlamaktadırlar ve bunu başarılı bir şekilde uygulamaktadırlar. İkincisi ise Almanya bir sanayi ülkesi olduğu için meslek eğitimine özellikle önem vermektedir (Balcı, 2007, s. 143-168).

Almanya'da eğitim sisteminin amacı herkesin eğitim fırsatından eşit olarak faydalanması, sınıf farkı gözetmeksizin herkesin ortak ve üst düzeyde öğrenim görmesinin sağlanmasıdır. Almanya'da anaokulu eğitimi isteğe bağlı olarak 3-6 yaş arasındaki tüm çocukları kapsamaktadır. Zorunlu eğitim ise 4 yıl ilköğretim, 5 yıl

ortaöğretim I. kademe ve 3 yıl ortaöğretim II. kademe olmak üzere 9-12 yıl arasındadır. Almanya’da zorunlu eğitimin ilk basamağı Grunschule’dir (ilkokul) ve genellikle 4 yıldır. 4 yılın sonunda öğretmenler aileye çocuğun devam etmesi önerilen okul türü için tavsiye mektubu gönderirler. Bu okul türleri;

- 9 yıllık (4+5) mecburi eğitim olarak kabul edilen Hauptschule (meslek eğitimi için temel okul)
- 10 yıllık (4+6) mecburi eğitim olarak kabul edilen Realschule (ortaokul)
- 12 yıllık (4+8) mecburi eğitim olarak kabul edilen Gymnasium’dur (lise) (Diefenbach, 2010, s.68-69).

Çocuğun okula gitmesine engel teşkil edecek herhangi bir hastalığı veya engellilik hali yoksa evden eğitime izin verilmez. Devlet okulları ve ders araç-gereçleri ücretsizdir. Almanya eğitim sistemi de okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere dört eğitim düzeyini kapsamaktadır. Zorunlu eğitim, ilköğretim ve ortaöğretimdir (Eker, 2020, s.114-116).

1950-60’lı yıllarda Almanya’da eğitim alanında çalışmalar hız kazanmıştır ve genç neslin eğitim seviyesi yükselmiştir. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi eğitim politikasında yapılan değişiklikler, ikincisi ise artan eğitim bilincidir. Eğitim sisteminde değişikliğe gidilmesinin sebebi, işçi sınıfından veya kırsal kesimden gelen çocukların ve kızların yüksek öğrenime katılma şansları artarsa sosyal dezavantajların da ortadan kalkacağına inanılmasıdır (Hannover vd., 2011, s.99). Eğitim sistemi, zorunlu olarak ilköğretim ve ardından ortaöğretim I. ve II. kademe olarak yeniden yapılandırılmıştır. Bunun için daha çok ilkokul ve ortaokul inşa edilip kapsamlı okullar oluşturulmuştur. Üniversitelerin kapasiteleri de genişletilip zamanla kızların eğitime katılım oranları erkeklerle eşit duruma yaklaşmıştır. Böylece 1960’ların sonlarıyla 1980’lerin sonlarına kadar Almanya’daki kadın hareketlerinin hedefi gerçekleşmeye başlamış ve eğitimde kızlara karşı olan ayrımcılık Almanya’da büyük oranda ortadan kalkmıştır. 1901 yılında ise kız öğrenciler yükseköğretime kayıt yaptırabilme hakkını elde etmişlerdir. 1949 yılından itibaren Almanya’da bütün düzeylerde karma eğitime geçilmiştir. Karma eğitimin başlamasıyla hem erkek hem kız çocukları için eğitim sistemine eşit erişim sağlanmıştır (Hannover vd., 2011, s.103-106).

Almanya’da eğitim alanında kadınların eğitim fırsatlarından erkeklerle eşit düzeyde yararlanabilmelerinin için yapılan çalışmaların kronolojik sıralaması şöyledir:

- 6-14 yaş aralığındaki tüm çocuklara zorunlu eğitim ilk kez 1717'de Prusya'da tanıtılmıştır.
- 19. yüzyılın sonunda, Alman kadın hareketlerinin gayretleri sonunda kadın eğitim dernekleri kurulmuştur.
- 19. yüzyılın sonunda kız öğrenciler ortaöğretim imkanına kavuşmuştur.
- 1893 yılında "Frauen Bildungs Reform (Kadın eğitim reformu)" derneği Karlsruhe'de ilk Alman Kız Lisesi'ni açmıştır (Eğitim alanında kız-erkek eşitliği konusunda önemli bir adım kabul edilir).
- 1901 yılında kız öğrenciler "Abitur" ile (Almanya'da yüksekokul veya üniversite eğitimini mümkün kılan diploma) yükseköğretime kayıt yaptırabilme hakkını elde etmişlerdir.
- 1949 yılından itibaren bütün düzeylerde karma eğitime geçilmiştir(Asche vd., 1992, s.106).

Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın Temel Haklar Bölümünde Madde 5 fıkra 3'te eğitim-öğretim özgürlüğü (EK 35) yer almaktadır. Ayrıca 7. maddesinde de (EK 36) okul rejimi bölümünde eğitim hakkı ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Tablo 12. Almanya'nın eğitim konusunda imzalamış olduğu uluslararası belgeler

Tarih	Sözleşmenin Adı	Sözleşmenin Konusu
1948	BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	26.maddesi ile her şahsın öğrenim hakkı olduğunu ve öğrenimin hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasız olduğunu ifade etmektedir
1966	BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi	13.maddesi herkese eğitim hakkı tanınacağını, 14.maddesi ise herkes için ,ücretsiz ve zorunlu eğitim ilkesinin uygulanacağını bildirmektedir.
1985	CEDAW	10.madde: Kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde kadınlarla erkeklerin eşit haklara sahip olmaları adına ayrımcılığı önleyen tüm tedbirleri alacağını bildirir.
1985	Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri	Kadın için eşitlik, kalkınma ve barış konularında; kurucu ve yasal adımlar, sosyal katılımı eşitlik, siyasi katılım ve karar almada eşitlik kategorilerinde kararlar kabul edilmiştir.
1990(Tayland)	Herkes İçin Eğitim Dünya Deklarasyonu	Herkes için eğitim, çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin cinsiyet eşitliği doğrultusunda temel eğitimden yararlanmalarını hedefleyen küresel bir programdır. Temel ilgi alanları: temel eğitim, yetişkin okuryazarlığı, cinsiyet eşitliği ve eğitimde kalite sorunlarıdır.
1990	Çocuk Hakları Sözleşmesi	28. ve 29.maddeleri ile taraf devletler çocukların eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde gerçekleştirilmesi görüşündedirler.
1993(Viyana)	Uluslararası İnsan Hakları Konferansının Eylem Platformu	Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen ilk insan hakları konferansıdır. Beyannamenin ana başlıklarından bazıları: eğitim ve öğretim, insan hakları bilincini güçlendirme ve kadınların eşit statüsü ve insan haklarıdır.
1994(Kahiriye)	Uluslararası Kalkınma ve	Nüfus, kalkınma ve eğitim konuları dahil kadınların

re)	Nüfus Konferansı Eylem Planı	güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi bakımından önem arz eden konuları içermektedir.
1995	Pekin Eylem Platformu	Kadın ve eğitim alanında belirlediği stratejik hedeflerle eğitime eşit ulaşılabilirliği sağlamayı garanti eder.

Almanya dünya çapında araştırma ve geliştirmeye en fazla harcama yapan ilk 12 ülke arasındadır. Almanya Federal İstatistik Dairesi verilerine göre, 2017 yılında 20-24 yaş grubunda yükseköğretime giriş yeterliliğine sahip kişilerin oranı %53'tür. Ayrıca, bu yaş grubundaki kadınların %58'inin ve erkeklerin %49'unun yüksek öğretime giriş yeterliliğine sahip olduğunu bildirmektedir. 60-62 yaş arası grubun ise %26'sı yüksek öğrenime giriş yeterliliğine sahiptir ve bu grupta erkekler %30 kadınlar ise %23'lük bir orandadır (Destatic, 2021). Bu verilere dayanarak aslında Almanya'nın tüm çalışmalara rağmen özellikle de yüksek öğrenimde hala eğitimde kadın-erkek eşitliğini sağlayamamış olduğu söylenebilir.

Günümüz Almanya'sında kadınlar her zamankinden daha iyi eğitim almaktadır. Üniversite öğrenimlerinin başında genç kadınların oranı yüksektir. Ayrıca üniversite eğitimi sonrasında doktora eğitiminde bu oranın %45 olduğu göze çarpmaktadır. Almanya Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı'nın üniversitelerde gerçekleştirmek istedikleri hedeflerden biri kadın-erkek arasındaki eşitliği sağlamak ve cinsiyet eşitliğine dayalı bir üniversite kültürü oluşturmaktır. Bunun önkoşulu ise üniversitelerin ve araştırma kurumlarının eşitlik için daha fazla çalışma yapması ve daha çok önlem almasıdır (BMBF, 2022). Eşitliği teşvik için Almanya Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı, Birleşik Bilim Konferansında federal eyaletlerle işbirliği içinde çalışmaktadır. Bu işbirliğinin çalışma grubu "Bilim ve Araştırmada Eşit Fırsatlar (GWK)" çalışma grubudur. 2021 yılında bu çalışma grubunun üniversitelerde ve üniversite dışı araştırma kurumlarında yaptığı araştırmaya göre Tablo 13'te 1994 ve 2019 yıllarında seçilmiş ders gruplarına göre doktora yapan kadınların yüzdesi yer almaktadır.

Tablo 13. Seçilmiş ders gruplarına göre doktora yapan kadınların yüzdesi

Dersler	1994 Yılı (%)	2019 Yılı (%)
Beşeri Bilimler	43,8	52,9
Matematik-Doğa Bilimleri	24,7	42,0
Mühendislik	6,9	18,6
Sağlık Bilimleri	45,3	59,9

Kaynak: GWK (2021)'den alınmıştır.

Alman Bilim Konseyi tarafından yapılan araştırmaya göre Almanya’da yükseköğretim kurumlarına devam eden toplam ğrenci sayısı yaklaşık üç milyonun üzerindedir. Alman İstatistik Kurumu verilerine göre Almanya’da niversite eğitimine katılım oranı artmıştır. Ayrıca verilere göre lisans öğrenimi gören öğrencilerin yarısından fazlası kadındır (%52) kadındır(Destatis, 2020).

2021 yılında OECD’nin yaptığı bir çalışmada da Almanya’da ilk ve orta düzeyde eğitime dahil olan kadınların oranı ciddi anlamda yüksektir. Bunun yanı sıra niversite eğitimi alan kadınların oranı da son yıllarda ciddi artış göstermiştir (OECD, 2021).

Almanya’da eğitim alanında ve mesleki alanda cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesine yönelik olarak kadınlar, toplumsal cinsiyet algıları dışında çoğunlukla erkeklerin tercih ettikleri meslekleri seçmeleri için cesaretlendirilmektedir. Bunun için federal hükümet birçok projeye 1997 yılından itibaren ‘‘MhendislikBlmleri’’ ve ‘‘Endüstriyel Bölümler’’ için ağırlıklı olarak kız öğrencileri almaya başlamıştır (Merter, 2007, s.223). Bilim ve Araştırmada kadın-erkek eşitliğini desteklemek ve eğitim bünyesinde kadın sayısını arttırmak için Almanya Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı’nın uygulamada olan projeleri şunlardır;

- *Kadın Profesör Programı (PP)*: Temel amacı üniversitelerde eşitliği temsil etmektir. 2008 yılından bu yana uygulanmaktadır. Program niversitelerde eşitliği temsil etmek için önem almayı taahhüt etmektedir. 2008’den bugüne kadar profesörlük yapan kadın oranının altıda birden dörtte bire çıkarılmasına katkıda bulunmuştur.
- *Odak Noktasında Yenilikçi Kadınlar Programı (IFIF)*: Temel amacı yenilikçi kadınların görünürlüğünü, genel olarak kızlar ve kadınlar için rol model işlevini güçlendirmek için kamuoyuna duyurmaktır.
- *Misyon MINT Programı*: Amacı MINT(Mathematik, Informatik, Naturwissenschaften, Technik) araştırma ve inovasyon sürecinde kadınların oranını arttırmak ve öz yeterliliklerini, yaratıcılıklarını güçlendirmektir.
- *Odaktaki Cinsiyet Unsurları (GİB) Programı*: Yeni finansman yönergeleri ile toplumsal cinsiyet konularına odaklanmaktadır. Tüm insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesine ve eşitliği engelleyen nedenler ve

mekanizmalar hakkında bilimsel bilgi edinilmesine katkıda bulunmak istemektedirler.

- *Kız Çocukları Günü (Girls'days) Programı*: Amaç kızları, eğitimlerini ve kariyerlerini seçerken sözde klişelere değil kendi ilgi alanlarına yönelmelerini sağlamaktır. Bu program ile kız öğrenciler için dünyanın en büyük kariyer oryantasyon projesini Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı (BMBF) ve Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı (BMFSFJ) ortaklaşa desteklemektedir (BMBF, 2022).

2.2.2. Almanya'da Sağlık Alanında Yapılan Düzenlemeler

Almanya'da sağlıktan yetkili bakanlık 'Bundes Ministerium für Gesundheit (BMG-Federal Sağlık Bakanlığı'dır)'. Federal Sağlık Bakanlığı 1962 yılında kurulmuştur. Bakanlık karar alma fonksiyonunu 16 eyalet bakanlığı ile paylaşmaktadır. Almanya, sağlık hizmetlerinin kalitesinde ve sunumunda önemli konuma sahip olan bir ülkedir (BMG, 2022). Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın 20.maddesinde "*Almanya Federal Cumhuriyeti, demokratik ve sosyal bir Federal Devlettir*" ifadesi yer almaktadır. Bu maddeye göre Almanya sosyal bir devlet olup devletin öncelikli görevleri arasında sosyal güvenlik sayılmaktadır. Devlet, bu madde ile vatandaşların sağlıklarının geliştirilmesi ve korunması için herkesin eşit haklara sahip olduğunu kabul etmektedir. Almanya'da sağlık sisteminin işleyişinden sorumlu kurumlar Federal Sağlık Bakanlığı, sağlık sigortaları, sağlık meslek dernekleri, hizmet sağlayıcılar ve düzenleyici kurumlardır. (Busse vd., 2014, s.8-15). Federal Sağlık Bakanlığı, Federal hükümet bünyesinde sağlık politikalarında birincil sorumluluğa sahiptir. Federal eyaletler de yasama yetkileri dahilinde federal mevzuatın uygulanmasından sorumludur (BMG, 2022). Sağlık hizmetlerinin büyük bir kısmı halkın sağlık bilincinin arttırılmasına yönelik eğitimlere ayrılmaktadır. Sağlık eğitimlerinde eyaletlere ve belediyelere önemli görevler düşmektedir. Sağlık Bakanlığı'na bağlı olarak sağlık eğitimi çalışmalarını yürüten kurum "Bundes Zentrale für Gesundheitliche Aufklärung (BZgA-Federal Sağlık Eğitimi Merkezi'dir)". Ayrıca Almanya'da hastane hizmetlerinin yürütülmesi ise Belediyelere bırakılmıştır (BZgA, 2022).

Almanya’da sağlık sisteminin finansmanında sosyal sigorta yöntemi kullanılmaktadır. Almanya’nın vatandaşlarına sunduğu başlıca sosyal güvenceler şöyledir:

- *Krankenversicherung*: Sağlık Sigortası
- *Unfallversicherung*: Kaza Sigortası
- *Rentenversicherung*: Emeklilik Sigortası
- *ArbeitslosenversicherungundPflegeversicherung*: İşsizlik ve Bakım Sigortası’dır (Kırcı Çelik vd., 2019, s.215).

Ayrıca Almanya’da 1 Ocak2009’dan itibaren herkese sağlık sigortası zorunluluğu getirilmiştir. Kısa süreli yapılan ziyaretlerde bile bu zorunluluk bulunmaktadır. (Kavukçu vd., 2011, s.2)

Sağlıkta eşitsizlik; “sağlığa etki eden sosyal etmenlerin ve/veya sağlık sistemindeki yetersizliklerin etkisiyle bireylerin ve/veya toplumun sağlığında önlenbilir ve kabul edilemez bozulmaların oluşmasıdır”(Şimşek vd., 2012, s.116). Uzun zamandır sağlıkta eşitsizlikte kadınlar dezavantajlı konumdadır (Lampert vd., 2016).

Kadın sağlığı üreme işlevlerinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Almanya’da kadınların ortalama doğum yaşı neredeyse 30’dur. Kadınların sağlığını olumsuz yönde etkileyen faktörler sağlıksız yaşam tarzları, sağlık bilgisi eksiklikleri, önceden var olan hastalıkları, aile planlamasının ileri yaşlara ertelenmesiyle bağlantılı olarak üreme sağlığı için artan risk faktörleridir. Bu risk faktörleri kadınlarda hastalıkların görülme sıklığını etkilemektedir. Ayrıca Almanya’da kadınlarda başlıca ölüm nedenleri kardiyovasküler hastalıklardır. Yıllardır en sık ölüm nedeni olarak obezite ile ilişkili olan kalp damar hastalıkları karşımıza çıkmaktadır. Ölüm nedenlerinde ikinci sırada kanser gelmektedir. Kadınlarda en sık görülen kanserler meme, kolon ve akciğer kanserleridir (Röbl-Mathieu, 2015, s.221-229). Sağlık koşullarının geliştirilmesi, sağlığı korumak için kaynakları güçlendirmeyi, hastalıkları önlemeyi ve hastalıklardan korunmayı amaçlamaktadır. Örneğin kanser en erken hangi dönemde teşhis edilirse tedavi de o oranda sonuç vermektedir. Bu amaçla kadınların dörtte üçü mamografi çekirtmekte ve rahim ağzı kanserine karşı muayenelere gitmektedir. Ayrıca Almanya’da hastalıkların önlenmesine yönelik olarak kadınların yaklaşık beşte biri her

yıl Federal Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan diyet, egzersiz veya stres yönetimi programlarına katılmaktadır (Robert Koch-Institut, 2020, s.12).

Almanya’da kadın sağlığının tarihsel gelişimi incelendiğinde 18. yüzyıldaki kadın hareketlerinin ilk dalgasıyla kadın sağlığı hareketinin başladığı görülmektedir. Bu hareketler çerçevesinde kadınlar, diğer isteklerinin yanı sıra kadın sağlığının iyileştirilmesini de talep etmişlerdir. Böylece Almanya’da kadın hareketi, kadın sağlığı ve toplumsal cinsiyete duyarlı sağlığın teşvikini de içine alarak tek bir hareket haline gelmiştir (Sack, 2010, s.10). Almanya’da kadın sağlığının gelişimi iki temel unsurla karakterize edilmektedir. Biri 1970-80’lerdeki kadın sağlığı hareketi ile kadınların sağlık sisteminde haklarından mahrum bırakılmaya karşı harekete geçmeleridir. Böylece kadın sağlığının iyileştirilmesi için kadın sığınma evleri ve kadın sağlığı merkezlerinin yapımı için mücadele edilmiştir. Diğer ise, sosyal bilimlerde kadın sağlığı araştırmalarını yürütmeleridir. Bu iki unsurun eş zamanlı işlemesiyle kadınların sağlığını korumaya yönelik çalışmalar başarılı olmuştur. Bu dönemde kadın sağlığının geliştirilmesi için hastalıklara neden olan faktörler incelenmiş, çevre analiz edilmiş ve kadınların hangi tesislere ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Özellikle son yıllarda Almanya’da kadın sağlığı araştırmalarında gözle görünür sonuçlar elde edilmektedir (Hurrelmann, 2002, s.13).

Almanya’da özellikle kadın sağlığının korunması ve sürdürülmesine yönelik proje ve programlar dikkate alındığında 28 Haziran 1935 tarihli kanunla sağlık sigortasında doğum bakımı düzenlemelerinin yapılması, 1961 yılından itibaren annelik bakımının standartlaştırılması ve ülke çapında ücretsiz olarak temin edilmesi, 1962 yılında Sağlık Bakanlığının kurulması, 1 Ocak 2019’da herkese sağlık sigortası zorunluluğunun getirilmesi, 25 Temmuz 2015’te Önleme Yasasının Yürürlüğe girmesi, Federal Sağlık Eğitimi Merkezi’nin kadın sağlığı portalını oluşturması kadın sağlığı konusunda öne çıkan faaliyetlerdir (BMG, 2022).

Tablo 14’te Almanya’nın taraf olduğu sağlık alanına yönelik hazırlanmış olan uluslararası belgeler kronolojik sırayla gösterilmektedir.

Tablo 14. Almanya'nın sağlık konusunda imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeler

Tarih	Sözleşmenin Adı	Sözleşmenin Konusu
1985	CEDAW	12.madde: Sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıracak tüm tedbirlerin alınacağını belirtir.
1990	Çocuk Hakları Sözleşmesi	24.madde ile taraf devletler çocukların en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyondan yararlanmalarını garanti altına alırlar.
1994(Kahire)	Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı	Kadınların üreme haklarını ve üreme sağlıklarını öncelikle ele alan , kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına vurgu yapan bir eylem planıdır.
1995	Pekin Eylem Platformu	Kadınların kendi sağlıklarının tüm yönlerini kontrol haklarının açıkça tanınması ve kadınların güçlendirilmesi temelinde eşit haklar, fırsatlar ve kaynaklara eşit ulaşımına vurgu yapmaktadır.

Hayatlarının her döneminde kadınların sağlık konusunda iyi bir bilgi birikimine sahip olmaları önemlidir. Çünkü bu anlayışı ve bilgi birikimini çocuklarına da aktaracaklardır. Kadınların sağlık durumunun sosyal durumlarıyla yakından ilgili olduğuna yönelik çok sayıda araştırma ortaya konulmuştur. (Sack, 2010, s.41;Blane, 1995, s.903-905; Mielck, 2005). Örneğin Mielck'e göre düşük sosyo-ekonomik statüye sahip kadınlar yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip kadınlardan daha çok hastalanmakta ve daha erken ölmektedir. Dolayısıyla daha düşük sosyal sınıflardaki kadınlar daha çok sağlık sorunlarından muzdariptirler (Mielck, 2005). Robert KochEnstitüsü tarafından 2020 yılında yapılan çalışmaya göre yoksul kadınların ortalama yaşam beklentileri sosyal olarak daha iyi düzeyde olan kadınlardan daha düşüktür.Sağlıkta eşitsizlikleri azaltmak ve dezavantajlı kadınların sosyal durumlarını iyileştirmeye çalışmak ve fırsatlarını güçlendirmeye yönelik tedbirleri almak özellikle kadınların eğitilmesi yoluyla, kadın sağlığının geliştirilmesine bağlıdır. Kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe o oranda sağlık fırsatlarına rahat erişebildikleri gözlemlenmektedir. Eğitim durumlarındaki istatistiklere bakıldığında, eğitim düzeyi düşük olan kadınların yüksek eğitim seviyesine sahip olan kadınlara göre yaklaşık iki kat daha yüksek risk taşıdıkları görülmektedir. Özetle nüfusun genel sağlık durumu toplumun sosyal durumuyla yakından ilişkilidir. Bu durum sanayileşmiş ülkelerden olan, iyi gelişmiş sosyal güvenlik sistemine ve yüksek yaşam standardına sahip Almanya için de geçerlidir (Robert Koch-Institut, 2020, s.86-88). Tüm toplumlarda kadınların yaşadıkları sosyal eşitsizlikler sağlıktaki eşitsizlikleri de etkilemektedir. Sosyal açıdan zaten dezavantajlı durumda olan kadınların sağlık durumlarının üzerinde

ayrıca meslekleri de etkilidir. Örneğin el emeğiyle çalışan kadınlardaki fiziksel yıpranma hiç el işi yapmayan kadınlardan daha yüksektir(Sack, 2010, s.42).

Almanya’da faaliyet gösteren Robert Koch Enstitüsü’nün Aralık 2020’de yayınladığı sağlık raporu Almanya’daki yaklaşık 35 milyon kadının sağlık durumunun göstermektedir. ‘Almanya’da Kadın Sağlığı’ raporuna göre, yaşam beklentisi son 30 yılda istikrarlı bir şekilde artmaktadır. Ölüm oranları ise düşmektedir. Federal Almanya Cumhuriyeti’nde kadınların yaşam beklentisi 79,8, erkeklerin 73,3’tür. Anne ve bebek ölümleri de son yıllarda sürekli olarak düşmektedir (Robert Koch-Institut, 2020).Federal İstatistik Dairesi verilerine göre ise yaşam beklentisi erkeklerde 78,6, kadınlarda 83,4’tür (Destatic, 2022). 1961 yılından beri annelik bakımın ülke çapında ücretsiz olarak temin edilmesinden beri perinatal ölüm oranı da çok düşmüştür (Röbl-Mathieu, 2015, s.215).

Federal Sağlık Bakanlığı’nın sağlıkta cinsiyet eşitliği konusunda aldığı güncel önlemlerden biri 2015 yılında sağlığın teşviki, geliştirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik ‘Prventionsgesetz (Önleme Yasası)’dır. Yasa, sosyal güvenlik kurumları, federal eyaletler ve yerel makamlar arasında işbirliği temelinde yapılandırılmıştır. Yasanın kabul edilmesiyle cinsiyet eşitliği ile ilgili önemli bir adım atılmıştır. Yasa ile yasal sağlık sigortası yönetmeliğine yeni eklenen sosyal kanunun 2b maddesi, “Sağlık sigortasının sunduğu hizmetlerde cinsiyete özgü özellikler dikkate alınmalıdır. Teşhis, tedavi ve sağlığı geliştirme hizmetleri buna göre tasarlanmalıdır” ifadesiyle açıkça kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanmalarında öncelikli konumda olduklarını belirtmektedir. Bakanlığın sağlık araştırmalarında özellikle kadınların sağlık durumlarının iyileştirilmesine yönelik araştırmalara öncelik verilmektedir. Bakanlık tarafından cinsiyete bağlı sağlık eşitsizliklerinin gidermek amacıyla yürütülen çalışmalar ve projeler şöyledir;

- ‘Cinsiyete Duyarlı Psikolojik Risk Değerlendirmesi (G-PGB)’,
- ‘Sağlık Hizmetleri, Sağlığı Geliştirme ve Önleme Araştırmalarında Cinsiyet Çeşitliliğinin İşlevselleştirilmesi İçin Araç Kutusu (DIVERGesROOL)’,
- ‘Multipl Sklerozda (GeSe-MS) Hastalığının İlerlemesine Cinsiyet ve Cinsiyetin Etkisi’,

- ‘Odaklanılan Erkeklik(ler): Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Bakım Yolunda (ManFokus)’,
- ‘Yaşlılıkta Bilişsel Gerileme ve Bunamaya Karşı Önleyici Tedbirlerin Cinsiyete Özel Yönelimi (GEPDEM)’,
- ‘Cinsiyete Özel Diyabet Önleme ve Sağlığı Geliştirme: Mevcut Tekliflerin Kullanımı ve Tasarımı’,
- ‘Cinsiyete Özgü Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Bakımının (ReG-CARE) Gözden Geçirilmesi’.

2020’den bu yana bakanlığın finansman önceliği, cinsiyete bağlı sağlık eşitsizliklerini belirlemeyi ve bakım tekliflerinin kalitesini iyileştirmeyi amaçlayan projeleri finanse etmektedir. Ayrıca Federal Sağlık Eğitimi Merkezi’nin (BZgA) kadın sağlığı portalı, kadın sağlığı konusunda daha fazla güncel ve kaliteli bilgi sunmaktadır (BGM, 2022). Sonuç olarak bakıldığında Almanya’da sağlık alanındaki uygulamalarda kadın önceliği ön plana çıkmaktadır. Buradan da Almanya’da toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik sağlık alanındaki çalışmaların önem kazandığı açıkça görülmektedir.

2.2.3. Almanya’da İstihdam Alanında Yapılan Düzenlemeler

Federal Almanya Cumhuriyetinde çalışma hayatından sorumlu bakanlık ‘Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı (BMAS-Bundes Ministeriumfür Arbeit undSozialer)’dir. Çalışma hayatından sorumlu ulusal istihdam kurumu ise ‘Federal İş Ajansı (Bundes Agenturfür Arbeit)’dir. Bakanlık öncelikle çalışanları ve haklarını iş hukukuna bağlı kanunlar ve yönetmeliklerle korumaktadır ancak Alman hukukunda tek bir yasa altında İş Kanunu bulunmamaktadır. Alman İş Hukukunda farklı konularda ayrı kanunlar bulunmaktadır ve şöyledir:

- Çalışma Süreleri Kanunu (Arbeitszeitgesetz- ArbZG)
- İşletme Temel Kanunu (Betriebsverfassungsgesetz- BetrVG)
- Evde Yapılan İşler Kanunu (Heimarbeitsgesetz- HAG)
- Çalışan Hizmet Akdinin Feshinden Koruma Kanunu (Kündigungsschutzgesetz- KSchG)

- Anneyi Koruma Kanunu (Mutterschutzgesetz- MuSchG)
- Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (Tarifvertragsgesetz- TVG)
- Federal Yıllık Ücretli İzin Kanunu (Bundesurlaubsgesetz- BurlG)
- Ödünç İşçi Verilmesine İlişkin Kanun (Arbeitnehmerüberlassungsgesetz- AÜG) ile özel olarak düzenlenmektedir (BMAS, 2022).

Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nda çalışma hakkı 9. madde (EK 37) ve 12. madde (EK 38) ile güvence altına alınmıştır (Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, 8 Mayıs 1949, m.9-12).

Çalışma hakkı Almanya'da uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınmıştır ve kadın işgücünün karşılaştığı sorunları gidermeye yönelik uluslararası düzenlemelerden bazıları ise, kronolojik sıra ile Tablo 15'te belirtilmiştir (Tokol, 2013, s.123-124)

Tablo 15. Almanya'nın işgücüne yönelik sorunları giderme konusunda imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeler

Tarih	Sözleşmenin Adı	Sözleşmenin Konusu
1948	Birleşmiş Milletler "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi"	1, 2, 7, 23 ve 25. maddeleri ile her bireyin çalışmaya, adil ve elverişli çalışma şartlarına, hiçbir fark gözetilmeksizin eşit iş karşılığında eşit ücret hakkı olduğuna vurgu yapmaktadır.
1951	"100 sayılı Eşdeğerde İş İçin Kadın ve Erkek Arasında Ücret Eşitliği Hakkında ILO Sözleşmesi"	Erkek ve kadınların, eşit işlerde eşit ücret ve sosyal haklara sahip olmalarını öngörmektedir.
1952	102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi	46., 47., 49. ve 50. maddeleri ile gebelik, doğum ve analık yardımları açıklanmıştır.
1957	"Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması"	119. maddesi aynı iş için kadın ve erkek işçilere eşit ücret ödenmesi ilkesinin uygulanmasını temin etmektedir.
1958	"111 sayılı İstihdamda ve Meslekte Ayrımcılık ILO Sözleşmesi"	İrk, renk, cinsiyet, din, siyasi inanç, ulusal veya sosyal menşeye ayrımı gözetmeden yapılan iş veya meslek edinmede eşitliği yok edici veya bozucu etkisi olan her türlü ayrılık gözetme, ayrı tutma veya üstün tutmayı yok saymaktadır.
1976	Birleşmiş Milletler "Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi"	2, 3, 7 ve 10. maddeleri ile sözleşmeye taraf olan devletler ırk, dil, cinsiyet, din hiçbir ayrım gözetmeksizin ekonomik, toplumsal ve kültürel haklardan erkeklerle kadınların eşit olarak yararlanma haklarını tanırlar.
1976	Birleşmiş Milletler "Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin"	3 ve 26. maddeleri ile kişisel ve siyasi hakların kullanılmasında eşit haklar sağlamayı taahhüt ederek hiçbir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın herkesi eşit kabul eder.
1981	"Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) "	CEDAW Sözleşmesinin 11. maddesi de istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak

		<p>için gerekli tedbirlerin alınacağını belirtmektedir. Çalışma hakkının bütün insanların vazgeçilmez hakkı olduğunu, kadınların erkeklerle eşit istihdam, ücret ve muamele hakkı olduğunu ifade etmektedirler.</p>
1981	“156 Sayılı Aile Sorumlulukları Olan Kadın ve Erkek İşçilere Eşit Davranılması ve Eşit Fırsatlar Tanınması Hakkındaki ILO Sözleşmesi”	Kadın ve erkek işçilere eşit davranılması ve eşit fırsatlar tanınması gerekliliğini ifade eder.
1989	Avrupa Birliği tarafından kabul edilen, “Çalışanların Temel Sosyal Hakları Topluluk Şartı”	Herkese iş arama, çalışma ve ticari faaliyette bulunma özgürlüğü tanımaktadır.
1992	Avrupa Birliği tarafından kabul edilen, “Hamile, Loğusa ve Emziren Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliğini Teşvik Eden Önlemlerin Geliştirilmesine Dair 92/85/EEC sayılı Direktif”,	
1997	“Amsterdam Antlaşması”	141. maddesi ile her üye devlet kadın ve erkek işçilere aynı iş veya aynı değere sahip iş için ücret eşitliği ilkesinin uygulanmasını sağlar, çalışma hayatında erkekler ve kadınlar arasındaki uygulamada tam eşitliği sağlar ifadelerine yer verilir.
1999	“Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Ek İhtiyari Protokol”,	İstihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için uygun önlemleri alacağını ifade eder.
2000	“183 sayılı Analığın Korunması Hakkında ILO Sözleşmesi”,	Bu sözleşme ile çalışma yaşamında anneliğin korunması haklarının kapsamı genişletilmiş, ülke politikalarını ve eylemlerini yönlendirecek kılavuzlar sunulup, istihdamda eşitsiz davranışlara karşı kadınlar korunmuştur.
2014	“Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)”	1.maddesinin b bendi ve 4. maddesinde Temel haklar, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması maddeleriyle kadınların çalışma hakkına eşit erişimi sağlanmıştır.

Almanya’da sosyal politikalar da kadın istihdamını teşvik etmeye yönelik gerçekleştirilmiş çalışmalar kronolojik olarak aşağıda yer almaktadır;

- 15 Haziran 1883 tarihinde Sağlık Sigortası Kanunu çıkarılmıştır. Kanun yeni doğum yapmış kadınlara destek ödemelerini içermiştir.
- 1922-1927 yılları arası dönemde kadın Parlamentolarla ‘Frauengesetze (Kadın Yasası)’ yürürlüğe koymuşlardır. Bu yasa ile kadınların avukat ve hakim olarak çalışmalarına izin verilmiştir.
- 28 Haziran 1935 tarihli kanunla sağlık sigortasında doğum bakımı düzenlemeleri yapılmıştır.
- 14 Mart 1951 tarihli ‘Evde Çalışma Yasası’ çıkarılmıştır.

- 24 Ocak 1952 tarihli ‘Anneliğin Korunması Yasası (Mutterschutzgesetz)’ çıkarılmıştır. Yasa ile çalışan kadınlar hamilelik döneminde ve doğumdan sonra belirli bir süre içinde iş feshine karşı özel güvenceleri öngörmektedir.
- 2001 yılında ‘Ebeveyn İzni Yasası’ ile ebeveynler için koşullar önemli ölçüde iyileştirilmiştir. 3 yıl içinde işe dönme hakkı ve yarı zamanlı çalışma hakkı verilmiştir.
- 2006 yılında ‘Gleich Behandlungs Gesetz (Eşit Muamele Yasası)’ kabul edilmiştir (BMAS, 2022).

Almanya’da Alman Sosyal Güvenlik Sistemi içinde, sigortalı çalışan kadınların hamile olmaları halinde onlara çeşitli haklar tanınmaktadır. Bunlar; Analık İzni, Analık Parası, Özel İş Güvenliği ve İş Güvencesi, Çocuk Bakım İzni ve Kurumsal Çocuk Bakım Hizmetleridir.

- *Analık İzni:* Federal Almanya Cumhuriyeti’nde kadın işçilerin ücretli doğum izinleri, doğumdan önce 6 ve doğumdan sonra 8 hafta olmak üzere toplam 14 haftadır. Bu süre içinde kadınların çalıştırılması yasaktır (Mutterschutzgesetz- MutschG, m.2).
- *Analık Parası:* 14 haftalık süre içinde sigortalı kadın her gün için en az 12 Euro Analık Parası alır (Reichsversicherungsordnung- RVO; m.200). (RVO: Devlet Sigorta Düzeni).
- *Özel İş Güvenliği ve İş Güvencesi:* Hamile kadınların analık izni başlayana kadar iş yerlerinde her türlü tehlikeye karşı korunmaları gerekmektedir. İş yerleri her türlü önlemi almak zorundadır. İş yeri iş güvenliğini sağlayamıyorsa hamile kadının çalıştırılması yasaktır ve işveren anne adayının ücretini ödemeye devam eder (MutschG, m.3/1). Analık durumunun ortaya çıkmasından itibaren koruma müddetine kadar çalışan hamile kadınlara özel olarak imtiyazlı iş güvencesi verilmektedir (MutschG, m.9). (MutschG: Annenin Korunması Yasası).
- *Çocuk Bakım İzni:* Almanya’da 1993 yılından beri 36 aya kadar devam eden ücretsiz çocuk bakım izni talep edilebilmektedir. Bu hakkı anne yerine baba da kullanabilmektedir (BerzGG, m.15). Ayrıca işveren bu izin döneminde çocuk bakımını üstlenen anne veya babanın iş akdini

feshedemez (BERzGG, m.18). (BerzGG: Federal Çocuk Bakım Parası Yasası).

- *Kurumsal Çocuk Bakımı Hizmetleri*: Federal Almanya Anayasa Mahkemesi annelerin çocuk bakım hizmetleri bittikten sonra çalışmaya başlamalarını kolaylaştırmak için 3 yaşını doldurmuş çocuklar için kreşlerde daha fazla kontenjan ayrılmasını ve bunun yanı sıra yeni çocuk bakım yurtlarının yapılmasını şart koşturmaktadır (BMAS, 2022).

Almanya'da Federal İstatistik Dairesi verilerine göre 2019 yılında 20-64 yaş arası kadınların %76,6'sı çalışırken, aynı yaş grubundaki erkeklerin oranı %84'tür. Almanya AB ülkeleri içinde en yüksek kadın istihdam oranına sahip üçüncü ülkedir (Destatic, 2019). 2021 yılı son verilere göre 45,4 milyon kişi çalışmaktadır, istihdam oranı %75,8'dir. 1,19 milyon kişi ise işsizdir, işsizlik oranı %2,7'dir (Destatic, 2021).

Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı'nın (Bundes Ministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend) görev ve yetkilerinden bazıları yaşamları boyunca kadınlara erkeklerle eşit fırsatlar yaratmak, kadınlar için istihdamı teşvik etmek, eşit ücret, siyasete, iş dünyasına ve topluma eşit katılımı sağlamak ve cinsiyetçiliğe karşı mücadele etmektir. Bakanlığın açıklamalarına göre özellikle kadınlar iş dünyasında dezavantajlı konumdadır. Bu bağlamda kadınların adil gelir beklentilerini karşılamak ve daha fazla kadını yönetim pozisyonlarına getirmek önemli görünmektedir. Federal Hükümet alınan eğitimin meslek seçiminde ve çalışma hayatında başarı ve fırsat eşitliği için önemli bir ön koşul olduğunu düşünmektedir. Gençlerin meslek seçimlerini güçlü yönlerine ve ilgi alanlarına göre yapmalarının önemine vurgu yapmaktadır. Almanya'da 'İş Ajansı (Arbeits Agentur)' meslek eğitiminden sorumlu en önemli kurumdur. Eğitim alanında eyaletler yetkili olduklarından buradaki eğitim daireleri eyaletlerdeki mesleki eğitimden sorumludurlar (BMAS, 2022).

Almanya'da da kadınlar eğitim hayatlarında erkeklerden daha iyi performans sergilese de hala çalışma hayatında erkeklerden daha az kazanmaktadırlar (Bishuvd., 2017, s.65-104). Kadınların erkeklerden daha az kazanmalarının nedenlerinden biri kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının etkisiyle kendi cinsiyetlerine uyan meslekleri tercih etmeleri ve bunun yanı sıra çocuk sahibi olmalarıdır. İstihdam alanında toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının önüne geçmek

adına Almanya’da 2014 yılında Aile İşleri, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Federal Bakanlıkları (BMFSFJ) ve Eğitim ve Araştırma (BMBF) tarafından ‘InitiativeKlischee Frei (Klişelerden Arındırılmış Girişim)’ başlatılmıştır. ‘InitiativeKlischee Frei (Klişelerden Arındırılmış Girişim)’ ile ülke çapında cinsiyet eşitliğine dayalı kariyer ve eğitim seçenekleri oluşturmaktadır. Bu girişim ile sosyal bir mesleğe başarılı bir şekilde dahil olan genç erkekler ve bir MINT mesleğinde (Matematik, bilgisayar bilimi, doğa bilimleri ve teknoloji) aktif olan genç kadınlar vardır. Bu girişim ile gençler, kendilerine toplum tarafından biçilen rolleri sorgulamakta, eğitim ve mesleki kararlarını ilgi ve yeteneklerine göre vermektedirler. Amaç, gençleri ortak rol kalıplarını eleştirel bir şekilde sorgulamaya teşvik etmektir. Genç kadınlar ve erkekler toplum tarafından kendilerine biçilen rolleri kendi aralarında değiş tokuş yaparak oynamakta böylece toplumsal kalıp yargıları kendi bakış açılarından sorgulamakta ve ilgi-yeteneklerini keşfetmektedirler. Mesleki planlarını ve hedeflerini nasıl geliştirebilecekleri konusunda fikir alışverişinde bulunmaktadırlar (BMAS, 2022).

Ayrıca Almanya’da her yıl ‘Girl’sDay’ (Kızların Gelecek Günü) düzenlenmektedir. Kızlar beşinci sınıftan itibaren ülke çapındaki bu eylem gününde özellikle teknoloji, doğa bilimleri ve bilişim gibi şimdiye kadar kadınların yeterince temsil edilmedikleri profesyonel alanlara yönlendirilmektedirler. Böylece kızlar kariyer planlamaları yaparken toplum tarafından biçilmiş rolleri de sorgulama şansı bulmaktadırlar. Bu girişime ek olarak bir de Almanya’da ‘YouCodeGirls’ girişimi bulunmaktadır. Bu program ile gelecekte kızların ve kadınların kodlama konusunda ele alabilecekleri bir online platform oluşturulmaktadır ve tüm kız ve genç kadınlara öğretme ve öğrenme platformuna aktif olarak katılma fırsatı sunmaktadır(BMAS, 2022).

Ayrıca “dasBundesGleich Stellungen Ministerium(Federal Fırsat Eşitliği Bakanlığı)”erkeklerin de kadın erkek eşitliği konusunda bilinçlendirilmeleri için hazırlanan çeşitli proje ve girişimler desteklenmektedir. Eşitliğin her iki cinsin birlikte çalışmayı başarabildiklerinde gerçekleşeceği anlayışına sahip olan Bakanlık, eşitlik çalışmalarının başarılı olması için bakış açılarının kadın erkek birlikte değerlendirilmesi ve değiştirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bakanlık bu konuda hem Federal Eyaletlerle birlikte çalışmakta hem de uluslararası alanda yer almaktadır. Kadınlar pek çok meslek alanında Alman ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak Almanya’da da kadınların ve erkeklerin kazançlarının arasında

dengesizlik sözkonusudur. 2020 yılında kadın-erkek arası kazanç farkı yüzde 18 olmuştur (Destatic, 2020). Almanya’da kadının istihdamını arttırmaya yönelik teşvik edici programlar şu şekilde sıralanabilir:

- *Özel Sektörde Liderlik Pozisyonlarında Daha Fazla Kadın Projesi:*

Kadın ve erkeklerin yönetim pozisyonlarına eşit katılımı için ilk yasa “Yönetim Pozisyonları Yasası (FÜPOG) (Führungs Positionen-Gesetz)” 2015 yılında yürürlüğe girmiştir. Yasa Ağustos 2021’den itibaren ise “İkinci Yönetim Pozisyonları Yasası (FÜPOG II) (Mit dem Zweiten Führungs Positionen-Gesetz)” olarak geliştirilmiştir. Almanya bu yasa ile Alman şirketlerinin yönetim katlarında daha fazla eşitlik sağlamayı amaçlamaktadır. Bu yasa Alman şirketlerinin yürütme ve denetleme organlarına ek gereklilikler de yüklemektedir. Yasanın gerektirdiği asgari katılım ile büyük özel şirketlerin yönetim kurullarında kadınların oranı arttırılacaktır. Yasa ile şirketlere yönetim kurulu üyeleri için minimum katılım şartı getirilerek, yönetim kurulları üçten fazla kişiden oluşuyorsa yönetim kuruluna en az bir kadın atamak zorundadırlar. Ayrıca artık Almanya’da şirketler, kendilerine yönetim kurulu için sıfır kadın hedefi koyarlarsa gerekçe göstermek zorunda kalacaklardır (BMAS, 2022).

- *Kamu Hizmetlerinde Liderlik Pozisyonlarında Daha Fazla Kadın Projesi:*

Almanya’da 2015 yılındaki FÜPOG yasası ile kamu hizmetindeki pozisyonlarda kadınların oranı zaten önemli ölçüde artmıştır. Kamu hizmetlerinde yönetim pozisyonlarındaki kadınların oranı da son yıllarda artmıştır ancak kadınlar hala yeterince yönetici pozisyonlarında temsil edilememektedir. Bu konuda da eşitliğin sağlanması amacıyla “das Bundes Gremien Besetzungs Gesetz (BGREMBG) (Federal Komite Randevu Yasası)” ve “das Bundes Gleich Stellungs Gesetz (BGLEİG) (Federal Fırsat Eşitliği Yasası)” kanunlarının kapsamı genişletilerek kadın yönetici pozisyonuna yönelik alan revize edilmiştir. Kamu Hizmetlerinde liderlik pozisyonlarında en yüksek oran 2015’te yüzde 32,6 iken 2021’de bu oran yüzde 39’a yükselmiştir. Ancak bu artışa rağmen yönetim pozisyonlarında hala kadınların oranı erkeklerden önemli ölçüde azdır. Federal Yönetim hedefini, 2025 yılının sonuna kadar Federal Fırsat Eşitliği Yasası ile (BGLEİG) kadınların ve erkeklerin yönetim pozisyonlarına eşit katılımını sağlamak olarak belirlemiştir (BMAS, 2022).

- *İşgücü Piyasasında Eşitlik Perspektifleri Oluşturma (GAPS) Eylem Programı:*

Federal Fırsat Eşitliği Bakanlığının “İşgücü Piyasasında Eşitlik Perspektifleri Oluşturma (GAPS) Eylem Programının” amacı kadın ve erkeğin çalışma hayatına eşit olarak katılımını sağlamaktır. Eylem Programının diğer amaçları:

- Fırsat eşitliğini arttırmak,
- Kadınların ve erkeklerin iş gücü piyasasına eşit katılımını arttırmak,
- Dijital yaşam ve iş dünyasında kadın ve erkek arasındaki eşitlik standartlarını sağlamak,
- Erkek ve kadın arasındaki kazanç eşitliğini sağlamaktır.

Bu projeleri gerçekleştirmeye yönelik bakanlık tarafından gerekli önlemler alınmaktadır. Ayrıca kadınların istihdam alanında fırsat eşitliğini arttırmaya yönelik araştırmalar devam etmektedir.

2.2.4. Almanya’da Şiddet Konusunda Yapılan Düzenlemeler

Federal Aile, Yaşlılar, Kadın ve Gençlik Bakanlığına göre aile içi şiddetin tanımı; *“Evlilik, eşcinsel birlikteliği veya yakın ilişki gibi bir aile içinde yaşayan veya önceden yaşamış olan kişiler arasında gerçekleşen şiddet eylemleridir”*. Almanya’da her üç kadından biri hayatında en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Yaklaşık her dört kadından biri ise mevcut veya eski eşi tarafından en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete uğramaktadır. Şiddetin biçimine de bağlı olarak, kız çocukları ve engelli kadınlar, genel nüfusa oranla iki veya üç kat daha sık şiddete maruz bırakılmaktadırlar (BMFSFJ, 2022).

Almanya’da kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik yasa ‘Şiddet Koruma Yasasıdır (Gewalt Schutz Gesetz)’. Bu yasa kapsamında yasal işlemler uygulanmaktadır.Şiddet Koruma Yasası (GewSchG) 12 Kasım 2001 tarihinde Federal Meclis tarafından kabul edilmiş ve 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun şiddete uğrayan kişiyi özel ve ev ortamında her türlü şiddetten korumayı amaçlamaktadır. Şiddetten Korunma Yasasının temelini konutun tahsis edilmesi ile

ilgili düzenleme oluşturmaktadır. Yasa ile aile içi şiddete maruz kalmış veya şiddet tehdidi altında bulunan kişinin (evli olan, evli olmayan veya eşcinsel ilişki yaşayan herkes dahil) evini terk etmesine, evsiz kalmasına, kadın sığınma evine gitmesine gerek kalmamaktadır. Mağdur, ortak evlerinin kendisine sınırlı bir süre için veya kalıcı olarak tahsis edilmesi için mahkemeden acil bir karar çıkartabilmektedir. Aile içi şiddet konularından aile mahkemeleri sorumludur. Telefonla ya da sözlü bir taciz olduğunda da aile mahkemesi kişinin evine yaklaşmasını veya onu aramasını yasaklayabilmektedir. Diğer hukuk sistemleri şiddet eylemlerini sadece mevcut ceza hukuku çerçevesinde kovuştururken Şiddet Koruma Yasası mağduru sığınma yeri aramak zorunda bırakmamaktadır. 'Şiddet Koruma Yasası (Gewalt Schutz Gesetz)'nin 1. maddesi kapsamında koruyucu tedbirler şiddet uygulayanı konuttan uzaklaştırmak, mağdurla herhangi bir iletişim aracıyla bile olsa temas kurmasını önlemektir. Vakanın özelliklerine göre daha farklı tedbirler de alınabilir. Bu tedbir kararları sadece aile içi şiddette uygulanmaz. Meskene tecavüz, kişiyi takip ve taciz ya da rahatsız etme durumlarında da uygulanabilir (GewSchG,12 Kasım 2001, m.1)

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi adına bir başka yasa 'Eşit Muamele Yasasıdır (AGG)'. Bu yasa 2006 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile her türlü ayrımcılığa karşı standart korumanın yasal çerçevesi oluşturulmuştur. AGG Yasasının cinsiyet özelliğine ilişkin ayrımcılığa karşı koruması kadınları, erkekleri,transseksüel, interseksüel, lezbiyen, gey, heteroseksüel ve biseksüel herkesi kapsamaktadır. Kadın çalışanların hamilelik ve analık izinleri döneminde de korunmaları gerektiği bu yasada açıkça ifade edilmiştir (AGG , 14 Ağustos 2006, m. 1-3-6-10).

Ayrıca 1 Eylül 2009 tarihinde 'Aile Konularında ve İhtilafı Olmayan Yargı Konularında Usul Yasası (FamFG)'yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile, aile içi şiddet durumunda prosedürün hassas bir şekilde tasarlanması için özel gerekliliklere dikkat çekmek amaçlanmıştır (FamFG,1 Eylül 2009).

Şiddete maruz kalan kadınların hızlı ve nitelikli yardım ve desteğe ihtiyaçları vardır. 'Şiddet Koruma Yasası (Gewalt Schutz Gesetz)', 'Eşit Muamele Yasasıdır (AGG)' ve 'Aile Konularında ve İhtilafı Olmayan Yargı Konularında Usul Yasası (FamFG)'yasaları kapsamında mağdur tarafından veya herhangi bir şahit tarafından polis bilgilendirildiğinde polis hemen harekete geçmek zorundadır. Şiddete maruz kalan kadın 110 numaralı telefonda polisi arayabilmektedir. Almanca

konusamıyorsa alternatif olarak ‘GewaltGegenFrauen (Kadına Yönelik Şiddet)’ yardım merkezini arayabilir. 08000 116 016 numaralı hat 17 yabancı dilde hizmet vermektedir. Bu hat 2013 yılının Mart ayında açılmıştır ve Almanya’nın her yerinden her gün 24 saat boyunca ulaşılabilir. Mağdur polise şahsen giderek şikayet edebilir. Evinde kalmak istemiyorsa kadın sığınma evlerine yerleştirilebilir. Sorunları çözüme kavuşana kadar orada kalabilir. Kadın sığınma evi Almanya’da ilk kez 1976 yılında Berlin’de kurulmuştur. Almanya’da şiddetten etkilenen kadın ve çocuklar için yaklaşık 400 kadın sığınma evi, 6000’den fazla yeri olan 40’tan fazla barınma ve sığınma yerine erişilebilmektedir. Her eyalette, büyük şehirlerde, hatta kasabalarda ve köylerde gizli kadın sığınma evleri bulunmaktadır (Frauenhauser in Deutschland, 2009). Ayrıca danışma merkezlerine ulaşabilir. Yaklaşık 800 uzman danışma merkezi de kadına yönelik şiddet konusunda hizmet vermektedir. Kadın Sığınmaevleri Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençler Federal Bakanlığına ve belediyelere bağlı olarak hizmet vermektedirler. Şiddet gören kadın, kurumdan bir kadın görevliyle temasa geçebilir, tüm sorularını ona sorarak yardım alabilir. Federal Aile İşleri Bakanlığı tarafından desteklenen ‘Frauen Haus Koordination (Kadın Sığınma Evi Koordinasyonu)’ derneği ise kadın sığınma evleri hakkında genel bir bilgilendirme yapmakta ve kadın sığınma evlerine ve uzman danışma merkezlerine teknik ve siyasi destek sağlamaktadır. Bu merkezlerde çalışan uzmanlar; müdahale merkezleri, polis koruması ve şiddete karşı koruma yasası bağlamında faaliyet göstermektedir. Başvurabileceği diğer noktalar mahkeme, belediyede çalışan kadınlar ve eşit haklar görevlisi, ‘Weiser Ring’ adlı kuruluşun büroları, ‘Arbeitskreiser der Opferhilfen (Mağdurlara Yardım Konulu Çalışma Grupları)’, kişi reşit değilse ‘Gençlik Dairesidir (Jugendamt)’ (BMFSFJ, 2022).

Kadınlara yönelik şiddet ülke bazında değil evrensel boyutta ele alınması gereken bir sorundur ve bu sebeple kadına yönelik şiddetle mücadele etmek uluslararası bir sorumluluktur. Almanya’da kadına yönelik uygulamalarda uluslararası düzenlemeler Birleşmiş Milletler düzeyinde, Pekin Eylem Platformu ve BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW); Avrupa Konseyi kapsamında İstanbul Sözleşmesi’dir (Almanya tarafından Ekim 2017’de onaylanmıştır ve Şubat 2018’de yürürlüğe girmiştir) (BMFSFJ, 2022).

Almanya’da Federal Aile, Yaşlılar, Kadın ve Gençlik Bakanlığı tarafından kadınlara yönelik şiddetle mücadele alanında çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin;

- Engelli kadınlar ve kız çocuklarını şiddetten korumak için *'Weibernetz (Kadın Ağı)Projesi'*engelli kadınlar için eşitlik, engelli kadınlara yönelik şiddet ve karşılaştıkları ayrımcılıkla mücadele gibi konularda bilgi sağlamaktadır. Proje Ekim 2019'dan Eylül 2022'ye kadar geçerli bir projedir. Finansmanını Aile, Yaşlılar, Kadın ve Gençlik Bakanlığı karşılamaktadır. Almanya'nın her yerinden tüm kadın temsilcilerin üye olabileceği, ortak çalışmalar planlayabilecekleri ve fikir alışverişlerinde bulunacakları ortak bir ağıdır. Örneğin bu ağ, engelsiz kadın sığınma evleri ve kadın danışma merkezlerinin yanı sıra, engelli kadın ve kız çocuklarının tüm yaşam alanlarını kapsayan şiddete karşı kapsamlı bir korumaya yönelik çalışmalar yapmaktadır (weibernetz.de, 2022). Almanya'da kadınlara yönelik yardım kuruluşları ülke çapında birbirlerine bağlı olarak çalışmaktadırlar. Bu amaçla Federal Kadın Bakanlığı, kadın sığınma evlerinin koordinasyonunu, Federal Kadın Danışma Merkezleri ve Kadın Acil Çağruları Derneği'nin ağ ofisini desteklemektedir. Almanya'da ağ oluşturma merkezleri, şiddet mağduru kadınlara destek için kurumların uzmanlıklarını bir araya getirmekte ve onları siyasi tartışmalara, kamuoyuna ve yasama organına taşımaktadır. Ayrıca yerel destek kurumları tarafından ekonomik eylemleri desteklemeyi amaçlayan yapıların oluşturulmasını sağlamakta ve halkı ve çeşitli meslek gruplarını konuya duyarlı hale getirmektedirler.
- *'Kadına Yönelik Şiddete Karşı Hep BirlikteProjesi'*kapsamında *'Şiddetten Daha Güçlü Girişim Programı'* ile şiddetin farklı biçimleri hakkında bilgi verilmekte ve şiddeti sona erdirmenin yolları gösterilmektedir. Kasım 2019'daki *'Şiddetten Daha Güçlü'* girişiminin arka planında İstanbul Sözleşmesi yer almaktadır. Çünkü İstanbul Sözleşmesi şiddete maruz kalan kadınları korumayı ve desteklemeyi taahhüt etmektedir. *'Şiddetten Daha Güçlü'* girişimi, ülke çapında bir çok yardım ve tavsiye hizmetine erişimi bir araya getirmekte ve şiddetin çeşitli biçimlerini açıklığa kavuşturmaktadır.
- *'Kadına Yönelik Şiddete Karşı Birlikte Federal Fon Programı'* ile ve Federal Kadın Bakanlığı'nın Desteğiyle, şiddete maruz kalan kadınlara yönelik destek tesislerinin genişletilmesi ve yenilikçi konut projeleri için

uygun gayrimenkullerin satın alınması teşvik edilmektedir. Ayrıca Federal Kadın Bakanlığı'nın federal finansman programı, Federal Hükümetin 'Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)'nin uygulanmasına yönelik genel programın bir diğer parçasıdır.

- *'Aile İçi Şiddete Karşı Federal Eyalet Çalışma Grubu (Bund-Länder-Arbeitsgruppe- HauslicheGewalt)'* her düzeydeki hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının bir araya getirerek kadınları şiddetten korumak için kurdukları bir kuruluştur. Federal Eyalet Çalışma Grubunda, federal, eyalet, yerel yönetimden temsilciler, sivil toplum kuruluşları ve profesyonel dernekler ortak hareket etmektedir. Çalışma Grubu, 2000 yılından bu yana çalışmalarını sürdürmektedir. Çalışma Grubundan Federal Aile İşleri, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı sorumludur (BMFSFJ, 2022).

Aile içi şiddet ve cinsel şiddet günümüzde yaygındır ve etkilenenler için ciddi sağlık sonuçları doğurmaktadır. Sorun tespit edildiğinde sağlık kurumları destek ve müdahaleye önemli katkı sağlamaktadırlar (Wieners vd., 2016, s.78). 2013 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) yakın partner şiddeti ve kadınlara yönelik cinsel şiddetle mücadele konusunda yayınladığı kılavuz Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı tarafından Almancaya çevrilmiştir. Bu kılavuz bu konuda sağlık sektöründeki doktorlara ve diğer tüm sağlık çalışanlarına öneriler sunmaktadır ve kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık yaratmaya çalışmaktadır (BMFSFJ, 2022).

Görüldüğü gibi Almanya'da kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik gerekli yasal düzenlemeye ilişkin prosedür mevcuttur. Almanya, kadına yönelik şiddetle ilgili gerek uluslararası sözleşmelere attığı imzalarla gerek ulusal düzeyde yaptığı yasal düzenlemelerle üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirmeye çalışmaktadır.

Bir sonraki bölümde, bu çalışmanın iki ana ayağını oluşturmuş olan Federal Almanya Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kadına yönelik sosyal politika uygulamalarının karşılaştırılması konusuna yer verilmiştir.

3. TARTIŞMA

3.1. Türkiye Cumhuriyeti ve Federal Almanya Cumhuriyeti Kadına Yönelik Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması

Çalışmanın ilerleyen kısımlarının daha net anlaşılacağını sağlayacağından bu bölümde öncelikle Türkiye ve Almanya'nın yönetim yapısı, sosyal devlet anlayışı ve kadına yönelik sosyal politika uygulamalarının tarihsel gelişimi açısından karşılaştırmasının yapılmasında fayda görülmüştür. Sonrasında eğitim, sağlık, istihdam ve kadına yönelik şiddet konularıyla ilgili her iki ülkede de olumlu ve olumsuz yönler ele alınmış ve bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Karşılaştırmalar neticesinde her iki ülkenin de kadına yönelik sosyal politika uygulamaları hakkında net ve açıklayıcı bir değerlendirme yapılacaktır.

3.1.1. Türkiye ve Almanya'nın Yönetim Yapısı ve Sosyal Devlet Anlayışı Açısından Karşılaştırılması

Bu başlık altında Türkiye ve Almanya'nın yönetim yapısı ve sosyal devlet anlayışı karşılaştırılmıştır. Alman Anayasası'na göre Almanya Federal Cumhuriyeti demokratik ve sosyal bir hukuk devletidir. Türk Anayasası'na göre de Türkiye Cumhuriyeti demokratik ve sosyal bir hukuk devletidir. Almanya yönetim açısından Türkiye'den farklı olarak federal bir devlettir. Almanya 16 farklı eyaletten oluşmaktadır ve her eyalet kendi yasalarını çıkarabilmektedir. Almanya'da federe devlet yapısı sebebiyle kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin sunumu yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde şekillenmektedir. Örneğin Alman Parlamentosu kadınlara yönelik bir yasayı bütün ülkede geçerli olacak şekilde yürürlüğe koymaktadır ve federe eyaletler de bu yasayı uygulamakla sorumludur. Çıkarılan yasaya istinaden oluşturulacak hizmetler federe eyaletlerin inisiyatifinde bulunmaktadır. Oysa Türkiye'de merkezi devlet yapısı sebebiyle kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin sunumu merkezden yönetim çerçevesinde şekillenmektedir. Sunulacak hizmetler merkezden taşraya doğru ilerlemektedir. Örneğin Türkiye'de bir yasa yürürlüğe konmakta, karar alınmakta ve taşra teşkilatı da bu kararlara uymakla yükümlüdür.

Şuan Almanya’da sosyal devlet anlayışının dört temel dayanağı vardır. Bunlar; prim esasına dayanan sosyal sigortalar, vergilerden karşılanan sosyal tazminat, sosyal yardımlar ve sosyal teşviktir. Prim esasına dayanan sosyal sigortaların içinde sağlık, emeklilik, işsizlik, kaza ve bakım sigortaları vardır. Sosyal tazminat savaş, sivil görev ve BM görevlilerinin görebilecekleri zararları karşılamak üzere oluşturulmuştur. Sosyal yardımlar belirli süre için verilen ve yardımı aldıktan sonra bireyden kendini geçindirebilecek düzeye gelmesi beklenen sosyal yardım ve bireylere koşulsuz verilen ‘Temel Güvence (Grund Sicherung)’ den oluşmaktadır. Temel Güvence Almanya’ya özgü koşulsuz şartsız bireylerin içinde bulunduğu durumu iyileştirmeyi amaçlayan devletin vatandaşlarının kira ve diğer masraflarını karşılanması için süresiz olarak sunulan hizmetlerden biridir. Asgari düzeyde geçimini sağlayamayacak kadınlar için bu önemli bir yardımdır. Almanya’da sosyal teşvik ise karşılıksız olarak verilen eğitim ve kalkınma yardımlarını kapsamaktadır.

Şuan Türkiye’de sosyal devlet anlayışının üç temel dayanağı vardır. Bunlar; prim esasına dayanan sosyal sigortalar, vergilerden karşılanan sosyal tazminat ve sosyal yardımlardır. Prim esasına dayanan sosyal sigortaların içinde sağlık, emeklilik, işsizlik, kaza ve mesleki hastalık sigortası vardır. Sosyal tazminat savaş ya da diğer sivil görevde bulunduğu esnada karşılaşılabilecek risklere karşı oluşturulmuştur. Sosyal yardımlar ise belirli koşullara göre verilmektedir. Sosyal yardımlarda amaç kişinin asgari geçim şartlarını sağlamak ve yoksulluğu en aza indirmektir.

Ne yazık ki Türkiye’de Temel Güvence bulunmamaktadır. İnsanların kaliteli bir yaşam sürmesi açısından gerekli olan bu sistemin, bu sosyal devlet yapısının Türkiye tarafından da oluşturulması gerektiği, Temel Güvence hakkının Türkiye’de de temel haklar arasında yer alması gerektiği düşünülmektedir. Böylece Türkiye’de herkesin özellikle kadınların sosyal yardıma muhtaç duruma düşmesinin önüne geçilebilecek bir yapı oluşturulacaktır. Almanya’da demokrasi kültürü içerisinde işleyen sosyal devlet ilkesi, devleti ihtiyaç sahibi bireyleri korumakla ve sosyal adaleti sağlamakla sorumlu tutmaktadır. Almanya’da demokrasi kültürü ve sosyal devlet ilkesi birbirini besleyen iki ayrı yapıdır (Çağlar, 2015, s.243). Ancak bu anlamda Türkiye’de büyük bir demokrasi anlayışının yaratılmadığı söylenebilir. Doğal olarak sosyal devlet anlayışı da demokrasi kültürüne paralel olarak istenilen düzeyde gelişim gösterememektedir.

3.1.2. Sosyal Hizmet Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi Açısından Karşılaştırma

Türkiye ve Almanya'daki sosyal hizmet uygulamalarının tarihsel gelişimini Sanayi Devrimi öncesi, Sanayi Devrimi sonrası ve 20. yüzyıl itibariyle karşılaştırmak sistematik bir çerçevede konunun sunulmasını mümkün kılacaktır.

Sanayi Devrimi öncesi Almanya'da da Türkiye'de de sosyal hizmet uygulamaları geleneksel ve dini değerlere uygun olarak şekillenmiştir. Türkiye'de 13. yüzyılda Teavün Sandıkları dedikleri yardımlaşma sistemi çalışmayan üyelerine yardım sağlayarak sosyal güvenlik örgütü gibi işlev görmüştür. Bu sistem ile kişiler Ahi Birliklerine üyeyse, fondan hastalık, işsizlik, ölüm gibi durumlarda yardım alabilmişlerdir. Yine Osmanlı Devleti zamanında vakıf uygulamaları ile günümüzün sosyal hizmet kurumları ve sosyal güvenlik sistemine benzer bir sistem oluşturulmuştur. Bugünün eğitim, sağlık, sosyal yardım, belediyeçilik ve din hizmetleri gibi uygulamaları Osmanlı Devleti'nde asırlarca vakıflar aracılığıyla gerçekleşmiştir. Almanya'da ise 19. yüzyıla kadar kiliseler devlete kıyasla sosyal yardım konusunda daha çok hizmette bulunmuşlardır. Sanayi devrimi öncesi Almanya'da devletin yardıma ihtiyaç duyan kişilerin sorumluluğunu üstlenmediğini söylemek mümkündür. O dönemde bakıma ihtiyaç duyan kişiler için daha çok geleneksel değerler, dini anlayış ve paternalist yaklaşım hakim olmuştur.

Sanayi Devrimi sonrası özellikle sosyal güvenlik ile ilgili atılan adımlarıyla Almanya sosyal güvenlik sisteminin oluşturulmasında Türkiye'ye kıyasla daha aktif ve daha erken çalışmalar yapmıştır. Almanya sosyal güvenlik ile ilgili çalışmalar yapan ilk ülkedir. Almanya 1883 yılında sağlık sigortası, 1884 yılında kaza sigortası, 1891 yılında emeklilik sigortası ve 1927 yılında işsizlik sigortası ile toplumun çalışan kesimine dolayısıyla kadınlara önemli getirileri olan yasal düzenlemeler gerçekleştirmiştir. O dönemde Osmanlı Devleti'nde sanayileşme batıdaki devletlere oranla daha geç gerçekleştiğinden bu tür gelişmeler daha geç görülmüştür. Bu tür gelişmelerin gerçekleşmesi Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'ne kalmıştır. Türkiye'de 1945 yılında kaza sigortası, 1950 yılında emeklilik sigortası, 1957 yılında hastalık sigortası ve 1999 yılında işsizlik sigortası sosyal güvenlik sistemine dahil edilmiştir. Doğal olarak Almanya'daki uygulamalara bakıldığında sosyal güvenlik uygulamalarının çok daha erken yıllarda ve sistematik olarak başladığı görülmüştür. Ancak Türkiye'de savaş

sonrası iç çatışmalar ve ekonomik faktörlerin etkisiyle sosyal güvenlik uygulamalarının oluşturulması ve sistematik bir yapıya ulaşması uzun yılları kapsamıştır.

Türkiye’de kadınların eşitlik ve özgürlük hareketleri 1900’lerde özellikle II. Meşrutiyet Dönemi’ne (1908-1920) denk gelmektedir. Halide Edip Adivar ve Fatma Aliye Hanımın çalışmaları önem arz etmektedir. Almanya’da kadın hareketleri ilk kez 1843 yılında Louise Ottovon Peters’in kadın hakları sorununu Alman kamuoyuyla paylaşmasıyla başlamıştır. Louise Ottovon Peters ve Alice Salomon’un kadınlara yönelik sosyal politikalarının oluşturulmasındaki çalışmaları önem arz etmektedir. Türkiye’de de Almanya’da da kadın hakları için öncü olan bu kadınların öncelikle eğitim alanında erkeklerle eşit şartlara sahip olmak için mücadele ettikleri, kitaplar yazdıkları, konferanslar düzenleyip dernekler kurdukları söylenebilir. Kadın hareketlerinin başlama tarihleri de düşünüldüğünde Almanya’da 1800’lü yıllarda başlayan eşitlik ve özgürlük hareketleri Türkiye’de 1908-1920 yıllarında başlamıştır.

20. yüzyılda önce Türkiye’deki sosyal politika düzenlemeleri incelediğinde özellikle 1961 Anayasası ile sosyal güvenlik, çalışma hakkı, kadın ve çocukların çalıştırılması, zorla çalıştırma yasağı, ücrette kadın erkek arasında adalet sağlanması, sendika, toplu sözleşme ve grev hakkı gibi hakların anayasal güvence altına alındığı söylenebilir. 2000’li yıllardan itibaren ise Engelliler Kanunu, SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığının Sosyal Güvenlik Kurumu çatısı altında birleştirilmesi, Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun açılması, zorunlu eğitimin 2012 yılında 12 yıla çıkarılması sosyal politika çalışmalarına örnek verilebilir. 20. yüzyılda Almanya’da da benzer alanlarda sosyal politika çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Sigorta Yasası ile bireysel sigorta yasaları tek bir kanunla birleştirilmiştir. İşsizlik Sigortası(1927), Sağlık Sigortasında doğum bakımı düzenlemeleri(1935), Emeklilik Sigortası reformu yasası(1891) bunlardan bazılarıdır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların desteklenmesine yönelik Türkiye ve Almanya’nın uluslararası arenada katıldıkları çalışmalar, konferanslar, komisyonlar ve imzaladıkları anlaşmalar şöyledir:

Tablo 16. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik yapılan uluslararası çalışmalar

Sözleşme/ Konferans/ Komisyon	Türkiye	Almanya
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948)	X*	X
Avrupa Sosyal Şartı (1961)	X	X
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmeleri (1966)	X	X
BM Birinci Dünya Kadın Konferansı (1975)	X	X
CEDAW (1979)	X	X
BM İkinci Dünya Kadın Konferansı (1980)	X	X
BM Üçüncü Dünya Kadın Konferansı (1985)	X	X
BM Kadına Karşı Şiddetin Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü (1994)	X	X
BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı (1995)	X	X
Pekin Eylem Platformu (1995)	X	X
Birleşmiş Milletler 1325 Sayılı Güvenlik Konseyi Kararı (2000)	X	X
Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (2007)	X	X
Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi (UN Women) (2010)	X	X
Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) (2011)	20 Mart 2021 tarihinde çekildi	X
Nesiller Boyu Eşitlik Forumu (2020)	X	X
Avrupa Birliği Antlaşması (1993)		X
AB'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma (1993)		X
Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi (2000)		X

* Sözleşme veya Antlaşmalarda İmzasının bulunma durumu

Türkiye'nin ve Almanya'nın uluslararası arenada birçok konferansa ortak katılıp birçok anlaşmaya ortak imza attıkları görülmektedir. Farklı olarak; Almanya, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)'ne imza atmış ülkelerdendir ve halen bu anlaşma ülke çapında yürürlüktedir. Türkiye ise bu anlaşmadan 2021 yılında çekilme kararı almıştır. Ayrıca Almanya yine Türkiye'den farklı olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların desteklenmesine yönelik Avrupa Birliği Antlaşması, AB'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma, Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'ne imza atmış bir ülkedir.

3.1.3. Türkiye ve Almanya'daki Eğitim Alanında Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması

Türkiye ve Almanya'da eğitim alanında sosyal politika uygulamalarının karşılaştırılmasında öncelikle her iki devletin de Anayasalarındaki ilgili maddelerine yer vermekte fayda görülmektedir. Eğitimde genellik ve eşitlik ilkesi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. maddesi ve Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın 5. maddesinde belirtilmiştir. Eğitim her iki ülkede de kız ve erkek çocukları için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Türkiye'de Almanya'dan daha önce karma eğitim vermeye başlanmıştır. Türkiye'de 1924 yılından itibaren Almanya'da ise 1949 yılından itibaren karma eğitime geçilmiştir. Türkiye'de eğitime zorunlu başlama yaşı 5,5-6 iken Almanya'da 6'dır. Zorunlu eğitim süresi ise Türkiye'de 12 yıldır (2012 yılında yapılan değişiklik itibariyle). Almanya'da 5 yılı ortaokul 1. devre ve 3 yılı ortaokul 2. devre olmak üzere 9-12 yıldır (Tablo 17).

Tablo 17. Almanya ve Türkiye'de zorunlu eğitime başlama yaşı ve zorunlu eğitim süresi

Ülkeler	Yaş	Süre
Almanya	6	9-12 YIL
Türkiye	5,5-6	12 YIL (4+4+4)

Zorunlu eğitime başlama yaşı her iki ülkede de birbirine yakın olmasına rağmen erken çocukluk eğitimi kayıt oranları Almanya'da Türkiye'den daha yüksektir. Almanya'da da Türkiye'de de okul öncesi eğitim, eğitim kademelerinde çok önemli bir yere sahip olmasına rağmen ne yazık ki zorunlu değildir. Tablo 18'de OECD 2021 verilerine göre Almanya ve Türkiye için erken çocukluk eğitimi kayıt oranı ve OECD ortalaması verilmiştir.

Tablo 18. Erken çocukluk eğitimi kayıt oranı (%)

Ülkeler	3 yaş	4 yaş	5 yaş
Almanya	90,4	94,9	96,7
Türkiye	10,7	39,5	80,5
OECD ort	76,5	89,9	95,8

Kaynak: Sayısal veriler OECD BildungsaufneimenBlick (2021)'den alınmıştır.

Almanya'daki erken çocukluk eğitimi kayıt oranları 3, 4 ve 5 yaş çocuklarının hepsinde hem Türkiye'den hem de OECD ortalamalarından yüksektir. Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı eyaletleri, belediyeleri ve kurumları çeşitli hibelerle iyi bir

erken çocukluk eğitimi sağlamaları için destelemektedir (BMBF, 2021). Türkiye ise tüm yaş gruplarındaki oranlarda ortalamaların çok altında kalmıştır. Çünkü Türkiye’de erken çocukluk eğitimi için atılan adımlar hem yetersizdir hem de bu adımlar geç atılmaya başlanmıştır. Aileler daha çok özel kurumlardan ya da akrabalarından bu anlamda destek almaktadır.

Tablo 19 ise Türkiye’nin ve Almanya’nın demografik yapısıyla okuma yazma oranını ve kişi başına düşen yıllık gelir miktarını bize sunmaktadır.

Tablo 19. Almanya ve Türkiye'nin demografik yapısı, okuma yazma oranı ve kişi başına düşen yıllık geliri

Ülkeler	Toplam nüfus (2021)	Kadın nüfus	Erkek nüfus	Okuma yazma oranı	Kişi başına düşen yıllık gelir
Almanya	83,7 milyon	42,5 milyon	41,2 milyon	%99,00	44.327,00\$
Türkiye	84,6 milyon	42,2 milyon	42,4 milyon	%97,40	10.153,00\$

Ülkelerde eğitim sistemini etkileyen en önemli etkenlerden biri nüfustur. Almanya ve Türkiye’nin nüfusu karşılaştırıldığında iki ülkenin de toplam nüfuslarının ve kadın erkek nüfus sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bir ülkenin eğitim seviyesini etkileyen bir başka etken o ülkenin refah düzeyidir. Refah düzeyi ve dolayısıyla kişi başına düşen yıllık gelir eğitimde sunulan imkanları doğrudan etkilemektedir. Veriler incelendiğinde Almanya ve Türkiye’de kişi başına düşen yıllık gelir arasında büyük bir fark olduğu görülmektedir. Bu fark Türkiye’nin eğitim durumunu olumsuz yönde etkilemektedir ve Türkiye’yi okuma yazma oranı olarak Almanya’nın gerisinde bırakmaktadır.

Tablo 20’de OECD 2021 verilerine göre Almanya ve Türkiye için doktora veya dengi yüksek lisans eğitimi alan kadın ve erkeklerin toplam nüfusa oranları verilmiştir.

Tablo 20. Cinsiyete göre doktora veya dengi yüksek lisans eğitimi alan kişilerin toplam nüfus içindeki oranları (%)

Ülkeler	Erkek	Kadın
Almanya	1,76	1,64
Türkiye	0,26	0,32
OECD ort	0,73	0,71

Kaynak: Sayısal veriler OECD BildungsaufgabenBlick (2021)'den alınmıştır.

Almanya’nın cinsiyete göre doktora veya dengi yüksek lisans eğitimi alan kişilerin toplam nüfus içindeki oranı kadınlar ve erkekler için hem Türkiye hem de OECD ortalamalarından yüksektir. Dolayısıyla Almanya’da üniversite bazında

kadınlara yönelik uygulanan proje ve programların etkisi veriler üzerinde de açıkça görülmektedir. Türkiye içinse bu oran hem kadınlar da hem erkekler de OECD ortalamasından da düşük kalmıştır. Türkiye’de her ne kadar kız çocuklarının ve kadınların eğitime yönelik teşvik programları olsa da Türkiye’deki hakim geleneksel yapı dolayısıyla hala kız çocuklarının, özellikle de ileri yaşlardaki kadınların eğitime dahil olmaları ve meslek edinmeleri konusunda henüz yeterli seviyeye ulaşmadığı ve bu konuda plan, proje ve stratejilere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Özellikle kadınların eğitime dahil edilmesi konusundaki sosyal politikaların gözden geçirilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Almanya’da ise kadınların eğitime dahil olması konusunda belirtilen programlarının olması hem kadın-erkek eşitliğinin sağlanması hem de kadınların, erkeklerin seçtikleri mesleklere yönlendirilmeleri konusunda devlet kurumlarının daha aktif rol aldıklarını söylemek mümkündür.

Günümüzde hem eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasına hem de okullaşma oranının %100 sağlanmasına yönelik çalışmalar, kampanyalar, girişim ve projeler Türkiye’de ve Almanya’da devam etmektedir. Türkiye’de ‘Haydi Kızlar Okula’, ‘Eğitime %100 Destek’, ‘Baba Beni Okula Gönder’, ‘Kardelenler’, ‘Deniz Yıldızı’, ‘7 Çok Geç’, ‘Önce Çocuklar’, ‘Çağdaş Türkiye’nin Çağdaş Kızları Projesi’, ‘Anadolu’da Bir Kızım Var Öğretmen Olacak Projesi’, ‘Türkiye’nin Mühendis Kızları Projesi’, ‘Kadınların Ekonomik Ve Finansal Okuryazarlık Bakımından Güçlenmesi Semineri’, ‘Aile Eğitim Kurs Programı’ ve ‘Ana Kız Okuldayız Okuma Yazma Kampanyası’, ‘Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi’, ‘Dijital Benim İşim Projesi’, ‘Okuryazarlık Seferberliği’, ‘Girişimcilikte Önce Kadın Projesi’, kampanya, girişim ve projelere örnektir. Almanya’da da eğitim alanında ve mesleki alanda cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi için kadınlar, erkeklerin tercih ettikleri meslekleri seçmeleri için cesaretlendirilmektedir. Bunun için federal hükümet birçok projeye özellikle 1997 yılından beri çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışmalardan bazıları; ‘Kadın Profesör Programı (PP)’, ‘Odak Noktasında Yenilikçi Kadınlar Programı (IFIF)’, ‘Misyon MINT Programı’, ‘Odaktaki Cinsiyet Unsurları (GİB) Programı’, ‘Kız Çocukları Günü (Girls' days) Programı’ programıdır. Ancak bu projelerin uygulanmasında Almanya’da devlet daha aktif bir rol almaktadır.

3.1.4. Türkiye ve Almanya'daki Sağlık Alanında Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması

Sağlık alanında da eğitim alanında olduğu gibi öncelikle Türkiye ve Almanya'da sağlık hakkının eşitlikçi bir anlayışla kullanımı konusunda her iki devletin de Anayasalarındaki ilgili maddelere yer verilmesinde fayda görülmektedir. Sağlıkta eşitlik ilkesi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 56. maddesi ve Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın 20. maddesinde belirtilmiştir. Bu maddelere göre devletler vatandaşlarının ekonomik durumları ne olursa olsun sağlık alanında eşit haklara sahip olduklarını kabul etmektedir.

Doğumda beklenen yaşam süresi bir ülkedeki ortalama ömrü göstermektedir. Doğumda beklenen yaşam süresi ülkelerin sosyo-ekonomik durumlarını, yaşam kalitelerini ve gelişmişlik düzeylerini ölçmede kullanılmaktadır. Tablo 21'de Türkiye'de ve Almanya'da doğumda beklenen yaşam süreleri verilmiştir.

Tablo 21. Doğumda beklenen yaşam süreleri

Ülkeler	Toplam Yaşam Süresi	Kadınlarda Yaşam Süresi	Erkeklerde Yaşam Süresi
Almanya	81,7	83,4	78,6
Türkiye	78,6	81,3	75,9

Tablo 21'de yer alan verilerden de anlaşılacağı üzere her iki ülkede de kadınlarda doğumda beklenen yaşam süresi erkeklerden daha uzundur. Ancak Türkiye'de kadınlarda da erkeklerde de doğumda beklenen yaşam süresi Almanya'dan daha kısadır. Bu veriler bize Almanya'nın daha yüksek gelir seviyesi olduğundan yaşam kalitesinin ve yaşam standartlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Kadınların yaşadıkları temel sağlık sorunlarının başında erken evlilikler ve gebelikler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, cinsel taciz ve tecavüz, namus cinayetleri, kadın kanserleri, anne ve yeni doğan bebek ölümleri, cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan sorunlar ve kadına yönelik şiddet gelmektedir (Ergüneş, 2012, s.8). Bu hastalıklardan anne ölüm, bebek ölüm ve neonatal (yeni doğan) ölüm hızları dünya genelindeki ülkelerde kadınların aldıkları sağlık hizmetlerinin kalitesini ve niteliğini göstermektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 22'de OECD 2020 verilerine göre 100.000 canlı doğumda anne ölüm oranları verilmektedir.

Tablo 22. Anne ölüm oranı (100.000 canlı doğumda)

Ülkeler	Oran (%)
Almanya	3,20
Türkiye	13,10
OECD ort	7,90

Kaynak: Sayısal veriler OECD Health Data 2020 ve Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Tablo 22’de görüldüğü gibi Almanya’nın anne ölüm oranı hem OECD ortalamasından hem de Türkiye ortalamasından oldukça düşüktür. Dolayısıyla Almanya’daki kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinin ve eğitim düzeylerinin Türkiye’den çok daha yüksek olduğu söylenebilir.

Günümüzde sağlık alanında cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik yapılan çalışmalar ve projeler Türkiye için; 2018-2023 Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 15- 49 Yaş Kadın İzlemleri Programı, Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı, Doğum Öncesi Bakım Programı, Gebe Bilgilendirme Sınıfı Programı, Gebe ve Lohusalara Nutrisyonel Destek Programı, Acil Obstetrik (Gebelikle İlgili) Bakım Programı, Hastane Doğumları İzleme Programı, Doğum Sonu Bakım Programı, Üreme Sağlığı Hizmetleri Programı, Anne Ölümlerini İzleme ve Önleme Programı, Anne Dostu Hastane Programı, Üreme Sağlığı Hizmetlerine Erkek Katılımının Sağlanması Programı, Üreme Sağlığı Hizmet İçi Eğitimleri, Gezici sağlık hizmetleri ve evde bakım hizmetleridir.

Almanya Federal Sağlık Bakanlığı da cinsiyete bağlı sağlık eşitsizliklerini gidermek, sağlıkla ilgili hizmetlerin kalitesini arttırmak için cinsiyete özgü özelliklerle ilgili çalışmaları desteklemektedir. Mevcut proje alanları; ‘Cinsiyete Duyarlı Psikolojik Risk Değerlendirmesi (G-PGB)’, ‘Sağlık Hizmetleri, Sağlığı Geliştirme ve Önleme Araştırmalarında Cinsiyet Çeşitliliğinin İşlevselleştirilmesi İçin Araç Kutusu (DIVERGesROOL)’, ‘Multipl Sklerozda (GeSe-MS) Hastalığının İlerlemesine Cinsiyet ve Cinsiyetin Etkisi’, ‘Odaklanılan Erkeklik(ler): Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Bakım Yolunda (ManFokus)’, ‘Yaşlılıkta Bilişsel Gerileme ve Bunamaya Karşı Önleyici Tedbirlerin Cinsiyete Özel Yönelimi (GEPDEM)’, ‘Cinsiyete Özel Diyabet Önleme ve Sağlığı Geliştirme: Mevcut Tekliflerin Kullanımı ve Tasarımı’, ‘Cinsiyete Özgü Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Bakımının (ReG-CARE) Gözden Geçirilmesi’ projeleridir.

Aslında hem Türkiye’de hem Almanya’da anne sağlığının iyileştirilmesi ve bebek ölümlerinin azaltılmasına yönelik sosyal politikalar bünyesinde pek çok plan, proje ve program geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Ancak ülkemiz için hala bunun yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

3.1.5. Türkiye ve Almanya’daki İstihdam Alanında Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması

İstihdam alanında Türkiye’de ve Almanya’da çalışma hakkı ve özgürlüğü Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 49. maddesinde ve Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası’nın 9. ve 12. maddelerinde güvence altına alınmıştır. Her iki ülkede de kadınların istihdama katılmalarının önündeki engellerin kaldırılması adına ulusal düzeyde çalışmalar yapılmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri, ilkeleri itibariyle kadınların çalışma hayatına önem vermeleri açısından çok önemlidir. ILO 1946 yılından beri çalışma yaşamının düzenlenmesine ve özellikle de kadınların istihdamının artırılmasına ve eşit ücret ilkesine yönelik çalışmalarına devam etmektedir. ILO tarafından benimsenen ilkelerden en önemlisi ülkelerin ‘gelişmiş’ olarak kabul edilebilmesi için kadınların erkeklerle eşit oranda ekonomik ve sosyal hayata katılmalarıdır. Ekonomik ve sosyal hayata katılım ilkesinin en önemli kriteri ise kadın istihdam oranıdır. Tablo 23’te Türkiye ve Almanya’nın istihdam ve işsizlik oranları verilmiştir.

Tablo 23. Türkiye ve Almanya’nın istihdam ve işsizlik oranları

Ülkeler	Toplam İstihdam Oranı (%)	Kadın İstihdam Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)
Türkiye	%42,8	%26,3	%13,2
Almanya	%75,8	%46,6	%2,7

Almanya’daki kadın istihdam oranı Türkiye’deki kadın istihdam oranından fazladır. Türkiye’de kadın istihdam oranının düşük olmasının temel nedeninin ekonomik koşullar olmasının yanı sıra toplumsal cinsiyet algısı, kadının çalışma yaşamına katılmasına ilişkin normlar, cinsiyet eşitsizliği ve geleneksel yaşam tarzlarının daha baskın olduğu söylenebilir.

Genel olarak kadınların istihdamını arttırmaya yönelik sosyal politikalar incelendiğinde de annelik izni, anneye verilen ebeveyn izni, babalık izni, baba tarafından kullanılan ebeveyn izni gibi izinlere ilişkin Almanya ve Türkiye’de uygulanan sosyal politikalar Tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24. Ücretli ebeveyn izin düzenlemeleri

Ülkeler	Annelik İzni		Anneye Verilen Ebeveyn İzni		Babalık İzni		Baba Tarafından Kullanılan Ebeveyn İzni	
	Süresi (Hafta)	Ödeme Oranı (%)	Süresi (Hafta)	Ödeme Oranı (%)	Süresi (Hafta)	Ödeme Oranı (%)	Süresi (Hafta)	Ödeme Oranı (%)
Almanya	14.0	100.0	44	65.0	0.0	0.0	8.7	65.0
Türkiye ^(a)	16.0	66.0	0.0	0.0	1.0	100.0	0.0	0.0
Türkiye ^(b)	16.0	100.0	0.0	0.0	1.4	100.0	0.0	0.0
Oecdort.	18.1	-	35.8	-	1.4	-	6.7	-

Kaynak: Sayısal veriler OECD Family Database (2019b)'dan alınmıştır. Her ülke için 2018'e ait, en güncel veriler kullanılmaktadır.

^(a) özel sektör için yapılan düzenlemeleri

^(b) Devlet Memurları için yapılan düzenlemeleri göstermektedir.

Tablo 24’e göre Türkiye ve Almanya arasında farklılıklar mevcuttur. Almanya’daki kadın istihdam oranlarındaki artışta ücretli Annelik İzninin ve Annelik İzninden sonra başlatılan yine ücretli Anne ve/veya Babaya Verilebilen Ebeveyn İzninin etkisi büyüktür.

Yine Almanya’daki kadın istihdam oranlarındaki artışa neden olan birkaç farklı etken şunlardır; 1993 yılından beri 36 aya kadar ücretsiz olarak alabilecekleri ‘Bakım İzni’ vardır. Bu izni anne ya da baba kullanabilmektedir. İşverense bu izin döneminde iş akdini feshedememektedir. ‘Analık Parası’ adı altında 14 haftalık analık izni süresi içinde sigortalı anne her gün için bir miktar para almaktadır. Çalışan anne adayları analık izni başlayana kadar ‘Özel İş Güvenliği ve İş Güvencesi’ kapsamında işyerlerinde her türlü tehlikeye karşı korunmaktadır ve iş yerleri koruma müddetine kadar iş güvencesi vermektedir. Almanya, Kurumsal Çocuk Bakımı Hizmetleri kapsamında çalışan annelerin 3 yaşını doldurmuş çocukları için daha fazla kontenjan ayrılmasını ve yeni çocuk bakım yurtlarının yapılmasını şart koşmaktadır. Yine sosyal politikalar kapsamında her aileye 1975 yılından beri her bir çocuk için ayrı ayrı çocuk parası verilmektedir. Tablo 25’te her iki ülkenin de çocuk ve aile yardımlarını kapsayan kamu harcamalarının GSYİH içindeki payları verilmektedir.

Tablo 25. Çocuk ve Aile Yardımlarını Kapsayan Kamu Harcamalarının GSYİH İçindeki Payları (%)

Ülkeler	Nakit	Hizmetler	Vergi İndirimleri	Toplam
Almanya	1.09	1.13	0.84	3.06
Türkiye	0.20	0.18	0.00	0.38
OECD ort.	1.23	0.94	0.22	2.40

Kaynak: Sayısal veriler OECD Family Database (2019a)'dan alınmıştır.

Tablo 25 incelendiğinde yine Almanya'nın çocuk ve aile yardımlarını kapsayan kamu harcamalarının OECD ortalamasından yüksek harcama payına sahip olduğunu, Türkiye'nin ise hem Almanya hem de OECD ortalamasından daha düşük harcama payına sahip olduğunu görmekteyiz. Türkiye'de özel sektörde çalışan anneler sözleşmelerinde varsa çocuk veya aile yardımı alabilmektedir.

Kadınların istihdam oranlarının artmasında en önemli etkenlerden biri de eğitimidir. Almanya'da başlayan eğitim alanındaki eşitlikçi sosyal politikalar doğrudan doğruya istihdam alanında da etkisini göstermektedir. Türkiye'de her ne kadar bu durum sosyal politikalarla teşvik edilmeye çalışılsa da halen bunun etkilerini verilerde görmek mümkün değildir. İstihdamda her iki ülkede de erkekler kadınlardan daha yüksek kazançta sahiptir. Bunun giderilmesine yönelik sosyal politikalarda oluşumlar mevcut ise de henüz toplumsal cinsiyet algısındaki değişimin yavaş olması nedeniyle doğrudan doğruya ücretlere yansımadağı göze çarpmaktadır.

Günümüzde Türkiye'de kadın erkek eşitliğini istihdam alanında sağlamaya yönelik KOSGEB'in ve İŞKUR'un projeleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2018-2023 yıllarını kapsayan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı ve 2019-2023 yıllarını kapsayan 11. Kalkınma Planı bulunmaktadır. Almanya'da ise 'Initiative Klischee Frei (Klişelerden Arındırılmış Girişim)', 'GirlsDay (Kızların Gelecek Günü)', 'YouCodeGirls' girişimi, 'Özel Sektörde Liderlik Pozisyonlarında Daha Fazla Kadın Projesi', 'Kamu Hizmetlerinde Liderlik Pozisyonlarında Daha Fazla Kadın Projesi', 'İşgücü Piyasasında Eşitlik Perspektifleri Oluşturma (GAPS) Eylem Programı' bulunmaktadır.

Hem Türkiye'de hem Almanya'da kadınların istihdamının arttırılmasına yönelik sosyal politikalar bünyesinde pek çok plan, proje ve program geliştirilmiş ve

uygulamaya konulmuştur. Türkiye’de istihdam alanında eşitlikçi sosyal politika oluşumları mevcut ise de toplumsal cinsiyet algısındaki değişimin yavaş olması nedeniyle henüz istenilen düzeye ulaşamamıştır.

3.1.6. Türkiye ve Almanya’daki Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması

Türkiye ve Almanya’da kadına yönelik şiddet konusunda sosyal politika uygulamalarının karşılaştırılmasında öncelikle Almanya’da ‘Şiddetten Koruma Yasasında (Gewalt Schutz Gesetz)’ ve Türkiye’de 6284 sayılı ‘Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’ kapsamına dahil edilen kişilere bakmak gerekmektedir. Almanya’da Şiddetten Koruma Yasasında (Gewalt Schutz Gesetz), aile içi şiddete maruz kalan herkes bu yasadan yararlanır denmektedir; şiddetin çift ilişkisinde (eşlerin aynı cinsiyete ait olduğu ilişkiler de dâhil) uygulanması veya diğer aile fertlerine yönelik olması yasanın geçerliliğini etkilemez. Türkiye’de 6284 sayılı ‘Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un 1. maddesinde ise bu Kanunun amacının; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek olduğu ifade edilmiştir. Eşcinsel ilişkilerin de yasa kapsamına dahil edildiği vurgulanmamıştır. Hatta İstanbul Sözleşmesi de bu sebepten feshedilmiştir.

Almanya’daki Şiddetten Koruma Yasasının odak noktası her şeyden önce mağduru konutunu faille paylaşması gerekmeden kullanmaya devam etmesini sağlamaktır. Bu karar Aile Mahkemesi tarafından mağdurun isteği üzerine verilmektedir. Türkiye’deki 6284 sayılı kanunun odak noktası ise herhangi bir delil aranmadan gerekli önlemlerin alınmasını sağlamaktır. Yasa, koruyucu ve önleyici tedbirleri alma yetkisini hakimlerin yanı sıra ilgili kolluk kuvvetlerine (polis, jandarma) ve mülki amirlere (vali, kaymakam) vermektedir. Zaman açısından değerlendirildiğindeyse Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusunda ilk olarak 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. Sonrasında 2012 yılında 6284 sayılı ‘Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine

Dair Kanun' kabul edilmiştir. Almanya'da ise 2002 yılında 'Şiddetten Koruma Yasasında (Gewalt Schutz Gesetz)' kabul edilmiştir.

Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusunda çalışmalar önleyici hizmetler, müdahale edici hizmetler ve rehabilitasyon hizmetleri olmak üzere üç disiplin alanında şekillenmektedir. Bu hizmetleri yürüten kurumlar; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne bağlı konukevleri, Kadın Danışma Merkezleri, Sağlık Kuruluşları, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezleri, Adli Kurumlar, Kolluk Kuvvetleri, barolar, belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve KADES, Alo 183 Destek Hattı ve ŞÖNİM'lerdir. Almanya'da kadına yönelik şiddet söz konusu olduğunda başvurulacak merkezler; Federal Aile, Yaşlılar, Kadın ve Gençlik Bakanlığı, 110 acil hattı, Polis, Aile Mahkemeleri, Kadına Yönelik Şiddet Yardım Merkezi, Belediyede çalışan kadınlar ve eşit haklar görevlisi, Kadın Sığınma Evleri, Acil Yardım Kadın Hattı, Danışma Merkezleri, Kadın Sığınma Evi Koordinasyon Derneği, Wiebernetz kadın ağı, 'Weisser Ring' adlı kuruluşların büroları, 'Arbeitskreise der Opferhilfen (Mağdurlara Yardım Konulu Çalışma Grubu)', reşit değilse Gençlik Dairesi (Jugendamt), Aile İçi Şiddete Karşı Federal Eyalet Çalışma Grubu, Federal Ayrımcılıkla Mücadele Ajansı'dır. Dolayısıyla kadının şiddetle karşı karşıya kalması durumunda her iki ülkede de bu durumu önleme, müdahale etme ve rehabilite etme konusunda aktif olarak kurumlar faaliyette bulunmaktadır.

Günümüzde Türkiye'de kadına yönelik şiddetin önüne geçmek için bazı eylem planları yapılmıştır. Bunlar:

- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı
- Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planıdır.

Almanya'da da kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair eylem programları yapılmaktadır. Bunlar:

- Kadına Yönelik Şiddete Karşı Hep Birlikte Eylem Programı
- Şiddetten Daha Güçlü Girişim Programı
- Kadına Yönelik Şiddete Karşı Birlikte Federal Fon Programıdır.

Aslında görüldüğü gibi şiddet evrensel bir olgudur ve kadına yönelik şiddet hemen hemen dünyanın her yerinde karşımıza çıkan önemli bir insan hakları ihlalidir ve aynı zamanda bir halk sağlığı sorunudur. Özellikle kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik hem uluslararası hemde ulusal düzeyde pek çok çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Almanya ve Türkiye özelinde incelediğimizde hem Almanya hem Türkiye'nin kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik pek çok sosyal politikayı hazırladığı ve uygulamaya geçirdiği görülmektedir. Ancak bu konuda Almanya'nın çalışmalarının Türkiye'ye göre çok daha önce başladığını, Türkiye'de bu çalışmaların aktif olarak daha geç başladığını söyleyebiliriz. Almanya'da yasalara göre kadın konutundan uzaklaştırılmazken, mevcut yaşam alanında korunmaya çalışılırken Türkiye'de talep üzerine hemen alınıp sığınma evine yerleştirilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de halen 6284 sayılı yasanın uygulanmasında da bazı sıkıntıların ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Türkiye'de kadına yönelik şiddeti önleme konusundaki sosyal politika oluşumları üzerinde çalışmaların yoğunlaştırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu araştırma ile Almanya ve Türkiye'nin kadının korunmasına yönelik sosyal politika uygulamaları karşılaştırılmış ve yapılan bu karşılaştırma neticesinde her iki ülkenin de kadını korumaya yönelik sosyal politika uygulamaları konusunda net ve açıklayıcı bir değerlendirme yapılmıştır. Almanya ve Türkiye'nin kadının korunması ve güçlendirilmesine yönelik sosyal politika uygulamalarında birçok unsur incelenmiş ve literatür taraması yoluyla elde edilen veriler ortaya konulmuştur. Almanya'nın mevcut durumu Türkiye'nin mevcut durumu ile karşılaştırılmıştır. Her iki ülkedeki uygulamalar, kadının yararı gözetilerek olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınmış ve konuyla ilgili bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda bazı benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu bölümde, Türkiye'ye kıyasla daha gelişmiş ve kapsamlı kadını korumaya ve güçlendirmeye yönelik sosyal politikalar geliştirmiş olan Almanya örneğinden yola çıkılarak, ülkemizde kadın lehine nasıl sosyal politikalar oluşturulabileceği konusunda genel birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Ülkemizde kadına yönelik hizmetlerin daha açık, net ve standartları belli olan bir sistem dahilinde yürütülmesinin daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Türkiye'de kadına yönelik sosyal politika uygulamalarıyla sorumlu kurum ASHB'dır. Bu yüzden ASHB'na kadınların yaşadıkları sorunlara çözüm üretilmesi noktasında büyük sorumluluk düşmektedir. Sorunlar tüm yönleriyle ele alınıp düşünülürse çözümler bulmak olanaklıdır. Özellikle hizmetler sunulurken kadınların yüksek yararı düşünülmelidir. Önce gerekli alt yapı, finansal durum ve koşullar sağlanmalı sonra hizmet sunumuna geçilmelidir.

Türkiye'de aslında kadınların korunmasına ve güçlendirilmesine yönelik mevcut sosyal politikalar kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Ancak oluşturulmuş olan bu sosyal politikaların uygulanmasına yönelik bazı aksaklıklar bulunmaktadır. Özellikle de geleneksel bir toplum yapısına sahip olmamız, kültürel kimliğimiz, kadın algımızın ve kadına karşı olan bakış açımızın hala ciddi şekilde geleneksel yapıyı koruduğunu göstermektedir. Dolayısıyla her ne kadar sosyal politikalar mevcut ise de uygulamaya geçilmesi konusunda bunlar önemli sorunlardır. Bu durumun bilinç düzeyi yüksek bir toplum içinde çözüm bulacağına inanılmaktadır. Çünkü hala Türkiye'de kadını korumaya yönelik hizmet ve uygulamaların ataerkil anlayış çerçevesinde ele alındığı düşünülmektedir. Bu yüzden araştırmamızda incelediğimiz

ilk alan olan eğitim alanından değerlendirmeye başlamakta fayda görülmektedir. Eğitim hakkı her iki ülkede de cinsiyet farkı gözetmeksizin her bireye eşit olarak sunulmaktadır ve bu durum her iki ülkede hukuken de güvence altına alınmıştır. Çağdaş eğitimin ön koşulu olan okuma yazmayı halen bilmeyen Türkiye’de %3 Almanya’da %1 oranında insan bulunmaktadır. Yüzde üç içerisinde okuma yazma bilmeyen kadın oranı erkeklerin beş katıdır. Bu durum kadınların aktif yaşama katılmalarının önünde engel teşkil etmektedir. Kadınların ve kız çocuklarının eğitim düzeyleri arttıkça özgüvenleri ve karar mekanizmalarına katılım oranları artmakta, özgür birer birey olmakta ve gelecek nesillerin yetiştirilmesinde de eğitim düzeyleri yüksek kadınların çok daha etkin olduğu göze çarpmaktadır. Dünyada her alanda gelişmişlik düzeyi kadınların eğitim seviyesiyle ölçülmektedir. Türkiye’de öğrenim düzeylerinde kadınların aleyhine farklar devam etmekle birlikte eğitime başlangıç yaşlarında oranlar eşitlenmiş olsa da eğitimin ileri seviyelerinde halen daha fark kendini korumaktadır. Türkiye’de merkezden yönetim ilkesi çerçevesinde diğer tüm hizmetlerde olduğu gibi kadına yönelik hizmetler de merkezden taşraya doğru giden bir yapı içinde işlemektedir. Bu kapsamda verilecek hizmetlerin çerçevesini merkez teşkilatı belirlemekte taşra teşkilatı da bu hizmetleri sunmaktadır. Fakat bazı konularda Türkiye genelinde böyle bir uygulamanın verimli olmadığı görülmektedir. Özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kadınların ve kız çocuklarının toplumsal ve sosyo-ekonomik açıdan durum ve gereksinimleri kısıtlı ve farklı olduğundan bu bölgelerde kadınlara yönelik sunulan hizmetlerin verimli sonuçlar doğurmadığı düşünülmektedir. Bu bölgelerde yaşamlarını sürdüren kadınların ve kız çocuklarının eğitim fırsatlarına eşit katılımının sağlanmasına yönelik ek hizmetler sunulmasında fayda olduğu görülmektedir. Çünkü her bölgede kadınların içinde buldukları sosyal yapılar farklılık göstermektedir. Kadınlara yönelik temel alanlardaki hizmetlerin aynı kurumsal yapı içinde işlemesi ancak spesifik olarak bölgelerin buldukları kültürel yapı ve gereksinimleri doğrultusunda şekillenmesi gerektiğine inanılmaktadır.

Türkiyegenelinde de öncelikle, mevcut eğitim olanaklarından şuna kadar faydalanamamış kadınlar için hayatlarını rahatlatacağı düşünüldüğünden asgari düzeyde geçimlerini sağlamalarına yardımcı olacağı düşünülen, koşulsuz şartsız bireyin içinde bulunduğu durumu iyileştirmeyi hedefleyen Almanya’daki gibi ‘Temel Güvence’ yardımlarının başlatılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Almanya’da

aileyi desteklemek için verilen çocuk parası, gençlik parası ve eğitim yardımları da sosyal ve ekonomik refahın yüksek olmasından kaynaklı yüksektir. Almanya'daki yardımlara benzer yardımlarla Türkiye'de kadınlar şartları iyileşene kadar çocuklarının eğitim ve sağlık imkanlarına daha rahat kavuşmalarını sağlayabileceklerdir. Dolayısıyla böylece Türkiye'de ilk etapta özellikle kadınların sosyal yardıma muhtaç duruma düşmelerinin önüne geçilebilecek bir yapı oluşturulmuş olacaktır.

Almanya dünya çapında araştırma ve geliştirmeye en fazla harcama yapan ilk 12 ülke arasındadır. Türkiye'de de kadın sorunlarını her alanda tespit etmeye yönelik her türlü araştırma projeleri desteklenmelidir. Böylece kadınların karşılaştıkları sorunlar ayrıntılarıyla ele alınacak ve kadınları korumaya yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi için önemli veri kaynakları sağlanmış olacaktır. Ayrıca eğitimde cinsiyet eşitliğinin ve okullaşmanın %100 sağlanması hedefine yönelik günümüz çalışma ve projelerinin devam etmesinde fayda görülmektedir. Ülkemizde kadın ve eğitim konusu cinsiyetçi bakış açısıyla ele alınmaktan ziyade insan olma bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Eşitlikçi bir bakış açısıyla okul öncesi dönemden yükseköğrenime kadar her yaştaki bireye bu bilincin aşılması gerekmektedir. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kadınları korumaya yönelik yasalar, kadınların elde ettikleri haklar, imzalamış olduğumuz ulusal ve uluslararası sözleşmeler konusunda herkes bilgilendirilmelidir. Atılacak yasal adımların tümünde fırsat eşitliği ilke kabul edilmelidir. Kadın erkek ayrımı yapılmaksızın herkese eşit imkanlar sunulmalıdır. Kadınlar ve erkekler kaynakların ayrılmasında ve hizmetlere erişimde aynı konumda olmalıdır.

Almanya'da eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve okullaşmanın artırılmasına yönelik yapılan çalışmaların yanı sıra mesleki anlamda da cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi için çalışmalar yapılmakta ve kadınlar cesaretlendirilmektedir. Özellikle mühendislik bölümleri ve endüstriyel bölümler için ağırlıklı olarak kız öğrenciler alınmaktadır. Kadın Profesör Programı ile profesörlük yapan kadın oranı yükseltilmektedir. Odak Noktasında Yenilikçi Kadınlar Programı ile alanlarında yenilikçi kadınlar rol model olarak kadınlar ve kız çocukları için çalışmalar yapmaktadır. Misyon MINT Programı ile araştırma ve inovasyon sürecinde kadın oranları arttırılmaya çalışılmaktadır. Girls'Days Programı ile kızların eğitimlerini ve kariyerlerini seçerken klişelere değil kendi ilgi alanlarına yönelmeleri sağlanmaktadır. Türkiye'de de benzer proje ve programlar vardır ancak okul öncesi dönemden

yükseköğrenime kadar uygulanması konusunda eksiklikler görülmektedir. Bu konuya yönelik ayrı bir müfredat programı oluşturulup ilköğretim ve ortaöğretim müfredatına dahil edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca Türkiye’de yine Almanya’ya kıyasla erken çocukluk eğitimine daha az önem verildiği ve kamu otoritelerinin bu konunun sorumluluğunu yeterince üstlenmediği düşünülmektedir. Bu konuya uygun yapıların henüz tam olarak oluşturulmadığı ve toplumun önemli bir kesiminin bu gereksinimi geleneksel aile değerleri içinde karşılamaya çalıştıkları bilinmektedir. Dolayısıyla kamu otoritelerinin bu konuda yeni yapılar oluşturmalarının önemli olduğu ve Milli Eğitim Bakanlığı’na bu konu için daha fazla bütçe ayrılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Gerekirse yerel anlamda belediyelerin de tıpkı Almanya’daki gibi çeşitli hibelerle erken çocukluk eğitimini desteklemelerinin hem kız çocuklarının eğitimine hem de direkt olarak kadınların istihdam oranlarına olumlu anlamda etki edeceği düşünülmektedir. Türkiye’de erken çocukluk eğitimi için atılan adımlar hem yetersizdir hem de çok geç atılmıştır. Bu konuda başlatılan pilot illerdeki uygulamanın ülke geneline yayılmasında fayda görülmektedir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin eğitim imkanlarıyla olduğu kadar sağlık imkanlarıyla da paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür. Tıpkı eğitim alanında olduğu gibi sağlık alanında da bir kadının sağlığı hem ailenin hem çocuğun sağlığı demektir. Türkiye bu açıdan Almanya’ya kıyasla ne yazık ki gelişmişlik düzeyi düşük bir ülkedir. Bu söylemi her iki ülkenin anne, bebek ve neonatal ölüm hızları desteklemektedir. Ülkemizde son zamanlarda hastanelerdeki hasta sayısının çokluğu, muayene randevusu almaktaki güçlükler ve doktorların çoğunun yetersiz ücretler sebebiyle özel hastanelere geçtiği ya da yurtdışına gittiği bilinmektedir. Bu da Türkiye’de insanların sağlık alanındaki fırsat eşitsizliğini beraberinde getirmektedir ve bu durum özellikle kadınların sağlık ile ilgili sıkıntılarını önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle ekonomik açıdan düşük gelir grubunda yer alan kadınlar bu durumdan daha çok etkilenmektedir. Kadınların sağlık olanaklarına erişimi konusunda fırsat eşitliği sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Hastanelerde kadın hastalıklarına yönelik bölümlerinin kapasitelerinin artırılması ve erken teşhis ve tedavi için gerekli önlemlerin alınması büyük önem arz etmektedir. Kadın sağlığına dair konular birbirleriyle ilintili olduğundan kompleks yapılar oluşturulabilir ve kadınların rutin kontrollerine ağırlık verilebilir. Sonuç olarak Türkiye’de sağlık alanında kadını

korumaya yönelik hizmetlerin günümüzde ve gelecekte sistemli bir plan dahilinde ve kadınlar açısından en iyi olabilecek alternatiflerin üzerinde durularak yapılmasının fayda sağlayacağına inanılmaktadır.

Almanya'da yalnızca sağlık alanında eğitimlerle ilgilenen bir kurum bulunmaktadır. Ayrıca eyaletler ve belediyeler de bu eğitimlerde sorumluluk almaktadır. Sağlık hizmetlerinin büyük bir kısmı bu eğitimlere ayrılmaktadır. Türkiye'de her ne kadar sağlık hizmetleri açısından kadınlara yönelik çalışmalara önem verilse de öte yandan kadınların bu konudaki duyarlılığının ve farkındalık düzeyinin düşük olması bu tür hizmetlerden yararlanma oranlarını da düşürmektedir. Bu nedenle de özellikle sağlık sorunları ve sağlık hizmetlerine ilişkin ayrı bilgilendirme programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'de de okullarda sağlık okuryazarlık düzeyini yükseltecek dersler konularak bu konularda bilgilendirmeler yapılabilir. Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortak çalışmasıyla yalnızca sağlık alanında eğitim veren bir proje çalışması planlanabilir. Çünkü ülkemizde kadınların okuryazarlık oranları ve eğitim düzeyleri yükseldikçe doğurganlığın ve kadın yoksulluğunun azaldığı ve dolayısıyla sağlık hizmetlerine daha az ihtiyaç duydukları dikkat çekmektedir. Böylece gerekli bilgilendirmeler çocuklara çok küçük yaşlardan itibaren yapılmış olacaktır. Türkiye'de de kadın sağlığının geliştirilmesi için hastalıklara neden olan faktörler incelenmeli, çevre analiz edilmeli, kadınların sağlıkla ilgili hangi tesislere ihtiyaç duydukları belirlenmelidir. Böylece kadın sağlığı araştırmalarında gözle görünür sonuçlar elde edilecektir ve zamanla kadın sağlığı konusu bağımsız bir sağlık alanı haline gelecektir. Politika yapıcıların kadınların sağlık problemlerini ve erkeklerden farklı ihtiyaçları olduğunu öngörerek kadınların sağlık hizmetlerine eşit erişimlerini sağlamalıdır.

Kadını korumaya yönelik hizmetler bilindiği gibi yalnızca eğitim ve sağlık konularından ibaret değildir. Kadına yönelik hizmetlerin bir de sosyo-ekonomik açıdan istihdam yönü bulunmaktadır. Bir ülkede kadınların istihdam olanaklarının geliştirilmesinin o ülkenin sosyo-ekonomik boyutuna katkısı büyük olmaktadır. Almanya'daki kadın istihdam oranı Türkiye'deki kadın istihdam oranının iki katıdır. Almanya'da özellikle kadın istihdamının teşvik edilmesine yönelik plan ve projelerin olmasının yanı sıra kadınları istihdama dahil etmek için eşitlik yaklaşımlarını benimsedikleri görülmektedir. Burada amaçları ataerkil yapı içerisinde kurtulmaya çalışmaktır. Kadınların çalışma hayatlarını kolaylaştırıcı özellikle çocuk bakımı ve

sosyal yardımlar konusunda gerekli düzeyde Almanya'dakine benzer çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Almanya'da cinsiyet eşitsizliklerini azaltma merkezli politikalarla kadınların istihdamı adına olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Ancak Türkiye'de her türlü ulusal ve uluslararası uğraşa rağmen geleneksel değerler ve toplumsal roller devam ettiği sürece kadınların istihdam alanında karşılaştıkları sorunlar tam anlamıyla çözülememektedir. Türkiye'de kadınların istihdam konusunda karşılaştıkları sorunlar çok boyutlu düşünülerek, doğru şekilde tespit edilerek ve diğer disiplinlerle işbirliği içinde çalışılarak kadın istihdamının artırılmasına yönelik çalışmalar planlanmalıdır.

Kadınların eğitim durumlarına göre işgücüne katılım oranları incelendiğinde kadınların eğitim seviyeleri yükseldikçe işgücüne katılım oranlarının arttığı görülmektedir. Ülkemizde kadın işgücünün etkinliğinin artırılması için özellikle kız çocuklarının ve kadınların her türlü eğitimi almalarının önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir. Dolayısıyla bu duruma paralel olarak istihdam odaklı politikalar geliştirilmeli ve kadınlar bu konularda desteklenmelidir. Kadınları iş hayatında korumaya yönelik yasa ve uygulamalar, eğitimlerine yönelik yapılan çalışmalar ve çocuk bakım hizmetlerinde sağlanan kolaylıklarla kadının çalışma olgusuna karşı geleneksel bakış açısı zamanla değişebilecektir.

Almanya'da kadınların çalışma hayatına ara vermeden devam yönelik ücretli Annelik İzninden sonra yine ücretli Anne ve/veya Babaya Verilebilen Ebeveyn İzninin olması gibi sosyal politikalar geliştirilmiştir. Her ne kadar Türkiye'de de buna benzer sosyal politikalar mevcut ise de özellikle kadınların bu politikalardan yararlanacağı düşüncesiyle işverenler kadınları çalıştırmak istememektedirler. Bunun önüne geçebilmek için kamu kurumlarında ve özel sektörde mevcut istihdamın yanı sıra kadın çalışanlar için belirli bir kota belirlenip iş yerlerine zorunlu uygulama yaptırımı olabilir. Böylece yönetim pozisyonları dahil kadınların tüm pozisyonlara erkeklerle eşit katılımının önü açılmış olur.

Türkiye'de şuan ki mevcut durumda çalışma hayatında olmayan kadınlara yönelik iş hayatına başlamalarını kolaylaştıracak mesleki eğitim ve kurslar aracılığıyla kadınların kendilerini geliştirmelerine daha çok imkan verilmesi gerekmektedir. Ayrıca Almanya'daki gibi yeni girişim ve projelerle genç kadınların ve erkeklerin kendilerine toplum tarafından atfedilen rolleri sorgulamaları sağlanabilir. Kendi ilgi ve

yeteneklerine göre mesleklerini seçmeleri için çalışmalar yapılabilir. Okul çağındaki gençlere ‘InitiativeKlischee Frei (Klişelerden Arındırılmış Girişim)’ adındaki proje gibi bir uygulama yapıp kadınların ve erkeklerin kendi aralarında değiş tokuş yaparak hayata dair planlarına şekil vermeleri sağlanabilir. Kız çocukları okullarda başlatılacak yeni projelerle özellikle teknoloji, doğa bilimleri, bilişim gibi şimdiye kadar kadınların yeterince temsil edilmedikleri alanlara daha küçük yaşlarda yönlendirilebilir böylece kendilerine toplum tarafından biçilmiş rolleri sorgulama şansı bulabilirler.

Günümüz Türkiye’inde kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda verilen hizmetlerin de yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Günümüzden başlayarak geleceği de içine alacak şekilde tedbirlerin acilen alınması gerekmektedir. Türkiye’de 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunla, Almanya’da da Şiddetten Korunma Yasası (Gewalt Schutz Gesetz) ile gerekli önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Almanya’daki yasanın önceliği şiddete uğrayan kişiyi ev ortamında her türlü şiddetten korumaktır. Türkiye’deki yasanın önceliği kadına karşı şiddette herhangi bir delil aranmaksızın derhal gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamaktır. Mağdura ve yanındaki çocuklara barınma yeri, geçici maddi yardım, rehberlik hizmeti vermektir. Ancak her iki ülkede de önemli olan şiddet durumu ortaya çıkmadan önlemlerin alınmasıdır. Her iki ülkede de şiddet ortaya çıkmadan önce alınabilecek önlemlere yönelik yeterli sosyal politika bütünlüğü bulunmamaktadır. Özellikle düşük sosyo-ekonomik sınıftaki kadınlar şiddete uğradıklarında kendi yaşamlarını kurabilecek ve tekrar toplumsal yaşama dahil olabilecekleri mesleki eğitimden yoksundurlar. Bu da ekonomik bağımsızlıklarını elde etmelerinde sorun olduğundan her ne kadarkoruma altına alınsalar da kadın zamanla şiddet gördüğü eve geri dönmek zorunda kalmaktadır. Bu kısır döngüden çıkmak için sosyal politikaların güncellenmesine ihtiyaç vardır. Kadın erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırılması ve kadınların ikincil konumda görülmesinin önüne geçilmelidir. Zira Almanya’da da Türkiye’de de kadına yönelik şiddet her geçen gün artarak devam etmektedir. Her iki ülkede de bakanlıkların, sığınma evlerinin, danışma merkezlerinin, kolluk kuvvetlerinin ve mahkemelerin paralel sorumluluklar üstlendikleri görülmektedir. Farklı olarak Türkiye’de de Almanya’da olduğu gibi şiddete maruz kalan kadınlara yönelik tesislerin genişletilmesi ve yenilikçi konut projeleri için uygun çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu çalışmalar aslında İstanbul Sözleşmesi’nin uygulanmasına yönelik genel programın bir parçasıdır. Dolayısıyla Almanya bu

sözleşme çerçevesinde bu sorumluluklarını yerine getirmekle sorumludur. Ancak Türkiye İstanbul Sözleşmesi'nden çekildiği için bu konuda herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Ayrıca kadına yönelik şiddet konusunda üniversitelerde tüm bölümlerde gerekli dersleri koymak, tüm kurum ve kuruluşlarda gerekli eğitici programları uygulamak önem arz etmektedir.

Özetle toplumsal hayatın tüm alanlarına kadınların erkeklerle eşit katılımının sağlanması için kararlı politikalar oluşturmak ve uygulamak gerekmektedir. Böylece ülkemizin hem refah düzeyinin artmasına hem de ekonomik kalkınmaya katkı sağlanmış olacaktır. Her alanda cinsiyete dayalı eşitsizlikleri azaltmak için kararlı olmak gerekmektedir. Ülkemizde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik olumlu gelişmeler yaşansa da henüz refah seviyesi yüksek gelişmiş ülkelerdeki standartları yakalayabildiğini söylemek mümkün değildir. Ülkemizde kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik önemli sosyal politika ve programlar oluşturulmuş olmasına rağmen bu politikaların aktif olarak uygulanmasına yönelik gerekli uygulamalar bütünü ve denetim mekanizmalarının hayata geçirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, E. (2006). *Kadın ve Eğitim*. (Yaktıl Oğuz Gürsel, Ed.) Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akın, A. (2007). Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayırıcılığı ve Sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26(2), 1-5.
- Akın, A., Esin, Ç., Çelik, K. (2003). *Kadının Sağlık Hakkı ve Dünya Sağlık Örgütü'nün Avrupa'da Kadın Sağlığının İyileştirilmesine Yönelik Stratejik Eylem Planı*. (Akın A, Ed) Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın, Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Ve Uygulama Merkezi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Albert, J. (1987). *Vom Armenhaus zum Wohlfahrtsstaat, Analysenzur Entwicklung der Sozialversicherung in Westeuropa*. Frankfurt am Main: Campus.
- Altan, Ö. Z. (2003). *Sosyal Politika*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1477.
- Altan, Ö. Z. (2004). *Sosyal Politika*. (No. 790). Anadolu Üniversitesi.
- Altan, Ö. Z. (2008). *Sosyal politika*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Althammer, J. W., Lampert, H. (2014). *Lehrbuch der Sozialpolitik*. (9. bs.). Springer Lehrbuch. Berlin, Heidelberg: Springer Gabler.
- Anıl, E., İlkaracan, P., Kılıç, Z., Ronge, K., Seral, G., Ülgen, T. (2001). PEKİN+5: *Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları Ve Türkiye'nin Taahhütleri*. erişim tarihi: 02.08.2021. http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/219_1.pdf
- Aras, G. (2015). *Kadın ve Kadın Algısı*. Dünyada, Türkiye'de Kadın ve Şiddet. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Arısoy, A., Korkmaz, A. (2018). Kadınlara Uygulanan Sosyal Politikalara Yönelik Halkın Algı ve Tutumlarının Araştırılması: Burdur Kent Merkezi Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 302-316.
- Aristoteles, *Politika*, (çvr. Mete Tuncay), İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Asche, S., Guttman, B., Hochstrasser, O., Schambach, S., Sterr, L. (1992). Karlsruhe Kadınları:1715-1975, *Bir Şehir Tarihi. BadeniaVerlagKarlsruhe 1992 (Karlsruhe Şehir Arşivi Yayınları; 15,106.*
- Aslan, S. (2010).Türkiye’de Sivil Toplum.*Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 9(31),260-283.*
- Aslan, Ş., Akarçay, D., İnan, S., Güzel, Ş., (2015). *Refah Sisteminde Kadın Olmak. Dünyada, Türkiye’de Kadın ve Şiddet.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ataman, Hakan. (2008). *Eğitim Hakkı ve İnsan Hakları Eğitimi.* İnsan Hakları Gündemi Derneği, İzmir.
- Aydoğan, Ü., Parlak, A., Sarı, O. (2013). *Kadın Sağlığı.*(MuratÜnalacak, Ed) Aile Sağlığı, Anadolu Üniversitesi Yayınları,
- Aytaç, S. (2020). *Kadınlara Yönelik Sosyal Politikalar.* Sosyal Politika. (Aysen Tokol, Yusuf Alper. Ed.) Bursa: Dora Yayınları.
- Bäcker, G., Naegele, G., Bispinck, R., Hofemann, K., &Neubauer, J. (2008). *Sozial Politikund SozialeLage in Deutschland.* VS VerlagfürSozial Wissenschaften.
- Balcı, A. (2007). *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri.* PEGEM Yayınları Ankara.
- Berber, N. (2016). *Kadına Yönelik Şiddet, Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (iç), Haz.: Feryal Saygılıgil, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Bener, Ö. (2009). *Kadın ve Eğitim.*Ankara: Altıncioğlu Matbaası.
- Bensadon, N. (1994). *Başlangıçtan Günümüze Kadın Hakları* (Ş. Tekeli, 2. Basım, Çev.).İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berktaş, F. (2004). Kadınlara İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye,İstanbul Bilgi Üniversitesi, *Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Sivil Toplum ve Demokrasi. Konferans Yazıları.7,27.*
- Berktaş, F. (2014). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın.* 5. Baskı İstanbul: Metis Yayınları.
- Bhasin, K., (2003). “*Toplumsal Cinsiyet Bize Yüklenen Roller*”. Ay, K., (Çev.), Liseli Kuvvülmül Eğitim Broşürleri.
- Bishu, S. G., Alkadry, M. G. (2017). A Systematicreview of the Gender Pay Gapand Factors That Predict It. *Administration ,Society, 49,65–104.*
- Blane, D. (1995). Social Determinants of Health-Socio-EconomicStatus, Social Class, and Ethnicity.*AmericanJournal of PublicHealth,85(7), 903–905.*

- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2),27-40.
- Bozkaya, G. (2013). Kadınların İş Gücüne Katılımın Belirleyen Faktörler: Türkiye Üzerine Bir Analiz. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3),72.
- Bustreo, F., Hunt, P. (2013). *Women's AND Children's Health: Evidence of Impact of Human Rights*. World Health Organization.
- Conceiçao, P. (2020). *İnsani Gelişme Raporu Önemimizdeki Sınır İnsani Gelişme ve Antroposen*. (Faik Uyanık, Bahar Paykoç, Eren Korkmaz, Murat Pala. Çevr, Ed.) erişim tarihi: 02.08.2021. <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/2020-insani-gelisme-raporu>
- Charlesworth, H. (1994). *What are "Women's International Human Rights"*. R. J. Cook, (Ed.), *Women's Human Rights*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Cockburn, C. (1997). Domestic Technologies: Cinderella and The Engineers. *Women's Studies International Forum*, 20(3),361-371 erişim tarihi: 02.08.2021. [https://doi.org/10.1016/S0277-5395\(97\)00020-4](https://doi.org/10.1016/S0277-5395(97)00020-4).
- Coffey, A., Atkinson, P. (1996). *Making Sense Of Qualitative Data: Complementary Research Strategies*. Newbury Park, CA: Sage.
- Cusack, S. (2013). *The CEDAW as a Legal Framework for Transnational Discourses on Gender Stereotyping*. A. Hellum, & H. S. Aasen içinde, *Women's Human Rights* Cambridge: Cambridge University Press.
- Çaha, Ö. (1994). Osmanlı'da Sivil Toplum. *Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi* 49(3),79-99.
- Çağlar, T. (2015). *Türkiye ve Almanya'da Karşılaştırmalı Yaşlı Bakım Model ve Uygulamaları*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Doktora Tezi.
- Çakır, S. (2011). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis.
- Çamurcu, M. H. (2021). İstanbul Sözleşmesi: Türkiye'de İç Hukuka Etkisi Ve Toplumun Tepkisi. *Ankara Barosu Dergisi* 79(4),63-106.
- Çetin, O. (2005). Ekofeminizm: Kadın Doğa İlişkisi ve Ataerkillik. *Sosyoekonomi* , 1(1),. erişim tarihi: 02.08.2021. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosyoekonomi/issue/21061/226778>
- Danış, M. Z. (2007). Sosyal Hizmet Mesleği ve Disiplininde Sosyal Politikanın Yeri ve Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 18(2),51-64.

- Deane, P. (1988). *İlk Sanayi İnkılabı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları: (Çev: Tevfik Güran.).
- Dedeoğlu, S. (2011). *Türkiye’de Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı*. Kadın Emegi Konferansı TEPAV-ODTÜ Kadın Çalışmaları Ankara.
- Demiray, E., Korkmaz, M. ve Gürkan, A. (2015). *Uluslararası Sözleşmelerde, Yasalarda Kadın Eğitimi ve Türkiye’de Durum*. Dünyada, Türkiye’de Kadın ve Şiddet. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Demirgöz Bal, M. (2016). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış . *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1(1),15-28.erişim tarihi: 02.08.2021. Retrievedfrom<https://dergipark.org.tr/pub/kashed/issue/22284/239026>
- Denney, D. (1998). *Social Policy and Social Work*. New York, Oxford University Press.
- Diefenbach, H. (2010). *Kinder und Jugendliche aus Migrant Familien im Bildungssystem, Erklärungen und Empirische Befunde*. VS Verlag, Wiesbaden 2010,
- Doğrucan, A., Yıldırım, Z. (2020). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.122-138.
- Eker, S. (2020). Almanya Federal Cumhuriyeti Eğitim Sisteminin Tanıtılması Ve Türk Eğitim Sistemi İle Karşılaştırılması. *Sosyolojik Düşün*, 5(2),113-126.
- Ekin, N. (1987). *Türkiye’de Endüstri İlişkilerinin Gelişimi ve 1936 İş Kanunu*. *Sosyal Siyaset Konferansları*, 35(36),33-51.
- Enginyurt, D. (2018). *Sosyal Hareketler Sosyolojisi Açısından Feminizm* . *USE Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi* , (1),36-59 .erişim tarihi: 02.08.2021. Retrievedfrom<https://dergipark.org.tr/pub/use/issue/55416/759813>
- Erdem, A. R. (2015). Atatürk’ün Kadına Ve Kadın Eğitimine Verdiği Önem .9,1266-1277.erişim tarihi: 02.08.2021. Retrievedfrom<https://dergipark.org.tr/pub/belgi/issue/35050/388794>
- Ergüneş, N. (2012). Sosyal Politikada Dönüşümün Etkilerini Biz Kadınlar Nasıl Yaşıyoruz.7. Karaburun Bilim Kongresi, 1-17.
- Eroğlu, F. (2017). *Davranış Bilimleri*. Beta Yayıncılık-İstanbul.
- Ertuğrul Yılmaz, I. U. (2017). *Kadınlara Yönelik Sosyal Politikalar*. (edt: A. Tokol ve Y. Alper) Sosyal Politika, 8. Baskı, Bursa: Dora Yayınevi.
- Ertürk, Y. (2015). *Sınır Tanımayan Şiddet*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Freier, U., Rauschhofer, G. (1984). *Atlas Wirtschaftswirtschaftslehre*. Wiesbaden: Gabler Verlag.
- Gerlach, I. (2002). *Bundes Republik Deutschland: Entwicklung, Strukturen und Akteure eines politischen Systems*. (2. bs.) Lehrtexte Politik. Opladen: Leske+Budrich.
- Giddens, A., (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gök, F., (2004). *Kadın ve Kız Çocuklarının Eğitimi Çalışma Grubu Raporu*, Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı, KA-DER, İstanbul.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasi Hayata Katılım Mücadelesi. *YASAMA Dergisi*, 10,9-19.
- Gökdemirel, S., Bozkurt, G., Gökçay, G., ve Bulut, A., (2008). Çalışan Annelerin Emzirme Sürecinde Yaşadıkları: Niteliksel Bir Çalışma. *Çocuk Dergisi*, 8(4),221.
- Gökkaya, V. B. (2018). *Toplumsal Cinsiyet ve Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet*. (Edt: Sezer Ayan), Ankara: Gece Kitaplığı.
- Gül Ünlü, D. (2018). *Kişilerarası İletişim Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Kimliğine İlişkin Kalıpyargıların Belirlenmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Güler, N., Tel, H., Tuncay, F. Ö., (2005). Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı, *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi* 27(2),51-56.
- Gültekin, M., Şahin, M. (2016). *Türkiye’de Ve Dünyada Kadına Şiddet*. İstanbul: Sekam Yayınları.
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşama Algılama Biçimleri. *Türk Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3),168.
- Günay, G., Boylu, A.A. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Açısından Kadınların İşgücü Piyasasına Katılımı ve Kadın Yoksulluğu*. European Union Relations, Economics, Finance and Econometrics) Uluslararası Konferansı , Aydın, Türkiye, (Temmuz 2016).
- Günay, G., Aksoy, A. D., Bener, Ö., (2016). *Dünyada Kadın Sorunları*. Günümüz Dünya Sorunları. Edt: Fatih Aydın. Ankara: Pegem Akademi.
- Günlük-Şenesen, G., Yücel, Y., Yakar Önal, A., Ergüneş, N., Çakar, B. Y., (2017). *Kadınsız Kentler Toplumsal Cinsiyet Açısından Belediyelerin Politika ve Bütçeleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Güven, H. Sami., (1997). *Sosyal Politikanın Temelleri*. Bursa, 2.Baskı.
- Güven, S. (2001).*Sosyal Politikanın Temelleri*. Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Haan, A. (2007). *Reclaiming Social Policy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hannover, B. & Kessels, U. (2011). Sind Jungendie neuen Bildungsverlierer? Empirische Evidenz für Geschlechterdisparitäten zu Ungunsten von Jungen und Erklärungs Ansätze. *Zeitschrift für Pädagogische Psychologie*, 25, 89–103.
- Henkel, M. (2002). Sozial Politik in Deutschland und Europa. provided by Digitale Bibliothek Thüringen. Erişim tarihi: 02.08.2021. <https://core.ac.uk/reader/224756220> pp:24-112
- Hothersall, S., Bolger, J. (Eds.) (2010). *Social Policy for Social Work, Social Care and the Caring Professions: Scottish Perspective*. Farnham Ashgate Publishing, Ltd.
- Huerta, M. D. C., Adema, W., Baxter, J., Han, W. J., Lausten, M., Lee, R. ve Waldfogel, J. (2013). *Fathers' leave, fathers' Involvement and Child Development: Are They Related?* OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 140, OECD Publishing, Paris.
- Humphries, B. (2002). *Women and Capitalism*. erişim tarihi: 02.08.2021. <https://www.marxist.com/women-and-capitalism.htm> ,
- Hurrelmann, K., Klatz, T., Haisch, J. (2007). *Lehrbuch Prävention und Gesundheits Förderung*. 2. Auflage, Bern: Hans Huber Verlag.
- İşiloğlu, B. (2006). *Anksiyete ve Depresyon Tanısı ile İzlenen Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddetin Sosyodemografik Faktörler, Çift Uyumu ve Hastalıkla İlişkisi*. T.C Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Uzmanlık Tezi, İstanbul. ss:24.
- İlçioğlu K, Keser N, Çınar N. (2017). Ülkemizde Kadın Sağlığı Ve Etkileyen Faktörler. *Women's Health and Affecting Factors in Turkey*. *J Hum Rhyth*. 3(3), 112-119.
- İleri, Ü. (2016). Sosyal Politikalarda Kadın Ve Cinsiyet Ayrımcılığı İle İlgili Başlıca Uluslararası Ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler. *Emek ve Toplum Dergisi*. 5,(12), 129-153.
- İlkkaracan, İ. (2015). *Feminist Politik İktisat ve Kurumsal İktisat Çerçevesinde Türkiye'de Kadın İstihdamı Sorununa Farklı Bir Yaklaşım*. (edt: A. Makal, G. Tokgöz) Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emegi, Ankara: İmge Kitabevi.

- Kalkan, M. (2020). Almanya’da Sosyal Politika-Sosyal Devlet.*Düşünce ve Toplum Bilimler Dergisi*. 3,167-170.
- Kaplan, İ. (2008). *Türkiye’de Milli Eğitimin İdeolojisi* (7.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kara, E. (2020). *Aileye Yönelik Sosyal Politikalar*, Sosyal Politika. EdT: Aysen Tokol, Yusuf Alper. Bursa: Dora Yayınları.
- Karaca, Ş. (2011).Fatma Aliye Hanım’ın Türk Kadın Haklarının Düşünsel Temellerine Katkıları.*Karadeniz Araştırmaları*, 31,93-110.
- Karaman, İ. C., Dalkıran, G. B. (2021). Kadın Sivil Toplum Hareketinin Tarihsel Gelişimi: Türkiye ve Dünyadan Örnekler. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*.5,89-116.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, E., (2009).Türkiye’de Kadın Hareketleri ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri.*TurkishStudies International PeriodicalFortheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic*, 8(4),1660.
- Karataş, S., Şener, Ü., Otaran, N., (2008). *T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadın SığınmaevleriKlavuzu, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi*, ss:18
- Kavukçu, E., Burgazlı, K. M. (2011). Almanya’da Aile Hekimliği Uygulamasına Finansal Verilerle Güncel Yaklaşım.*TheJournal of TurkishFamilyPhysician*,2(2),1-4.
- Kılıç, E. (2021). Osmanlı Devleti’nde Nüfus Sayımı ve 2023 Numaralı Kayseri Nüfus Defteri. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(2 ,540-547 . Erişim tarihi: 02.08.2021
Retrievedfrom<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ssrj/issue/62436/959314>
- Kırcı Çevik, N., Yüksel, O. (2019). Türkiye, Almanya ve Hindistan Sağlık Sistemleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(16),209-218.
- Koray, M. (2000).*Sosyal Politika*. Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Koray, M., (2005).*Sosyal Politika*. İmge Kitabevi Yayınları 2.Baskı Ankara.
- Koray, M. (2007). Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak.*Çalışma ve Toplum*, 4(15),19-56.
- Koray, M. (2008). *Sosyal politika*. Ankara:İmge Kitabevi.
- Korkmaz, M. (2015). *Kadının Çalışma Hayatı İçindeki Yeri ve Önemi*. Dünyada, Türkiye’de Kadın ve Şiddet. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Kurşun, A., Rakıcı, C. (2016). Sosyal Refah Devletinin Tarihi Süreci ve Günümüz Bazı Refah Devletlerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 2(2),135-156.
- Kut, S. (1988).*Sosyal Hizmet Mesleği, Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara.
- Lampert, T., Richter, M., Schneider S. (2016). SozialeUngleichheitundGesundheit: StandundPerspektiven der sozialepidemiologischenForschung in Deutschland.*Bundesgesundheitsbl* 59(2),153-165.
- Markham, A. (2004). *Internet Communication As A ToolForQualitativeResearch*. Silverman, D. (Ed.), *QualitativeResearch: Theory, Method, andPractices*, (2. Baskı), Londra: Sage.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev., O. Akınhay& D. Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Marx, K., Engels, F., Lenin V., (1992). *Kadın ve Aile*. Ankara: Sol Yayınları.
- Merter, F. (2007). Kızların Okullaşması Açısından Bazı Avrupa Birliği Topluluğu Üyesi Ülkeler ve Asya Ülkelerinin Karşılaştırılması.*SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16,221-244.
- Mielck, A. (2005). *SozialeUngleichheitundGesundheit. Einführung in dieaktuelleDiskussion*, Bern: Hans HuberVerlag.
- Mimir, A. (2017). *Kadının Hak Arama Rehberi*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık, 4. Baskı.
- Mkandawire, T. (2004). *SocialPolicy İn A Development Context*. In T. Mkandawire (Ed.), *Socialpolicy in a developmentcontext: Introduction*. Palgrave Macmillan, London.
- Mogalakwe, M. (2006). TheUse Of DocumentaryResearchMethods İn Social Research. *AfricanSociologicalReview*, 10(1), 221-230.
- Moroğlu, N. (2009). *Kadınların İnsan Hakları Sözleşmesi*. İstanbul: Oniki Levha Yayınları .
- Moroğlu, N. (2012). “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99,357-380.
- Nave-Herz, R. (1997). *DieGeschichte der Frauenbewegung in Deutschland*. Redaktion: EkkehardStüber. Druck: CW NiemeyerDruck GmbH, Hameln.

- Ndimande, P. S. M. (2001). Gender Inequality: Still a Critical Issue in the Development of Rural KwaZulu-Natal. *African Sociological Review/Revue Africaine de Sociologie*, 5(2), 133-143.
- Normand, C. (1991). *Economics, Health and the Economics of Health*. British Medical Journal, Number: 303.
- Oakley, A. (1985). *Sex, Gender, and Society*, London: Temple Smith.
- Oğuz, O., (1992). *Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite*, T.C. Başbakanlık Süleyman Demirel Başkanlığında 18.Nisan.1992 Tarihinde Ankara'da Yapılan Rektörler Toplantısında Takdim Edilen Raporlar, Ankara, ss:234-235.
- Özaydın, M. M., (2013). Cinsiyete Dayalı Refah Sınıflandırmaları Temelinde İş ve Aile Yaşamının Uyumlaştırılması Sorunu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(3), 53-58.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın Ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 33, 93-112.
- Özbaş, S., Özkan, S. (2010). Kadın Sağlığını Geliştirmede Medyanın Kullanımı ve Etkisi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9(5), 541-546
- Özdemir, E. A., Altay, A., (2018). Kalkınma Planları Bağlamında Türkiye’nin Kalkınma Sürecinde Kadınların Yeri. *Fiscaoeconomia Journal Homepage*, 2(3), 115-142.
- Özdemir, S. (2004). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 2004-69.
- Özen, Ş. (1998), *Türkiye’de Kadın ve Erkek Kamu Yöneticilerinin Yönetim Tarzı Açısından Farklılaşması ve Eril Erkek- Dişil Kadın Varsayımının Geçerliliği*. Çiftçi, O. (Ed.), 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek içinde. Ankara, TODAİE.
- Özkiraz, A., Arslanel M. N. (2015). Türkiye’de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplum Örgütlerinin Varlığı Meselesi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 10/1, 21-42.
- Özpınar, S., (2015). *Sosyal Dayanışma ve Kadın Sağlığı*. Dünyada, Türkiye’de Kadın ve Şiddet. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Palaz, G., (2005). *İktisadi Kalkınmada Sosyal, Kültürel ve Siyasal Faktörlerin Rolü*., Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma: Kalkınmada Kadının Yeri, Edt: Kar. M. ve Taban, S. Ekin Kitapevi, Ankara.
- Parlak Börü, Ş. (2017). Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye’nin Konumu. *TBB Dergisi (özel sayı)*: 48.

- Pearman, R. J. (1973). *Social Science and Social Work*. USA, The Scarecrow Press.
- Pollard, T. ve Hyatt, S. B. (1999). *Sex, Gender and Health: Integrating Biological and Social Perspectives*. Sex, Gender and Health. Pollard, T. ve Hyatt S. B. (Ed.). UK: Cambridge University Press.
- Röbl-Mathieu, M. (2015). *Nachhaltige Förderung der Frauen Gesundheit durch Preconception Frauenheilk.* 75. pp:215-232.
- Sachse, C., Florian T. (1998). *Die Geschichte der Armen für Sorge in Deutschland. Vom Spätmittelalter bis zum 1. Weltkrieg*. Stuttgart: Kohlhammer.
- Sack, J. L. (2010). *Die Ungleichheit in der Gesundheit von Frauen bezogen auf deren Soziale Lage*. Medizinische Universität Graz. Studium Gesundheits- und Pflegewissenschaft.
- Sak, R. , Şahin Sak, İ. T. , Öneren Şendil, Ç. & Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi .*Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi* , 4(1),227-256 . DOI: 10.33400/kuje.843306.
- Salihoğlu, H. (1988). Almanya'da On Dokuzuncu Yüzyıldaki Kadın Hakları Tartışmalarına Bir Bakış. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2),33-47.
- Sallan Gül, S. (2004). *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa*. İstanbul: Etik Yayınları.
- Sancar, S. (2016). Türkiye'de Kadın Hareketlerinin Politığı: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler, *Ankara Üniversitesi*, 53-109.
- Sapiro, V. (1990). *Women in American Society*, Second Edition, California: Mayfield Publishing Company.
- Schaffert, R., Kull, T. (2014). Die Geschichte der Frauen in Deutschland. *Gender und Soziale Arbeit*. pp:78-96.
- Serdar, A. B. (2020). *Türkiye'de Sosyal Politika*. Sosyal Politika. Edt: Aysen Tokol, Yusuf Alper. Bursa: Dora Yayınları.
- Sevil, Ü., Yanikkerem, E., Özkan, S., Güneri, S. E., (2015). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Dünyada, Türkiye'de Kadın ve Şiddet. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sezgin, D. (2015). *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Sağlık ve Tıbbileştirme*. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 18(1),153-186.
- Sheperd, L. J. (2010) *Gender Matters in Global Politics: A Feminist Introduction to International Relations*. London: Routledge.

- Şemşek, V. (2020). Osmanlı Döneminde Kadının Yeri Üzerine. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 4(3),191-200.
- Şenkal, A. (2005). *Küreselleşme Sürecinde "Sosyal Politika"*. İstanbul.
- Şimşek, H., Kılıç, B. (2012). Sağlıkta Eşitsizliklerle İlgili Temel Kavramlar. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*. 10,2,116-127.
- Şişman, Y. (2017). Türkiye’de Sosyal Politikanın Dünü, Bugünü: Hayırseverliğin Kurumsallaşması mı? Gelişim mi? *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2),1-22.
- Taft, A. J., Small, R., Hegarty, KL., Lumley, J., Watson, LF., Gold, L., Mosaic, L., (2009). (Mother's Advocates In The Community): Protocol and Sample Description of a Cluster Randomised Trial of Mentor Mother Support to Reduce Intimate Partner Violence Among Pregnant or Recent Mothers, *BMC Public Health*, May, 9,(27),159.
- Talas, C. (1997). *Toplumsal Ekonomi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler* , 3 (5). Erişim tarihi: 02.08.2021. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademik-hassasiyetler/issue/27268/287075>
- Timurturkan, M. (2009). *Cinsiyet Eşitsizliği Sorunu, Sosyal Problemler Sosyolojisi Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler*. Edt: Nurşen Adak, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Titmuss, R. M. (1974). *Social Policy: An Introduction* (edited by Brian Abel-Smith and Kay Titmuss), London: Allen & Unwin.
- Tokol, A. (2000). Sosyal Politika. *Bursa, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayını*, 163,2-7.
- Tokol, A. (2020). *Türkiye’de Sosyal Politika*. Sosyal Politika. Edt: Aysen Tokol, Yusuf Alper. Bursa: Dora Yayınları.
- Toksöz, G. (2009). *Neoliberal Piyasa ve Muhafazakar Aile Kıskaçında Türkiye’de Kadın Emeği, Küreselleşme, Kriz ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm*. (Edt: N. Mütevellioğlu ve S. Sönmez), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Toraman, H. ve Doğan, B. (2021). Kadın Hareketinde Sosyal Çalışma Öncülerinin Yeri: Alice Saloman Örneği. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*. 5,(4),1580-1595.
- Tuna, O., Yalçıntaş, N. (1991). *Sosyal Siyaset*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

- Tuna, O., Yalçıntaş, N. (2011). *Sosyal Siyaset*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Tuskan, A. A., (2013). *Toplumsal Cinsiyet, Toplumda Kadına Biçilen Roller, Çözümleri ve Kadınların Adalete Erişiminde İstanbul Barosu'nun Rolü*. Kadın Hakları Adli Yardım Eğitim Seminerleri. İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul.
- Türmen, T. (2003). *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı. Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın İçinde*. (Edt): A. Akın. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (HÜKSAM), H. Ü. Yayınları.
- Tüzün, I. (2009). *Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Işığında Ulusal Mevzuatın Değerlendirilmesi*(Der. Işık Tüzün) Eğitim Reformu Girişimi, İstanbul, Yelken Basım.
- Uğur, H.(2012). Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 0(101),333-366.
- Uyar, Ç. ve Ertuğrul, E. (2020). Türkiye’de Kadınların Yükseköğrenim Hakkını Elde Etmesi: Darülfünun’da Kadın Ve İnasDarülfünunu . *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi*, 3(1),66-92.
- Ülper, S. (2007). *Kadın Sorunu Açısından Bir Felsefe Tarihi Okuması*. T.C.Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Van Den Berg, M. E. S. (2011). Bodies as openprojects: reflections on genderandsexuality. *South AfricanJournal of Philosophy*, 30(3),385.
- Wajcman, J. (1991). Patriarchy, TechnologyandConceptions Of Skill. *WorkandOccupations*, 18(1), 29-45.doi:10.1177/0730888491018001002.
- WHO, 2005. *Multi-Country Study on Women’s Health and Domestic Violence Against Women Initial Reports on Prevalence, Health Outcomes and Women’s Responses*, Geneva World Health Organization.
- WHO- Dünya Sağlık Örgütü. (2006). “*Prevalence of Intimate Partner Violence: FindingsFromthe WHO Multi-Country Study On Women’sHealthandDomesticViolence*”.Women'sHealthandDomesticViolence AgainstWomen’sStudy Team, 368. ss:1260-1269.
- Wieners, K., Winterholler, M. (2016). HauslicheundSexueßeGewaltgegenFrauen.*Bundes Gesundheitsblatt-Gesundheitsforschung- Gesundheitsschutz*, 59(1), ss:73-80.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yolcuoğlu, İ. G. (2012). Türkiye’de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 23(2),145-158.

Zencirkıran, M. (2018). *Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi*. Sosyal Politika. (Edt: Aysen Tokol, Yusuf Alper) Dora Yayıncılık.

Zwiedineck-Südenhorst, O.v. (1911). *Sozialpolitik*. Leipzig und Berlin: B.G. Teubner.

Zwingel, S. (2016). *The Creation of CEDAW within the Global Discourse on Gender Equality*. S. Zwingel, (Ed.), *Translating International Women’s Rights*. London: Palgrave Macmillan.

WEB KAYNAKLARI

ASHB, KSGM, Mevzuat (Erişim Tarihi: 11.08.2022)
<https://www.aile.gov.tr/ksgm/mevzuat/>

Avrupa Sosyal Şartı, 1961 (Erişim Tarihi: 11.08.2022)
<https://www.anayasa.gov.tr/media/3680/avrupasosyalsarti.pdf>

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, 2007 (Erişim Tarihi: 30.09.2022)
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarinalliskinSozlesme.pdf>

BM, 1945 (Erişim Tarihi: 15.12.2022) <https://turkiye.un.org/tr/33499-birlesmis-miletler-antlasmasi>

BMAS, 2022 (Erişim Tarihi: 06.10.2022)
<https://www.bmas.de/DE/Startseite/start.html>

BMBF (Erişim Tarihi: 11.08.2022)
https://www.bmbf.de/bmbf/de/forschung/gleichstellung-und-vielfalt-im-wissenschaftssystem/gleichstellung-vielfalt-wissenschaftssystem_node.html

BMFSFJ, 2021 (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend) (Erişim Tarihi: 30.09.2022)
<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/gleichstellung/internationale-gleichstellungspolitik/internationale-gleichstellungspolitik-80804>

BMFSFJ, 2022 (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend) (Erişim Tarihi: 11.08.2022)
<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/gleichstellung/internationale-gleichstellungspolitik/internationale-verpflichtungen-zur-bekaempfung-von-gewalt-gegen-frauen-80654>

BMG, 2022 (Erişim Tarihi: 06.10.2022)
<https://www.bundesgesundheitsministerium.de/>

- BZgA, 2022 (Erişim Tarihi: 06.10.2022) <https://www.bzga.de/>
- CEDAW, 1979 (Erişim Tarihi: 15.12.2022) <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>
- Destatic (Statisches Bundesamt), Federal İstatistik Dairesi (Erişim Tarihi: 11.08.2022) https://www.destatis.de/DE/Home/_inhalt.html
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 1966 (Erişim Tarihi: 11.08.2022) <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c016/tbmm22016089ss0148.pdf>
- EUROSTAT, 2022 (Erişim Tarihi: 30.08.2022) <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/14665254/KS-09-22-019-EN-N.pdf/2edccd6a-c90d-e2ed-ccda-7e3419c7c271?t=1653042954499>
- FRAUENHAUSER IN DEUTSCHLAND, 2009 (Erişim Tarihi: 01.09.2022). <https://silo.tips/download/frauenhuser-in-deutschland-almanya-da-kadn-snma-evleri>
- GEWALTSCHEUTZGESETZ (Erişim Tarihi: 12.08.2022) <https://www.gesetze-im-internet.de/gewschg/BJNR351310001.html>
- GWK (Erişim Tarihi: 11.08.2022) https://www.gwk-bonn.de/fileadmin/Redaktion/Dokumente/Papers/Chancengleichheit_in_Wissenschaft_und_Forschung_-_25._Fortschreibung_des_Datenmaterials__2019_2020_.pdf
- ILO 102 Nolu Sözleşme, 1952 (Erişim Tarihi: 15.12.2022) https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377270/lang--tr/index.htm
- ILO. (2016). Women at Work, Geneva.(Erişim Tarihi: 11.08.2022) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_457317.pdf
- ILO. (2020). World Employment and Social Outlook Trends 2020, Geneva.(Erişim Tarihi: 11.08.2022) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_734455.pdf
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948 (Erişim Tarihi: 11.08.2022) <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>
- KSGM Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele (2016-2020) Ulusal Eylem Planı (Erişim Tarihi: 11.08.2022)

<https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/dagitimda-olan-yayinlar/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf>

KSGM, Türkiye'de Kadın (2022) (Erişim Tarihi: 11.08.2022)
https://www.aile.gov.tr/media/97652/tu-rkiye-de-kadin_20220214.pdf

OECD Family Database (2019), The Labour Market Position of Families, LMF1.6 Gender Differences in Employment Outcomes (Erişim Tarihi: 12.08.2022)
<https://www.oecd.org/els/family/database.htm>

OECD Health Data 2020 <https://www.oecd.org/health/health-data.htm>

OECD (2021), Bildung auf einen Blick 2021: OECD-Indikatoren, wbv Media, Bielefeld, <https://doi.org/10.3278/6001821ow>.

Pekin Eylem Platformu, 1995 (Erişim Tarihi: 11.08.2022)
<https://dSPACE.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/733/ekutuphane2.2.1.1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Robert Koch Institut. Gesundheitliche Lage der Frauen in Deutschland/2020 (Erişim Tarihi: 11.08.2022)
https://www.rki.de/DE/Content/Gesundheitsmonitoring/Gesundheitsberichterstattung/GBEDownloadsB/Gesundheitliche_Lage_der_Frauen_2020.html

SBB, Kalkınma Planları (Erişim Tarihi: 11.08.2022) <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>

SGK, 2019 (Erişim Tarihi: 07.10.2022) <http://www.sgkkurumsalcocukbakimi.org/>

TNSA 2018 (Erişim Tarihi: 11.08.2022) http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf

TÜİK, ADNKS (Erişim Tarihi: 11.08.2022)
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210>

TÜİK, (2020). Hanehalkı İşgücü İstatistikleri (Erişim Tarihi: 12.08.2022)
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Temmuz-2020-33791#:~:text=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC%202020%20y%C4%B1%C4%B1%20Temmuz%20d%C3%B6neminde,%50%2C3%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.>

United Nations Population Fund (UNFPA). World Population Dashboard 2021.

<https://www.unfpa.org/data/world-population-dashboard>

- UN Women (2014). World Survey on the Role of Women in Development: Gender Equality and Sustainable Development. New York. Erişim tarihi: 21.12.2022
<https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2014/World-survey-on-the-role-of-women-in-development-2014-en.pdf>
- VGM (Vakıflar Genel Müdürlüğü), 2022 (Erişim Tarihi: 11.08.2022)
<https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarihce/tarihte-vakiflar>
- WEİBERNETZ, 2022 (Erişim Tarihi: 01.09.2022)
<https://frauenbeauftragte.weibernetz.de/>
- WHO, 2002 (Erişim Tarihi: 06.10.2022)
<https://www.who.int/publications/i/item/9241562072>
- WHO, 2006 (Erişim Tarihi: 06.10.2022) <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43432>
- WHO, 2019 (Erişim Tarihi: 06.10.2022) <https://apps.who.int/iris/handle/10665/333249>

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Sanayi devrimi döneminde gerçekleşen devrimler	29
Tablo 2. Dünya kadın konferansları	34
Tablo 3. Kanunlarda eğitim alanında doğrudan kadınlara yönelik hazırlanmış olan maddeler.....	77
Tablo 4. Türkiye'nin eğitim konusunda imzalamış olduğu uluslararası belgeler	78
Tablo 5. 2010-2020 yılları arası okuma yazma bilen nüfusun cinsiyetlere göre oranı (%).....	80
Tablo 6. Öğretim alanlarına göre yüksek öğretimde öğrenci sayısı ve oranları	81
Tablo 7. Türkiye'nin sağlık konusunda imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeler.	86
Tablo 8. Türkiye'nin işgücüne yönelik sorunları giderme konusunda imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeler	91
Tablo 9. Türkiye'de cinsiyete göre istihdam oranları	95
Tablo 10. Cinsiyete ve ekonomik faaliyetlere göre istihdamın yüzde dağılımı, (2014-2021)	98
Tablo 11. Şiddet konusunda doğrudan kadınlara yönelik hazırlanmış olan kanunlar ve maddeleri.....	103
Tablo 12. Almanya'nın eğitim konusunda imzalamış olduğu uluslararası belgeler ..	112
Tablo 13. Seçilmiş ders gruplarına göre doktora yapan kadınların yüzdesi	113
Tablo 14. Almanya'nın sağlık konusunda imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeler.....	118
Tablo 15. Almanya'nın işgücüne yönelik sorunları giderme konusunda imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeler	121
Tablo 16. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik yapılan uluslararası çalışmalar	136
Tablo 17. Almanya ve Türkiye'de zorunlu eğitime başlama yaşı ve zorunlu eğitim süresi	137
Tablo 18. Erken çocukluk eğitimi kayıt oranı (%).....	137
Tablo 19. Almanya ve Türkiye'nin demografik yapısı, okuma yazma oranı ve kişi başına düşen yıllık geliri	138
Tablo 20. Cinsiyete göre doktora veya dengi yüksek lisans eğitimi alan kişilerin toplam nüfus içindeki oranları (%)	138

Tablo 21. Doğumda beklenen yaşam süreleri	140
Tablo 22. Anne ölüm oranı (100.000 canlı doğumda)	141
Tablo 23. Türkiye ve Almanya'nın istihdam ve işsizlik oranları.....	142
Tablo 24. Ücretli ebeveyn izin düzenlemeleri	143
Tablo 25. Çocuk ve Aile Yardımlarını Kapsayan Kamu Harcamalarının GSYİH İçindeki Payları (%)	144

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Cinsiyete göre en az bir eğitim düzeyini tamamlayanların oranı (%), 2008-2020..... 80
- Şekil 2.** Anne ölüm oranının uluslararası karşılaştırması, (100.000 canlı doğumda), 2018..... 88

EKLER

EK 1: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1. Madde: Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.

EK 2: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 7. Madde: Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korumasından istifade hakkını haizdir. Herkesin işbu Beyannameye aykırı her türlü ayırdedicimualeleye karşı ve böyle bir ayırdedici muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

EK 3: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 16. Madde: 1. Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, uyrukluk veya din bakımından hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına haizdir. Her erkek ve kadın evlenme konusunda, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hakları haizdir. 2. Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır. 3. Aile, cemiyetin tabii ve temel unsurudur, cemiyet ve devlet tarafından korunmak hakkını haizdir.

EK 4: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 22. Madde: Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibariyle, sosyal güvenliğe hakkı vardır; haysiyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların milli gayret ve milletlerarası işbirliği yoluyla ve her devletin teşkilatı ve kaynaklarıyla mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.

EK 5: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 23. Madde: 1. Her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır. 2. Herkesin, hiçbir fark gözetilmeksizin, eşit iş karşılığında eşit ücrete hakkı vardır. 3. çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır. 4. Herkesin menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

EK 6: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 26. Madde: 1. Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlk öğretim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yüksek öğretim, liyakatlerine göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır. 2. Öğretim insan şahsiyetinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlerine saygının kuvvetlenmesini hedef almalıdır. Öğretim bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir. 3. Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmek hakkını öncelikle haizdirler.

EK 7: Avrupa Sosyal Şartı, 1. Madde: Çalışma hakkı: Âkit Taraflar çalışma hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla; 1- Tam istihdamı gerçekleştirmek amacıyla olabildiğince yüksek ve istikrarlı bir istihdam düzeyine ulaşmayı ve bu düzeyi korumayı başta gelen amaç ve sorumluluklarından biri saymayı;

2- Çalışanların özgürce edindikleri bir işle yaşamlarını sağlama haklarını etkili bir biçimde korumayı; 3- Tüm çalışanlar için ücretsiz iş bulma hizmetlerini kurmayı ya da sürdürmeyi; 4- Uygun mesleğe yönelme, eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerini sağlamayı ya da teşvik etmeyi taahhüt ederler.

EK 8: Avrupa Sosyal Şartı, 2. Madde: Adil çalışma koşulları hakkı Âkit Taraflar, adil çalışma koşullarına sahip olma hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak üzere; 1- Verimlilik artışı ve ilgili diğer etkenler izin verdiği ölçüde haftalık çalışma süresinin aşamalı olarak azaltılmasını öngören makul günlük ve haftalık çalışma saatleri sağlamayı; 2- Ücretli resmi tatil imkanı sağlamayı; 3- En az dört haftalık ücretli yıllık izin sağlamayı; 4- İçinde bulunulan tehlikeli ve sağlığa zararlı işlerdeki riski ortadan kaldırmayı ve bu risklerin henüz yeterince azaltılmadığı ya da kaldırılamadığı durumlarda bu işlerde çalışanlara ücretli ek izin verilmesini veya bunların çalışma saatlerinin azaltılmasını sağlamayı; 5- İlgili ülke veya yörenin geleneklerine göre dinlenme günü olarak kabul edilen günle olabildiğince bağdaşmak üzere, haftalık bir dinlenme günü sağlamayı; 6- Çalışanların, derhal ve en geç çalışmaya başladıkları tarihten itibaren iki ay içinde, sözleşmenin ya da iş ilişkisinin asli unsurları hakkında yazılı olarak bilgilendirilmelerini sağlamayı; 7- Gece çalışması yapan çalışanların, yaptıkları işin özellikleri göz önünde tutularak alınacak önlemlerden yararlanmalarını sağlamayı; taahhüt ederler.

EK 9: Avrupa Sosyal Şartı, 4. Madde: Adil bir ücret hakkı Âkit Taraflar, adil bir ücret hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla; 1- Çalışanların kendilerine ve ailelerine iyi bir yaşam düzeyi sağlayacak ücret hakkına sahip olduklarını tanımayı; 2- Özel durumlara ilişkin istisnalar dışında, çalışanların fazla mesai karşılığında zamlı ücret alma hakkına sahip olduklarını tanımayı; 3- Çalışan erkekler ile kadınların eşit işe eşit ücret hakkına sahip olduklarını tanımayı; 4- Tüm çalışanların, işlerine son verilmeden önce makul bir bildirim süresi verilmesi hakkını tanımayı; 5- Ücretlerden ancak, ulusal yasalar veya yönetmeliklerle belirlenmiş ya da toplu sözleşmeler veya hakem kararıyla saptanmış koşullar ve ölçüler içinde kesinti yapılmasına izin vermeyi; taahhüt ederler.

EK 10: Avrupa Sosyal Şartı, 8. Madde: Çalışan kadınların analığının korunması hakkı Âkit Taraflar, çalışan kadınların annelik durumunda korunma hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla; 1- Kadınlara doğumdan önce ve sonra, ücretli izin veya yeterli sosyal güvenlik yardımı veya kamu kaynaklarından yararlandırma yoluyla toplam olarak en az on dört haftalık izin sağlamayı; 2- İşverenin, bir kadının işverenine hamile olduğunu bildirmesi ile doğum iznine ayrılması arasındaki dönem içinde veya süresi bu döneme rastlayacak şekilde işten çıkarma bildiriminde bulunmasını yasadışı saymayı; 3- Emzirme döneminde annelere, bu amaçla yeterli bir süre işe ara verme hakkı sağlamayı; 4- Hamile, yeni doğum yapmış ve çocuklarını emzirme dönemindeki kadınların gece çalışmalarını düzenlemeyi; 5- Hamile, yeni doğum yapmış ve çocuklarını emzirme dönemindeki kadınların yeraltı madenlerinde ve tehlikeli, sağlığa zararlı ya da ağır nitelikleri

nedeniyle uygun olmayan diğer işlerde çalıştırılmalarını yasaklamayı ve bunların çalışma haklarını korumaya yönelik uygun önlemleri almayı; taahhüt ederler.

EK 11: Avrupa Sosyal Şartı, 10. Madde: Mesleki eğitim hakkı Âkit Taraflar, mesleki eğitim hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla; 1- Gerektiğinde, engelliler de dahil olmak üzere herkese, işveren ve çalışanların örgütlerine danışarak teknik ve mesleki eğitim olanağı sağlamak veya bunu teşvik etmek ve salt kişisel yeteneğe dayalı olmak üzere yüksek teknik eğitim ve üniversite öğrenimi görme kolaylıkları sağlamayı; 2- Kız ve erkek tüm gençlerin çeşitli işlerde çalışırken eğitilmeleri için bir çıraklık sistemi ve başka sistematik düzenlemeleri sağlamayı veya teşvik etmeyi; 3- Gerektiğinde; a- Çalışan yetişkinler için yeterli ve kolayca ulaşılabilir eğitim olanakları ile; b- Teknolojik gelişmelerin veya yeni çalıştırma eğilimlerinin sonucu olarak çalışan yetişkinlerin duyduğu yeniden eğitim gereksinimlerini karşılamak için özel kolaylıklar sağlamayı veya bunları teşvik etmeyi; 4- Gerektiğinde, uzun süreli işsiz kalanların yeniden eğitilmesi ve işe yeniden uyumlarının sağlanması için gerekli özel önlemlerin alınmasını sağlamayı veya teşvik etmeyi; 5- a- Tüm harç ve masrafların azaltılmasını veya kaldırılmasını, b- Uygun durumlarda mali yardım yapılmasını, c- Çalışanın, işi sırasında işverenin talebi üzerine gördüğü ek eğitimde harcanan zamanın normal çalışma süresinden sayılmasını, d- Yeterli denetim yoluyla, işverenlerin ve çalışanların örgütlerine danışarak, çıraklık ve gençlerin eğitimiyle ilgili olarak yapılan diğer düzenlemelerin etkililiğinin ve genel olarak genç işçilerin yeterli bir biçimde korunmalarının sağlanması gibi, uygun önlemlerle sağlanan olanakların tam olarak kullanılmasını özendirmeyi, taahhüt ederler.

EK 12: Avrupa Sosyal Şartı, 20. Madde: İstihdam ve meslek konularında cinsiyete dayalı ayırım yapılmaksızın fırsat eşitliği ve eşit muamele görme hakkı Âkit Taraflar, istihdam ve meslek konularında cinsiyete dayalı ayırım yapılmaksızın fırsat eşitliği ve eşit muamele görme hakkının etkili bir biçimde kullanımını sağlamak amacıyla, bu hakkı tanımayı ve bunun aşağıdaki alanlarda uygulanmasını sağlamak ve teşvik etmek için uygun önlemler almayı taahhüt ederler; a- İşe giriş, işten çıkarılmaya karşı korunma ve yeniden işe yerleştirilme; b- Mesleki yönlendirme, eğitim, yeniden eğitim ve rehabilitasyon; c- İstihdam koşulları ve ücreti de kapsayan çalışma koşulları; d- Yükselmeyi de kapsayan meslekte ilerleme.

EK 13: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 3. Madde: Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bu Sözleşmede öne sürülen tüm ekonomik, toplumsal ve kültürel haklardan erkeklerle kadınların eşit olarak yararlanma hakkını tanırlar.

EK 14: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 7. Madde: Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, herkesin adil ve elverişli çalışma koşullarından yararlanma hakkını kabul ederler. Bu hak özellikle şunları güvence altına alır: (a) Bütün işçilere emeklerine karşılık, asgari olarak; (i) Adil ücretler ve eşit işlere, hiç bir ayırım yapılmaksızın eşit ödeme, özellikle kadınlara, kendilerine sunulan çalışma koşullarının erkeklerin koşullarından daha aşağı olmayacağı ve aynı iş için

aynı ücreti alacakları konusunda güvence verilmesi; (ii) Bu Sözleşme'nin hükümlerine uygun olarak, kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşam düzeyi sağlayacak bir ücret verilmesi; (b) Güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları; (c) Herkese, işyerinde uygun bir üst kademeye yükselmede eşit olanak ve bu yükselmenin yalnızca kıdem ve yeterlilik esaslarına göre yapılması; (d) Dinlenme, boş zaman, çalışma saatlerinin makul ölçülerde sınırlanması, ücretli dönemsel tatiller ve resmi tatillerde ücret verilmesi.

EK 15: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 9. Madde: Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, herkesin sosyal sigorta da dahil olmak üzere sosyal güvenlik hakkını tanırlar.

EK 16: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 10. Madde: Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler aşağıdaki hususları kabul ederler: 1. Toplumun doğal ve temel birimi olan aileye, özellikle ailenin kurulması için ve aileye bağımlı çocukların bakım ve eğitiminden sorumlu oldukları sürece, en geniş koruma ve yardımın yapılması gerektiğini kabul ederler. Evlenme, buna istekli olan eşlerin hür rızası ile olmalıdır. 2. Annelere, doğumdan önce ve sonra makul bir süreyle özel bir koruma sağlanmalıdır. Bu dönem içinde, çalışan anneler ücretli izinden ya da yeterli sosyal güvenlik tedbirlerini kapsayan izinden yararlanmalıdırlar. 3. Bütün çocuklar ve gençler yararına, ebeveynlikten ya da başka koşullardan dolayı hiçbir ayırım gözetilmeksizin, özel koruma ve yardım tedbirleri alınmalıdır. Çocuklar ve gençler ekonomik ve sosyal sömürden korunmalıdır. Onların ahlaki değerlerine ya da sağlıklarına zararlı olabilecek, hayatlarını tehlikeye sokabilecek ya da normal gelişmelerini engelleyebilecek işlerde çalıştırılmaları yasalarla cezalandırılmalıdır. Devletler, ayrıca, yaş sınırları koyarak, çocukların bu yaş sınırları altında ücretli olarak çalıştırılmasını yasalarla yasaklamalı ve cezalandırmalıdırlar.

EK 17: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 13. Madde: 1. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, herkesin eğitim görme hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Taraf Devletler, eğitimin, insanın kişiliğinin ve onur duygusunun tam olarak gelişmesine yönelik olacağı ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygıyı güçlendireceği hususunda mutabıktırlar. Taraf Devletler, ayrıca, eğitimin, herkesin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılmasını sağlayacağı, tüm uluslar ve tüm ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştireceği ve Birleşmiş Milletlerin barışın korunmasına yönelik faaliyetlerini güçlendireceği hususlarında mutabıktırlar. 2. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak gerçekleştirilmesi amacı ile aşağıdaki hususları kabul ederler: (a) İlköğretim herkes için zorunlu ve parasız olacaktır; (b) Teknik ve mesleki eğitim de dahil olmak üzere, orta öğretimin çeşitli biçimlerinin, her türlü uygun yöntemle ve özellikle parasız eğitimin tedricen yaygınlaştırılması yoluyla herkes için açık ve ulaşılabilir olması sağlanacaktır; (c) Yüksek öğretimin, özellikle parasız eğitimin tedricen geliştirilmesi yoluyla, kişisel yetenek temelinde herkese eşit derecede açık olması sağlanacaktır; (d) İlköğretim görmemiş ya da ilköğretimi tamamlamamış olanlar için temel eğitim elden geldiğince teşvik edilecek veya yoğunlaştırılacaktır; (e) Her düzeyde okullar sisteminin geliştirilmesi aktif bir şekilde yürütülecek, yeterli bir

burs sistemi yerleştirilecek ve öğretim personelinin maddi koşulları sürekli olarak iyileştirilecektir. 3. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, ana-babaların veya -bazı durumlarda- yasal yoldan tayin edilmiş velilerin çocukları için, kamu makamlarınca kurulmuş okulların dışında, Devletin koyduğu ya da onayladığı asgari eğitim standartlarına uygun diğer okulları seçme özgürlüğüne ve çocuklarına kendi inançlarına uygun dinsel ve ahlaki eğitim verme serbestliklerine saygı göstermekle yükümlüdürler. 4. Bu maddenin hiç bir hükmü, bireylerin ve kuruluşların eğitim kurumları kurma ve yönetme özgürlüklerini kısıtlayacak şekilde yorumlanamaz; bu özgürlüğün kullanılması, daima, bu maddenin 1. fıkrasında ortaya konmuş olan ilkelere uyulmasına ve böyle kurumlarda verilen eğitimin Devlet tarafından belirlenebilecek asgari standartlara uygun olması gereğine bağlıdır.

EK 18: Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, 6. Madde: Engelli Kadınlar 1. Taraf Devletler engelli kadınlar ile kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmakta olduğunu kabul eder ve bu bakımdan onların tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri alır. 2. Taraf Devletler kadınların tam gelişimi, ilerlemesi ve güçlenmesini ve bu Sözleşme'de belirtilen insan hak ve temel özgürlüklerini kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

EK 19: 1982 Anayasası, 90. Madde: Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır. Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur. Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkra göre yapılan ekonomik, ticari veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz. Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

EK 20: 1982 Anayasası, 10. Madde: – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak

yorumlanamaz. (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

EK 21: 6284 Sayılı Kanun, 2. Madde, d bendi: Şiddet: Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışıdır.

EK 22: CEDAW, 1. Madde: İş bu Sözleşmeye göre, “kadınlara karşı ayırım” deyiimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağılı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

EK 23: 6284 Sayılı Kanun, 3. Madde: (1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir: a) Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması. b) Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması. c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi. ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması. d) Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması. (2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a) ve (ç) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunar. Mülkî amir tarafından kırksekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

EK 24: Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, 3. Madde: [Yasa önünde eşitlik; ayırım yasağı] (1) Bütün insanlar yasa önünde eşittirler. (2) Erkek ve kadınlar eşit haklara sahiptirler. Devlet, kadın ve erkeklerin eşitliğinin gerçekten sağlanmasını özendirir ve varılan dezavantajların giderilmesi için çaba gösterir. (3) Cinsiyeti, soyu, ırkı, dili, yurdu ve kökeni, inancı, dini veya siyasi görüşleri dolayısıyla hiç kimse mağdur edilemez ve hiç kimseye imtiyaz tanınamaz. Hiç kimse özür ve sakatlığından dolayı mağdur edilemez.

EK 25: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 25. Madde:1. Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır. 2. Ana ve çocuk özel ihtimam ve yardım görmek hakkını haizdir. Bütün çocuklar, evlilik içinde veya dışında doğsunlar, aynı sosyal korunmadan faydalanırlar.

EK 26: 1982 Anayasası, 56. Madde: Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.

EK 27: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 23. Madde: 1. Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır. 2. Herkesin, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır. 3. Çalışan herkesin, kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlayacak düzeyde, adil ve elverişli ücretlendirilmeye hakkı vardır; bu, gerekirse, başka toplumsal korunma yollarıyla desteklenmelidir. 4. Herkesin, çıkarını korumak için sendika kurma ya da sendikaya üye olma hakkı vardır.

EK 28: 1982 Anayasası, 49. Madde: Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. (Değişik fıkra: 3/10/2001-4709/19 md.) Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır. (Mülga fıkra: 3/10/2001-4709/19 md.)

EK 29: 6284 Sayılı Kanun, 3. Madde:(1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir: a) Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması. b) Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması. c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi. ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması. d) Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması. (2) Gecikmesinde sakınca bulunan

hâllerde birinci fıkranın (a) ve (ç) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunar. Mülkî amir tarafından kırksekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

EK 30: 6284 Sayılı Kanun, 4. Madde:(1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir: a) İşyerinin değiştirilmesi. b) Kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi. c) 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunundaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması. ç) Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağını anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

EK 31: 6284 Sayılı Kanun, 5. Madde: – (1) Şiddet uygulayanlarla ilgili olarak aşağıdaki önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir: a) Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması. b) Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi. c) Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması. ç) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması. d) Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması. e) Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi. f) Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi. g) Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi. ğ) Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi. h) Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması. 1) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması. (2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmidört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar. (3) Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel

ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir. (4) Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

EK 32: 6284 Sayılı Kanun, 8. Madde:(1) Tedbir kararı, ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine verilir. Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir. (2) Tedbir kararı ilk defasında en çok altı ay için verilebilir. Ancak şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde, resen, korunan kişinin ya da Bakanlık veya kolluk görevlilerinin talebi üzerine tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine, bu tedbirlerin kaldırılmasına veya aynen devam etmesine karar verilebilir. (3) Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez. (4) Tedbir kararı, korunan kişiye ve şiddet uygulayana tefhim veya tebliğ edilir. Tedbir talebinin reddine ilişkin karar ise sadece korunan kişiye tebliğ edilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili kolluk birimi tarafından verilen tedbir kararı şiddet uygulayana bir tutanakla derhâl tebliğ edilir. (5) Tedbir kararının tefhim ve tebliğ işlemlerinde, tedbir kararına aykırılık hâlinde şiddet uygulayan hakkında zorlama hapsinin uygulanacağı ihtar yapılır. (6) Gerekli bulunması hâlinde, tedbir kararı ile birlikte talep üzerine veya resen, korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur. Yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilir. Bu bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uygulanır. (7) Talep hâlinde ilgililere kişisel eşya ve belgelerinin kolluk marifetiyle teslimi sağlanır.

EK 33: 5393 Sayılı Belediye Kanunu: 14. Madde:Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları (Bu Kanunun 75 inci maddesinin son fıkrası, belediyeler, il özel idareleri, bağlı kuruluşları ve bunların üyesi oldukları birlikler ile ortağı oldukları Sayıştay denetimine tabi şirketler tarafından, orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları ile Devlete ait her derecedeki okul binalarının yapım, bakım ve onarımı ile tefrişinde uygulanmaz.); sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. (Mülga son cümle: 12/11/2012-6360/17 md.) (...) (Ek cümleler: 12/11/2012-6360/17 md.) Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler,

kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.

EK 34: 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 65. Madde: İl özel idaresi sağlık, eğitim, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında ilde dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular. Gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

EK 35: Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, 5. Madde, 3. Fıkra: Sanat ve bilim, araştırma ve öğretim serbesttir. Öğretim özgürlüğü Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

EK 36: Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, 7. Madde: (1) Bütün okul rejimi devletin denetimi altındadır. (2) Çocukların din dersine katılıp katılmayacaklarına karar vermek, velilerin hakkıdır. (3) Din dersi, mezhepsiz okullar dışındaki kamu okullarında olağan derslerdendir. Din dersi, devletin denetim hakkına zarar vermeyecek şekilde, dinsel toplulukların temel ilkeleriyle uygunluk içinde verilir. Hiçbir öğretmen, iradesine aykırı olarak din dersi vermeye zorlanamaz. (4) Özel okul açma hakkı güvence altındadır. Kamu okullarının yerine geçmek üzere özel okullar, devletin izniyle kurulurlar ve eyalet yasalarına tabiidirler. Eğitim hedefleri, donatım ve öğretim kadrosunun bilimsel yöntemlerle yetiştirilmesi bakımından kamu okullarından geri kalmadıkça ve öğrencilerin anne ve babalarının varlık durumlarına göre ayıklanmasına yol açmadıkça, özel okullar açılmasına izin verilir. Öğretmenlerin ekonomik ve yasal durumlarının yeterli derecede güvencesi sağlanmadıkça, izin verilmez. (5) Özel bir ilkokul açılmasına ancak, eğitim idaresince, bunda özel bir pedagojik yarar bulunduğu kabul edilmesi veya velilerin başvurusu üzerine, bölge okulu, dini veya dünyevi mezhep okulu olarak kurulmak istenip bu çeşit bir okul o belediye ile köy sınırları içinde bulunmuyorsa, izin verilebilir. (6) Hazırlık okulları kaldırılmıştır.

EK 37: Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, 9. Madde: (1) Bütün Almanlar dernek kurma hakkına sahiptir. (2) Amaç ve etkinlikleri ceza yasalarına aykırı olan, Anayasa düzenine veya halkların anlaşması düşüncesine karşı yönelen dernekler yasaktır. (3) Çalışma koşullarını ve ekonomik koşulları korumak ve geliştirmek için sendika kurma hakkı herkes ve bütün meslekler için güvence altındadır. Bu hakkı sınırlamayı veya ona engel olmayı amaç edinen anlaşmalar batıldır ve bunlara yönelik önlem ve işlemler hukuka aykırıdır. 12 a, 35 f. 2 ve 3, 87 a f. 4 ve 91. maddelere göre alınan önlemler, çalışma koşullarını ve ekonomik koşulları korumak ve geliştirmek için 1. cümle anlamındaki sendikalar tarafından sürdürülen iş mücadelelerine yönelik olamaz.

EK 38: Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, 12. Madde:(1) Bütün Almanlar mesleklerini, iş ve eğitim yerlerini serbestçe seçmek hakkına sahiptir. Mesleğin icrası, yasayla veyabir yasaya dayanarak düzenlenebilir. (2) Hiç kimse, öteden beri genel ve herkes için eşit olan bir kamu hizmet yükümlülüğünün çerçevesi dışında bir iş yapmaya zorlanamaz. (3) Zorla çalıştırma ancak mahkemece verilmiş özgürlüğü kısıtlayıcı bir ceza dolayısıyla olanaklıdır.

ÖZGEÇMİŞ

Yasemin AYBAR, İlk ve ortaöğretimini Bursa'da tamamladı. 2001-2006 yıllarında Selçuk Üniversitesi - Eğitim Fakültesi - Yabancı Diller Eğitimi - Almanca Öğretmenliği'ni bitirdi. 2014 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak öğretmenlik görevine başladı ve halen devam etmekte.